

848.

Na osnovu člana 44 stav 1 tačka 3 Zakona o Centralnoj banci Crne Gore ("Službeni list CG", br. 40/10 i 46/10), a u vezi sa čl. 59 stav 7, 60 stav 3, 63 stav 1, 65 i 69 stav 2 Zakona o bankama („Službeni list CG“ br.17/08 i 44/10), Savjet Centralne banke Crne Gore, na sjednici održanoj 12. jula 2011. godine, donio je

O D L U K U

O ADEKVATNOSTI KAPITALA BANAKA

I. OPŠTE ODREDBE

Predmet odluke

Član 1

Ovom odlukom se propisuju:

- 1) elementi i način izračunavanja sopstvenih sredstava banke;
- 2) metodologije za izračunavanje potrebnog kapitala za kreditni rizik, rizik izmirenja/ispоруke i rizik druge ugovorne strane, tržišne rizike i operativni rizik, i
- 3) način izračunavanja koeficijenta solventnosti banke.

Pojmovnik

Član 2

Pojedini pojmovi i izrazi upotrijebljeni u ovoj odluci imaju sljedeće značenje:

- 1) **„kreditna institucija“** (eng: credit institution) je banka i drugo pravno lice čija je djelatnost primanje depozita ili ostalih povratnih sredstava od javnosti i odobravanje kredita za sopstveni račun;
- 2) **„finansijska institucija“** (eng: financial institution) je pravno lice koje nije kreditna institucija, a čija je osnovna djelatnost sticanje udjela u vlasništvu drugih lica ili obavljanje jedne ili više djelatnosti iz člana 6 stav 2 Zakona o bankama („Službeni list CG“, br. 17/08 i 44/10);
- 3) **„eksterna institucija“**(eng: External Credit Assessment Institution) je subjekt koji izrađuje procjene kreditne sposobnosti i objavljuje kreditne rejtinge drugih subjekata;
- 4) **„izvozna kreditna agencija“**(eng: Export Credit Agency) je subjekt koji podržava domaće subjekte u njihovim izvoznim aktivnostima;
- 5) **„dužničke hartije od vrijednosti“**(eng: debt securities) su hartije od vrijednosti koje imaocu daju pravo na isplatu nominalne vrijednosti ili nominalne vrijednosti sa kamatom, kao i druga prava;
- 6) **„vlasničke hartije od vrijednosti“** (eng: equity securities) su hartije od vrijednosti koje glase na dio kapitala akcionarskog društva;
- 7) **„konvertibilna hartija od vrijednosti“** (eng: convertible security) je hartija od vrijednosti koja vlasniku daje pravo zamjene te hartije za drugu vrstu hartija od vrijednosti;

- 8) „**trgovačka knjiga**“ (eng: trading book) označava pozicije u poslovnim knjigama banke koje se odnose na finansijske instrumente i realnu aktivu, namijenjene za trgovanje ili radi hedžinga drugih elemenata trgovačke knjige i za koje ne postoje ograničenja da se njima trguje, niti postoje ograničenja da se ove pozicije zaštite od rizika;
- 9) „**bankarska knjiga**“ (eng: trading book) označava sve stavke aktive i vanbilansa banke koje nijesu identifikovane kao pozicije trgovačke knjige;
- 10) „**pozicije namijenjene za trgovanje**“ (eng: position held for trading) su finansijski instrumenti ili realna aktiva koji su kratkoročno pozicionirani u trgovačkoj knjizi, sa ciljem ostvarivanja dobiti zasnovanoj na trenutnoj ili očekivanoj razlici između prodajnih i kupovnih cijena, ili iz drugih promjena cijena ili kamatnih stopa;
- 11) „**finansijski instrument**“ (eng: financial instrument) je bilo koji pravni posao koji predstavlja izvor povećanja finansijske aktive jednog lica i povećanja finansijske pasive ili instrumenata kapitala drugog lica;
- 12) „**finansijska aktiva**“ (eng: financial assets) je svaka aktiva koja je novac, pravo da se primi novac ili druga finansijska aktiva, ili ugovorno pravo da se zamijeni finansijska aktiva po potencijalno povoljnim uslovima ili stekne neki instrument kapitala;
- 13) „**finansijska pasiva**“ (eng: financial liability) je obaveza da se isplati novac ili neka druga finansijska aktiva, ili da se zamijeni finansijska pasiva po uslovima koji su potencijalno nepovoljni;
- 14) „**hibridni instrument**“ (eng: hybrid instrument) je finansijski instrument koji ima karakteristike kapitala i duga;
- 15) „**finansijski derivati**“ (eng: financial derivatives) su izvedene hartije od vrijednosti (fjučersi, forvardi, opcije, svopovi, varanti), a njihova vrijednost je izvedena iz odnosa prema nekom osnovnom (referentnom) instrumentu;
- 16) „**referentni instrument**“ (eng: underlying instrument) je hartija od vrijednosti ili drugi instrument na koji se odnosi ugovor o finansijskom derivatu;
- 17) „**fjučersi**“ (eng: futures) su standardizovani terminski ugovori koji obavezuju kupca da primi a prodavca da prenese određenu aktivu po unaprijed ugovorenoj cijeni na unaprijed ugovoreni dan;
- 18) „**forvardi**“ (eng: forwards) su nestandardizovani terminski ugovori koji obavezuju kupca da primi a prodavca da prenese određenu aktivu po unaprijed ugovorenoj cijeni na unaprijed ugovoreni dan;
- 19) „**opcije**“ (eng: options) su ugovori koji daju pravo zakonitom imaoocu da kupi ili da proda aktivu navedenu u ugovoru po unaprijed utvrđenim uslovima na određeni dan ili u određenom roku;
- 20) „**kupovna opcija**“ (eng: call option) je ugovor koji kupcu (vlasniku kupovne opcije) daje pravo, ali ne i obavezu, da kupi određenu aktivu po unaprijed utvrđenoj fiksnoj cijeni ili cijeni koja se može dobiti korišćenjem dogovorene formule, na određeni dan ili u određenom roku;
- 21) „**prodajna opcija**“ (eng: put option) je ugovor koji kupcu (vlasniku prodajne opcije) daje pravo, ali ne i obavezu, da proda određenu aktivu po unaprijed utvrđenoj fiksnoj cijeni ili cijeni koja se može dobiti korišćenjem dogovorene formule, na određeni dan ili u određenom roku;
- 22) „**OTC finansijski derivati**“ (eng: over the counter derivative instruments) su finansijski derivati kojima se ne trguje na organizovanom tržištu (berzi);
- 23) „**varant**“ (eng: warrant) je hartija od vrijednosti koji vlasniku daje pravo kupovine određene imovine po unaprijed ugovorenoj cijeni u vremenskom

periodu do datuma dospjeća, odnosno na datum dospjeća varanta i čije se izmirenje izvršava u novcu ili imovini na koju se varant odnosi;

24) **„hedžing pozicija“** (eng: hedging position) je pozicija u poslovnim knjigama banke koja materijalno značajno ili u potpunosti kompenzuje rizik pozicije koji je predmet hedžinga;

25) **„repo ugovori i reverse repo ugovori“** (eng: repurchase agreement and reverse repurchase agreement) su ugovori o prodaji i ponovnom otkupu hartija od vrijednosti, s tim što za banku:

- “repo ugovor” predstavlja ugovor na osnovu koga banka prodaje hartije od vrijednosti uz obavezu ponovnog otkupa istih ili identičnih hartija od vrijednosti, po unaprijed utvrđenoj cijeni i na budući datum koji je odredila ili će odrediti banka ;

- “reverse repo ugovor” predstavlja ugovor na osnovu koga banka kupuje hartije od vrijednosti uz obavezu ponovne prodaje istih ili identičnih hartija od vrijednosti, po unaprijed utvrđenoj cijeni i na budući datum koji je utvrdio ili će utvrditi prodavac.

Za repo ugovore, odnosno reverse repo ugovore, moraju biti ispunjeni sljedeći uslovi:

- banka, odnosno druga ugovorna strana je dužna da prenese pravo vlasništva na hartijama od vrijednosti koje su predmet tih ugovora,

- banka može prenijeti ili dati u zalogu hartije od vrijednosti koje su predmet tih ugovora samo jednoj ugovornoj strani;

26) **„ugovor o pozajmljivanju hartija od vrijednosti ili robe drugoj ugovornoj strani i ugovor o pozajmljivanju hartija od vrijednosti ili robe od druge ugovorne strane“** (eng: securities or commodities lending agreement and securities or commodities borrowing agreement) predstavlja svaki ugovor u skladu sa kojim banka ili njena druga ugovorna strana prenose hartije od vrijednosti ili robu u zamjenu za odgovarajući instrument obezbjeđenja, uz obavezu da će ona ugovorna strana koja je pozajmila hartije od vrijednosti ili robu vratiti istovjetne hartije od vrijednosti ili robu na neki budući datum, ili kada to od nje zatraži prenosilac, pri čemu za instituciju koja prenosi hartije od vrijednosti ili robu drugoj ugovornoj strani ova transakcija predstavlja pozajmljivanje hartija od vrijednosti ili robe drugoj ugovornoj strani, a za instituciju na koju se vrši njihov prenos ta transakcija predstavlja pozajmljivanje hartija od vrijednosti ili robe od druge ugovorne strane;

27) **„delta koeficijent“** (eng: delta coefficient) predstavlja očekivanu promjenu cijene opcije uzrokovanu promjenom cijene referentnog instrumenta;

28) **„gama koeficijent“** (eng: gamma coefficient) predstavlja relativnu promjenu delta koeficijenta uzrokovanu malom promjenom cijene referentnog instrumenta;

29) **„vega koeficijent“** (eng: vega coefficient) predstavlja promjenu cijene opcije uzrokovanu malom promjenom volatilnosti referentnog instrumenta;

30) **„volatilnost“** (eng: volatility) je mjerilo nepredvidive promjene nekog finansijskog instrumenta u nekom vremenskom periodu i pokazuje veličinu promjena njegove cijene u tom periodu, a najčešće se računa kao standardna devijacija promjene cijene finansijskog instrumenta u određenom periodu;

31) **„transakcije sa dugim rokom izmirenja“** (eng: long settlement transactions) su transakcije kod kojih se jedna ugovorna strana obavezuje da isporuči hartiju od vrijednosti ili stranu valutu u zamjenu za novčana sredstva ili druge finansijske instrumente, ili obrnuto, na datum izmirenja/isporuke koji je

ugovorom određen kao period duži od vremenskog perioda koji predstavlja tržišni standard za tu određenu transakciju, ili pet radnih dana nakon datuma ugovaranja transakcije, zavisno od toga koji je od ova dva vremenska perioda kraći;

- 32) „**transakcije kreditiranja kupovine hartija od vrijednosti uz uplatu naknade**“ (eng: margin lending transactions) su transakcije kod kojih banka odobrava kredit za kupovinu, prodaju, držanje, pokrivanje troškova finansiranja pri pozajmljivanju hartija od vrijednosti, ili za trgovanje hartijama od vrijednosti, pri čemu takve transakcije ne uključuju druge vrste kredita obezbjeđenih kolateralom u vidu hartija od vrijednosti;
- 33) „**pokrivene obveznice**“ (eng: covered bonds) su obveznice čije je izdavanje uređeno posebnim zakonom države u kojoj se nalazi sjedište emitenta, a koje ispunjavaju sljedeće uslove:
- radi zaštite prava vlasništva izdavalac pokrivenih obveznica može biti samo banka koja podliježe superviziji nadležnog tijela zemlje članice EU ili druge zemlje sa ekvivalentnim supervizorskim režimom;
 - sredstva koja su dobijena prodajom pokrivenih obveznica moraju biti plasirana u imovinu koja pruža dovoljno pokriće za obaveze preuzete na osnovi pokrivenih obveznica u njihovom cjelokupnom dospelju i
 - pokrivene obveznice moraju biti pokrivene instrumentima obezbjeđenja i davati pravo imaocu pokrivenih obveznica da u slučaju stečaja ili likvidacije izdavaoca ima prvenstvo u naplati glavnice i kamata.
- Pokrivene obveznice moraju biti uključene u listu pokrivenih obveznica, koja sadrži i listu ovlašćenih izdavaoca i vrste instrumenata obezbeđenja;
- 34) „**ublažavanje kreditnog rizika**“ (eng: credit risk mitigation) predstavlja tehniku koju koristi banka za smanjivanje kreditnog rizika povezanog sa izloženošću ili izloženostima banke;
- 35) „**odnosna izloženost**“ (eng: underlying exposure) je pozicija bilansne aktive ili vanbilansna stavka za koju korisnik kreditne zaštite obezbeđuje kreditnu zaštitu;
- 36) „**transakcija sa sredstvom obezbjeđenja**“ (eng: secured lending transaction) predstavlja transakciju sa sredstvom obezbjeđenja kod koje banka nema pravo da od dužnika zahtijeva dodatna sredstva odezbjeđenja u slučaju da se vrijednost postojećeg sredstva obezbjeđenja tokom trajanja ugovora smanji;
- 37) „**transakcija zavisna od kretanja na tržištu kapitala**“ (eng: capital market-driven transaction) predstavlja transakciju nastalu na osnovu ugovora koji sadrži odredbu koja daje pravo banci da od dužnika, založnog dužnika ili drugog davaoca sredstva obezbjeđenja traži dodatno povećanje tog obezbjeđenja, ukoliko se vrijednost sredstva obezbjeđenja tokom trajanja ugovora smanji;
- 38) „**master sporazum o netiranju**“ (eng: master netting agreement) predstavlja ugovor koji omogućava ugovornim stranama ugovaranje netiranja potraživanja nastalih na osnovu pojedinačnih pravnih poslova (transakcije) i, u slučaju prestanka važenja ugovora, namirenje iznosa vezanih za sve transakcije. Na osnovu master sporazuma o netiranju sprovodi se netiranje pozitivnog stanja jedne transakcije sa negativnim stanjem druge transakcije. Takvim sporazumom definisani su uslovi netiranja u slučaju kada ugovorne strane trguju različitim proizvodima regulisanim posebnim ugovorima. Master sporazum o netiranju uređuje odnose ugovornih strana u slučaju trgovanja

- različitim proizvodima, na način da neplaćanje po jednoj transakciji može aktivirati pravo druge ugovorne strane da raskine druge transakcije;
- 39), „**minimalna lizing plaćanja**“ (eng: minimum lease payments) su plaćanja tokom perioda lizinga koja korisnik lizinga vrši u korist banke;
- 40), „**kreditni derivat**“ (eng. credit derivative) je finansijski derivat kojim se kreditni rizik prenosi sa jedne na drugu ugovornu stranu. Ugovorom o kreditnom derivatu pružalac kreditne zaštite se obavezuje da primaocu kreditne zaštite u slučaju nastupanja statusa neizmirenja obaveza dužnika ili drugog kreditnog događaja isplati jedan od sljedećih iznosa:
- iznos smanjenja vrijednosti referentne obaveze u odnosu na njenu inicijalnu vrijednost,
 - iznos cjelokupne vrijednosti referentne obaveze u zamjenu za prenos te referentne obaveze ili drugog ekvivalentnog finansijskog instrumenta,
 - ugovorni fiksni iznos;
- 41), „**referentna obaveza**“ (eng: reference obligation) predstavlja obavezu koja se u ugovoru o kreditnom derivatu koristi kako bi se utvrdila vrijednost novčanog potraživanja ili obaveze isporuke finansijskog instrumenta;
- 42), „**kreditni događaj**“ (eng: credit event) predstavlja ugovorom određen događaj ili okolnosti čijim nastankom banka stiče pravo korišćenja instrumenata kreditne zaštite;
- 43), „**kreditni svop po osnovu nastanka statusa neizvršavanja obaveza**“ (eng: credit default swap - CDS) je vrsta kreditnog derivata kojim se pružalac kreditne zaštite obavezuje da će korisniku kreditne zaštite izmiriti gubitak u slučaju neizmirenja obaveze dužnika ili nekog drugog ugovorenog kreditnog događaja za šta mu korisnik kreditne zaštite plaća odgovarajuću naknadu;
- 44), „**svop ukupnog prinosa**“ (eng: total return swap - TRS) je vrsta kreditnog derivata kojim korisnik kreditne zaštite sve novčane tokove po odnosnoj imovini prenosi pružaocu kreditne, a za to mu pružalac kreditne zaštite plaća odgovarajuću naknadu u obliku referentne kamatne stope (najčešće LIBOR) uvećane za određenu maržu, pri čemu:
- ukoliko je vrijednost odnosne imovine na dan dospjeća TRS veća od njene vrijednosti u trenutku zaključivanja ugovora, korisnik kreditne zaštite isplaćuje razliku u vrijednosti te imovine pružaocu kreditne zaštite,
 - ukoliko je vrijednost odnosne imovine na dan dospjeća TRS manja od njene vrijednosti u trenutku zaključivanja ugovora, pružalac kreditne zaštite isplaćuje razliku u vrijednosti te imovine korisniku kreditne zaštite,
 - ukoliko dođe do nastupanja statusa neizmirenja obaveza dužnika ili nekog drugog ugovorenog kreditnog događaja, ugovor se raskida a gubitak snosi pružalac kreditne zaštite;
- 45), „**kreditni zapis**“ (eng: credit linked note - CLN) je finansijski derivat sa ugrađenim CDS-om koji omogućava korisniku kreditne zaštite prenošenje rizika na kojem je zasnovan CLN, na pružaoca kreditne zaštite;
- 46), „**instrument sličan gotovini**“ (eng: cash assimilated instrument) predstavlja potvrdu o depozitu ili drugi sličan instrument koji je izdala banka dužnika;
- 47), „**sekjuritizacija**“ (eng: securitisation) predstavlja transakciju ili strukturu u kojoj se kreditni rizik povezan sa izloženošću ili grupom izloženosti tranšira i ima sljedeće karakteristike:
- plaćanja u transakciji ili strukturi zavise od naplate po odnosnoj izloženosti ili odnosnoj grupi izloženosti; i

- podređenost tranši određuje distribuciju gubitaka tokom trajanja transakcije ili strukture;
- 48) „**tradicionalna sekjuritizacija**“ (eng: traditional securitisation) predstavlja sekjuritizaciju koja uključuje ekonomski prenos izloženosti koje se sekjuritizuju na sekjuritizacijski subjekt za posebnu namjenu koji izdaje hartije od vrijednosti. To se postiže prenosom vlasništva nad sekjuritizovanim izloženostima sa banke inicijatora ili posredovanjem. Izdate hartije od vrijednosti ne predstavljaju obavezu plaćanja banke inicijatora;
- 49) „**sintetička sekjuritizacija**“ (eng: synthetic securitisation) predstavlja sekjuritizaciju u kojoj se tranširanje postiže korišćenjem kreditnih derivata ili garancija, a skup izloženosti ostaje u bilansu banke inicijatora;
- 50) „**inicijator**“ (eng: originator) je subjekt:
 - koji je, samostalno ili preko povezanih lica, direktno ili indirektno učestvovao u izvornom ugovoru na osnovu koga su nastale direktne ili potencijalne obaveze dužnika ili potencijalnog dužnika, zbog kojih nastaje izloženost koja je predmet sekjuritizacije; ili
 - koji kupuje izloženosti treće strane i iskazuje ih u svom bilansu, a zatim ih sekjuritizuje;
- 51) „**banka sponzor**“ (eng: sponsor bank) je banka koja nije inicijator, koja uspostavlja i upravlja programom komercijalnih zapisa obezbjeđenih imovinom ili nekom drugom sekjuritizacijskom strukturom, koja otkupljuje izloženosti od trećih strana;
- 52) „**sekjuritizacijska pozicija**“ (eng: securitisation position) znači izloženost prema sekjuritizacijskoj šemi, uključujući i izloženost po osnovu kamatne stope ili deviznog kursa derivata;
- 53) „**nadređena sekjuritizacijska pozicija**“ (eng: senior securitisation position) je sekjuritizacijska pozicija koja ima prvenstvo u redosljedu naplate u odnosu na ostale sekjuritizacijske pozicije;
- 54) „**podređena sekjuritizacijska pozicija**“ (eng: junior securitisation position) je sekjuritizacijska pozicija ispred koje u redosljedu naplate stoji neka druga sekjuritizacijska pozicija;
- 55) „**tranša**“ (eng: tranche) predstavlja ugovorno uspostavljen segment kreditnog rizika povezanog sa izloženošću ili većim brojem izloženosti, pri čemu pozicija u segmentu uključuje rizik gubitka po kreditu, koji je veći ili manji od pozicije istog iznosa u bilo kojem drugom segmentu, pri čemu se ne uzima u obzir kreditna zaštita koju pružaju treće strane direktno imaočima pozicija u tom segmentu ili u drugim segmentima;
- 56) „**pozicija bez rejtinga**“ (eng: unrated position) je sekjuritizacijska pozicija koja nema kreditni rejting utvrđen od strane priznate eksterne institucije;
- 57) „**pozicija sa rejtingom**“ (eng: rated position) je sekjuritizacijska pozicija koja ima kreditni rejting utvrđen od strane priznate eksterne institucije;
- 58) „**program komercijalnih zapisa obezbijeđenih imovinom**“ (eng: asset-backed commercial paper programme – ABCP programme) je program sekjuritizacije u kojem se izdaju hartije od vrijednosti, uglavnom u obliku komercijalnih zapisa sa izvornim dospeljem od najviše godinu dana;
- 59) „**višak marže**“ (eng: excess spread) je iznos svih naplaćenih prihoda i naknada iz sekjuritizovanih izloženosti, umanjen za iznos troškova i izdataka nastalih zbog sekjuritizovanih izloženosti.
- 60) „**ugrađena otkupna opcija**“ (eng: clean-up call option) je pravo inicijatora da ugovorom utvrdi mogućnost da on otkupi ili ukine sekjuritizacijske pozicije prije

nego što su otplaćena sva dugovanja iz odnosnih izloženosti i to u trenutku kada iznos neotplaćenih izloženosti padne ispod ugovorenog nivoa;

61) „**okvirna linija za likvidnost**“ (eng: liquidity facility) je sekjuritizacijska pozicija koja proizilazi iz obaveza preuzete ugovorom da će se obezbijediti sredstva za blagovremeno plaćanje ulagačima.

62) „**kreditno poboljšanje**“ (eng: credit enhancement) označava uspostavljanje ugovornog odnosa kojim se poboljšava kreditni kvalitet sekjuritizacijske pozicije u odnosu na kvalitet koji bi ta pozicija imala da nije ponuđeno kreditno poboljšanje, uključujući kreditno poboljšanje koje pružaju tranše sa nižim pravom prvenstva naplate u sekjuritizaciji i ostale vrste kreditne zaštite;

63) „**sekjuritizacijski subjekt za posebnu namjenu**“ (eng: securitisation special purpose entity - SSPE) je korporacija, trust ili neki drugi subjekt, osim kreditne institucije, osnovan radi sprovođenja jedne ili više sekjuritizacija,

- djelatnost SSPE je ograničena samo na one djelatnosti koje služe za postizanje tog cilja,
- struktura SSPE ima za cilj izdvajanje obaveza SSPE od obaveza banke inicijatora,
- imaoći instrumenata izdatih od SSPE imaju pravo da založe ili razmjene te instrumente bez ograničenja;

64) „**regulisano tržište**“ (eng: regulated market) je multilateralni sistem koji vodi i/ili upravlja tržišni operater, a koji kombinuje ili pomaže u ponudi i tražnji, za kupovinu ili prodaju finansijskih instrumenata od strane trećih lica, radi zaključivanja ugovora o finansijskim instrumentima kojima se trguje po pravilima tog sistema;

65) „**opšti poremećaj na tržištu**“ (eng: general market disruption) je situacija kada više subjekata za posebnu namjenu u različitim transakcijama nije u mogućnosti da obnovi dospjeli komercijalni zapis, a ta nemogućnost nije rezultat pogoršanja kreditnog kvaliteta subjekta za posebnu namjenu ili kreditnog kvaliteta sekjuritizovanih izloženosti;

66) „**rizik izmirenja/iskoruke**“ (eng: settlement/delivery risk) je rizik mogućnosti nastanka negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital banke po osnovu neizmirenih transakcija ili usljed neizvršenja obaveze druge ugovorne strane po transakcijama slobodne isporuke na ugovoreni datum izmirenja/iskoruke;

67) „**neizmirena transakcija**“ (eng: unsettled transaction) predstavlja transakciju u vezi sa hartijama od vrijednosti, stranim valutama ili robom, koja se izmiruje preko sistema zasnovanog na principu – isporuka po plaćanju (eng: delivery versus payment), koji omogućava istovremenu razmjenu potraživanja između ugovornih strana u transakciji. Ako se ovakva transakcija ne izmiri na datum izmirenja definisan ugovorom, banka se izlaže riziku gubitka zbog razlike između ugovorene vrijednosti transakcije i tekuće tržišne vrijednosti iste te transakcije, koja može nastati po dospelju transakcije;

68) „**slobodna isporuka**“ (eng: free delivery) je transakcija koja se izmiruje na način da jedna ugovorna strana izvršava plaćanje/iskoruku prije nego što je druga ugovorna strana izvršila svoju ugovornu obavezu. Ako se ovakva transakcija ne izmiri na datum izmirenja definisan ugovorom, banka je izložena riziku gubitka cijelog iznosa izvršenog plaćanja/iskoruke;

69) „**rizik druge ugovorne strane**“ (eng: counterparty credit risk) je rizik od neizmirenja obaveze druge ugovorne strane u transakciji prije konačnog poravnanja novčanih tokova transakcije;

- 70) „**centralna ugovorna strana**“ (eng: central counterparty) je pravno lice koje na osnovu ugovora posreduje između dvije ugovorne strane, tako da postaje kupac/prodavac svakom prodavcu/kupcu predmetnog finansijskog instrumenta, pod uslovom da je izloženost riziku druge ugovorne strane koju preuzima centralna ugovorna strana po svim transakcijama u kojima posreduje u potpunosti pokrivena odgovarajućim instrumentom obezbeđenja na dnevnoj osnovi;
- 71) „**skup za netiranje**“ (eng: netting set) je grupa transakcija sa jednom ugovornom stranom koja je predmet sporazuma o netiranju, koja ispunjava uslove propisane ovom odlukom. Svaka transakcija koja nije obuhvaćena izvršnim sporazumima o netiranju smatra se posebnim skupom za netiranje.
- 72) „**rizična pozicija**“ (eng: risk position) je vrijednost dodijeljena pojedinačnoj transakciji u skladu sa standardizovanim metodom za izračunavanje potrebnog kapitala za rizik druge ugovorne strane;
- 73) „**skup za zaštitu**“ (eng: hedging set) je grupa rizičnih pozicija po osnovu transakcija iz jednog skupa za netiranje za koje se, pri određivanju vrijednosti izloženosti prema standardizovanom metodu, koristi samo njihov neto iznos;
- 74) „**netiranje između različitih kategorija proizvoda**“ (eng: cross-product netting) je uključivanje transakcija koje se odnose na različite kategorije proizvoda u isti skup za netiranje;
- 75) „**tekuća tržišna vrijednost**“ (eng: current market value) je, za potrebe standardizovanog metoda, neto tržišna vrijednost portfolia transakcija unutar skupa za netiranje, pri čemu se za izračunavanje tekuće tržišne vrijednosti koriste i pozitivne i negativne tržišne vrijednosti transakcija iz tog skupa za netiranje;
- 76) „**finansiranje robe**“ (eng: stock financing) je pozicija proizašla iz poslova terminske prodaje robe pri čemu se troškovi finansiranja robe računaju do datuma terminske prodaje;
- 77) „**klirinški član**“ (eng: clearing member) je član berze ili klirinške kuće koji je u neposrednom ugovornom odnosu sa centralnom ugovornom stranom (tržišni jemac).

II. SOPSTVENA SREDSTVA BANKE

Elementi sopstvenih sredstava

Član 3

Sopstvena sredstva banke čine:

- 1) osnovni elementi sopstvenih sredstava iz člana 4 stav 2 ove odluke, koji se uključuju u izračunavanje osnovnog kapitala;
- 2) dopunski elementi sopstvenih sredstava iz člana 5 stav 2 ove odluke, koji se uključuju u izračunavanje dopuskog kapitala.

Osnovni kapital

Član 4

Zbir osnovnih elemenata sopstvenih sredstava iz stava 2 ovog člana, umanjen za zbir odbitnih stavki iz stava 4 ovog člana, predstavlja osnovni kapital banke.

Osnovni elementi sopstvenih sredstava banke su:

- 1) uplaćeni akcionarski kapital po nominalnoj vrijednosti, isključujući kumulativne povlašćene akcije;
- 2) naplaćene emisije premije, isključujući emisije premije po osnovu kumulativnih prioritetnih akcija;
- 3) rezerve koje su formirane na teret dobiti nakon njenog oporezivanja (zakonske, statutarne i druge rezerve);
- 4) neraspoređena dobit iz prethodnih godina za koju je skupština akcionara donijela odluku da bude uključena u osnovni kapital, umanjena za porez na dobit i druge očekivane troškove;
- 5) iznos dobiti u tekućoj godini, ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:
 - skupština akcionara, ili odbor direktora uz ovlašćenje skupštine akcionara, je donijela odluku da se dobit koja se ostvari u tekućoj godini, u ostvarenom ili manjem iznosu, rasporedi u rezerve, povećanje akcijskog kapitala, za pokriće gubitaka iz prethodnih godina i/ili u neraspoređenu dobit, iskazano u procentima;
 - dobit je umanjena za pripadajući porez na dobit i druge očekivane troškove,
 - postojanje dobiti je povrdio spoljni revizor,
 - banka je dobila saglasnost Centralne banke za uključivanje dobiti u osnovni kapital banke.

Ako je banka inicijator sekjuritizacije, u iznos dobiti iz tekuće godine se ne uključuju neto dobiti od kapitalizovanog budućeg prihoda od sekjuritizovane imovine koji pružaju kreditno poboljšanje sekjuritizovanim pozicijama.

Odbitne stavke pri izračunavanju osnovnog kapitala banke su:

- 1) gubitak iz prethodnih godina;
- 2) gubitak iz tekuće godine;
- 3) nematerijalna imovina u obliku goodwilla, licenci, patenata, zaštitnih znakova i koncesija;
- 4) nominalni iznos stečenih sopstvenih akcija, isključujući kumulativne povlašćene akcije;
- 5) nerealizovani gubitak po osnovu vrijednosnog usklađivanja finansijske imovine raspoložive za prodaju, po fer vrijednosti;
- 6) manje obračunate rezervacije za potencijalne gubitke, utvrđene u postupku kontrole;
- 7) iznos prekoračenja limita ulaganja u nepokretnosti i osnovna sredstva, utvrđenog posebnim propisom Centralne banke.

Dopunski kapital

Član 5

Zbir dopunskih elemenata sopstvenih sredstava iz stava 2 ovog člana, umanjen za zbir odbitnih stavki iz stava 3 ovog člana, predstavlja dopunski kapital banke.

Dopunski elementi sopstvenih sredstava koji se uključuju u dopunski kapital banke su:

- 1) nominalni iznos uplaćenih povlašćenih kumulativnih akcija;
- 2) naplaćene emisije premije po osnovu kumulativnih prioritetnih akcija;
- 3) iznos opštih rezervi, a najviše do 1,25% ukupne rizikom ponderisane aktive;

- 4) subordinisani dug, za koji su ispunjeni uslovi iz člana 6 ove odluke;
- 5) hibridni instrumenti, za koje su ispunjeni uslovi iz člana 7 ove odluke;
- 6) revalorizacija rezerve za nepokretnosti u vlasništvu banke.

Odbitne stavke pri izračunavanju dopunskog kapitala su:

- 1) stečene sopstvene povlašćene kumulativne akcije;
- 2) potraživanja i potencijalne obaveze obezbijeđeni hibridnim instrumentima ili subordinisanim dugom banke do iznosa u kojem su ti instrumenti uključeni u dopunski kapital.

Subordinisani dug

Član 6

Subordinisani dug se može uključiti u izračunavanje dopunskog kapitala ukoliko:

- 1) je dug je u cjelosti uplaćen;
- 2) je dug neobezbijeđen, odnosno banka ne garantuje plaćanje po tom dugu sopstvenim jemstvom, hipotekom ili na bilo koji drugi način;
- 3) je u slučaju stečaja, odnosno likvidacije banke, dug podređen drugim obavezama i isplaćuje se tek nakon podmirenja obaveza prema drugim povjeriocima;
- 4) se dug može koristiti samo za isplatu potraživanja povjerilaca u stečajnom postupku, odnosno postupku likvidacije banke;
- 5) se isplata duga povjeriocima ili otkup od same banke prije dospelja mogu izvršiti samo:
 - u slučaju pretvaranja subordinisanog duga u akcije, isključujući kumulativne povlašćene akcije,
 - u drugim slučajevima, uz saglasnost Centralne banke, ako isplata duga ne pogoršava pokazatelje adekvatnosti kapitala banke;
- 6) je rok dospelja duga unaprijed određen i duži od pet godina računajući od dana uplate;
- 7) je o subordinisanom dugu zaključen pismeni ugovor koji, pored uslova iz tač. 2 - 6 ovog člana, sadrži i napomenu da se subordinisani dug ne može smatrati depozitom.

Ukoliko je ugovoreno vraćanje subordinisanog duga u ratama, taj dug se može tretirati kao element dopunskog kapitala, samo ako prva rata dospijeva za vraćanje u roku dužem od pet godina.

Prilikom izračunavanja dopunskog kapitala banka je dužna da ukupni iznos subordinisanog duga umanjuje za po 20% početkom svake od posljednjih pet godina koje prethode ugovorenom roku dospelja duga.

Hibridni instrumenti

Član 7

Hibridni instrument se može uključiti u izračunavanje dopunskog kapitala ukoliko:

- 1) je instrument izdala banka sa namjerom da ga uključi u izračun dopunskog kapitala;
- 2) je obaveza po tom instrumentu u cjelosti uplaćena;

- 3) je instrument neobezbijeđen, odnosno banka ne garantuje plaćanje po tom instrumentu sopstvenim jemstvom, hipotekom ili na bilo koji drugi način;
- 4) je instrument u cjelosti, bezuslovno i bez odlaganja raspoloživ za pokriće gubitaka;
- 5) je, u slučaju stečaja, odnosno likvidacije banke, dug podređen drugim obavezama i isplaćuje se tek nakon podmirenja obaveza prema drugim povjeriocima;
- 6) je rok dospelja duga unaprijed određen i duži od pet godina računajući od dana uplate;
- 7) isplata povjeriocima ili otkup od same banke prije dospelja nijesu mogući, osim u slučaju pretvaranja ovog instrumenta u akcije banke, isključujući povlašćene kumulativne akcije;
- 8) u slučaju da nivo sopstvenih sredstava padne ispod zakonom propisanog nivoa, banka ne može, do postizanja propisanog nivoa sopstvenih sredstava i/ili koeficijenta solventnosti, isplaćivati kamate, naknade i druge prinose po osnovu tog instrumenta; i
- 9) u roku od 90 dana od dana kada se utvrdi da je iznos sopstvenih sredstava pao ispod iznosa koji predstavlja 75% propisanog iznosa, banka ne poveća sopstvena sredstva do propisanog nivoa, banka pretvara taj instrument u akcije koje se uključuju u osnovni kapital banke.

Ukoliko je za hibridni instrument ugovorena obaveza banke da svoje obaveze po tom instrumentu plaća u ratama, taj instrument se može tretirati kao element dopunskog kapitala, samo ako prva rata dospijeva za plaćanje u roku dužem od pet godina.

U posljednjoj godini prije dospelja hibridni instrument se ne uračunava u dopunski kapital banke.

Razmjere pri izračunavanju sopstvenih sredstava

Član 8

Banka je dužna da se, pri izračunavanju sopstvenih sredstava, pridržava sljedećih razmjera:

- 1) ukupni iznos dopunskog kapitala ne smije prelaziti iznos osnovnog kapitala banke;
- 2) ukupni zbir subordinisanog duga i kumulativnih povlašćenih akcija ne smije prelaziti 50% osnovnog kapitala.

Odbitne stavke od sopstvenih sredstava

Član 9

Odbitne stavke od sopstvenih sredstava banke su:

- 1) direktna ili indirektna ulaganja u drugu banku ili drugu kreditnu ili finansijsku instituciju u iznosu većem od 10 % kapitala tih institucija;
- 2) ulaganje banke u subordinisani dug i hibridne instrumente druge banke ili druge kreditne ili finansijske institucije, u kojoj banka ima direktna ili indirektna ulaganja u iznosu većem od 10 % kapitala te institucije;
- 3) ukupni iznos direktnih ili indirektna ulaganja u druge banke ili druge kreditne ili finansijske institucije u iznosu do 10% njihovog kapitala i ulaganja u subordinisani dug i hibridne instrumente koja nijesu obuhvaćena tačkom 2)

ovog stava, ukoliko prelazi 10 % iznosa sopstvenih sredstava banke, prije umanjena koja se vrše u skladu sa ovim članom odluke;

- 4) direktna ili indirektna ulaganja u akcije društva za osiguranje, društva za reosiguranje ili osiguravajuće holding kompanije u iznosu većem od 10% kapitala tog društva, odnosno kompanije;
- 5) iznos direktnog ili indirektnog ulaganja u pravno lice koje se bavi nefinansijskom poslovnom aktivnošću koji prelazi 10% iznosa sopstvenih sredstava banke, prije umanjena koja se vrše u skladu sa ovim članom odluke;
- 6) iznos ukupnih direktnih i indirektnih ulaganja u pravna lica koja se bave nefinansijskom poslovnom aktivnošću, koji prelazi 30% iznosa sopstvenih sredstava banke, prije umanjena koja se vrše u skladu sa ovim članom odluke;
- 7) potraživanja od pravnih lica i potencijalne obaveze prema pravnim licima povezanim sa bankom, ako su ta potraživanja ili te potencijalne obaveze uspostavljeni pod uslovima koji su povoljniji u odnosu na uslove koji se primjenjuju prema drugim pravnim licima koja nijesu povezana sa bankom;
- 8) potraživanja i potencijalne obaveze obezbijeđene akcijama drugih banaka, ili drugih kreditnih ili finansijskih institucija koje se ne kotiraju na priznatim berzama.
- 9) iznos izloženosti po osnovu sekjuritizacijskih pozicija, koji je u skladu sa dijelom ove odluke kojim se uređuje sekjuritizacija, utvrđen kao odbitna stavka od sopstvenih sredstava.

Odbitne stavke iz stava 1 ovog člana oduzimaju se od osnovnog i dopunskog kapitala tako što se 50% ukupnog iznosa odbitnih stavki oduzima od osnovnog kapitala, a 50% od dopunskog kapitala banke.

Izuzetno od stava 2 ovog člana, ukoliko je 50% ukupnog iznosa odbitnih stavki veće od iznosa dopunskog kapitala, razlika iznad iznosa dopunskog kapitala se oduzima od osnovnog kapitala.

Ulaganja banke iz stava 1 tač. 1-3 ovog člana banka nije dužna da tretira kao odbitnu stavku pri izračunavanju dopunskog kapitala, ukoliko su ta ulaganja privremenog karaktera i banka ih drži radi pružanja finansijske pomoći u cilju reorganizacije ili popravljavanja finansijskog stanja lica na koja se ta ulaganja odnose.

U slučaju tretmana ulaganja banke na način iz stava 4 ovog člana banka je dužna da o tome bez odlaganja obavijesti Centralnu banku i dostavi dokumentaciju kojom se dokazuje ispunjenost uslova za isključivanje tog ulaganja iz obračuna dopunskog kapitala.

Banka ne može uključivati u sopstvena sredstva:

- 1) dobit i gubitak po osnovu obaveza vrednovanih po fer vrijednosti koji proizilaze iz promjena kreditnog rejtinga banke;
- 2) rezerve za hedžing novčanog toka prethodno vrednovane po amortizacionom trošku i hedžing novčanog toka koji se odnosi na neplanirane transakcije;
- 3) nerealizovanu dobit od investicione imovine i finansijskih instrumenata raspoloživih za prodaju.

Uslovi za uključivanje subordinisanog duga i hibridnog instrumenta u kapital

Član 10

Banka može subordinisani dug i hibridni instrument uključiti u dopunski kapital samo ukoliko Centralnoj banci dostavi dokaz da su za uključivanje subordinisanog duga, odnosno hibridnog instrumenta u dopunski kapital ispunjeni odgovarajući uslovi iz čl. 6 ili 7 ove odluke.

III. IZRAČUNAVANJE POTREBNOG KAPITALA ZA KREDITNI RIZIK

3.1. Metodologija za izračunavanje potrebnog kapitala- standardizovani pristup

Potrebni kapital

Član 11

Banka je dužna da u skladu sa standardizovanim metodom, propisanim ovom odlukom, izračunava potrebni kapital za kreditni rizik.

Potrebni kapital za kreditni rizik predstavlja rezultat koji se dobija dijeljenjem ukupne rizikom ponderisana aktive banke sa 10.

3. 2. Izračunavanje rizikom ponderisanih izloženosti

3.2.1 Iznos izloženosti

Iznos bilansne izloženosti

Član 12

Iznos izloženosti po osnovu pojedinačne stavke bilansa predstavlja knjigovodstvenu vrijednost te stavke, umanjenu za iznos rezervacija za potencijalne gubitke po toj stavki aktive.

Iznos vanbilansne izloženosti

Član 13

Iznos izloženosti po osnovu pojedinačne stavke vanbilansa koja predstavlja potencijalnu obavezu banke (kreditni ekvivalent vanbilansne izloženosti) izračunava se tako što se knjigovodstvena vrijednost te stavke, umanjena za iznos rezervacija za potencijalne gubitke, razvrsta u odgovarajuću grupu i pomnoži pripadajućim faktorom konverzije iz sljedeće tabele:

Stepen rizika	Vrsta vanbilansnih stavki	Faktor konverzije
Nizak rizik	1) neiskorišćeni kreditni aranžmani (ugovori o kreditu, kupovini hartija od vrijednosti, izdavanju garancija ili akcept) koji se mogu bezuslovno opozvati u svakom trenutku bez prethodnog obavješćavanja, ili daju mogućnost automatskog otkaza zbog pogoršanja kreditne sposobnosti korisnika kredita; 2) bezuslovno opozive kreditne linije odobrene stanovništvu (kreditne kartice, prekoračenja na računu) za koje ugovoreni uslovi dozvoljavaju banci da ih u potpunosti opozove (bezuslovno opozive kreditne linije);	0%
Srednje nizak rizik	1) dokumentarni akreditivi kod kojih isporuka ima ulogu kolaterala i drugi instrumenti za koje postoji mogućnost potpunog namirenja iz kolaterala; 2) neiskorišćeni kreditni aranžmani sa originalnim rokom dospjeća do jedne godine, koji ne mogu biti bezuslovno opozvani u bilo koje vrijeme bez prethodnog obavješćenja, kao i neiskorišćeni kreditni aranžmani koji ne pružaju mogućnost automatskog otkaza zbog pogoršanja kreditne sposobnosti korisnika;	20%
Srednji rizik	1) izdati i potvrđeni dokumentarni akreditivi (koji ne predstavljaju stavku srednje niskog rizika); 2) jemstva i garancije (uključujući činidbene garancije, garancije za dobro izvršenje posla, carinske garancije i garancije za izmirenje poreza) i garancije koje nemaju svojstvo kreditnih supstituta; 3) neopozivi stand-by akreditivi koji nemaju svojstvo kreditnih supstituta; 4) neiskorišćeni kreditni aranžmani (kupovina HoV, izdavanje garancija ili akcepta) sa originalnim rokom dospjeća dužim od jedne godine; 5) aranžmani u vezi sa izdavanjem kratkoročnih obveznica (NIFs) i revolving aranžmani pokroviteljstva nad izdavanjem srednjoročnih obveznica (RUFs);	50 %
Visoki rizik	1) garancije koje imaju svojstvo kreditnih supstituta; 2) akcepti; 3) indosirane mjenice koje ne glase na drugu banku; 4) transakcije sa pravom na regres; 5) neopozivi stand-by akreditivi koji imaju svojstvo kreditnih supstituta; 6) imovina kupljena na osnovu ugovora o direktnoj terminskoj kupovini; 7) ugovori o terminskim depozitima; 8) neplaćeni dio djelimično uplaćenih akcija i hartija od vrijednosti; 9) ugovori o prodaji i reotkupu imovine; 10) ostale rizične vanbilansne obaveze.	100 %

Rizikom ponderisani iznos izloženosti

Član 14

Rizikom ponderisani iznos izloženosti po osnovu pojedinačne stavke bilansne aktive izračunava se množenjem te izloženosti sa odgovarajućim ponderom rizika za tu izloženost, utvrđenog u skladu sa odredbama ove odluke.

Rizikom ponderisani iznos izloženosti po osnovu vanbilansne stavke aktive predstavlja proizvod kreditnog ekvivalenta vanbilansne izloženosti i odgovarajućeg pondera rizika za tu izloženost, utvrđenog u skladu sa odredbama ove odluke.

Posebni slučajevi izračunavanja iznosa izloženosti

Član 15

Ako je izloženost predmet materijalne ili nematerijalne kreditne zaštite, iznos izloženosti utvrđuje se u skladu sa odredbama ove odluke kojim se propisuju tehnike ublažavanja kreditnog rizika.

Ako je izloženost u obliku finansijskih derivata iz Priloga 1 koji je odštampan uz ovu odluku i čini njen sastavni dio, iznos izloženosti se izračunava u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuje izračunavanje potrebnog kapitala za tržišne rizike.

Iznos izloženosti za repo transakcije, transakcije pozajmljivanja hartija od vrijednosti ili robe, transakcije s dugim rokom izmirenja i transakcije kreditiranja kupovine hartija od vrijednosti uz uplatu naknade izračunava se u skladu sa odredbama ove odluke koje se odnose na izračunavanje potrebnog kapitala za rizik izmirenja/ispоруke i rizik druge ugovorne strane ili odredbama ove odluke kojima se propisuju tehnike ublažavanja kreditnog rizika.

Iznos izloženosti ostalih vanbilansnih stavki vezano za rizik druge ugovorne strane, a koje su predmet zaštite na dnevnoj osnovi, izračunava se u skladu sa odredbama ove odluke koje se odnose na izračunavanje potrebnog kapitala za rizik izmirenja/ispоруke i rizik druge ugovorne strane.

3.2.2. Primjena pondera rizika po kategorijama izloženosti

3.2.2.1. Kategorije izloženosti

Razvrstavanje izloženosti

Član 16

Banka je dužna da svaku izloženost po osnovu stavki bilansa i vanbilansa, osim izloženosti koje predstavljaju odbitnu stavku od sopstvenih sredstava i izloženosti za koje se potrebni kapital izračunava primjenom metodologija za izračunavanje potrebnog kapitala za tržišne rizike, razvrstava u jednu od sljedećih kategorija izloženosti:

- 1) izloženosti prema centralnim vladama i centralnim bankama;
- 2) izloženosti prema jedinicama regionalne ili lokalne samouprave;

- 3) izloženosti prema administrativnim tijelima i nekomercijalnim preduzećima;
- 4) izloženosti prema multilateralnim razvojnim bankama;
- 5) izloženosti prema međunarodnim organizacijama;
- 6) izloženosti prema institucijama;
- 7) izloženosti prema privrednim društvima;
- 8) izloženosti prema fizičkim licima, malim i srednjim preduzećima;
- 9) izloženosti obezbijeđene nepokretnostima;
- 10) dospjela nenaplaćena potraživanja;
- 11) visokorizične izloženosti;
- 12) izloženosti u obliku pokrivenih obveznica;
- 13) izloženosti po osnovu sekjuritizacijskih pozicija;
- 14) kratkoročne izloženosti prema institucijama i privrednim društvima;
- 15) izloženosti po osnovu ulaganja u otvorene investicione fondove (CIU);
- 16) ostale izloženosti.

Razvrstavanje izloženosti prema stepenu kvaliteta

Član 17

Primjena pondera rizika na pojedinačnu izloženost, za koju se potrebni kapital za kreditni rizik utvrđuje na bazi rejtinga dužnika, zavisi od pripadnosti te izloženosti pojedinoj kategoriji izloženosti iz člana 16 ove odluke i odgovarajućeg stepena kreditnog kvaliteta te izloženosti.

Stepen kreditnog kvaliteta za pojedinačnu izloženost određuje se na osnovu:

- 1) kreditnog rejtinga dužnika dodijeljenog od strane eksterne institucije, čije korišćenje je odobrila Centralna banka, u smislu čl. 125 i 126 ove odluke (u daljem tekstu: priznata eksterna institucija), ili
- 2) kreditne procjene izvršene od strane izvozne kreditne agencije, koja ispunjava uslove iz stava 3 ovog člana.

Banka može koristiti kreditne procjene izvozne kreditne agencije ukoliko je zadovoljen jedan od sljedeća dva kriterijuma:

- 1) izvozna kreditna agencija je učesnik OECD Sporazuma na osnovu Uputstva za službeno podržano kreditiranje izvoza, ili
- 2) izvozna kreditna agencija objavljuje kreditne procjene i primjenjuje dogovorenu metodologiju OECD-a, a kreditne procjene se razvrstavaju u jednu od osam kategorija rizika, zavisno od minimalnih premija osiguranja za izvozne poslove.

Za izloženosti za koje ovim poglavljem odluke nije propisan način utvrđivanja pondera rizika, primjenjuje se ponder rizika 100%.

Rejting skale za izloženosti

Član 18

Oznake rejtinga koje koriste priznate eksterne institucije razvrstavaju se u odgovarajuće stepene kreditnog kvaliteta iz sljedeće rejting skale:

Stepen kreditnog kvaliteta	1	2	3	4	5	6
-----------------------------------	----------	----------	----------	----------	----------	----------

Razvrstavanje oznaka rejtinga dužnika utvrđenih od strane priznatih eksternih institucija u odgovarajuće stepene kvaliteta iz rejting skale iz stava 1 ovog člana vrši Centralna banka, u skladu sa članom 133 ove odluke.

Procjene kreditnog kvaliteta dužnika izvozne kreditne agencije iskazuju se kroz odgovarajuće stepene kreditnog kvaliteta iz sljedeće skale:

Stepen kreditnog kvaliteta	0	1	2	3	4	5	6	7
-----------------------------------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------

3.2.2.2. Ponderisanje izloženosti prema centralnim vladama i centralnim bankama

Pojam

Član 19

Izloženošću prema centralnoj vladi, u smislu ove odluke, smatraju se izloženosti prema državnim jedinicama koje se finansiraju iz državnog budžeta, i to:

- 1) u Crnoj Gori: Skupštini Crne Gore, Vladi Crne Gore, Predsjedniku Crne Gore, ministarstvima, Ustavnom sudu, osnovnim sudovima, višim sudovima, Vrhovnom sudu, Upravnom sudu, privrednim sudovima, Apelacionom sudu, Državnom tužiocu, Upravi za sprječavanje pranja novca, budžetskim fondovima i drugim državnim jedinicama koje se finansiraju iz državnog budžeta;
- 2) u drugim zemljama: državnim jedinicama koje se finansiraju iz budžeta i koje se po propisima tih zemalja kojima se reguliše rad banaka tretiraju kao centralna vlada.

Utvrđivanje pondera rizika

Član 20

Ponderisanje izloženosti prema centralnim vladama i centralnim bankama vrši se na sljedeći način:

- 1) izloženostima prema Evropskoj centralnoj banci dodjeljuje se ponder rizika 0%;
- 2) izloženostima prema centralnim vladama i centralnim bankama za koje banka koristi rejting utvrđen od strane priznate eksterne institucije, ponder rizika se dodjeljuje zavisno od stepena kreditnog kvaliteta iz sljedeće rejting skale:

Stepen kreditnog kvaliteta	1	2	3	4	5	6
Ponder rizika	0%	20%	50%	100%	100%	150%

- 3) izloženosti prema centralnim vladama i centralnim bankama, za koje banka koristi rejting utvrđen od strane priznate izvozne kreditne agencije, ponder rizika se dodjeljuje zavisno od stepena kreditnog kvaliteta iz sljedeće skale:

Stepen krednog kvaliteta	0	1	2	3	4	5	6	7
Ponder rizika	0%	0%	20%	50%	100%	100%	100%	150%

- 4) izloženostima prema centralnim vladama i centralnim bankama, za koje banka ne koristi kreditni rejting utvrđen od strane priznate eksterne institucije ili izvozne kreditne agencije dodjeljuje se ponder rizika 100%;
- 5) izloženostima prema centralnoj vladi u Crnoj Gori i Centralnoj banci Crne Gore dodjeljuje se ponder rizika 0 %.

3.2.2.3. Izloženosti prema jedinicama regionalne ili lokalne samouprave

Pojam

Član 21

Jedinicama regionalne i lokalne samouprave, u smislu ove odluke, smatraju se:

- 1) u Crnoj Gori: skupština grada, skupština opštine, njihova izvršna tijela i fondovi osnovani i finansirani na lokalnom nivou;
- 2) u drugim zemljama: jedinice regionalnih i lokalnih vlasti, koje se po propisima tih zemalja kojima se reguliše rad banaka smatraju jedinicama regionalnih ili lokalnih vlasti.

Ponderisanje izloženosti

Član 22

Izloženosti prema jedinicama regionalne i lokalne samouprave ponderišu se na način koji je članom 29 ove odluke propisan za ponderisanje izloženosti prema institucijama, s tim što se na kratkoročne izloženosti prema jedinicama regionalne i lokalne samouprave ne primjenjuju povoljniji ponderi rizika iz člana 51 ove odluke.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, uz odobrenje Centralne banke, izloženosti prema jedinicama regionalne i lokalne samouprave mogu se tretirati kao izloženosti prema centralnim vladama pod čijom nadležnošću su osnovane, ukoliko ne postoji razlika u riziku između takvih izloženosti, zato što jedinice regionalne i lokalne samouprave imaju moć prikupljanja prihoda, a postoje posebne institucionalne odredbe koje minimiziraju rizik neizvršavanja njihovih obaveza.

Centralna banka može pripremiti i objaviti listu jedinica regionalne i lokalne samouprave kojima se dodjeljuje ponder rizika kao prema centralnim vladama.

3.2.2.4. Izloženosti prema administrativnim tijelima i neprofitnim društvima

Pojam

Član 23

Administrativna tijela i neprofitna društva (u daljem tekstu: javna državna tijela), u smislu ove odluke, su administrativna tijela odgovorna centralnim vladama, jedinicama regionalnih ili lokalnih samouprava i neprofitna pravna lica u državnom vlasništvu za čije obaveze garantuje država.

Za namjene utvrđivanja pondera rizika, javna državna tijela u Crnoj Gori klasifikuju se u sljedeće grupe:

- 1) grupu javnih državnih tijela koja pri utvrđivanju pondera rizika imaju tretman centralne vlade, koja obuhvata: Fond za penzijsko osiguranje, Fond za zdravstvo, Zavod za zapošljavanje i Investiciono-razvojni fond Crne Gore.
- 2) grupu ostalih javnih državnih tijela.

Utvrđivanje pondera rizika

Član 24

Izloženosti prema javnim državnim tijelima ponderišu se na sljedeći način:

- 1) izloženosti prema javnim tijelima koja pripadaju grupi javnih tijela iz člana 23 stav 2 tačka 1 ove odluke ponderišu se na način koji je članom 20 ove odluke propisan za izloženosti prema centralnoj vladi;
- 2) izloženosti prema javnim tijelima koja pripadaju grupi javnih tijela iz člana 23 stav 2 tačka 2 ove odluke ponderišu se na način koji je članom 29 ove odluke propisan za ponderisanje izloženosti prema institucijama, s tim što se na kratkoročne izloženosti prema tim javnim državnim tijelima ne primjenjuju povoljniji ponderi rizika iz člana 51 ove odluke;
- 3) izloženosti prema javnim državnim tijelima drugih zemalja ponderišu se na sljedeći način:
 - izloženostima prema javnim državnim tijelima zemlje članice Evropske Unije dodjeljuje se ponder rizika koji se u skladu sa propisima te zemlje primjenjuje na tu izloženost;
 - izloženostima prema javnim državnim tijelima zemlje koja nije članica Evropske Unije, a koja primjenjuju supervizorske i regulatorne zahtjeve najmanje jednake onima koji se primjenjuju u Evropskoj Uniji, dodjeljuje se ponder rizika koji se u skladu sa propisima te zemlje primjenjuje na tu izloženost, s tim što javno državno tijelo te zemlje pri dodjeljivanju pondera rizika može imati samo tretman institucije.

Izloženostima prema javnim državnim tijelima koja ne pripadaju kategorijama izloženosti iz tač. 1-3 ovog člana, dodjeljuje se ponder rizika 100%.

3.2.2.5. Izloženosti prema multilateralnim razvojnim bankama

Ponderi rizika

Član 25

Ponderom rizika 0% ponderišu se izloženosti banke prema sljedećim multilateralnim razvojnim bankama:

- 1) International Bank for Reconstruction and Development;
- 2) International Finance Corporation;
- 3) Inter-American Development Bank;
- 4) Asian Development Bank;
- 5) African Development Bank;
- 6) Council of Europe Development Bank;
- 7) Nordic Investment Bank;
- 8) Caribbean Development Bank;
- 9) European Bank for Reconstruction and Development;
- 10) European Investment Bank;
- 11) European Investment Fund;
- 12) Multilateral Investment Guarantee Agency;
- 13) Islamic Development Bank;
- 14) International Finance Facility for Immunisation.

Izloženosti prema Inter-American Investment Corporation, Black Sea Trade and Development Bank i Central American Bank for Economic Integration, ponderišu se na način koji je članom 29 ove odluke propisan za ponderisanje izloženosti prema institucijama, s tim što se na kratkoročne izloženosti prema tim bankama ne primjenjuju povoljniji ponderi rizika iz člana 51 ove odluke.

3.2.2.6. Izloženosti prema međunarodnim organizacijama

Pojam

Član 26

Međunarodnim organizacijama, u smislu ove odluke, smatraju se:

- 1) Evropska zajednica (EC);
- 2) Međunarodni monetarni fond (IMF), i
- 3) Banka za međunarodna poravnanja (BIS).

Utvrđivanje pondera rizika

Član 27

Izloženosti prema međunarodnim organizacijama ponderišu se ponderom rizika 0%.

3.2.2.7. Izloženosti prema institucijama

Pojam

Član 28

Institucijama, u smislu ove odluke, smatraju se:

- 1) kreditne institucije, i
- 2) mikrokreditne finansijske institucije, kreditno-garantne institucije i investicione firme.

Utvrđivanje pondera rizika

Član 29

Izloženostima prema institucijama za koje banka koristi rejting utvrđen od strane priznate eksterne institucije, ponderišu se na sljedeći način:

- 1) izloženostima sa izvornim ili preostalim rokom dospjeća dužim od tri mjeseca, ponder rizika se dodjeljuje zavisno od stepena kreditnog kvaliteta iz sljedeće rejting skale:

Stepen kreditnog kvaliteta	1	2	3	4	5	6
Ponder rizika	20%	50%	50%	100%	100%	150%

- 2) izloženostima sa izvornim ili preostalim rokom dospjeća do tri mjeseca, ponder rizika se dodjeljuje zavisno od stepena kreditnog kvaliteta iz sljedeće rejting skale:

Stepen kreditnog kvaliteta	1	2	3	4	5	6
Ponder rizika	20%	20%	20%	50%	50%	150%

Izloženosti prema kreditnim institucijama za koje banka ne koristi rejting utvrđen od strane priznate eksterne institucije, ponderišu se na sljedeći način:

- 1) izloženostima sa izvornim ili preostalim rokom dospjeća dužim od tri mjeseca dodjeljuje se ponder rizika 50%, ili ponder rizika koji se dodjeljuje izloženostima prema centralnoj vladi u kojoj je sjedište te institucije, ukoliko je veći;
- 2) izloženostima sa izvornim ili preostalim rokom dospjeća do tri mjeseca dodjeljuje se ponder rizika 20%, ili ponder rizika koji se dodjeljuje izloženostima prema centralnoj vladi u kojoj je sjedište te institucije, ukoliko je veći.

Odredbe st. 1 i 2 ovog člana primjenjuju se i na institucije iz člana 28 tačka 2 ove odluke, ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) dozvolu za rad te institucije je izdalo tijelo koje je nadležno za izdavanje dozvole za rad kreditnih institucija u toj zemlji, ili tijelo koje je sa tijelom nadležnim za nadzor kreditnih institucija zaključilo sporazum o saradnji;
- 2) na te institucije se primjenjuju regulatorni zahtjevi koji se primjenjuju i na kreditne institucije.

Izloženostima prema institucijama koje nemaju rejting utvrđen od strane priznate eksterne institucije, ne može se dodijeliti niži ponder rizika od pondera koji se primjenjuje prema centralnoj vladi zemlje u kojoj je sjedište te institucije.

Izloženostima sa rokom dospelja od tri mjeseca ili manje koje su iskazane i finansirane u nacionalnoj valuti institucije zajmoprimca, ne može se dodijeliti ponder rizika manji od 20%.

Rejting za specifičnu emisiju

Član 30

Banka je dužna da za izloženosti za koje postoji rejting za specifičnu emisiju koja predstavlja izloženost prema instituciji (uključujući i kratkoročnu izloženost), a koje se uključuju u ovu kategoriju izloženosti, primijeni odredbe ove odluke kojima se propisuje način korišćenja rejtinga dužnika.

Učešća u kapitalu kreditnih institucija

Član 31

Učešće banke u kapitalu ili ulaganje u druge elemente sopstvenih sredstava druge kreditne institucije ponderiše se ponderom rizika 100%, ukoliko ne predstavlja odbitnu stavku pri izračunavanju sopstvenih sredstava banke.

3.2.2.8. Izloženosti prema privrednim društvima

Utvrđivanje pondera rizika

Član 32

Izloženostima prema privrednim društvima za koje banka koristi kreditni rejting utvrđen od strane priznate eksterne institucije, ponder rizika se dodjeljuje zavisno od stepena kreditnog kvaliteta iz sljedeće rejting skale:

St	Stepen kreditnog kvaliteta	1	2	3	4	5	6
	Ponder rizika	20%	50%	100%	100%	150%	150%

Izloženosti prema privrednim društvima za koja banka ne koristi rejting utvrđen od strane priznate eksterne institucije ponderišu se ponderom rizika 100%, ili ponderom rizika koji se dodjeljuje za izloženosti prema centralnoj vladi u kojoj je sjedište tog privrednog društva ukoliko je taj ponder rizika veći.

Član 33

Banka je dužna da za izloženosti za koje postoji rejting za specifičnu emisiju koja predstavlja izloženost prema privrednom društvu (uključujući i kratkoročnu izloženost), a koja se uključuje u ovu kategoriju primijeni odredbe ove odluke kojima se propisuje način korišćenja rejtinga dužnika.

3.2.2.9. Izloženosti prema fizičkim licima, malim i srednjim preduzećima

Ponder rizika

Član 34

Izloženostima prema fizičkim licima, malim i srednjim preduzećima dodjeljuje se ponder rizika 75%, ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) ukupna bruto izloženost banke i lica povezanih sa bankom prema jednom licu odnosno grupi povezanih lica, uključujući dospjela a nenaplaćena potraživanja, a isključujući izloženosti i potencijalne obaveze obezbjeđene stambenim nepokretnostima, ne prelazi 100.000 EUR (mali kredit) ;
- 2) izloženost predstavlja jednu od značajnog broja izloženosti sa sličnim karakteristikama, tako da se rizici povezani sa takvim kreditiranjem značajno smanjuju;
- 3) portfolio malih kredita je dobro diverzifikovan.

U kategoriju izloženosti prema fizičkim licima, mali i srednjim preduzećima ne mogu se uključiti izloženosti po osnovu hartija od vrijednosti.

Bruto izloženost, u smislu stava 1 tačka 1 ovog člana, predstavlja ukupan iznos izloženosti prema jednom licu, odnosno grupi povezanih lica, bez umanjenja po osnovu primjene tehnika ublažavanja rizika.

U smislu stava 1 tačka 2 ovog člana, portfolio malih kredita je dobro diverzifikovan, ukoliko pokazatelj diverzifikovanosti tog portfolia iznosi najviše 0,2%.

Pokazatelj diverzifikovanosti portfolia malih kredita predstavlja procentualno učešće prosječne izloženosti prema jednom licu, odnosno grupi povezanih lica, u ukupnom iznosu portfolia malih kredita.

Banka može uključiti u kategoriju izloženosti prema fizičkim licima, malim i srednjim preduzećima i sadašnju vrijednost minimalnih plaćanja po osnovu ugovora o lizingu, ako su ispunjeni uslovi iz stava 1 ovog člana.

3.2.2.10. Izloženosti obezbjeđene nepokretnostima

Razvrstavanje izloženosti

Član 35

Za svrhu utvrđivanja pondera rizika, izloženost obezbjeđena hipotekom ili fiducijom razvrstava se u jednu od sljedećih kategorija:

- 1) izloženosti obezbjeđene hipotekom ili fiducijom na stambenoj nepokretnosti u Crnoj Gori;
- 2) izloženosti obezbjeđene hipotekom ili fiducijom na poslovnoj nepokretnosti u Crnoj Gori;
- 3) ostale izloženosti obezbjeđene hipotekom ili fiducijom.

U kategoriju izloženosti obezbjeđenih hipotekom ili fiducijom na stambenoj nepokretnosti razvrstavaju se izloženosti, odnosno djelovi izloženosti koji su potpuno obezbjeđeni hipotekom ili fiducijom na stambenoj nepokretnosti:

- 1) u kojoj stanuje ili će stanovati vlasnik te nepokretnosti, odnosno koju fizičko lice-vlasnik nepokretnosti daje u zakup za potrebe stanovanja, na osnovu ugovora o zakupu;
- 2) u vlasništvu privrednog društva u kojoj stanuje ili će stanovati vlasnik tog privrednog društva.

U kategoriju izloženosti obezbjeđenih hipotekom ili fiducijom na poslovnim nepokretnostima razvrstavaju se izloženosti, odnosno djelovi izloženosti koji su potpuno obezbjeđeni hipotekom ili fiducijom na poslovnoj nepokretnosti u Crnoj Gori, u kojoj dužnik obavlja svoju djelatnost.

U kategoriju ostalih izloženosti obezbjeđenih hipotekom ili fiducijom razvrstavaju se izloženosti obezbjeđene fiducijom ili hipotekom koje ne ispunjavaju uslove za razvrstavanje u neku od kategorija iz stava 1 tač. 1 i 2 ovog člana.

Uslovi za ponderisanje izloženosti

Član 36

Za ponderisanje izloženosti obezbjeđenih stambenim i poslovnim nepokretnostima u skladu sa čl. 37 - 39 ove odluke moraju biti ispunjeni uslovi koji se odnose na:

- 1) pravnu sigurnost, i to:
 - hipoteka ili fiducija na nepokretnosti omogućava banci realizaciju prava utvrđenih ugovorom u relevantnim pravnim sistemima važećim u vrijeme zaključenja ugovora o uspostavljanju hipoteke, odnosno fiducije,
 - ispunjeni su svi pravni uslovi za zasnivanje hipoteke ili prenos fiducijarnog prava svojine nad nepokretnošću i izvršen je odgovarajući upis tereta u zemljišne ili druge knjige,
 - pravni postupci za realizaciju hipoteke, odnosno fiducije, omogućavaju namirenje potraživanja iz nepokretnosti u razumnom roku;
- 2) praćenje vrijednosti nepokretnosti, i to:
 - banka provjerava vrijednost nepokretnosti, korišćenjem statističkih i drugih metoda, i to za poslovne nepokretnosti najmanje jednom godišnje, za stambene nepokretnosti najmanje jednom u tri godine, a u slučaju kada su tržišni uslovi podložni značajnijim promjenama, banka vrši provjeru i češće,
 - ako banka na osnovu provjere vrijednosti nepokretnosti utvrdi da je došlo ili da bi moglo doći do značajnog smanjenja vrijednosti nepokretnosti u odnosu na uobičajene tržišne cijene, vrši se ponovna procjena vrijednosti nepokretnosti,
 - za pojedinačnu izloženost koja predstavlja 5% ili više sopstvenih sredstava banke, ili prelazi iznos od 200.000 EUR (uzima se kao mjerilo jedan od ova dva iznosa koji je niži), vrši se nezavisna procjena vrijednosti nepokretnosti i to minimalno svake tri godine;
- 3) akta banke, i to:
 - banka je usvojila i sprovodi interni akt kojim su utvrđene vrste stambenih i poslovnih nepokretnosti koje se prihvataju kao kolateral u postupku odobravanja kredita i drugih izloženosti,

- banka je usvojila i sprovodi procedure koje sadrže odredbe na osnovu kojih se prati i utvrđuje da li je nepokretnost koja služi kao kolateral adekvatno osigurana za slučaj nastupanja štetnih događaja;
- 4) pravila vrednovanja nepokretnosti, i to:
- banka vrednuje nepokretnost po vrijednosti koja je jednaka ili manja od tržišne vrijednosti procijenjene od strane nezavisnog procjenjivača, a izuzetno, u slučaju kada su propisima utvrđeni strogi kriterijumi za procjenu hipotekarne vrijednosti nekretnine, banka vrednuje nepokretnost po vrijednosti koja je jednaka ili niža od hipotekarne vrijednosti koju je utvrdio nezavisni procjenjivač primjenom tih propisa.
 - banka je umanjila tržišnu, odnosno hipotekarnu vrijednost nepokretnosti za rezultat dobijen praćenjem vrijednosti nepokretnosti u skladu sa tačkom 2 ovog člana.

Ponderisanje izloženosti obezbijeđenih stambenim nepokretnostima

Član 37

Izloženostima obezbijeđenim nepokretnostima iz člana 35 stav 1 tačka 1 ove odluke dodjeljuje se ponder rizika 35%, ukoliko su, pored uslova iz člana 36 ove odluke, ispunjeni i sljedeći uslovi:

- 1) tržišna vrijednost nepokretnosti materijalno je odvojiva od kreditne sposobnosti dužnika, ne uzimajući u obzir makroekonomske faktore koji utiču na vrijednosti stambene nepokretnosti i na kreditnu sposobnost dužnika;
- 2) rizik vezan za dužnika materijalno ne zavisi od nekretnine, već od sposobnosti dužnika da otplaćuje dug iz drugih izvora otplate, odnosno sposobnosti dužnika da izmiruje obaveze materijalno ne zavisi od novčanih tokova koji su rezultat korišćenja stambene nepokretnosti date kao kolateral;
- 3) tržišna vrijednost nepokretnosti značajno prelazi visinu izloženosti, a najmanje 50%.

Ponderom rizika iz stava 1 ovog člana ponderišu se i izloženosti banke nastale na osnovu ugovora o lizingu čiji je predmet stambena nepokretnost ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) ugovor o lizingu sadrži opciju sticanja svojine na stambenoj nepokretnosti;
- 2) izloženost banke je u cjelosti obezbijeđena vlasništvom banke na stambenoj nepokretnosti.

Ponderisanje izloženosti obezbijeđenih poslovnim nepokretnostima

Član 38

Ponderisanje izloženosti klasifikovanih u kategoriju izloženosti obezbijeđenih nepokretnostima iz člana 36 stav 1 tačka 2 ove odluke, vrši se na sljedeći način:

- 1) ponderom rizika od 50% ponderiše se dio izloženosti koji ne prelazi 50% tržišne vrijednosti nepokretnosti;
- 2) dio izloženosti koji prelazi limit iz tačke 1 ovog člana, ponderiše se ponderom rizika 100%.

U skladu sa stavom 1 ovog člana mogu se ponderisati izloženosti obezbijeđene poslovnim nepokretnostima ukoliko su, pored uslova iz člana 36 ove odluke ispunjeni i sljedeći uslovi:

- 1) tržišna vrijednost nepokretnosti materijalno je odvojiva od kreditne sposobnosti dužnika, ne uzimajući u obzir makroekonomske faktore koji utiču na vrijednost stambene nepokretnosti i na kreditnu sposobnost dužnika;
- 2) rizik vezan za dužnika materijalno ne zavisi od nekretnine, već od sposobnosti dužnika da otplaćuje dug iz drugih izvora otplate, odnosno sposobnosti dužnika da izmiruje obaveze materijalno ne zavisi od novčanih tokova koji su rezultat korišćenja stambene nepokretnosti date kao kolateral.

Ponderom rizika iz stava 1 ovog člana ponderišu se i izloženosti banke nastale na osnovu ugovora o lizingu čiji je predmet poslovna nepokretnost, ukoliko su pored uslova iz stava 2 ovog člana, ispunjeni i sljedeći uslovi:

- 1) ugovor o lizingu sadrži opciju sticanja svojine na poslovnoj nepokretnosti;
- 2) izloženost banke je u cjelosti obezbjeđena vlasništvom banke na poslovnoj nepokretnosti.

Tretman nepokretnosti na teritoriji drugih zemalja

Član 39

Izloženostima koje su u potpunosti obezbjeđene hipotekom ili fiducijom nad poslovnim nepokretnostima na teritoriji zemlje članice Evropske Unije, ukoliko su propisima te zemlje utvrđeni strogi kriterijumi za procjenu hipotekarne vrijednosti, banka može dodijeliti ponder rizika 50% dijelu izloženosti koji predstavlja 50% tržišne vrijednosti nepokretnosti ili 60% hipotekarne vrijednosti nepokretnosti, s tim što se primjenjuje manja od ovih dviju vrijednosti.

Ponderisanje ostalih izloženosti obezbjeđenih nepokretnostima

Član 40

Izloženostima razvrstanim u kategoriju izloženosti iz člana 35 stav 1 tačka 3 ove odluke dodjeljuje se ponder rizika 100%.

3.2.2.11. Dospjela nenaplaćena potraživanja

Pojam

Član 41

Dospjelim a nenaplaćenim potraživanjima (izloženostima), u smislu ove odluke, smatraju se potraživanja banke za koja dužnik kasni u plaćanju duže od 90 dana.

Ponderi rizika

Član 42

Izloženostima, ili djelovima dospjele a nenaplaćene izloženosti, koji nijesu obezbjeđeni kolateralom, dodjeljuje se ponder rizika:

- 1) 150%, ukoliko izdvojene rezervacije za potencijalne kreditne gubitke ne prelaze 20% neobezbjeđenog dijela ukupne izloženosti;
- 2) 100%, ukoliko izdvojene rezervacije za potencijalne kreditne gubitke prelaze 20% neobezbjeđenog dijela ukupne izloženosti.

Neobezbjeđenim dijelom izloženosti, u smislu stava 1 ovog člana smatra se dio izloženosti koji ne ispunjava uslove za tretman potpuno obezbjeđene izloženosti, u smislu odredbi ove odluke kojima su propisane tehnike ublažavanja kreditnog rizika.

Dospjelim a nenaplaćenim potraživanjima koja su obezbjeđena nepokretnostima iz člana 35 stav 1 tač. 1 i 2 ove odluke, a umanjenim za rezervacije za potencijalne kreditne gubitke, dodjeljuje se ponder rizika 100 %.

Izuzetno od stava 3 ovog člana, ukoliko izdvojene rezervacije za potencijalne kreditne gubitke iznose najmanje 20% izloženosti u koju su uključene i rezervacije za potencijalne kreditne gubitke, toj izloženosti umanjenoj za iznos rezervacija dodjeljuje se ponder rizika 50%.

3.2.2.12. Visokorizične izloženosti

Pojam

Član 43

Visokorizičnim izloženostima, u smislu ove odluke, smatraju se ulaganja banke:

- 1) u privredna društva sa visokoprofitabilnim projektima visokog stepena rizika (venture capital firms);
- 2) u kapital društava ili fondova rizičnog kapitala (private equity investment).

Banka je dužna da svojim aktima utvrdi detaljnu kategorizaciju visokorizičnih izloženosti.

Utvrđivanje pondera rizika

Član 44

Visokorizičnim izloženostima dodjeljuje se ponder rizika 150%.

3.2.2.13. Izloženosti u obliku pokrivenih obveznica

Član 45

Izloženostima u obliku pokrivenih obveznica za koje ne postoji rejting emisije, a koje ispunjavaju kriterijume pokrivenosti kolateralom iz člana 46 ove odluke, dodjeljuje se ponder kreditnog rizika prema ponderu kreditnog rizika banke izdavaoca tih obveznica, na sljedeći način:

- 1) ako je izloženostima prema institucijama dodijeljen ponder rizika 20%, pokrivenim obveznicama dodjeljuje se ponder rizika 10%;
- 2) ako je izloženostima prema institucijama dodijeljen ponder rizika 50%, pokrivenim obveznicama dodjeljuje se ponder rizika 20%;
- 3) ako je izloženostima prema institucijama dodijeljen ponder rizika 100%, pokrivenim obveznicama dodjeljuje se ponder rizika 50%;
- 4) ako je izloženostima prema institucijama dodijeljen ponder rizika 150%, pokrivenim obveznicama dodjeljuje se ponder rizika 100%.

Član 46

Pokrivene obveznice moraju biti obezbjeđene:

- 1) izloženostima prema ili sa garancijama centralnih vlada, centralnih banaka, javnih državnih tijela i jedinica regionalne ili lokalne samouprave u Crnoj Gori ili zemljama članicama Evropske Unije;
- 2) izloženostima prema ili sa garancijama centralnih vlada i centralnih banaka trećih zemalja, multilateralnih razvojnih banaka i međunarodnih organizacija čiji kreditni rejting odgovara stepenu kreditnog kvaliteta 1, s tim da ako izloženost ne prelazi 20% nominalne vrijednosti izdatih pokrivenih obveznica institucije izdavaoca, banka može za određivanje pokrivenosti priznati i stepen kreditnog kvaliteta 2;
- 3) izloženostima prema ili sa garancijama javnih državnih tijela, jedinica regionalne ili lokalne samouprave trećih država, a koje se u skladu sa članom 21 st. 1 i 2 ove odluke ponderišu kao izloženosti prema institucijama ili centralnim vladama, s tim da ako te izloženosti ne prelazi 20% nominalne vrijednosti izdatih pokrivenih obveznica institucije izdavaoca, banka može za određivanje pokrivenosti priznati i stepen kreditnog kvaliteta 2;
- 4) izloženostima prema institucijama, čiji kreditni rejting odgovara stepenu kreditnog kvaliteta 1, ukoliko te izloženosti ne prelaze 15% nominalne vrijednosti izdatih pokrivenih obveznica banke izdavaoca, s tim da ako se te izloženosti odnose na institucije iz Crne Gore ili zemlje članice Evropske Unije i ako imaju ugovoreno dospelje do najviše 100 dana, banka može za određivanje pokrivenosti priznati i stepen kreditnog kvaliteta 2. Smanjivanje izloženosti prema institucijama po osnovu naplate potraživanja od dužnika ili po osnovu realizacije hipoteke i fiducije kod kredita obezbjeđenih nepokretnostima, ne uključuje se prilikom izračunavanja limita od 15%;
- 5) kreditima koji su obezbjeđeni hipotekom ili fiducijom na stambenoj nepokretnosti, s tim da se iznosom kredita koji se tretira kao obezbjeđenje za izdate pokrivene obveznice smatra iznos glavnice odobrenog kredita, ili iznos koji predstavlja 80% tržišne vrijednosti nepokretnosti, ukoliko je taj iznos manji od iznosa glavnice kredita;
- 6) kreditima koji su obezbjeđeni nadređenim tranšama (eng: senior unit) sa stepenom kreditnog kvaliteta 1, koje su izdali sekjuritizacijski subjekti regulisani zakonima zemalja članica Evropske Unije, čija je djelatnost sekjuritizacija izloženosti obezbjeđenih stambenim nepokretnostima, ukoliko je ispunjen uslov da najmanje 90% imovine tih subjekata čine potraživanja obezbjeđena stambenim nepokretnostima. Iznos nadređenih tranši ne smije prelaziti 20% nominalne vrijednosti ukupnog iznosa izdatih obveznica, a iznos nadređenih tranši se utvrđuje kao najmanji iznos od sljedećih stavki:
 - iznos glavnice tranše,
 - iznos glavnice tranše koja je obezbjeđena hipotekom ili fiducijom (u obzir se uzimaju svi prethodni tereti na nepokretnosti), ili
 - 80% tržišne vrijednosti založenih nepokretnosti;
- 7) kreditima koji su obezbjeđeni hipotekom ili fiducijom na poslovnim nepokretnostima, s tim da se iznosom kredita koji se tretira kao obezbjeđenje za izdate pokrivene obveznice smatra iznos glavnice odobrenog kredita, ili iznos koji predstavlja 60% tržišne vrijednosti nepokretnosti, ukoliko je taj iznos manji od iznosa glavnice kredita. Umjesto odnosa tržišne vrijednosti i glavnice kredita od 60% može se prihvatiti i odnos do najviše 70%, ako:

- je ukupna imovina, koja služi kao instrument obezbjeđenja za pokrivene obveznice najmanje za 10% veća od nominalne vrijednosti emisije svih pokrivenih obveznica;
 - su ispunjeni uslovi pravne zaštite imaoca obveznica na način utvrđen u članu 48 ove odluke, i
 - zahtjevi imaoca pokrivenih obveznica imaju prvenstvo u redosljedu naplate u odnosu na ostale zahtjeve za realizaciju kolateralu;
- 8) kreditima koji su obezbjeđeni nadređenim tranšama (senior unit) sa stepenom kreditnog kvaliteta 1, koje su izdali sekjuritizacijski subjekti regulisani zakonima zemalja članica Evropske Unije, čija je djelatnost sekjuritizacija izloženosti obezbjeđenih poslovnim nepokretnostima, ukoliko je ispunjen uslov da najmanje 90% imovine tih subjekata čine potraživanja obezbjeđena poslovnim nepokretnostima. Iznos nadređenih tranši ne smije prelaziti 20% nominalne vrijednosti ukupnog iznos izdatih obveznica, a iznos nadređenih tranši se utvrđuje kao najmanji iznos od sljedećih stavki:
- iznos glavnice tranše,
 - iznos glavnice tranše koja je obezbjeđena hipotekom ili fiducijom (u obzir se uzimaju svi prethodni tereti na nepokretnosti), ili
 - 60% tržišne vrijednosti založenih nepokretnosti;
- 9) kreditima koji su obezbjeđeni brodovima ukoliko iznos duga na koji se odnosi hipoteka ili fiducija, zajedno sa prethodnim teretima na brodu, ne prelazi 60% tržišne vrijednosti založenog broda.

Član 47

Pri izračunavanju limita od 90% iz člana 46 tač. 5 i 8 ove odluke ne uključuje se smanjenje izloženosti nastalo po osnovu naplate potraživanja od dužnika ili po osnovu naplate ili izmirenja iz ugovora o kreditu kod kojih je ugovoreno obezbjeđenje hipotekom ili fiducijom na nepokretnostima u nadređenim tranšama ili dužničkim hartijama od vrijednosti.

Član 48

Za svu imovinu koja je navedena kao instrument obezbjeđenja u članu 46 ove odluke, mora postojati zakonski osnov koji omogućava da ta imovina služi isključivo za zaštitu imaoca pokrivenih obveznica od gubitaka (ta imovina ne ulazi u stečajnu ili likvidacionu masu i ne može biti predmet izvršenja koje se sprovodi nad izdavaocem pokrivenih obveznica, odnosno ne smije biti korišćena za podmirivanje njegovih ostalih obaveza).

Član 49

Banka je dužna da na pokrivene obveznice obezbjeđene nepokretnostima primjenjuje minimalne standarde za priznavanje i pravila vrednovanja iz člana 36 ove Odluke.

3.2.2.14. Izloženosti po osnovu sekjuritizacijskih pozicija

Sekjuritizacija

Član 50

Iznosi izloženosti ponderisani rizikom za sjekuritizacijske pozicije izračunavaju se u skladu sa odredbama ove odluke kojima se uređuje okvir sekjuritizacije.

3.2.2.15. Kratkoročne izloženosti prema institucijama i privrednim društvima

Član 51

Za kratkoročne izloženosti prema kreditnim institucijama i privrednim društvima za koje postoji kreditni rejting (kratkoročni rejting emitenta) dodijeljen od strane priznate eksterne institucije, ponder rizika se dodjeljuje zavisno od stepena kreditnog kvaliteta iz sljedeće rejting skale:

Stepen kreditnog kvaliteta	1	2	3	4	5	6
Ponder rizika	20%	50%	100%	150%	150%	150%

3.2.2.16. Izloženosti po osnovu ulaganja u otvorene investicione fondove

Ponderisanje izloženosti

Član 52

Izloženosti po osnovu ulaganja u otvorene investicione fondove ponderišu se na sljedeći način:

- 1) izloženostima u vidu udjela u kapitalu otvorenih investicionih fondova za koje banka koristi rejting utvrđen od strane priznate eksterne institucije ponder rizika se dodjeljuje zavisno od stepena kreditnog kvaliteta iz sljedeće rejting skale:

Stepen kreditnog kvaliteta	1	2	3	4	5	6
Ponder rizika	20%	50%	100%	100%	150%	150%

- 2) izloženostima u vidu udjela u kapitalu otvorenih investicionih fondova za koje banka ne koristi kreditni rejting dodijeljen od strane priznate eksterne institucije dodjeljuje se ponder rizika 100%.

Ukoliko je izloženost po osnovu ulaganja u otvorene investicione fondove povezana sa visokim rizikom, dodjeljuje se ponder rizika 150%.

Član 53

Banka može izloženostima u vidu udjela u otvorenim investicionim fondovima dodijeliti ponder rizika iz člana 54 ove odluke ako su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) otvorenim investicionim fondom upravlja društvo:
 - koje podliježe nadzoru u Crnoj Gori ili zemlji članici Evropske Unije, ili
 - koje ima sjedište u trećoj državi, pod uslovom da fondom upravlja društvo koje je pod nadzorom koji je uređen na jednak način kao i nadzor po pravu Evropske

Unije i da je saradnja između Centralne banke i tijela iz treće države nadležnog za nadzor nad društvima za upravljanje otvorenim investicionim fondovima uspostavljena na adekvatan i efikasan način;

- 2) prospekt otvorenog investicionog fonda ili drugi slični dokument sadrži:
 - kategorije imovine u koje fond može da vrši ulaganja, i
 - limite za ulaganja i metodologiju za izračunavanje tih limita, ako fond primjenjuje određene limite za svoja ulaganja, i
- 3) fond najmanje jednom godišnje izvještava o svom poslovanju na način koji omogućava procjenu njegove imovine, obaveza, prihoda i aktivnosti tokom izvještajnog perioda.

Član 54

Ako banka raspolaže informacijama o strukturi izloženosti otvorenog investicionog fonda, ukupnoj izloženosti prema fondu dodjeljuje se prosječan ponder rizika izračunat na bazi pondera za svaku kategoriju izloženosti iz člana 16 ove odluke.

Ako banka ne raspolaže informacijama o strukturi izloženosti otvorenog investicionog fonda, ukupnoj izloženosti prema fondu dodjeljuje se prosječni ponder rizika, izračunat na bazi pondera rizika za pretpostavljene izloženosti.

U slučaju iz stava 2 ovog člana pretpostavljene izloženosti uključuju se u izračunavanje tako što se prvo uključuju one kategorije izloženosti sa najvećim ponderom rizika, i to do maksimalno dozvoljenog iznosa utvrđenog aktima fonda, a nakon toga, po silaznom principu, ulaganja u one izloženosti koje podrazumjevaju niže pondere rizika, sve dok se ne dostigne ukupan dozvoljeni iznos ulaganja.

Član 55

Izuzetno od člana 54 ove odluke, banka može izloženostima u vidu udjela u otvorenom investicionom fondu dodijeliti ponder rizika koji se zasniva na strukturi izloženosti, a koji je izračunala treća strana, uz uslov da se na odgovarajući način obezbijedi vjerodostojnost takvog izračunavanja i izvještavanja, kao i da se pojedinačni ponderi određuju u skladu sa kategorijama izloženosti iz člana 16 ove odluke.

3.2.2.17. Ostale izloženosti

Gotovina i gotovinski ekvivalenti

Član 56

Gotovini i gotovinskim ekvivalentima dodjeljuje se ponder rizika 0%.

Gotovini na putu dodjeljuje se ponder rizika 20%.

Zlato

Član 57

Zlatnim polugama koje se nalaze u trezoru banke ili su deponovane na drugom mjestu kao obezbjeđenje za obaveze banke, dodjeljuje se ponder rizika 0%.

Ulaganja u kapital pravnih lica

Član 58

Ulaganjima u kapital pravnih lica i ostalim kapitalnim ulaganjima, isključujući ulaganja koja predstavljaju odbitnu stavku pri izračunavanju sopstvenih sredstava banke, dodjeljuje se ponder rizika najmanje 100%.

Prodaja i ponovna kupovina imovine

Član 59

Izloženostima po osnovu ugovora o prodaji i ponovnoj kupovini imovine (eng: asset sale and repurchase agreements) i terminskih kupovina imovine dodjeljuje se ponder rizika koji se odnosi na imovinu koja je predmet ugovora/transakcije, a ne ponder rizika druge ugovorne strane u tom pravnom poslu/transakciji.

Lizing

Član 60

Banka je dužna da izloženosti po osnovu ugovora o lizingu iskazuje kao sadašnju vrijednost minimalnih plaćanja po osnovu ugovora o lizingu.

Izloženostima iz stava 1 ovog člana dodjeljuje se ponder rizika zavisno od kategorije izloženosti kojoj pripadaju.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, kada je izloženost ostatak vrijednosti po osnovu ugovora o lizingu, iznos izloženosti ponderisan kreditnim rizikom izračunava se primjenom sljedeće formule:

iznos izloženosti ponderisan kreditnim rizikom = $1/t \times 100\% \times$ iznos izloženosti, gdje **t** predstavlja broj preostalih godina do dospjeća ugovora o lizingu zaokružen na cijeli broj, a koji ne može biti manji od 1.

Kreditna zaštita

Član 61

Kada banka pruža kreditnu zaštitu za određeni broj izloženosti, pod uslovom da nastanak statusa neispunjavanja obaveza za n-tu izloženost u grupi izloženosti predstavlja osnovu za plaćanje i dovodi do prestanka ugovornog odnosa, ponder rizika se izračunava na sljedeći način:

- 1) ako za grupu izloženosti postoji kreditni rejting utvrđen od strane priznate eksterne institucije, ponder rizika se dodjeljuje u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuje okvir sekjuritizacije;
- 2) ako za grupu ne postoji kreditni rejting utvrđen od strane priznate eksterne institucije, ponderisani iznos izloženosti izračunava se tako što se saberu ponderi rizika izloženosti uključeni u grupu (engl. basket), isključujući n–1 izloženosti, do maksimalno 1000% od vrijednosti kreditnog derivata i dobijeni ponder banka množi sa nominalnim iznosom zaštite koja proizilazi iz kreditnog derivata. N–1 izloženosti koje se isključuju iz navedenog zbira su one

izloženosti koje rezultiraju nižim ponderisanim iznosom od bilo koje druge izloženosti uključene u grupu.

Materijalna imovina

Član 62

Materijalna imovina banke obuhvata:

- 1) zemljište i zgrade;
- 2) opremu;
- 3) avanse za materijalnu imovinu i materijalnu imovinu u pripremi.

Materijalnoj imovini banke dodjeljuje se ponder rizika 100%.

Ostale izloženosti

Član 63

Izloženosti za koje drugim odredbama ove odluke nije propisan način primjene pondera rizika ponderišu se ponderom rizika 100%

3.3. Način korišćenja kreditnih rejtinga

Dosljednost

Član 64

Banka je dužna da dosljedno koristi izabrane priznate eksterne institucije za procjenu kreditnog rizika i izvozne kreditne agencije i njihove rejtinge, odnosno kreditne procjene za svaku vrstu izloženosti.

Banka koja odluči da koristi kreditne rejtinge za određene tržišne segmente koje dodjeljuje priznata eksterna agencija dužna je da dosljedno koristi predmetne kreditne rejtinge za sve izloženosti koje pripadaju tim tržišnim segmentima.

Više rejtinga

Član 65

Ako za jednog dužnika postoje dva kreditna rejtinga dodijeljena od strane priznatih eksternih insitucija, a koji pripadaju različitim stepenima kreditnog kvaliteta, banka je dužna da primijeni onaj rejting kojem pripada veći ponder rizika.

Ako za jednog dužnika postoje tri ili više kreditnih rejtinga dodijeljenih od strane priznatih eksternih institucija, a koji pripadaju različitim stepenima kreditnog kvaliteta, banka je dužna da od dva najpovoljnija rejtinga primijeni onaj rejting kojem pripada veći ponder rizika.

Odnos kreditnog rejtinga emitenta i kreditnog rejtinga specifične emisije

Član 66

Kada postoji kreditni rejting dodijeljen od strane priznate eksterne institucije, a koji se odnosi na određenu specifičnu emisiju koja predstavlja izloženost, banka je dužna da primijeni ponder rizika koji odgovara kreditnom rejtingu predmetne emisije.

Ako emitent ima poseban kreditni rejting za specifičnu emisiju, kojem pripada ponder rizika koji je povoljniji od pondera rizika koji se primjenjuje na potraživanja bez kreditnog rejtinga, a potraživanje banke nije ulaganje u tu specifičnu emisiju, banka može na svoje potraživanje bez kreditnog rejtinga primijeniti povoljniji ponder rizika samo ukoliko je to potraživanje u istom rangu ili sa pravom prvenstva naplate u odnosu na specifičnu emisiju sa kreditnim rejtingom.

Ukoliko nijesu ispunjeni uslovi iz stava 2 ovog člana, banka je dužna da na ostala potraživanja istog izdavaoca bez dodijeljenog kreditnog rejtinga primijeni ponder rizika koji je dodijeljen potraživanjima bez kreditnog rejtinga.

Odnos kratkoročnog kreditnog rejtinga institucije emitenta i specifične emisije

Član 67

Izuzetno od člana 66 stav 1 ove odluke, za kratkoročne izloženosti prema institucijama čije je preostalo dospjeće tri mjeseca ili kraće, a za koje postoji kreditni rejting za specifičnu emisiju, banka je dužna da primjenjuje odredbe iz st. 2 i 3 ovog člana.

Kratkoročnim izloženostima prema institucijama koje imaju kratkoročne kreditne rejtinge za iste izloženosti (rejting emisije) na osnovu kojih je ponder rizika povoljniji od pondera rizika za kratkoročne kreditne rejtinge iz člana 29 stav 1 tačka 2 ove odluke dodjeljuje se taj povoljniji kreditni rejting, a ostalim kratkoročnim izloženostima prema institucijama dodjeljuje se ponder rizika u skladu sa članom 29 stav 1 tačka 2 ove odluke.

Kratkoročne izloženosti prema institucijama koje imaju kratkoročne kreditne rejtinge za iste izloženosti (rejting emisije) na osnovu kojih je ponder rizika nepovoljniji od pondera rizika koji je određen kratkoročnim kreditnim rejtingima iz člana 29 stav 1 tačka 2 ove odluke, tim i svim ostalim kratkoročnim izloženostima prema institucijama koje nemaju kreditni rejting (rejting izdanja) dodjeljuje se nepovoljniji ponder rizika.

Odnos kratkoročnih i dugoročnih kreditnih rejtinga za izloženosti prema institucijama i privrednim društvima

Član 68

Izuzetno od člana 66 stav 2 ove odluke, za kratkoročne kreditne rejtinge emisije koji se odnose na kratkoročne izloženosti prema institucijama i privrednim društvima iz člana 51 ove odluke, primjenjuje se odredbe čl. 69 i 70 ove odluke.

Član 69

Banka može da koristi kratkoročne kreditne rejtinge emisije samo za kratkoročne izloženosti.

Član 70

Banka može da koristi kratkoročni kreditni rejting emisije samo za utvrđivanje pondera rizika onog potraživanja na koje se konkretni kratkoročni rejting odnosi i ne smije ga koristiti za utvrđivanje pondera rizika za bilo koje drugo potraživanje.

Izuzetno od stava 1 ovog člana:

- 1) ukoliko se na osnovu kreditnog rejtinga emisije kratkoročnoj izloženosti dodjeljuje ponder rizika od 150%, banka je dužna da taj ponder rizika primijeni i na sve neobezbjedene izloženosti prema istom dužniku, a koje nemaju kreditni rejting (bez obzira da li se radi o dugoročnim ili kratkoročnim izloženostima);
- 2) ukoliko se na osnovu kratkoročnog kreditnog rejtinga emisije kratkoročnoj izloženosti dodjeljuje ponder rizika od 50%, banka je dužna da na ostale kratkoročne izloženosti prema istom dužniku, a koje nemaju kreditni rejting, primijeni ponder rizika koji ne smije biti manji od 100%.

Rejtinzi u domaćoj i rejtinzi u stranoj valuti

Član 71

Banka može koristiti kreditni rejting koji se odnosi na izloženost koja je iskazana u domaćoj valuti dužnika samo za utvrđivanje pondera rizika za tu izloženost, odnosno taj kreditni rejting ne može koristiti za utvrđivanje pondera rizika za druge izloženosti prema istom dužniku, a koje su iskazane u valuti koja nije domaća valuta dužnika.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, ukoliko izloženost banke proizilazi iz učešća u kreditima koje odobrava multilateralna razvojna banka čiji je status kao kreditora priznat na tržištu, banka može kreditni rejting koji se koristi za potraživanja prema dužniku u domaćoj valuti koristiti za ponderisanje predmetne izloženosti u valuti koja nije domaća valuta dužnika.

3.4. Ublažavanje kreditnog rizika

3.4.1. Vrste kreditne zaštite

Vrste kreditne zaštite

Član 72

Banka može, za potrebe ublažavanja kreditnog rizika, koristiti sljedeće vrste kreditne zaštite:

- 1) materijalnu kreditnu zaštitu, koja predstavlja tehniku ublažavanja kreditnog rizika, prema kojoj smanjenje kreditnog rizika po izloženosti banke proizilazi iz prava banke da u slučaju neispunjavanja obaveza ili nastanka drugog ugovorenog kreditnog događaja koji se odnosi na drugu ugovornu stranu:
- unovči ili ostvari prenos, prisvajanje ili zadržavanje određene imovine ili novčanog iznosa, ili

- smanji iznos izloženosti na iznos razlike između iznosa izloženosti i iznosa potraživanja banke po osnovu kreditne zaštite;
 - 2) nematerijalnu kreditnu zaštitu, koja predstavlja tehniku ublažavanja kreditnog rizika, prema kojoj smanjenje kreditnog rizika po izloženosti proizilazi iz obaveze treće strane na plaćanje određenog iznosa u slučaju neispunjavanja obaveza od strane dužnika ili nastanka nekog drugog ugovorenog kreditnog događaja;
 - 3) kreditne derivate.

Ublažavanje kreditnog rizika kod postojanja više vrsta kreditne zaštite

Član 73

Banka može, u svrhu ublažavanja kreditnog rizika po osnovu jedne izloženosti, koristiti više oblika materijalne i/ili nematerijalne kreditne zaštite, propisanih ovom odlukom.

U slučaju iz stava 1 ovog člana banka je dužna da pri izračunavanju ponderisanog iznosa izloženosti podijeli izloženost na posebne djelove pokrivene pojedinim oblikom kreditne zaštite i izračunava ponderisani iznos izloženosti za svaki dio posebno.

Opšti akti banke

Član 74

Banka je dužna da usvoji i implementira akte kojima su utvrđene vrste i tehnike ublažavanja kreditnog rizika i postupci i aktivnosti koje koristi za pribavljanje kreditne zaštite.

Kreditna zaštita propisana opšim aktima banke mora biti pravno primjenljiva i zakonski sprovodiva u svim relevantnim pravnim sistemima u kojima banka posluje.

Banka je dužna da uspostavi adekvatne procese upravljanja rizicima, sisteme koji će pravovremeno ukazivati na rizike povezane sa korišćenom kreditnom zaštitom i da obezbijedi primjenljivost kreditne zaštite.

Banka je dužna da, primjenom odgovarajućih pisanih pravila i procedura, prati i kontroliše rezidualni rizik koji proizilazi iz niže od očekivane efektivnosti tehnika ublažavanja kreditnog rizika koje banka koristi.

Bez obzira na postojanje kreditne zaštite, banka je dužna da vrši detaljnu procjenu kreditnog rizika povezanog sa odnosnim izloženostima i treba da je u mogućnosti da na zahtjev Centralne banke dokaže da ispunjava ovaj zahtjev.

3.4.2. Materijalna kreditna zaštita

3.4.2.1. Oblici materijalne kreditne zaštite

Oblici materijalne kreditne zaštite

Član 75

Materijalna kreditna zaštita može imati jedan od sljedećih oblika:

- 1) finansijski kolateral;
- 2) bilansno netiranje;
- 3) master sporazumi o netiranju koji obuhvataju repo transakcije, transakcije davanja ili uzimanja u zajam hartija od vrijednosti ili robe i/ili ostale transakcije na tržištu kapitala;
- 4) ostala materijalna kreditna zaštita, u vidu:
 - gotovine deponovane kod trećeg lica,
 - polisa životnog osiguranja,
 - instrumenata koji će na zahtjev biti otkupljeni.

Finansijskim kolateralom, u smislu stava 1 tačka 1 ovog člana smatraju se: gotovina i hartije od vrijednosti ili robe kupljene, pozajmljene ili primljene na osnovu repo transakcija, ili transakcija pozajmljivanja hartija od vrijednosti.

Kreditni zapisi koje je izdala banka imaju tretman finansijskog kolaterala u vidu gotovine, do iznosa gotovinskih uplata koji su primljene od kupaca kreditnih zapisa.

Opšti uslovi za priznavanje materijalne kreditne zaštite

Član 76

Materijalna kreditna zaštita se može priznati samo ukoliko je imovina koja predstavlja kreditnu zaštitu dovoljno likvidna, a vrijednost imovine je stabilna tokom vremena i pruža odgovarajuću sigurnost po pitanju nivoa postignute kreditne zaštite.

Banka mora imati pravo da bez odlaganja unovči ili zadrži imovinu koja predstavlja materijalnu kreditnu zaštitu u slučaju kašnjenja u izvršavanju obaveza, stečaja ili likvidacije dužnika, odnosno drugog lica koje je u posjedu kolaterala, a u slučaju nastanka drugog kreditnog događaja navedenog u dokumentaciji o transakcijama, korelacija između vrijednosti imovine koja predstavlja kreditnu zaštitu i kreditne sposobnosti dužnika ne smije postojati, ili može postojati samo u malom stepenu.

3.4.2.2. Finansijski kolateral

Priznavanje finansijskog kolaterala

Član 77

Kao finansijski kolateral mogu se priznati sljedeći finansijski instrumenti:

- 1) deponovana gotovina ili drugi instrumenti koji se mogu smatrati gotovinom kod banke;
- 2) zlato;
- 3) dužničke hartije od vrijednosti centralnih vlada ili centralnih banaka koje imaju kreditni rejting priznate eksterne institucije koji odgovara najmanje četvrtom stepenu kreditnog kvaliteta;
- 4) dužničke hartije od vrijednosti institucija koje imaju kreditni rejting priznate eksterne institucije koji odgovara najmanje trećem stepenu kreditnog kvaliteta;

- 5) dužničke hartije od vrijednosti drugih subjekata koji imaju kreditni rejting priznate eksterne institucije koji odgovara najmanje trećem stepenu kreditnog kvaliteta;
- 6) dužničke hartije od vrijednosti koje imaju kratkoročni kreditni rejting priznate eksterne institucije koji odgovara najmanje trećem stepenu kreditnog kvaliteta;
- 7) akcije ili konvertibilne obveznice uključene u glavni berzanski indeks.

Ukoliko emitent hartija od vrijednosti ima dva kreditna rejtinga priznatih eksternih institucija, primjenjuje se manje povoljan rejting, a ukoliko emitent ima više od dva kreditna rejtinga, primjenjuje se nepovoljniji od dva najpovoljnija rejtinga.

Kao dužničke hartije od vrijednosti centralnih vlada i centralnih banaka iz stava 1 tačka 3 ovog člana, tretiraju se i:

- 1) dužničke hartije od vrijednosti regionalne i lokalne samouprave, prema kojima se izloženost tretira kao izloženost prema centralnoj vladi;
- 2) dužničke hartije od vrijednosti javnih državnih tijela prema kojima se izloženost tretira kao izloženost prema centralnoj vladi;
- 3) dužničke hartije od vrijednosti multilateralnih razvojnih banaka na koje se primjenjuje ponder rizika 0%;
- 4) dužničke hartije od vrijednosti međunarodnih organizacija na koje se primjenjuje ponder rizika 0%.

Kao dužničke hartije od vrijednosti institucija iz stava 1 tačka 4 ovog člana tretiraju se i:

- 1) dužničke hartije od vrijednosti jedinica regionalne i lokalne samouprave prema kojima se izloženost tretira kao izloženost prema institucijama;
- 2) dužničke hartije od vrijednosti javnih državnih tijela prema kojima se izloženost tretira kao izloženost prema institucijama;
- 3) dužničke hartije od vrijednosti multilateralnih razvojnih banaka, prema kojima se izloženost tretira kao izloženost prema institucijama.

Ostali finansijski instrumenti

Član 78

Pored finansijskih instrumenata iz člana 77 ove odluke, kao finansijski kolateral mogu se priznati i dužničke hartije od vrijednosti institucija koje nemaju kreditni rejting priznate eksterne institucije, ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) hartija se kotira na priznatoj berzi;
- 2) hartija se smatra nadređenim potraživanjem;
- 3) sve ostale emisije hartija od vrijednosti istog ranga institucije emitenta imaju kreditni rejting priznate eksterne institucije koji odgovara trećem stepenu kreditnog kvaliteta, prema pravilima za ponderisanje izloženosti prema institucijama ili pravilima za ponderisanje kratkoročnih izloženosti;
- 4) banka ne posjeduje informacije koje bi upućivale na to da je kreditni rejting emisije manje povoljan od rejtinga iz tačke 3 ovog stava, i
- 5) hartija se lako realizuje na tržištu.

Tretman udjela u otvorenim investicionim fondovima

Član 79

Udjeli u otvorenim investicionim fondovima mogu se priznati kao finansijski kolateral ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) cijena udjela se objavljuje dnevno, i
- 2) investicioni fond je ograničen na ulaganja u instrumente koji se, u skladu sa odredbama ove odluke, mogu priznati kao finansijski kolateral.

Korišćenje finansijskih derivata za zaštitu ulaganja investicionih fondova nije od uticaja na mogućnost priznavanja udjela u investicionim fondovima kao finansijskog kolaterala.

Dodatno priznavanje prema sveobuhvatnom metodu

Član 80

Kada banka koristi sveobuhvatni metod za izračunavanja efekata finansijskog kolaterala sljedeće stavke se mogu priznati kao prihvatljivi kolateral:

- 1) finansijski kolateral iz čl. 77-79 ove odluke;
- 2) vlasničke hartije od vrijednosti ili konvertibilne obveznice koje nijesu uključene u glavni berzanski indeks, ali se njima trguje na regulisanom tržištu;
- 3) udjeli u otvorenim investicionim fondovima za koje su ispunjeni uslovi iz člana 79 ove odluke, s tim što se pored ulaganja iz člana 79 tačka 2 ove odluke, kao priznati kolateral mogu tretirati i ulaganja fonda u finansijske instrumente iz tačke 2 ovog člana.

Minimalni zahtjevi za priznavanje finansijskog kolaterala

Član 81

Finansijski instrument može biti priznat kao finansijski kolateral, ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) između dužnika i finansijskog instrumenta postoji niska korelacija, u smislu da:
 - kreditna sposobnost dužnika i vrijednost kolaterala nijesu materijalno pozitivno korelisani,
 - finansijski instrument nije dužnička hartija od vrijednosti dužnika ili lica koje sa dužnikom čine grupu povezanih lica;
- 2) postoji pravna sigurnost realizacije kolaterala, u smislu da:
 - banka može ispuniti sve ugovorne i zakonske obaveze i preduzeti sve potrebne aktivnosti u cilju obezbjeđenja sprovodivosti ugovora o kolateralu po propisima koji se primjenjuju na takve ugovore,
 - banka je obezbijedila pravno mišljenje kojim se potvrđuje sprovodivost ugovora o kolateralu u svim relevantnim pravnim sistemima u kojima posluje i preduzima sve potrebne aktivnosti kako bi se obezbijedila kontinuirana sprovodivost tih ugovora;
- 3) banka zadovoljava sljedeće operativne uslove:
 - ugovori o kolateralu su na odgovarajući način dokumentovani, uključujući i jasne procedure za pravovremenu realizaciju kolaterala,
 - banka je uspostavila adekvatne procedure i procese za kontrolu svih rizika koji proizilaze iz korišćenja kolaterala, uključujući i rizike primjenljivosti i smanjene primjenljivosti kreditne zaštite, rizike vrednovanja, rizike povezane sa prestankom kreditne zaštite i rizike koncentracije koji proizilaze iz korišćenja kolaterala,
 - banka je usvojila akte kojima je definisala vrste i iznose prihvatljivih kolaterala,

- banka je utvrdila tržišnu vrijednost kolaterala i usklađuje je sa tržišnom vrijednošću minimalno svaka tri mjeseca, odnosno češće ukoliko raspolaže informacijama koje upućuju na značajno smanjenje tržišne vrijednosti kolaterala,
- za kolateral u posjedu trećeg lica banka preduzima odgovarajuće aktivnosti koje obezbjeđuju da to lice odvojeno evidentira taj kolateral od sopstvene imovine.

3.4.2.3 Bilansno netiranje

Korišćenje bilansnog netiranja

Član 82

Banka može, u cilju ublažavanja kreditnog rizika, koristiti bilansno netiranje međusobnih novčanih potraživanja i obaveza sa drugom ugovornom stranom.

Novčanim potraživanjima i obavezama iz stava 1 ovog člana smatraju se isključivo krediti i depoziti kod banke.

Minimalni zahtjevi

Član 83

Za korišćenje bilansnog netiranja moraju biti ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) postoji ročna usklađenost potraživanja i obaveza između ugovornih strana;
- 2) ugovor o bilansnom netiranju ima pravnu primjenljivost i sprovediv je u svim relevantnim pravnim sistemima, uključujući i slučajeve likvidacije ili stečaja druge ugovorne strane;
- 3) banka je u mogućnosti da u svakom trenutku utvrdi imovinu i obaveze koje su predmet ugovora o netiranju;
- 4) banka prati i kontroliše rizike povezane sa prekidom kreditne zaštite;
- 5) banka prati i kontroliše odgovarajuće izloženosti na neto osnovi.

Ročna usklađenost, u smislu stava 1 tačka 1 ove odluke, postoji kada je rok dospjeća obaveze banke kraći ili jednak roku dospjeća potraživanja banke prema drugoj ugovornoj strani.

3.4.2.4. Master sporazum o netiranju

Korišćenje master sporazuma

Član 84

Banka koja koristi sveobuhvatni metod za priznavanje finansijskog kolaterala može za ublažavanje kreditnog rizika koristiti bilateralne sporazume koji obuhvataju repo transakcije, transakcije davanja ili uzimanja u zajam hartija od vrijednosti ili robe i/ili ostale transakcije na tržištu kapitala sa drugom ugovornom stranom.

Preuzeti kolateral, odnosno hartije od vrijednosti ili roba koji su pozajmljeni na osnovu sporazuma iz stava 1 ovog člana moraju zadovoljiti kriterijume za priznavanje kolaterala iz čl. 77-81 ove odluke.

Minimalni zahtjevi za priznavanje master sporazuma

Član 85

Banka može koristiti master sporazum o netiranju iz člana 84 stav 1 ove odluke, ukoliko su ispunjeni sljedeći minimalni uslovi:

- 1) sporazum je primjenljiv i sprovodiv u svim relevantnim pravnim sistemima, uključujući njegovu primjenljivost i u slučaju likvidacije ili stečaja druge ugovorne strane;
- 2) sporazumom se daje svakoj strani u sporazumu pravo da prekine i zaključi sve transakcije po osnovu sporazuma, ukoliko druga strana ne ispuni obaveze, ili je pokrenut postupak stečaja ili likvidacije nad drugom stranom u sporazumu;
- 3) sporazumom je predviđeno da se dobiti i gubici koji proizilaze iz transakcija koje su zaključene na osnovu tog sporazuma netiraju tako da jedna strana duguje drugoj strani jedan utvrđeni neto iznos.

3.4.2.5 Ostali instrumenti materijalne kreditne zaštite

Priznavanje

Član 86

Banka može, u cilju ublažavanja kreditnog rizika, kao materijalnu kreditnu zaštitu priznati i sljedeće instrumente:

- 1) gotovinske depozite ili instrumente koji se mogu smatrati gotovinom (gotovinski ekvivalenti), deponovane kod trećeg lica koje nije jedna od ugovornih strana i date kao jemstvo banci, ukoliko su ispunjeni uslovi iz člana 87 stav 1 ove odluke;
- 2) polise životnog osiguranja založene u korist te banke, ukoliko su ispunjeni uslovi iz člana 87 stav 2 ove odluke;
- 3) instrumente banaka koji će na zahtjev biti otkupljeni, ukoliko su ispunjeni uslovi iz člana 87 stav 3 ove odluke.

Minimalni zahtjevi za priznavanje

Član 87

Banka može da koristi materijalnu kreditnu zaštitu iz člana 86 tačka 1 ove odluke ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) dužnikovo potraživanje od trećeg lica (banke depozitara) mora biti dato kao jemstvo ili preneseno na banku i nad takvom zalogom ili prenosom mora postojati mogućnost izvršenja radi naplate potraživanja, sprovodiva u svim pravnim sistemima u kojima banka posluje;
- 2) treće lice (banka depozitar) mora biti obaviještena o zalozi ili prenosu, a na osnovu tog obavještenja treće lice (banka depozitar) može vršiti plaćanja samo prema banci ili prema drugim licima uz saglasnost banke kreditora;
- 3) zaloga ili prenos su bezuslovni i neopozivi.

Banka može koristiti materijalnu kreditnu zaštitu iz člana 86 tačka 2 ove odluke ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) društvo za osiguranje podliježe adekvatnoj superviziji;

- 2) polisa životnog osiguranja je založena kod banke kreditora ili vinkulirana na banku kreditora;
- 3) društvo za osiguranje je obaviješteno o zalozi ili vinkulaciji i na osnovu toga ne smije vršiti isplate po osnovu ugovora o osiguranju bez saglasnosti banke kreditora;
- 4) otkupna vrijednost polise osiguranja ne može biti umanjena;
- 5) banka kreditor ima pravo da otkáže polisu osiguranja u slučaju neplaćanja dužnika i da pravovremeno naplati otkupnu vrijednost polise;
- 6) banka kreditor mora biti obaviještena o svakom neplaćanju osiguranika po polisi osiguranja;
- 7) materijalna kreditna zaštita mora trajati do dospjeća kredita, a kada to nije moguće zato što polisa osiguranja ističe prije završetka kreditnog odnosa, banka mora obezbijediti da iznos dobijen nakon isteka polise osiguranja služi kao zaštita do završetka kreditnog odnosa;
- 8) zaloga ili vinkulacija mora imati snagu izvršne isprave i mora biti sprovodiva u svim relevantnim pravnim sistemima u vrijeme zaključenja ugovora o kreditu.

Banka može koristiti materijalnu kreditnu zaštitu iz člana 86 tačka 3 ove odluke ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) institucija koja je izdala instrumente mora imati rejting dodijeljen od strane eksterne institucije koji odgovara prvom stepenu kreditnog kvaliteta prema pravilima za ponderisanje izloženosti prema institucijama;
- 2) institucija koja je izdala instrumente mora dokazati da su ti instrumenti likvidni.

3.4.3. Nematerijalna kreditna zaštita i kreditni derivati

3.4.3.1. Vrste nematerijalne kreditne zaštite i kreditnih derivata

Oblici nematerijalne kreditne zaštite

Član 88

Nematerijalna kreditna zaštita može biti u vidu garancija i kontragarancija.

Nematerijalna kreditna zaštita se može priznati samo ukoliko je strana koja pruža zaštitu dovoljno pouzdana, a ugovor o zaštiti je sprovodiv u svim pravnim sistemima u kojima banka posluje i pruža odgovarajuću sigurnost po pitanju nivoa postignute kreditne zaštite.

Vrste kreditnih derivata

Član 89

Banka može koristiti kao prihvatljivu kreditnu zaštitu sljedeće vrste kreditnih derivata:

- 1) kreditni svop po osnovu nastanka statusa neispunjavanja obaveza (u daljem tekstu: CDS);
- 2) svop ukupnog prinosa (u daljem tekstu: TRS);
- 3) kreditni zapis (u daljem tekstu: CLN), u mjeri u kojoj je uplaćen u gotovini.

Kada banka kupuje kreditnu zaštitu putem ugovora o TRS i knjiži neto plaćanja primljena na osnovu TRS kao neto prihod, ali ne knjiži odgovarajuće pogoršanje u vrijednosti imovine koja je zaštićena, takva kreditna zaštita se ne smatra prihvatljivom.

Interni hedžing

Član 90

Ako banka sprovodi interni hedžing koristeći kreditni derivat, taj kreditni derivat će se smatrati kreditnom zaštitom ako se kreditni rizik koji je prenesen na trgovačku knjigu prenosi na treću stranu ili treće strane.

Kada je uslov iz stava 1 ovog člana ispunjen, primjenjivaće se minimalni zahtjevi koji su odredbama ove odluke propisani za garancije.

Priznavanje garancija

Član 91

Banka može garancije koristiti kao oblik nematerijalne kreditne zaštite samo ukoliko su ispunjeni minimalni uslovi za priznavanje pružaoca nematerijalne kreditne zaštite iz člana 92 ove odluke, minimalni zahtjevi za garancije iz člana 93 ove odluke i dodatni zahtjevi za garancije iz člana 95 ove odluke.

Pružaoци nematerijalne kreditne zaštite

Član 92

Kao pružaoci nematerijalne kreditne zaštite priznaju se sljedeći subjekti:

- 1) centralne vlade i centralne banke;
- 2) jedinice regionalne i lokalne samouprave;
- 3) multilateralne razvojne banke;
- 4) međunarodne organizacije čijim izloženostima se, u skladu sa ovom odlukom, dodjeljuje ponder rizika 0%;
- 5) javna državna tijela;
- 6) institucije;
- 7) pravna lica koja kontroliše Centralna banka;
- 8) ostala privredna društva, uključujući i nadređena i podređena društva banke pod uslovom da imaju kreditni rejting priznate eksterne institucije koji odgovara najmanje drugom stepenu kreditnog kvaliteta.

Pored pružalaca nematerijalne kreditne zaštite iz stava 1 ovog člana, prihvatljivim pružiocima nematerijalne kreditne zaštite mogu se priznati i druge finansijske institucije ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) institucija ima dozvolu ili odobrenje za rad koju je izdalo nadležno tijelo odgovorno za izdavanje odobrenja za rad i nadzor nad kreditnim institucijama;
- 2) nadzorom nad radom institucije vrši nadležno tijelo koje je odgovorno za nadzor kreditnih institucija, i
- 3) institucija podliježe prudencionim zahtjevima ekvivalentnim zahtjevima koji se primjenjuju na kreditne institucije.

Zajednički minimalni zahtjevi za garancije i kreditne derivate

Član 93

Za priznavanje nematerijalne kreditne zaštite koja proizilazi iz garancija i kreditnih derivata moraju biti ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) kreditna zaštita je direktna;
- 2) obim kreditne zaštite je jasno definisan i ne može se osporavati;
- 3) ugovor o nematerijalnoj kreditnoj zaštiti ne sadrži bilo kakvu klauzulu čije je ispunjavanje izvan direktne kontrole povjerioca, a koja može:
 - omogućiti pružaocu zaštite jednostrano otkazivanje zaštite,
 - povećati efektivni trošak zaštite zbog pogoršanja kreditnog kvaliteta zaštićene izloženosti,
 - spriječiti da pružalac zaštite blagovremeno izvrši isplatu u slučaju da izvorni dužnik ne izvrši bilo koja dospelja plaćanja, ili
 - može omogućiti pružaocu zaštite da smanji dospjeće kreditne zaštite;
- 4) nematerijalna kreditna zaštita mora biti pravno primjenljiva i sprovodiva u svim pravnim sistemima, relevantnim u trenutku zaključenja ugovora o kreditu;
- 5) banka ima uspostavljen sistem za upravljanje potencijalnom koncentracijom rizika koji proizilazi iz korišćenja garancija i kreditnih derivata, kao i strategiju korišćenja garancija i kreditnih derivata koja je integrisana u procese upravljanja svim rizicima u banci.

Minimalni zahtjevi za kontragarancije

Član 94

Izloženosti zaštićene garancijom za koju postoji kontragarancija centralne vlade ili centralne banke, kontragarancija javnih državnih tijela koja pri ponderisanju aktive imaju tretman centralne vlade, kontragarancija multilateralnih banaka kojima je dodijeljen ponder rizika 0%, ili kontragarancija javnih državnih tijela koja pri ponderisanju aktive imaju tretman institucija, mogu se tretirati kao izloženost zaštićena garancijom tih subjekata, ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) kontragarancija pokriva sve elemente kreditnog rizika vezanih za izloženost;
- 2) izvorna garancija i kontragarancija ispunjavaju uslove iz člana 93 ove odluke koji se odnose na garancije i dopunske zahtjeve za garancije iz člana 95 ove odluke, sa izuzetkom da za kontragaranciju ne mora biti ispunjen uslov iz člana 95 stav 1 tačka 1 ove odluke;
- 3) pokriće je pouzdano i ne postoje prethodni podaci koji bi ukazivali da je pokriće kontragarancije manje od efektivnog ekvivalentnog pokrića jednake garancije tog subjekta.

Banka može isti tretman primijeniti i na izloženost za koju postoji kontragarancija drugih subjekata, pored subjekata iz stava 1 ovog člana, ali pod uslovom da za tu izloženost postoji garancija nekog od subjekata iz stava 1 ovog člana i da su ispunjeni svi uslovi iz stava 1 tač. 1 – 3 ovog člana.

Dopunski zahtjevi za garancije

Član 95

Pored zahtjeva iz člana 93 ove odluke, garancija se može priznati kao prihvatljivi oblik nematerijalne kreditne zaštite, ukoliko su zadovoljeni i sljedeći uslovi:

- 1) u slučaju neizmirenja obaveze druge ugovorne strane, banka povjerilac ima pravo da u razumnom roku zahtijeva od garanta plaćanje dospjelog novčanog iznosa potraživanja za koje je pribavljena zaštita, s tim što plaćanje garanta nije uslovljeno obavezom banke povjerioca da prethodno traži podmirivanje obaveze od strane dužnika;
- 2) u slučaju nematerijalne kreditne zaštite koja pokriva stambene kredite, uslovi iz člana 93 stav 1 tačka 3 alineja 3 ove odluke i tačke 1 ovog stava, ne moraju biti ispunjeni za prva 24 mjeseca, odnosno u slučaju neizmirivanja obaveze druge ugovorne strane banka ima mogućnost da svoje potraživanje naplati iz kolaterala, a u slučaju neuspješne realizacije kolaterala, najkasnije u roku od najviše 24 mjeseca dužna je da aktivira garanciju, odnosno zatraži plaćanje od garanta;
- 3) garancija je precizno dokumentovana obaveza koju je preuzeo garant;
- 4) garancija pokriva sve vrste plaćanja koja mogu proisteći po osnovu tog potraživanja, a u slučaju da su neke vrste mogućih plaćanja izostavljene iz garancije, priznata vrijednost garancije se mora umanjiti na način da odražava takvo ograničeno pokriće.

Ukoliko se radi o garancijama koje su date u kontekstu uzajamnih garancijskih šema ili garancijama ili kontragarancijama koje su izdali subjekti iz člana 94 ove odluke, smatra se da je udovoljeno zahtjevima iz stava 1 tačka 1 ovog člana, ukoliko je ispunjen jedan od sljedećih uslova:

- 1) banka povjerilac ima mogućnost da od garanta blagovremeno primi privremeno plaćanje koje predstavlja adekvatnu procjenu iznosa gubitka, uključujući gubitke koji proizilaze iz neplaćanja kamata i ostalih vrsta plaćanja koja je dužnik obavezan da izvrši, a koje će banka vjerovatno pretrpjeti srazmjerno pokriću garancije, ili
- 2) banka povjerilac može da dokaže da se realizacijom garancije pokrivaju svi gubici na koje se garancija odnosi (uključujući gubitke koji proizilaze iz neplaćanja kamata i ostalih vrsta plaćanja koja je dužnik dužan da izvrši).

Dopunski zahtjevi za kreditne derivate

Član 96

Kreditni događaj iz ugovora o kreditnoj zaštiti mora obuhvatiti minimalno:

- 1) neplaćanje dospjelih iznosa prema uslovima odnosno obaveze, koji važe u trenutku kada dođe do neplaćanja (sa grejs periodom koji je usklađen sa grejs periodom odnosno obaveze ili je kraći od njega);
- 2) likvidaciju, stečaj, pisanu izjavu o nemogućnosti podmirivanja dospjelih obaveza i slične događaje, i
- 3) restrukturiranje odnosno obaveze, što uključuje opraštanje ili odlaganje plaćanja glavnice, kamata ili naknada, koje dovode do gubitka po kreditu (npr. ispravka vrijednosti, rezervacije ili drugog sličnog terećenja u bilansu uspjeha).

Ako kreditni događaji iz ugovora o kreditnoj zaštiti ne uključuju restrukturiranje odnosno obaveze na način iz stava 1 tačka 3 ovog člana, banka može priznati kreditni derivat kao nematerijalnu kreditnu zaštitu pod uslovom da umanjí njegovu priznatu vrijednost na način utvrđen članom 116 stav 3 ove odluke.

Ugovorom o kreditnoj zaštiti mora se jasno odrediti ugovorna strana koja utvrđuje nastanak kreditnog događaja, s tim što se ne može ugovoriti da odgovornost za utvrđivanje kreditnog događaja bude samo na pružaocu kreditne zaštite, već se mora ugovoriti pravo i mogućnost primaoca zaštite da pružaoca zaštite obavijesti o nastupanju kreditnog događaja.

U slučaju kreditnih derivata koji omogućavaju gotovinsko izmirenje, mora postojati sveobuhvatni proces vrednovanja radi pouzdane procjene gubitka, što uključuje i jasno utvrđen vremenski period za vrednovanje odnosne obaveze nakon kreditnog događaja.

Ako su za izmirenje potrebni pravo i mogućnost korisnika zaštite da odnosnu obavezu prenese na pružaoca zaštite, uslovi odnosne obaveze moraju obezbjeđivati da se bilo koja potrebna saglasnost za taj prenos ne može uskratiti.

Neusklađenost između odnosne i referentne obaveze

Član 97

Neusklađenost između odnosne i referentne obaveze iz ugovora o kreditnoj zaštiti ili neusklađenost između odnosne obaveze i obaveze koja se koristi za utvrđivanje nastanka kreditnog događaja, dozvoljena je samo ako su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) referentna obaveza ili obaveza koja se koristi za utvrđivanje nastanka kreditnog događaja, zavisno od slučaja, ima jednako pravo u redosljedu naplate, ili je u redosljedu naplate podređena odnosnoj obavezi;
- 2) odnosna obaveza i referentna obaveza ili obaveza koja se koristi za utvrđivanje nastanka kreditnog događaja, zavisno od slučaja, odnose se na istog dužnika (tj. isto pravno lice) i postoje pravno sprovodive ugovorne klauzule o unakrsnom ispunjavanju obaveza (eng: cross-default), odnosno unakrsnom ubrzanom dospjeću (eng: crossacceleration).

3.4.4. Izračunavanje efekata ublažavanja kreditnog rizika

Član 98

Za izračunavanje rizikom ponderisanih izloženosti koje su predmet materijane i nematerijalne kreditne zaštite primjenjuju se odredbe ove odluke koje se odnose na izračunavanje efekata umanjenja kreditne zaštite.

Iznos rizikom ponderisane izloženosti dobijen primjenom tehnika ublažavanja kreditnog rizika ne može biti veći od iznosa rizikom ponderisane prije primjene tehnika ublažavanja kreditnog rizika.

3.4.4.1. Vrednovanje materijalne kreditne zaštite

3.4.4.1.1. Vrednovanje finansijskog kolaterala

Metodi za izračunavanje efekata finansijskog kolaterala

Član 99

Za izračunavanje efekata finansijskog kolaterala banka može koristiti jednostavni ili sveobuhvatni metod za izračunavanje efekata finansijskog kolaterala.

Banka ne može istovremeno koristiti jednostavni i sveobuhvatni metod za izračunavanje efekata finansijskog kolaterala.

3.4.4.1.1.1. Jednostavni metod

Vrijednost priznatog finansijskog kolaterala

Član 100

Priznatom finansijskom kolateralu dodjeljuje se vrijednost koja je jednaka njegovoj tržišnoj vrijednosti, ako su ispunjeni uslovi iz člana 81 tačka 3 ove odluke.

Izračunavanje kreditnim rizikom ponderisanih iznosa izloženosti

Član 101

Dijelu izloženosti koji je obezbjeđen do visine tržišne vrijednosti priznatog kolaterala dodjeljuje se ponder rizika koji bi banka dodijelila kada bi imala direktnu izloženost prema kolateralu.

Na obezbjeđeni dio izloženosti primjenjuje se ponder rizika od minimalno 20%, osim u slučajevima iz čl. 102-104 ove odluke.

Neobezbjeđenom dijelu izloženosti dodjeljuje se ponder rizika u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuje način ponderisanja stavki aktive izloženih kreditnom riziku.

Repo transakcije i transakcije davanja ili uzimanja u zajam hartija od vrijednosti

Član 102

Obezbeđenom dijelu izloženosti koji proizilazi iz repo transakcija, reverse repo transakcija i transakcija pozajmljivanja hartija od vrijednosti ili robe drugoj ugovornoj strani ili od druge ugovorne strane, za koje su ispunjeni uslovi iz člana 107 ove odluke, dodjeljuje se ponder rizika 0%.

Kada druga ugovorna strana u transakciji iz stava 1 ovog člana ne ispunjava uslov iz člana 107 tačka 8 ove odluke, obezbjeđenom dijelu izloženosti dodjeljuje se ponder rizika 10%.

Transakcije sa OTC derivatima

Član 103

Na vrijednost izloženosti utvrđene u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuje način izračunavanja potrebnog kapitala za rizik izmirenja/isporuke i rizik druge ugovorne strane za finansijske derivate iz Priloga 1 ove odluke, a čija se tržišna cijena dnevno iskazuje, primjenjuje se, do iznosa pokrivenog kolateralom:

- 1) ponder rizika 0%, ukoliko su obezbijeđeni gotovinom ili instrumentom koji se može smatrati gotovinom i ukoliko ne postoji valutna neusklađenost;
- 2) ponder rizika 10%, ukoliko su obezbijeđeni dužničkim hartijama od vrijednosti koje su emitovale:
 - centralne vlade ili centralne banke na koje se primjenjuje ponder rizika 0%,
 - multilateralne razvojne banke na koje se primjenjuje ponder rizika 0%, ili
 - dužničke hartije od vrijednosti koje su izdale međunarodne organizacije na koje se primjenjuje ponder rizika 0%.

Ostale transakcije

Član 104

Banka primjenjuje ponder rizika 0% ukoliko su izloženost i kolateral iskazani u istoj valuti i ukoliko je kolateral:

- 1) novčani depozit ili instrument sa karakteristikama gotovine, ili
- 2) kolateral u obliku dužničkih hartija od vrijednosti koje su emitovale centralne vlade i centralne banke na koje se primjenjuje ponder rizika 0%, pri čemu je odnos obezbijeđenog dijela izloženosti i tržišne vrijednosti kolaterala 1:1,20.

Dužničkim hartijama od vrijednosti koje su emitovale centralne vlade i centralne banke, u smislu stava 1 tačka 2 ovog člana, smatraju se dužničke hartije od vrijednosti koje su emitovali subjekti iz člana 103 tačka 2 ove odluke.

3.4.4.1.1.2. Sveobuhvatni metod

Vrednovanje finansijskog kolaterala

Član 105

Kada banka koristi sveobuhvatni metod za vrednovanje finansijskog kolaterala, vrednovanje finansijskog kolaterala se vrši primjenom faktora volatilnosti na tržišnu vrijednost kolaterala zbog promjenljivosti tržišnih vrijednosti, u skladu sa čl. 107 – 109 ove odluke.

Kada se finansijski kolateral sastoji od nekoliko priznatih elemenata/djelova, prilagođavanje se izračunava primjenom sljedeće formule:

$$H = \sum_i a_i H_i$$

gdje je:

- **a_i** - učešće/proporcija pojedinog elementa/dijela (i) u ukupnom kolateralu,
- **H_i** – faktor volatilnosti (haircut) koji se primjenjuje za pojedini element/dio kolateral.

Kod OTC finansijskih derivata, koje su predmet priznatih sporazuma o netiranju, a finansijski kolateral je iskazan u valuti različitoj od valute izmirenja ili valute u kojoj je iskazana osnovna izloženost, pored faktora volatilnosti za finansijski kolateral, primjenjuje se i faktor volatilnosti za deviznu neusklađenost iz člana 108 ove odluke.

U slučaju kada je u transakcije iz stava 1 ovog člana uključeno više valuta, banka primjenjuje samo jedan faktor volatilnosti za valutnu neusklađenost.

Izračunavanje neto prilagođene vrijednosti izloženosti i kolaterala

Član 106

Banka koja koristi sveobuhvatni metod za izračunavanje efekata finansijskog kolaterala izračunava neto prilagođenu vrijednost izloženosti primjenom sljedeće formule:

$$(E^*) = \max\{0, [E_{VA} - C_{VAM}]\}$$

gdje je

E^* - neto prilagođena vrijednost izloženosti,

E_{VA} - iznos izloženosti korigovan faktorom volatilnosti,

C_{VAM} - vrijednost kolaterala korigovana faktorom volatilnosti i dodatno prilagođena za bilo koju neusklađenost dospjeća, u skladu sa formulom iz člana 121 ove odluke.

Vrijednost izloženosti korigovana korektivnim faktorom (E_{va}) iz formule iz stava 1 ovog člana (osim u slučaju transakcija sa OTC derivatima gdje je: $E_{va} = E$) izračunava se primjenom sljedeće formule:

$$E_{VA} = E \times (1 + H_E)$$

gdje je:

E - vrijednost neobezbjedene izloženosti, utvrđena primjenom standardizovanog metoda, s tim što se za svaku vanbilansnu izloženost koristi faktor konverzije 100%,

H_E - faktor volatilnosti za vrstu izloženosti (E), utvrđen u skladu sa odredbama čl. 107-109 ove odluke, s tim što **H_E** za izloženost u obliku kredita iznosi 0%.

Vrijednost kolaterala korigovana faktorom volatilnosti (C_{va}) iz formule iz stava 1 ovog člana izračunava se primjenom sljedeće formule:

$$C_{VA} = C \times (1 - H_C - H_{FX})$$

gdje je:

C - tržišna ili hipotekarna vrijednost kolaterala prije primjene faktoravolatilnosti,

H_C - faktor volatilnosti za kolateral, utvrđen u skladu s odredbama čl. 107-109 ove odluke,

H_{FX} - faktor volatilnosti za valutnu neusklađenost, utvrđen u skladu sa odredbama čl. 107-109 ove odluke.

Utvrđivanje faktora volatilnosti

Član 107

Banka koja vrši vrednovanje izloženosti, odnosno kolaterala na dnevnoj osnovi utvrđuje faktore volatilnosti korišćenjem supervizorskih faktora volatilnosti datih u sljedećim tabelama:

Stepen kreditnog kvaliteta sa kojim je povezana kreditna procjena dužničke HoV	Preostalo dospjeće	Faktori volatilnosti za dužničke hartije od vrijednosti centralnih vlada i centralnih banaka			Faktori volatilnosti za dužničke hartije od vrijednosti institucija i privrednih društava		
		20-dnevni period realizacije (%)	10-dnevni period realizacije (%)	5-dnevni period realizacije (%)	20-dnevni period realizacije (%)	10-dnevni period realizacije (%)	5-dnevni period realizacije (%)
1	≤ 1 godine	0,707	0,5	0,354	1,414	1	0,707
	> 1 ≤ 5 godina	2,828	2	1,414	5,657	4	2,828
	> 5 godine	5,657	4	2,828	11,314	8	5,657
2-3	≤ 1 godine	1,414	1	0,707	2,828	2	1,414
	> 1 ≤ 5 godina	4,243	3	2,121	8,485	6	4,243
	> 5 godina	8,485	6	4,243	16,971	12	8,485
4	≤ 1 godine	21,213	15	10,607	-	-	-
	> 1 ≤ 5 godina	21,213	15	10,607	-	-	-
	> 5 godina	21,213	15	10,607	-	-	-

Stepen kreditnog kvaliteta sa kojim je povezana kreditna procjena dužničke HoV	Faktori volatilnosti za dužničke hartije od vrijednosti centralnih vlada i centralnih banaka sa kratkoročnim kreditnim rejtingom			Faktori volatilnosti za dužničke hartije od vrijednosti institucija i privrednih društava sa kratkoročnim rejtingom		
	20-dnevni period realizacije (%)	10-dnevni period realizacije (%)	5-dnevni period realizacije (%)	20-dnevni period realizacije (%)	10-dnevni period realizacije (%)	5-dnevni period realizacije (%)
1	0,707	0,5	0,354	1,414	1	0,707
2-3	1,414	1	0,707	2,828	2	1,414

Faktori volatilnosti za ostale vrste kolaterala			
	20-dnevni period realizacije (%)	10-dnevni period realizacije (%)	5-dnevni period realizacije (%)
Vlasnički instrumenti u glavnom indeksu, konvertibilne obveznice u glavnom indeksu	21,213	15	10,607
Ostali vlasnički instrumenti i konvertibilne obveznice koji se kotiraju na priznatoj berzi	35,355	25	17,678
Gotovina	0	0	0
Zlato	21,213	15	10,607

Faktori volatilnosti za valutnu neusklađenost		
20- dnevni period realizacije (%)	10- dnevni period realizacije (%)	5- dnevni period realizacije (%)
11,314	8	5,657

Za sljedeće transakcije period realizacije iznosi:

- 1) za transakcije obezbjeđene kolateralom (eng: secured lending transactions), pet radnih dana za repo i reverse repo transakcije koje ne uključuju prenos robe ili zagarantovanih prava vezanih uz pravo na robu i transakcije pozajmljivanja hartija od vrijednosti - 20 radnih dana, i
- 2) za transakcije zavisne od kretanja na tržištu kapitala (eng: capital market driven transactions) - 10 radnih dana.

Stepeni kreditnog kvaliteta dati u tabelama iz stava 1 ovog člana predstavljaju stepene kreditnog kvaliteta koje je Centralna banka utvrdila u postupku

raspoređivanja kreditnih rejtinga priznatih eksternih institucija, u skladu sa odredbama ove odluke.

Na dužničke hartije od vrijednosti institucija koje nemaju kreditni rejting, a koje zadovoljavaju kriterijume za priznavanje iz člana 78 ove odluke, primjenjuje se faktor volatilnosti koji se primjenjuje na hartije od vrijednosti institucija ili privrednih društava koji imaju kreditni rejting priznate eksterne institucije koji odgovara stepenu kreditnog kvaliteta 2 ili 3.

Na dužničke hartije od vrijednosti ili robu koji su pozajmljeni ili prodati na osnovu repo i reverse repo transakcija ili transakcija pozajmljivanja (davanja ili uzimanja u zajam) hartija od vrijednosti ili robe, primjenjuje se isti faktor volatilnosti kao za vlasničke hartije od vrijednosti koji nisu uključene u glavni berzanski indeks, ali se kotiraju na berzi.

Na udjele u otvorenim investicionim fondovima koji se priznaju kao finansijski kolateral u skladu sa članom 79 ove odluke odluke, faktor volatilnosti se utvrđuje kao ponderisani prosječni faktor volatilnosti koji bi se primijenio na imovinu u koju otvoreni investicioni fond investira, imajući u vidu periode realizacije iz stava 2 ovog člana.

Ako banka ne raspolaže informacijama o imovini u koju je otvoreni investicioni fond investirao, dužna je na udjele u tom otvoreni investicionom fondu primijeni najviši faktor volatilnosti koji bi se primijenio na imovinu u koju taj fond ima pravo da ulaže.

Povećanje faktora volatilnosti

Član 108

Ako banka ne vrši vrednovanje izloženosti, odnosno sredstava obezbjeđenja, na dnevnoj osnovi, već za duže periode, dužna je da za potrebe izračunavanja prilagođene vrijednosti izloženosti, odnosno kolaterala, faktore volatilnosti utvrđene na način propisan u članu 107 ove odluke uveća primjenom sljedeće formule:

$$H = H_M \sqrt{\frac{N_R + (T_M - 1)}{T_M}}$$

gdje je:

H - prilagođeni (uvećani) faktor volatilnosti,

H_M - faktor volatilnosti u slučaju dnevne valorizacije,

N_R - broj radnih dana između dva vrednovanja izloženosti/sredstva obezbjeđenja,

T_M - period realizacije za određenu vrstu transakcije.

Korišćenje faktora volatilnosti 0%

Član 109

Banka može, umjesto faktora volatilnosti utvrđenih u skladu sa članom 107, odnosno članom 108 ove odluke, na repo transakcije, reverse repo transakcije i transakcije pozajmljivanja hartija od vrijednosti ili robe drugoj ugovornoj strani ili od druge ugovorne strane, primijeniti korektivni faktor od 0%, ako su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) izloženost i kolateral su u obliku gotovine ili dužničkih hartija od vrijednosti centralnih vlada ili centralnih banaka, a kojima se u skladu sa odredbama ove odluke dodjeljuje ponder izika 0%;
- 2) izloženost i kolateral su iskazani u istoj valuti;
- 3) dospjeće transakcije nije duže od jednog dana ili se vrijednost izloženosti i vrijednost kolaterala usklađuju sa tržišnom vrijednošću svakodnevno, odnosno svakodnevno se nadoknađuje razlika do tržišne cijene (engl. daily remargining);
- 4) period između posljednjeg usklađivanja sa tržišnom vrijednošću, a prije neizvršenja uplate razlike do tržišne vrijednosti koju je dužna izvršiti druga strana i realizacije kolaterala ne može biti duže od četiri radna dana;
- 5) izmirenje transakcije je izvršeno preko sistema izmirenja koji je dozvoljen za takve vrste transakcija;
- 6) dokumentacija koja se prilaže uz ugovor je standardna dokumentacija koja se na tržištu koristi za repo, reverse repo transakcije ili transakcije pozajmljivanja hartija od vrijednosti ili robe drugoj ugovornoj strani ili od druge ugovorne strane;
- 7) ugovorom je utvrđeno pravo jedne ugovorne strane da u trenutku nastanka statusa neispunjavanja obaveza druge ugovorne strane transakciju može odmah da raskine/otkaže;
- 8) druga ugovorna strana je učesnik osnovnog tržišta, a to su sljedeći subjekti:
 - centralne vlade i centralne banke za koje se izloženosti ponderišu ponderom 0% u skladu sa odredbama ove odluke,
 - institucije,
 - ostale finansijske institucije, uključujući društva za osiguranje, čije se izloženosti ponderišu ponderom 20% u skladu sa odredbama ove odluke,
 - otvoreni investicioni fondovi koji podliježu nadzoru odgovarajućeg nadzornog tijela i obavezi izračunavanja potrebnog kapitala ili koeficijenta adekvatnosti kapitala,
 - penzijski fondovi koji podliježu nadzoru odgovarajućeg nadzornog tijela,
 - ovlašćene klirinške kuće.

Izračunavanje rizikom ponderisanih iznosa izloženosti

Član 110

Za svrhu izračunavanja potrebnog kapitala za kreditni rizik, neto prilagođena vrijednost izloženosti „ E^* “ izračunata u skladu sa članom 106 ove odluke, predstavlja vrijednost izloženosti koja se ponderiše odgovarajućim ponderom rizika u skladu sa odredbama ove odluke kojima se uređuje ponderisanje izloženosti ponderima za kreditni rizik.

Izračunavanje potpuno prilagođene vrijednosti za izloženosti po osnovu master sporazuma o netiranju

Član 111

Pri izračunavanju potpuno prilagođene vrijednosti izloženosti „ E^* “, za izloženosti koje su predmet master sporazuma o netiranju koji zadovoljava minimalne zahtjeve, a obuhvataju repo transakcije i/ili transakcije pozajmljivanja hartija od vrijednosti ili robe i/ili ostale transakcije na tržištu kapitala, koristi supervizorske faktore volatilnosti iz člana 107 ove odluke.

Izračunavanje potpuno prilagođene vrijednosti izloženosti „ E^* “ vrši se primjenom sljedeće formule:

$$E^* = \max \{0, [(\sum(E) - \sum(C)) + \sum(|NPS| \times Hsec) + (\sum|Efx| \times Hfx)]\}$$

Elementi formule iz stava 2 ovog člana znače:

E^* - potpuno prilagođena vrijednost izloženosti;

E - vrijednost izloženosti za svaku posebnu izloženost po osnovu sporazuma o netiranju koji bi se primjenjivao kad ne bi postojala kreditna zaštita;

C - vrijednost hartija od vrijednosti ili robe koja je pozajmljena, kupljena ili primljena ili gotovina koja je pozajmljena ili primljena;

$\sum(E)$ - suma svih izloženosti u master sporazumu o netiranju

$\sum(C)$ - suma svih vrijednosti hartija od vrijednosti ili robe koje su pozajmljene, kupljene ili primljene ili gotovina koja je pozajmljena ili primljena;

NP - neto pozicija iste vrste hartije od vrijednosti ili robe;

Efx - neto pozicija (pozitivna ili negativna) u datoj valuti koja je različita od valute izvršenja iz master sporazuma o netiranju,

$Hsec$ - faktor volatilnosti za određenu vrstu hartije od vrijednosti ili robe;

Hfx - faktor volatilnosti deviznog kursa za datu valutu.

Banka je dužna da izračunava neto poziciju svake vrste hartije od vrijednosti ili robe kao razliku između aktivnih stavki (ukupna vrijednost hartija od vrijednosti ili robe iste vrste datih u zajam, prodatih ili datih na osnovu master sporazuma o netiranju) i pasivnih stavki (ukupna vrijednost hartija od vrijednosti ili robe iste vrste uzetih u zajam, kupljenih ili primljenih na osnovu master sporazuma o netiranju).

U smislu stava 4 ovog člana, pod jednom vrstom hartije od vrijednosti, podrazumjevaju se hartije od vrijednosti istog emitenta, koje imaju isti datum emitovanja, isti rok dospelja i druge ugovorne uslove i imaju isti period realizacije u smislu člana 107 ove odluke.

Banka je dužna da neto poziciju u svakoj valuti, različitoj od valute izmirenja iz master sporazuma o netiranju, izračunava kao razliku između aktivnih stavki (ukupna vrijednost hartija od vrijednosti iskazanih u toj valuti, datih u zajam, prodatih ili datih na osnovu master sporazuma o netiranju, uključujući i iznos gotovine u toj valuti koji je dat u zajam ili prenesen na osnovu navedenog sporazuma) i pasivnih stavki (ukupna vrijednost hartija od vrijednosti u toj valuti uzetih u zajam, kupljenih ili primljenih na osnovu master sporazuma o netiranju, uključujući i iznos gotovine u toj valuti pozajmljen ili primljen na osnovu tog sporazuma).

Odgovarajući faktor volatilnosti za svaku vrstu hartije od vrijednosti ili pozicije u gotovini primjenjuje se na apsolutni iznos pozitivne ili negativne neto pozicije u hartijama od vrijednosti te vrste.

Faktor volatilnosti za valutni rizik (Hfx) primjenjuje se na apsolutni iznos pozitivne ili negativne neto pozicije u svakoj valuti, različitoj od valute izmirenja iz master sporazuma o netiranju.

Izračunavanje rizikom ponderisane izloženosti po osnovu

master sporazuma o netiranju

Član 112

Potpuno prilagođena vrijednost izloženosti „E*“ izračunata u skladu sa članom 111 ove odluke predstavlja iznos izloženosti banke prema ugovornoj strani koja se ponderiše odgovarajućim ponderom rizika, u skladu sa odredbama ove odluke kojim se uređuje ponderisanje izloženosti ponderima za kreditni rizik.

3.4.4.1.3. Vrednovanje ostale materijalne kreditne zaštite

Tretman sredstava deponovanih kod trećeg lica

Član 113

Banka može tretirati materijalnu kreditnu zaštitu iz člana 86 tačka 1 ove odluke kao garanciju institucije – treće strane, na način propisan odredbama ove odluke kojima se uređuje nematerijalna kreditna zaštita, ukoliko su ispunjeni svi uslovi iz člana 87 stav 1 ove odluke.

Tretman polisa osiguranja

Član 114

Banka može da tretira materijalnu kreditnu zaštitu iz člana 86 tačka 2) ove odluke kao garanciju društva za životno osiguranje, na način propisan odredbama ove odluke kojima se uređuje nematerijalna kreditna zaštita, ukoliko su ispunjeni svi uslovi iz člana 88 stav 2 ove odluke.

Vrijednost priznate materijalne kreditne zaštite iz člana 86 tačka 2) ove odluke je otkupna vrijednost polise životnog osiguranja.

Tretman drugih instrumenata zaštite

Član 115

Banka može tretirati materijalnu kreditnu zaštitu iz člana 86 tačka 3 ove odluke kao garanciju institucije koja ju je izdala, na način propisan odredbama ove odluke kojima se uređuje nematerijalna kreditna zaštita, ukoliko su ispunjeni svi uslovi iz člana 87 stav 3 ove odluke.

Vrijednost priznate materijalne kreditne zaštite iz člana 86 tačka 3 ove odluke je:

- 1) nominalni iznos, u slučajevima kada se instrument otkupljuje po nominalnoj vrijednosti;
- 2) vrijednost instrumenta koja se izračunava na isti način kao i za dužničke hartije od vrijednosti iz člana 77 ove odluke, u slučajevima kada se instrument otkupljuje po tržišnoj cijeni.

3.4.4.2. Vrednovanje nematerijalne kreditne zaštite

Vrijednost nematerijalne kreditne zaštite

Član 116

Vrijednost nematerijalne kreditne zaštite (**G**) je iznos za koji se pružalac zaštite obavezao da plati u slučaju neispunjavanja obaveza ili neplaćanja dužnika ili u slučaju nastanka drugih kreditnih događaja.

U slučaju kreditnih derivata koji kao kreditni događaj ne uključuju restrukturiranje odnosne obaveze u vidu opraštanja duga ili odlaganja plaćanja glavnice, kamate ili naknade, zbog čega dolazi do nastanka gubitka po kreditu (npr. ispravke vrijednosti, rezervacije ili slično terećenje bilansa uspjeha) kreditna zaštita će biti redukovana na sljedeći način:

- 1) ako iznos za koji se pružalac zaštite obavezao da plati nije veći od iznosa izloženosti, vrijednost kreditne zaštite umanjuje se za 40%;
- 2) ako je iznos za koji se pružalac zaštite obavezao da plati veći od iznosa izloženosti vrijednost kreditne zaštite može iznositi najviše 60% iznosa izloženosti.

Vrednovanje u slučaju valutne neusklađenosti

Član 117

Kada je nematerijalna kreditna zaštita iskazana u valuti različitoj od one u kojoj iskazana izloženost (valutna neusklađenost), izračunava se prilagođena vrijednost kreditne zaštite, i to primjenom sljedeće formule:

$$G^* = G \times (1 - H_{fx})$$

gdje je:

G^* - prilagođena vrijednost nematerijalne kreditne zaštite,

G - nominalna vrijednost kreditne zaštite,

H_{fx} - faktor volatilnosti za bilo koju valutnu neusklađenost između kreditne zaštite i odnosne obaveze.

Ukoliko ne postoji valutna neusklađenost tada je $G^* = G$.

Faktori volatilnosti na valutnu neusklađenost utvrđuju se na osnovu podataka iz tabele iz člana 107 ove odluke.

Parcijalna zaštita – tranširanje

Član 118

Kada banka prenosi na pružaoca kreditne zaštite dio kreditnog rizika u jednoj ili više tranši, sa različitim profilom rizičnosti, primjenjuju se pravila iz dijela ove odluke kojim se uređuje sekjuritizacija.

Pragovi značajnosti ispod kojih se ne izvršavaju nikakva plaćanja u slučaju gubitka, ekvivalentni su zadržanim pozicijama prvog gubitka i dovode do prenosa rizika u tranšama.

Izračunavanje rizikom ponderisanih izloženosti

Član 119

Banka izračunava iznos rizikom ponderisane izloženosti za izloženosti pokrivene nematerijalnom kreditnom zaštitom, zavisno od nivoa pokrivenosti izloženosti, na jedan od načina iz st. 2 -4 ovog člana.

Ako je izloženost potpuno pokrivena nematerijalnom kreditnom zaštitom, izloženost se ponderiše ponderom rizika koji bi se primjenjivao prema pružaocu nematerijalne kreditne zaštite, s tim što se, ako postoji ročna neusklađenost vrši prilagođavanje na način utvrđen članom 122 ove odluke;

Na nepokriveni dio vrijednosti izloženosti se primjenjuje ponder rizika koji važi za dužnika.

Za djelimično pokrivene izloženosti, za koje su pokrivene i nepokriveni dijelovi sa jednakim pravom prvenstva naplate (banka i pružalac zaštite proporcionalno dijele gubitke), izračunavanje rizikom ponderisane izloženosti vrši se primjenom sljedeće formule:

$$RWE=(E-Ga) \times r + Ga \times g$$

gdje je:

RWE - rizikom ponderisana vrijednost izloženosti;

E - iznos izloženosti;

Ga - vrijednost **G*** izračunata u skladu sa članom 117 ove odluke i dodatno prilagođena za bilo koju ročnu neusklađenost na način utvrđen u članu 122 ove odluke;

r - ponder rizika za izloženosti prema dužniku utvrđen u skladu sa odredbama ove odluke kojima se uređuje ponderisanje izloženosti ponderima za kreditni rizik;

g - ponder rizika za izloženosti prema pružaocu zaštite u skladu sa odredbama ove odluke kojima se uređuje ponderisanje izloženosti ponderima za kreditni rizik.

Izloženost koja je pokrivena kontragarancijom ponderiše se na sljedeći način:

- 1) dio izloženosti koji je pokriven kontragarancijom za koju su ispunjeni uslovi iz člana 95 stav 1 ove odluke može se ponderisati ponderom rizika koji se primjenjuje na izloženosti prema izdavaocu kontragarancije, a preostali iznos izloženosti ponderom rizika koji se primjenjuje na dužnika, ili ponderom rizika koji se primjenjuje na izdavaoca garancije, ukoliko je u pitanju priznata garancija;
- 2) dio izloženosti koji je pokriven kontragarancijom za koju su ispunjeni uslovi iz člana 95 stav 2 ove odluke može se ponderisati ponderom rizika koji se primjenjuje na izloženosti prema izdavaocu garancije, a preostali iznos izloženosti ponderom rizika koji se primjenjuje na dužnika, ili ponderom rizika koji se primjenjuje na izdavaoca kontragarancije.

3.4.5. Ročna neusklađenost izloženosti i kreditne zaštite

Ročna neusklađenost

Član 120

Banka je dužna je dužna pri izračunavanju iznosa izloženosti ponderisanih kreditnim rizikom uključiti uticaj ročne neusklađenosti materijalne, odnosno nematerijalne kreditne zaštite i odnosne obaveze, na način propisan članom 121, odnosno članom 122 odluke.

Ročna neusklađenosti kreditne zaštite i odnosne obaveze postoji kada je preostalo dospjeće kreditne zaštite kraće od dospjeća izloženosti koja je predmet kreditne zaštite.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, ukoliko banka koristi jednostavni metod za izračunavanje efekata finansijskog kolaterala, preostalo dospjeće zaštite mora biti najmanje jednako preostalom dospjeću izloženosti.

Kada postoji ročna neusklađenost, kreditna zaštita se ne priznaje ako je:

- 1) izvorno dospjeće kreditne zaštite kraće od godinu dana;
- 2) preostali rok do dospjeća kreditne zaštite kraći od tri mjeseca i kraći od dospjeća odnosne izloženosti.

Efektivno dospjeće izloženosti je najduže mogući preostali period u kojem je dužnik dužan da izmiri svoje obaveze, a pri izračunavanju neusklađenosti dospjeća koristi se period od najviše pet godina.

Dospjećem kreditne zaštite smatra se period do najranijeg datuma na koji može doći do prestanka kreditne zaštite.

Ako je kreditna zaštita ugovorena na način da daje jednostrano pravo pružaocu kreditne zaštite na raskid/otkaz ugovora o kreditnoj zaštiti, dospjećem kreditne zaštite smatra se period do najranijeg datuma na koji pružalac kreditne zaštite može iskoristiti to pravo.

Ako je kreditna zaštita ugovorena na način da daje jednostrano pravo kupcu kreditne zaštite na raskid/otkaz ugovora o kreditnoj zaštiti, a ugovoreni su uslovi koji podstiču korisnika kreditne zaštite da tu opciju iskoristi, dospjećem zaštite smatra se period do najranijeg datuma na koji se opcija prestanka kreditne zaštite može iskoristiti. U protivnom, smatra se se za takva opcija ne utiče na dospjeće kreditne zaštite.

Kada je ugovorom o kreditnom derivatu ugovorena mogućnost raskida/otkaza ugovora prije isteka grejs perioda, dospjeće kreditne zaštite se skraćuje za trajanje grejs perioda.

Ako kreditna zaštita koju pruža samo jedan pružalac zaštite ima različita dospjeća, za svako od tih dospjeća primjenjuje se pristup iz člana 121, odnosno člana 122 ove odluke.

Ročna neusklađenost materijalne kreditne zaštite i izloženosti

Član 121

Kada banka koristi sveobuhvatni metod za izračunavanje efekata finansijskog kolaterala, za transakcije koje su predmet materijalne kreditne zaštite, dospjeće kreditne zaštite i predmetne izloženosti odražava se u prilagođenoj vrijednosti kolaterala, primjenom sljedeće formule:

$$C_{VAM} = C_{VA} \times (t - t^*) / (T - t^*)$$

gdje je:

C_{va} - prilagođena vrijednost kolaterala izračunata u skladu sa članom 106 stav 3 ove odluke, ili vrijednost izloženosti, u zavisnosti od toga koja je vrijednost manja;

t - preostali broj godina do datuma dospjeća kreditne zaštite, izračunat u skladu sa definicijom dospjeća, ili vrijednost **T** iz ove formule, u zavisnosti od toga koja je broj godina manji,

T - broj godina koje su preostale do datuma dospjeća izloženosti, u utvrđen u skladu sa članom 120, ili pet godina, u zavisnosti od toga koji je broj godina manji,

t* - 0,25

C_{VAM} - **C_{va}** (prilagođena vrijednost kolaterala iz ovog člana odluke), dodatno prilagođena za ročnu neusklađenost, koja se uključuje u formulu za izračunavanje potpuno prilagođenog iznosa izloženosti „E*“ iz člana 106 stav 1 ove odluke.

Ročna neusklađenost nematerijalne kreditne zaštite i izloženosti

Član 122

U slučaju ročne neusklađenosti između nematerijalne kreditne zaštite i izloženosti prilagođena vrijednost kreditne zaštite izračunava se primjenom sljedeće formule:

$$Ga = G^* \times (t - t^*) / (T - t^*)$$

gdje je:

G* - vrijednost nematerijalne zaštite prilagođena za valutnu neusklađenost,

G_a - **G*** prilagođen za ročnu neusklađenost,

t - preostali broj godina do datuma dospjeća kreditne zaštite, izračunat u skladu sa definicijom dospjeća, ili vrijednost **T** iz ove formule, u zavisnosti od toga koja je broj godina manji,

T - broj godina koje su preostale do datuma dospjeća izloženosti, u utvrđen u skladu sa članom 117 ove odluke, ili pet godina, u zavisnosti od toga koji je broj godina manji,

t* - 0,25,

G_a – **G_a** iz formule iz člana 119 stav 4 ove odluke.

3.4.6. Tehnike ublažavanja kreditnog rizika za grupu izloženosti

Kreditni derivati na osnovu nastanka prvog statusa neispunjavanja obaveza

Član 123

Kada banka prima kreditnu zaštitu za više izloženosti pod uslovom da će prvi status neispunjavanja obaveza aktivirati plaćanje i da će posljedica tog kreditnog događaja biti raskid/otkaz ugovora, banka može prilagoditi izračunavanje iznosa izloženosti

ponderisanog kreditnim rizikom samo za onu izloženost na koju bi se u nedostatku kreditne zaštite primijenio najniži ponder rizika, i to samo pod uslovom da je vrijednost izloženosti manja ili jednaka vrijednosti kreditne zaštite.

Kreditni derivati na osnovu nastanka n-tog statusa neispunjavanja obaveza

Član 124

U slučaju kada n-ti status neispunjavanja obaveza aktivira plaćanje na osnovu kreditne zaštite, banka koja je kupila kreditnu zaštitu može priznati zaštitu za izračunavanje iznosa izloženosti ponderisanog kreditnim rizikom samo ako je zaštita pribavljena i za statuse neispunjavanja obaveza 1 do n–1 ili kada je već nastupio n–1 status neispunjavanja obaveza.

U slučaju iz stava 1 primjenjuje se metod iz člana 123 ove odluke, uz odgovarajuće prilagođavanje za kreditne derivate na osnovu nastanka n-tog statusa neispunjavanja obaveza.

3.5. Odobravanje korišćenja rejtinga koji utvrđuju eksterne institucije i raspoređivanje kreditnih rejtinga

3.5.1. Odobravanje korišćenja rejtinga

Načini odobravanja

Član 125

Centralna banka odobrava korišćenje kreditnih rejtinga utvrđenih od strane eksternih institucija u postupku izračunavanja potrebnog kapitala za kreditni rizik, na sljedeće načine:

- 1) odobravanjem korišćenja kreditnih rejtinga koje utvrđuju eksterne institucije, bez posebnog zahtjeva za izdavanje odobrenja, u skladu sa članom 92 ove odluke; i
- 2) izdavanjem odobrenja za korišćenje kreditnih rejtinga eksternih institucija na zahtjev banke, u skladu sa čl. 127 i 128 ove odluke.

Eksterne institucije za koje je dato odobrenje u smislu stava 1 ovog člana uključuju se u Pregled eksternih institucija čije kreditne rejtinge banke mogu koristiti u postupku izračunavanje potrebnog kapitala za kreditni rizik.

Pregled eksternih institucija iz stava 2 ovog člana sadrži podatke o:

- 1) nazivu i sjedištu eksternih institucija;
- 2) raspored kreditnih rejtinga eksternih institucija u određene stepene kreditnog kvaliteta.

Pregled eksternih institucija iz stava 3 ovog člana Centralna banka objavljuje na svojoj web stranici.

Odobravanje korišćenja rejtinga bez posebnog zahtjeva

Član 126

Centralna banka može, bez posebnog zahtjeva, odobriti korišćenje kreditnih rejtinga koje utvrđuju pojedine eksterne institucije, ukoliko su te institucije prethodno priznate od strane drugih nadležnih tijela u zemljama članicama Evropske Unije, ili drugih zemalja sa kojima je Centralna banka zaključila sporazum o saradnji u oblasti supervizije banaka.

U slučaju iz stava 1 ovog člana Centralna banka će rasporediti kreditne rejtinge tih eksternih institucija u određene stepene kreditnog kvaliteta.

Izdavanje odobrenja za korišćenje rejtinga na zahtjev banke

Član 127

Za korišćenje kreditnih rejtinga eksterne institucije, čije kreditne rejtinge Centralna banka nije odobrila u skladu sa članom 125 ove odluke, banka koja namjerava da za izračunavanje potrebnog kapitala za kreditni rizik koristi kreditne rejtinge te eksterne institucije podnosi zahtjev za izdavanje odobrenja.

Uz zahtjev iz stava 1 ovog člana dostavlja se dokumentacija, u skladu sa posebnim propisom Centralne banke.

Uslovi za priznavanje

Član 128

Centralna banka će izdati odobrenje za korišćenje kreditnih rejtinga koji utvrđuje eksterna institucija, ukoliko su zadovoljeni kriterijumi objektivnosti metodologije ocjenjivanja, institucionalne nezavisnosti, transparentnosti nalaza i pristupa informacijama, adekvatnosti resursa i kredibilitnosti eksterne institucije.

Objektivnost metodologije

Član 129

Metodologija za dodjeljivanje kreditnog rejtinga koju koristi eksterna institucija mora biti konzervativna, sistematična i cjelovita i vrednovanje mora biti bazirano na prethodnom iskustvu.

Eksterna institucija je dužna da obezbijedi informativna i dobro utemeljena mišljenja o kreditnoj sposobnosti svih subjekata kojima je dodijeljen kreditni rejting, a koja se moraju zasnivati na svim relevantnim raspoloživim informacijama.

Eksterna institucija mora posjedovati:

- 1) kvantitativne evidencije o produktivnoj snazi metodologije za dodjeljivanje kreditnih rejtinga (korišćenjem statističkih tehnika kao što su analize o neizvršavanju obaveza i matrice tranzicije), čime se dokazuje obuhvatnost i sposobnost predviđanja kreditnog rejtinga kroz vrijeme i kroz različite sektorske izloženosti;
- 2) dokumentaciju kojom se dokazuje da su procesi koji se koriste u procjeni parametara kojima se utvrđuje kreditna sposobnost implementirani i obuhvaćeni metodologijom za kreditnu procjenu;

- 3) dokumentaciju kojom se potvrđuje da postoje procedure koje obezbeđuju konzistentnu primjenu definisane metodologije za sve kreditne procjene.

Metodologija eksterne institucije mora da sadrži obavezu stalnog praćenja i preispitivanje kreditnih rejtinga najmanje jednom godišnje, kao i obavezu promjene kreditnih rejtinga zavisno od promjena finansijskog stanja subjekata koji imaju kreditni rejting.

Metodologija za procjenu svakog tržišnog segmenta mora da sadrži obavezu sprovođenja naknadnog testiranja (engl. back-testing) za period od najmanje godinu dana.

Ukoliko eksterna institucija ima različite metodologije za dodjeljivanje kreditnih rejtinga s obzirom na specifičnosti izloženosti prema pojedinim tržišnim segmentima, dužna je da naglasi konkretne specifičnosti i utvrdi primjenjuju li se podjednako osnovni, odnosno ključni principi metodologije koja se odnosi na kreditnu procjenu.

U slučaju iz stava 6 ovog člana, Centralna banka u postupku razmatranja zahtjeva iz člana 125 stav 1 ove odluke posebno ocjenjuje svaku od specifičnih metodologija iz stava 6 ovog člana.

Nezavisnost

Član 130

Eksterna institucija mora biti nezavisna od političkih uticaja i ograničenja, kao i od drugih pritisa koji mogu uticati na kreditne procjene.

Centralna banka procjenjuje nezavisnost eksterne institucije na osnovu sljedećih elemenata:

- 1) vlasnička i organizaciona struktura eksterne institucije;
- 2) izvori finansiranja eksterne institucije;
- 3) posvećenost poslu i stručnost zaposlenih u eksternoj instituciji, i
- 4) način upravljanja eksternom institucijom.

Eksterna institucija je dužna da dokumentuje i dokaže da:

- 1) su prihvaćene i uspješno primijenjene interne procedure koje omogućuju da se sve kreditne procjene sprovedu na konzistentan i objektivan način posebno u situacijama gdje postoji mogućnost pojave sukoba interesa čime bi se mogla ugroziti objektivnost;
- 2) postoje mehanizmi koji identifikuju stvarne i potencijalne sukobe interesa te da se preduzimaju odgovarajuće mjere u cilju sprječavanja, adekvatnog upravljanja i eliminisanja tih sukoba, kako se ne bi ugrozila nezavisnost, objektivnost i visok kvalitet kreditnih procjena;
- 3) se primjenjuju mehanizmi koji štite proces kreditne procjene i nezavisnost njene vlasničke strukture;
- 4) u organizacionoj strukturi eksterne insitucije postoji organizacioni dio koji se bavi kreditnim procjenama, a koji je odvojen od ostalih poslovnih djelova eksterne institucije;
- 5) je eksterna institucija adekvatno zaštićena od uticaja značajnih klijenata, kako bi se spriječilo neobjektivno kreditno procjenjivanje;

- 6) zaposleni imaju odgovarajuće sposobnosti i iskustvo koje je potrebno za obavljanje konkretnog posla;
- 7) raspolaže sa odgovarajućim brojem zaposlenih koji mogu obavljati konzistentnu procjenu, te ostvariti kontinuiranu saradnju sa svojim klijentima, a sve u skladu s važećom metodologijom;
- 8) ima nezavisnu funkciju interne revizije ili sličnu funkciju koja ima iste zadatke kao i interna revizija;
- 9) je obezbijeđen integritet procesa kreditnog procjenjivanja kroz adekvatne pisane procedure i pravila koja se odnose na cjelokupno upravljanje, kroz nezavisne politike, a po potrebi i kroz interna pravila ponašanja.

Transparentnost

Član 131

Eksterna institucija zadovoljava kriterijum transparentnosti, ako:

- 1) na jednostavan i potencijalnim korisnicima lako razumljiv način obezbjeđuje javnu dostupnost elemenata metodologije koju primjenjuje u postupku kreditnih procjena;
- 2) koristi odgovarajući način objavljivanja informacija, kojim se obezbjeđuje široka dostupnost objavljenih informacija, i
- 3) pod jednakim uslovima, obezbjeđuje dostupnost internih kreditnih rejtinga svim zainteresovanim bankama.

Jednakim uslovima, u smislu stava 1 tačka 3 ovog člana, u kontekstu procjene kriterijuma transparentnosti ne znači da svako zainteresovano lice mora imati identične uslove pristupa i korišćenja traženih informacija, već se podrazumijeva da pod istim ekonomskim uslovima ne smije da postoji cjenovna diskriminacija prema nekim od tih lica.

Kredibilnost eksterne institucije

Član 132

Kreditni rejtinzi eksterne institucije moraju biti prepoznatljivi na tržištu, odnosno eksterna institucija mora dokazati da korisnici tih informacija smatraju njihove kreditne rejtinge vjerodostojnim i pouzdanim.

Centralna banka procjenjuje kredibilnost eksterne institucije korišćenjem sljedećih parametara:

- 1) zastupljenost eksterne institucije po određenim tržišnim segmentima, zemljama i regionima;
- 2) vremenska zastupljenost eksterne institucije na tržištu, koja mora iznositi minimalno tri godine;
- 3) prihodi koje ostvaruje eksterna institucija po osnovu osnovne djelatnosti i drugi izvori finansijskih sredstava eksterne institucije;
- 4) postojanje bilo kakvog načina utvrđivanja cijena usluga eksterne institucije koji bi se zasnivao na kreditnoj procjeni, i
- 5) korišćenje internih kreditnih rejtinga eksterne institucije za procjenu kreditnog rizika za izdavanje obveznica i/ili procjenu kreditnog rizika od strane drugih banaka i drugih korisnika.

Ako je stepen tržišne zastupljenosti pojedine eksterne institucije nizak, Centralna banka sprovodi detaljniji postupak procjene kako bi ocijenila u kojoj mjeri i na koji način je udovoljeno kriterijumima potrebnim za izdavanje odobrenja.

Centralna banka može razmatrati i druge parametre tržišnog kredibiliteta eksterne institucije, čiji izbor zavisi od specifičnosti tržišta na kojem posluje eksterna institucija.

3.5.2. Raspoređivanje kreditnih rejtinga (mapiranje)

Postupak raspoređivanja

Član 133

Centralna banka na osnovu određenih kvantitativnih i kvalitativnih parametara sprovodi postupak raspoređivanja oznaka kreditnih rejtinga koje koristi priznata eksterna institucija u odgovarajuće stepene kreditnog kvaliteta iz rejting skale i formira odgovarajuću rejting skalu za kreditne oznake te eksterne institucije.

Kvantitativni parametri

Član 134

U cilju utvrđivanja razlike između stavki rizika koji su iskazani kroz svaki kreditni rejting, Centralna banka razmatra kvantitativne parametre koji se odnose na sve stavke koje pripadaju istom kreditnom rejtingu.

Kvantitativnim parametrima iz stava 1 ovog člana smatraju se dugoročna stopa neizvršavanja obaveza kao i drugi kvantitativni parametri sličnih karakteristika.

Tretman eksternih institucija

Član 135

Eksterne institucije koje nemaju dovoljno duge serije podataka o stopama neizvršavanja obaveza i/ili drugih sličnih kvantitativnih parametara, moraju imati procjene dugoročnih stopa neizvršavanja obaveza i/ili drugih sličnih kvantitativnih parametara za sve stavke koje pripadaju istom kreditnom rejtingu.

Upoređivanje kvantitativnih parametara

Član 136

Centralna banka upoređuje stope neizvršavanja obaveza i/ili druge slične kvantitativne parametre koji važe za svaki kreditni rejting određene eksterne institucije sa referentnim vrijednostima koje se utvrđuju na osnovu stopa neizvršavanja obaveza i/ili drugih sličnih kvantitativnih parametara koji se odnose na više klijenata kod drugih eksternih institucija, a za koje Centralna banka procijeni da predstavljaju jednaki nivo kreditnog rizika.

Promjene u rejting skali

Član 137

Kada Centralna banka procijeni da su stope neizvršavanja obaveza i/ili drugih sličnih kvantitativnih parametara za kreditne rejtinge priznate eksterne institucije značajne i znatno više od utvrđenih referentnih vrijednosti, tada predmetnim kreditnim rejtingima eksterne institucije može dodijeliti viši nepovoljniji rang u okviru rejting skale za tu instituciju.

Ako eksterna institucija dokaže da stope neizvršavanja obaveza i/ili drugih sličnih kvantitativnih parametara koji se odnose na specifični kreditni rejting više nijesu značajne i znatno veće od utvrđenih referentnih vrijednosti, Centralna banka može promijeniti prethodno dodijeljen nepovoljniji rang u okviru rejting skale.

Kvalitativni parametri

Član 138

Centralna banka u postupku raspoređivanja oznaka rejtinga priznate eksterne institucije u rejting skalu, razmatra i odgovarajuće kvalitativne parametre, a naročito:

- 1) veličinu i brojnost subjekata koje procjenjuje eksterna institucija,
- 2) raspon kreditnih rejtinga koje dodjeljuje ta eksterna institucija;
- 3) značenje svakog kreditnog rejtinga;
- 4) definiciju neizvršavanja obaveza koju daje ta eksterna institucija.

Praćenje priznatih eksternih institucija

Član 139

Priznata eksterna institucija je dužna da kontinuirano zadovoljava kriterijume koje je ispunila u postupku priznavanja.

Centralna banka prati ispunjenost kriterijuma na osnovu kojih je izdato odobrenje za korišćenje kreditnih rejtinga koje utvrđuje ta eksterna institucija.

Centralna banka može od priznate eksterne institucije i banaka zahtijevati informacije koje su od značaja za procjenu ispunjenosti kriterijuma na osnovu kojih je izdato odobrenje za korišćenje kreditnih rejtinga te eksterne institucije.

Oduzimanje odobrenja za korišćenje rejtinga

Član 140

Centralna banka može, na osnovu pribavljenih izvještaja i informacija kao i na osnovu drugih relevantnih podataka, pokrenuti postupak preispitivanja rejtinga koji utvrđuje priznata eksterna institucija.

U postupku iz stava 1 ovog člana Centralna banka na adekvatan način procjenjuje ispunjenost kriterijuma iz člana 128 ove odluke.

Kada utvrdi da priznata eksterna institucija više ne zadovoljava kriterijume iz člana 128 ove odluke, Centralna banka će oduzeti odobrenje za korišćenje rejtinga utvrđenih od strane te eksterne institucije i brisati tu instituciju iz Pregleda eksternih institucija.

3.6. Okvir sekjuritizacije

3.6.1. Opšte odredbe

Obaveza izračunavanja izloženosti po osnovu sekjuritizacije

Član 141

Banka je dužna da izračunava iznos izloženosti ponderisan rizikom za sekjuritizovane pozicije, ili pozicija sekjuritizacije koje je banka prenijela ili stekla po šemama tradicionalne ili sintetičke sekjuritizacije.

Upravljanje rizicima koji proizilaze iz transakcija sekjuritizacije u vezi sa kojima se banke pojavljuju kao inicijatori ili sponzori, vrši se primjenom odgovarajućih politika i procedura, kako bi se naročito obezbijedilo da je ekonomska suština transakcije u potpunosti prikazana u procjeni rizika i odlukama menadžmenta banke.

Obim primjene od strane banke inicijatora

Član 142

U slučaju tradicionalne sekjuritizacije, banka inicijator isključuje sekjuritizovane izloženosti iz obračuna iznosa ponderisanih kreditnim rizikom, a u slučaju sintetičke sekjuritizacije, banka inicijator izračunava izloženosti ponderisane rizikom u pogledu sekjuritizovanih izloženosti u skladu sa članom 167 ove odluke.

Procedure osnovnog izračunavanja u skladu sa sekjuritizacijom

Član 143

Iznos izloženosti ponderisane rizikom pozicija sekjuritizacije se uključuje u izračunavanje iznosa rizikom ponderisanih izloženosti kreditnom riziku.

Ponderi rizika dodijeljeni vrijednosti izloženosti pozicije utvrđuju se na osnovu kreditnog kvaliteta pozicije.

Stepen kreditnog kvaliteta pozicija iz stava 2 ovog člana može se utvrditi upućivanjem na kreditnu procjenu iz člana 154 ove odluke.

Kada banka ima izloženost prema različitim tranšama u šemi sekjuritizacije, izloženost prema svakoj tranši se smatra posebnom pozicijom sekjuritizacije, dok se za pružaoce kreditne zaštite za pozicije sekjuritizacije smatra da direktno drže izloženosti u sekjuritizaciji.

Pozicije sekjuritizacije uključuju izloženosti prema sekjuritizaciji koje proizilaze iz kamatne stope ili valutnih derivatnih ugovora.

Kada pozicija sekjuritizacije podliježe kreditnoj zaštiti, ponderi rizika se utvrđuju u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuju tehnike za ublažavanje kreditnog rizika.

Priznavanje rejtinga eksternih institucija

Član 144

Ponderi rizika dodijeljeni pozicijama sekjuritizacije utvrđuju se poređenjem kreditnih procjena koje je dodijelila priznata eksterna institucija za stepene kreditnog kvaliteta propisane članom 154 ove odluke.

Centralna banka će priznati eksternu instituciju, u skladu sa stavom 1 ovog člana, ukoliko:

- 1) su ispunjeni zahtjevi propisani čl. 127 - 132 ove odluke;
- 2) proces kreditne procjene ispunjava zahtjeve propisane odredbama ove odluke koje se odnose na korišćenje rejtinga eksternih insitucija;
- 3) eksterna institucija ima dovoljno iskustva u procjeni šema sekjuritizacije;
- 4) procjena eksterne institucije je dovoljno pouzdana i prihvaćena od strane tržišnih učesnika.

Banka ne može da koristi selektivno kreditne procjene priznatih eksternih institucija, ukoliko je rezultat tog pristupa manji zahtjev za kapitalom.

Sekjuritizacija prema revolving izloženostima

Član 145

Kada postoji sekjuritizacija prema revolving izloženostima koje podliježu odredbama o prevremenoj otplati, banka inicijator izračunava, u skladu sa čl. 161 i 162 ove odluke, dodatni iznos rizikom ponderisane izloženosti, ako je ugovorila prevremenu isplatu zbog mogućnosti povećanja nivoa kreditnog rizika u slučaju pokretanja prevremene isplate.

Revolving izloženost, u smislu stava 1 ovog člana, je izloženost gdje je za neotplaćena salda klijenata dozvoljena fluktuacija na osnovu njihove odluke da se zadužuju i otplaćuju do određenog limita.

Odredba o prevremenoj otplati u smislu stava 1 ovog člana je ugovorna klauzula kojom se zahtijeva, po nastanku definisanih događaja, otplata investitorove pozicije prije originalno određenog dospjeća izdatih hartija od vrijednosti.

Zabrana pružanja indirektne podrške

Član 146

Banka inicijator koja primjenjuje član 142 ove odluke, ili banka sponzor, ne smije obezbijediti podršku investitorima u cilju smanjenja njihovih potencijalnih ili trenutnih gubitaka, ukoliko ona nije utvrđena ugovorom.

Kada banka inicijator ili banka sponzor ne postupa u skladu sa stavom 1 ovog člana, dužna je da:

- 1) izračuna iznos izloženosti ponderisane kreditnim rizikom kao da sekjuritizacija nije vršena, i
- 2) javno objavi da je pružila neugovorenu podršku, kao i uticaj pružanja neugovorene podrške na sopstvena sredstva, odnosno iznose izloženosti ponderisane kreditnim rizikom.

Centralna banka Crne Gore može uspostaviti banci dodatna ograničenja u slučajevima kada banka inicijator ili banka sponzor postupi više puta suprotno obavezi iz stava 1 ovog člana.

3.6.2. Minimalni zahtjevi za priznavanje značajnog transfera kreditnog rizika

Obaveza banke inicijatora

Član 147

Banka inicijator je dužna da primjenjuje odredbe čl.148-151 ove odluke, kada je prenesen značajan kreditni rizik povezan sa osnovnim izloženostima u skladu sa šemom sekjuritizacije.

U slučajevima kada banka inicijator nije prenijela značajan dio kreditnog rizika, u smislu stava 1 ovog člana, ne primjenjuju se odredbe čl.148-151 ove odluke.

Transfer rizika u tradicionalnoj sekjuritizaciji

Član 148

Transfer značajnog kreditnog rizika iz tradicionalne sekjuritizacije iz člana 147 stav 1 ove odluke, priznaje se kada transfer ispunjava sljedeće zahtjeve:

- 1) dokumentacija o sekjuritizaciji dokazuje ekonomsku suštinu transakcije;
- 2) sekjuritizovane izloženosti su nedostupne banci inicijatoru i njenim povjeriocima, uključujući i slučaj stečaja ili likvidacije banke, što je potvrdio svojim mišljenjem kvalifikovani pravni savjetnik nezavisan od banke;
- 3) emitovane hartije od vrijednosti ne predstavljaju obavezu plaćanja banke inicijatora;
- 4) preuzimalac rizika je namjenski subjekt u sekjuritizaciji (SSPE);
- 5) banka inicijator ne zadržava direktnu ili indirektnu kontrolu nad prenesenim osnovnim izloženostima. Smatra se da ovaj uslov nije ispunjen ako banka ima pravo da otkupi prethodno prenesene izloženosti od prenosioca rizika, ili ako je obavezna da ponovo preuzme preneseni rizik. Kada banka inicijator servisira prava ili obaveze u vezi sa tim izloženostima to ne predstavlja indirektnu kontrolu izloženosti;
- 6) kada postoji ugrađena otkupna opcija u ugovoru, moraju biti ispunjeni sljedeći uslovi:
 - ugrađena otkupna opcija se može izvršiti samo po diskrecionoj odluci banke inicijatora;
 - ugrađena otkupna opcija se može izvršiti samo kada je 90% ili više originalne vrijednosti sekjuritizovanih izloženosti amortizovano;
 - ugrađena otkupna opcija nije kreirana kao kreditni aranžman ili tako da izbjegava alociranje gubitaka prema pozicijama koje drže investitori.
- 7) dokumentacija vezana za sekjuritizaciju ne sadrži odredbe koje:
 - osim u slučaju odredaba o prevremenoj otplati, zahtijevaju da banka inicijator poboljša kvalitet izloženosti sekjuritizacije, mijenjanjem osnovnih izloženosti ili ostalim mehanizmima;
 - predviđaju povećanje prinosa koji se isplaćuje na pozicije u sekjuritizaciji u slučaju pogoršanja kreditnog kvaliteta osnovne izloženosti.

Transfer rizika u sintetičkoj sekjuritizaciji

Član 149

Transfer značajnog kreditnog rizika po sintetičkoj sekjuritizaciji u skladu sa članom 147 stav 1 ove odluke priznaje se kada transfer ispunjava sljedeće zahtjeve:

- 1) dokumentacija o sekjuritizaciji dokazuje ekonomsku suštinu transakcije;
- 2) pružena kreditna zaštita ispunjava zahtjeve utvrđene odredbama ove odluke koje se odnose na ublažavanje kreditnog rizika, s tim što se namjenski subjekti u sekjuritizaciji (SSPE) ne priznaju kao kvalifikovani pružaoci nematerijalne zaštite;
- 3) instrumenti koji se koriste za transfer kreditnog rizika ne sadrže uslove koji:
 - nameću značajne pragove materijalnosti ispod kojih se ne smatra da je kreditna zaštita aktivirana kad dođe do kreditnog događaja;
 - dozvoljavaju prekid zaštite zbog pogoršanja kreditnog kvaliteta osnovnih izloženosti;
 - osim u slučaju odredbi o prevremenoj otplati, zahtijevaju da banka inicijator poboljša pozicije u sekjuritizaciji;
 - povećavaju bankama trošak kreditne zaštite ili prinos koji se isplaćuje imaoima pozicija u sekjuritizaciji zbog toga što je došlo do pogoršanja kreditnog kvaliteta osnovne grupe.
- 4) pravni stručnjak iz oblasti sekjuritizacije koji je nezavisan od banke je dao mišljenje da je kreditna zaštita primjenjiva u svim relevantnim pravnim sistemima.

3.6.3. Korišćenje eksternih kreditnih procjena

Zahtjevi koje moraju ispuniti kreditne procjene

Član 150

Za kreditne rejtinge priznate eksterne institucije koji se koriste za izračunavanje iznosa pozicija u sekjuritizaciji ponderisanih rizikom u skladu sa odredbama ove odluke kojim se propisuje postupak izračunavanja izloženosti ponderisanih rizikom za pozicije u sekjuritizaciji, moraju biti ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) ne postoji bilo koja neusklađenost između vrsta plaćanja koje su prikazane u kreditnoj procjeni i vrsta plaćanja na koja banka ima pravo po osnovu ugovora iz kojeg proizilazi sekjuritizacijska pozicija;
- 2) kreditne procjene se objavljuju u medijima dostupnim javnosti i uključene su u matricu tranzicije eksterne institucije.

Korišćenje kreditnih rejtinga

Član 151

Kada banka, pri izračunavanju iznosa izloženosti ponderisanih rizikom za pozicije sekjuritizacije, koristi kreditne rejtinge jedne ili više priznatih eksternih institucija, dužna je da te procjene koristi konzistentno tokom cijelog perioda njihove primjene.

Ukoliko pozicija sekjuritizacije ima dva kreditna rejtinga koje su utvrdile različite eksterne institucije, a koji su sa različitim ponderima rizika, pri ponderisanju se primjenjuje viši ponder rizika.

Ukoliko pozicija sekjuritizacije ima tri ili više kreditnih rejtinga koje su utvrdile različite eksterne institucije, a koji su sa različitim ponderima rizika, pri ponderisanju se primjenjuje nepovoljniji od dva najpovoljnija pondera rizika.

U ostalim slučajevima, banka koristi kreditne rejtinge jedne priznate eksterne institucije za sve tranše u šemi sekjuritizacije.

Kreditna procjena određene tranše u tradicionalnoj sekjuritizaciji, uzimajući u obzir raspoloživost kreditne zaštite, smatra se prihvatljivom kada su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) kreditna zaštita se pruža direktno prema SSPE;
- 2) kreditna zaštita ispunjava zahtjeve propisane odredbama ove odluke kojima se uređuje ublažavanje kreditnog rizika.

3.6.4. Postupak izračunavanja ponderisanih iznosa izloženosti

Član 152

Iznos izloženosti ponderisane rizikom za poziciju u sekjuritizaciji izračunava se primjenom relevantnog pondera rizika na vrijednost izloženosti te pozicije.

Vrijednost izloženosti pozicije u sekjuritizaciji, u smislu stava 1 ove odluke, je njena bilansna vrijednost.

Iznos vanbilansnih pozicija u sekjuritizaciji izračunava se množenjem nominalne vrijednosti sa faktorom konverzije 100%, ukoliko ovom odlukom nije drugačije propisano.

Vrijednost pozicije u sekjuritizaciji koja proizilazi iz finansijskog derivata iz Priloga 1 ove odluke, utvrđuje se u skladu sa metodama propisanim odredbama ove odluke kojim se uređuje izračunavanje potrebnog kapitala za rizik druge ugovorne strane.

Kada pozicija sekjuritizacije podliježe materijalnoj kreditnoj zaštiti, vrijednost izloženosti te pozicije se može promijeniti u skladu sa odredbama ove odluke kojima je uređuju tehnike ublažavanja kreditnog rizika

Preklapanje rizika u osnovnim izloženostima

Član 153

Kada banka ima dvije ili više pozicija sekjuritizacije koje se preklapaju obuhvatajući isti rizik u osnovnim izloženostima, banka treba da uključi, u obimu u kojem se one preklapaju, onaj dio pozicije koji uzrokuje veći zahtjev za kapitalom.

U smislu stava 1 ovog člana, preklapanje znači da pozicije, u cjelosti ili djelimično, predstavljaju izloženost prema istom riziku tako da u dijelu preklapanja postoji samo jedna izloženost.

Izračunavanje iznosa izloženosti ponderisanih rizikom

Član 154

Iznos izloženosti ponderisanih rizikom pozicije u sekjuritizaciji se izračunava primjenom pondera rizika na vrijednost izloženosti povezanog sa stepenom kreditnog kvaliteta iz sljedećih tabela:

Pozicije sa kretkoročnim kreditnim rejtinzima

Stepen kreditnog kvaliteta	1	2	3	Ostali stepeni kreditnog kvaliteta
Ponder rizika	20%	50%	100%	Odbitna stavka od sopstvenih sredstava

Ostale pozicije sa rejtingom

Stepen kreditnog kvaliteta	1	2	3	4	Ostali stepeni kreditnog kvaliteta
Ponder rizika	20%	50%	100%	350%	Odbitna stavka od sopstvenih sredstava

Korišćenje rizikom ponderisanog iznosa osnovne izloženosti

Član 155

Banka inicijator ili banka sponzor može koristiti rizikom ponderisan iznos osnovnih izloženosti koji bi se izračunao da one nijesu bile sekjuritizovane, kada je taj iznos niži od rizikom ponderisanog iznosa pozicije u sekjuritizaciji.

Tretman pozicija bez rejtinga

Član 156

Pozicije sekjuritizacije za koje nije utvrđen rejting od strane priznate eksterne institucije predstavljaju odbitnu stavku od sopstvenih sredstava banke.

Ako je banka u svakom trenutku upoznata sa sastavom kategorije izloženosti koja je obezbjeđena sekjuritizacijom, može za izračunavanje iznosa izloženosti ponderisanih rizikom primijeniti prosječno ponderisani ponder rizika osnovnih izloženosti pomnožen koeficijentom koncentracije, pri čemu je koeficijent koncentracije jednak koeficijentu zbira nominalnih iznosa svih tranši i zbira nominalnih iznosa tranši koja je podređena ili je istog ranga sa tranšom koju ima banka.

Ponder rizika utvrđen u skladu sa stavom 2 ovog člana ne može biti veći od 1000%, niti niži od bilo kojeg pondera rizika koji se primjenjuje na nadređene tranše za koje postoji rejting.

Kada banka nije u mogućnosti da utvrdi pondere rizika koji bi se primijenili na osnovne izloženosti, na način iz stava 2 ovog člana, te pozicije sekjuritizacije predstavljaju odbitnu stavku od sopstvenih sredstava.

Tretman sekjuritizacijskih pozicija u tranši drugog gubitka ili boljoj tranši u okviru programa komercijalnih zapisa odezbijeđenih imovinom (ABCP)

Član 157

Banka može primijeniti najveći ponder rizika koji je primjenljiv na osnovne izloženosti, s tim što ne može primijeniti ponder manji od 100%, kada je:

- 1) pozicija sekjuritizacije u tranši koja je u poziciji drugog gubitka ili boljoj u šemi sekjuritizacije, a tranša prvog gubitka pruža materijalno poboljšanje boniteta tranši drugog gubitka;
- 2) kreditna procjena pozicije sekjuritizacije najmanje jednaka najnižem kreditnom rejtingu koji spada u investicioni rang odabrane eksterne institucije.

Stav 1 ovog člana se primjenjuje samo kada banka nema poziciju u tranši prvog gubitka.

Tretman okvirnih kreditnih linija bez rejtinga

Član 158

Banka primjenjuje faktore konverzije na nominalne iznose okvirnih linija za likvidnost na sljedeći način:

- 1) 20% kada je originalno dospjeće od jedne godine ili manje;
- 2) 50% kada je originalno dospjeće više od jedne godine.

Okvirne linije za likvidnost se priznaju ako su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) dokumentacija aranžmana o okvirnoj liniji za likvidnost jasno identifikuje i ograničava okolnosti u kojima se ovaj aranžman može povući;
- 2) aranžman se ne može povući radi pružanja kreditne podrške pokrivanjem gubitaka koji su već postojali u trenutku povlačenja;
- 3) aranžman se ne smije koristiti kao instrument za trajno ili redovno finansiranje sekjuritizacije;
- 4) otplata sredstava povučenih iz aranžmana ne smije biti podređena potraživanjima investitora, osim potraživanjima koja proizlaze iz ugovora o kamatnim stopama ili valutnim derivatima, naknadama ili ostalim sličnim plaćanjima, niti biti predmet odricanja ili odlaganja;
- 5) aranžman se ne može povući nakon što su iscrpljena sva poboljšanja boniteta koja bi mogla koristiti aranžmanu;
- 6) ugovor o aranžmanu uključuje odredbu koja:
 - dovodi do automatskog smanjenja iznosa koji se može povući sa iznosom izloženosti koja kasni, ili
 - ukida aranžman ako je prosječni kvalitet osnovnih izloženosti ispod investicionog ranga, pod uslovom da sekjuritizovane izloženosti imaju kreditne procjene.

Ponder rizika koji će se primijeniti je najveći ponder rizika koji bi se primijenio na bilo koju osnovnu grupu izloženosti.

Okvirne linije za likvidnost bez rejtinga, koji se mogu povući samo u slučaju opšteg poremećaja na tržištu

Član 159

Banka može primijeniti faktor konverzije 0% na nominalni iznos okvirne linije za likvidnost koja se može povući samo u slučaju opšteg poremećaja na tržištu, ukoliko su ispunjeni uslovi iz člana 158 ove odluke.

Okvirne linije u vidu gotovinskih avansa bez rejtinga

Član 160

Banka može primijeniti faktor konverzije 0% na nominalni iznos okvirnih linija za likvidnost koji se može bezuslovno otkazati ukoliko su ispunjeni uslovi iz člana 158 ove odluke i ukoliko je otplata iznosa povučenih iz okvirne linije nadređena svim ostalim potraživanjima po novčanim tokovima koji proizilaze iz sekjuritizovanih izloženosti.

Dodatni zahtjevi za kapitalom za sekjuritizaciju revolving izloženosti sa klauzulom o prevremenoj otplati

Član 161

Za pozicije sekjuritizacije revolving izloženosti koje sadrže odredbe o prevremenoj otplati, pored iznosa izloženosti ponderisanih rizikom izračunatih u odnosu na kupljene pozicije sekjuritizacije, banka inicijator izračunava i dodatni iznos izloženosti ponderisan rizikom u skladu sa principima iz čl. 162 – 165 ove odluke.

Tretman iz stava 1 ovog člana primjenjuje se samo na revolving dio sekjuritizovane izloženosti.

Izračunavanje dodatnih zahtjeva za kapitalom za učešće inicijatora i učešće investitora

Član 162

Banka izračunava iznos izloženosti ponderisan rizikom iz člana 161 stava 1 ovog člana u odnosu na zbir inicijatorovog i investitorovog učešća u novčanim tokovima.

Učešće inicijatora u novčanim tokovima, u smislu stava 1 ovog člana, je iznos izloženosti onog ugovorenog dijela skupa iskorišćenih iznosa, prodatog u sekjuritizaciji, čija srazmjera u odnosu na iznos ukupnog skupa imovine prodatog u strukturi, određuje učešće novčanih tokova koji proizilaze iz naplate glavnice i kamata i drugih povezanih iznosa koji nisu raspoloživi za isplatu imaoća pozicija u sekjuritizaciji.

Potraživanja koja proizilaze iz inicijatorovog učešća ne smiju biti podređena investitorovom učešću.

Učešće investitora u smislu stava 1 ovog člana, je preostali iznos vučenih sekjuritizovanih izloženosti, nakon inicijatorovog učešća iz stava 2 ovog člana.

Izloženost banke inicijatora, koja je povezana sa njegovim pravima kao inicijatora se ne smatra sekjuritizacijskom pozicijom već direktnom proporcionalnom izloženosti prema kupljenom dijelu sekjuritizacijske izloženosti.

Izuzeci od dodatnih zahtjeva za kapitalom

Član 163

Banka inicijator nije dužna da primjenjuje odredbe iz člana 161 ove odluke, ako:

- 1) u skladu sa ugovorenim uslovima, investitori u šemi sekjuritizacije revolving izloženosti ostaju u potpunosti izloženi prema budućim korišćenjima sredstava od strane krajnjih korisnika, tako da se rizik povezan sa osnovnim izloženostima ne vraća na banku inicijatora čak ni u slučaju događaja koji dovode do prevremene otplate, ili
- 2) odredbu o prevremenoj otplati ne aktiviraju događaji koji su povezani sa sekjuritizovanom aktivom ili bankom inicijatorom.

Maksimalni zahtjev za kapitalom iz sekjuritizacija revolving izloženosti sa klauzulom o prevremenoj otplati

Član 164

Zbir ukupnog iznosa izloženosti ponderisanih rizikom banke inicijatora u pogledu njenih pozicija u učešću investitora i iznosa izloženosti ponderisanih rizikom izračunatih u skladu sa članom 161 ove odluke ne može biti veći od većeg od dva sljedeća iznosa:

- 1) iznosa rizikom ponderisanih izloženosti za njene pozicije u učešćima investitora;
- 2) iznosa rizikom ponderisanih izloženosti koji bi, u odnosu na sekjuritizovane izloženosti, izračunavala banka koja drži te izloženosti kad one ne bi bile sekjuritizovane u iznosu jednakom investitorovom učešću u novčanim tokovima.

Eventualni neto dobici koji proizilaze iz kapitalizacije budućeg prihoda u smislu člana 4 stav 3 ove odluke ne uključuju se u izračunavanje maksimalnog iznosa na način utvrđen u stavu 1 ovog člana.

Izračunavanje iznosa izloženosti ponderisanih rizikom iz sekjuritizacija revolving izloženosti sa klauzulom o prevremenoj otplati

Član 165

Iznos izloženosti ponderisan rizikom iz člana 161 ove odluke utvrđuje se množenjem iznosa učešća investitora sa proizvodom odgovarajućeg faktora konverzije iz stava 2 ovog člana i ponderisanog prosječnog pondera rizika koji bi se primijenio na osnovne revolving izloženosti.

Faktor konverzije koji se može primijeniti na iznos izloženosti utvrđuje se na osnovu prosječnog tromjesečnog viška marže iz sljedeće tabele:

3-mjesečni prosječni višak marže	Sekjuritizacije koje podliježu odredbi o kontrolisanoj prevremenoj otplati	Sekjuritizacije koje podliježu odredbi o nekontrolisanoj prevremenoj otplati
Preko 133%	0%	0%
Od 100% do 133%	1%	5%
Od 75% do 100%	2%	15%
Od 50% do 75%	10%	50%

Od 25% do 50%	20%	100%
Manje od 25%	40%	100%

U smislu stava 2 ovog člana, odredba o prevremenoj otplati se smatra kontrolisanom ako su sljedeći uslovi ispunjeni:

- 1) banka inicijator je usvojila odgovarajući plan za upravljanje kapitalom i likvidnošću kako bi obezbijedila da ima dovoljno kapitala i likvidnosti na raspolaganju u slučaju prevremene otplate;
- 2) tokom perioda amortizacije primljene kamate, glavnice, troškova i nastalih gubitaka i iznosa naplaćenih od osnovnih izloženosti postoji proporcionalna podjela između učešća inicijatora i učešća investitora o povučenim iznosima, koja se utvrđuje najmanje jednom mjesečno;
- 3) period amortizacije se smatra dovoljnim za otplatu ili priznavanje neizmirenja obaveza od najmanje 90% od ukupnog učešća banke inicijatora i investitora na početku perioda prevremene amortizacije (otplate);
- 4) individualne tranše prevremene otplate ne prelaze iznose amortizacione otplate, osim u slučaju implementacije pravolinijske amortizacije tokom perioda utvrđenog u tački 3 ovog stava.

U slučaju sekjuritizacija koje podliježu odredbama o prevremenoj otplati izloženosti prema fizičkim licima koje su neobavezujuće i bezuslovno se mogu opozvati bez prethodne najave i kada je prevremena otplata uslovljena padom viška marže na ugovoreni nivo, banka je dužna da upoređuje tromjesečni prosječni višak marže sa nivoima na kojima se zahtijeva održavanje viška marže.

Zahtjev iz stava 3 tačka 1 ovog člana mora biti ispunjen i u slučaju nekontrolisane prevremene otplate.

Kada nije ugovoreno održavanje viška marže, tačka održavanja viška marže biće za 4,5 postotnih bodova iznad nivoa na kojem se pokreće prevremena otplata.

Na pozicije sekjuritizacije koje podliježu klauzuli o prevremenoj otplati koja nije obuhvaćena st. 2-5 ovog člana primjenjuje se faktor konverzije 90% a na pozicije sekjuritizacije koje ne podliježu odredbi o prevremenoj otplati primjenjuje se faktor konverzije 100%.

Priznavanje kreditne zaštite koja se pruža na pozicije sekjuritizacije

Član 166

Rizikom ponderisani iznos pozicije sekjuritizacije koja je obezbijeđena kreditnom zaštitom banka može izračunavati u skladu sa odredbama ove odluke kojima se uređuju tehnike ublažavanja kreditnog rizika.

Kada pozicije sekjuritizacije predstavljaju odbitnu stavku od sopstvenih sredstava, banka je dužna da blagovremeno izvještava Centralnu Banku o postojanju kreditne zaštite iz stava 1 ovog člana.

Izračunavanje iznosa izloženosti ponderisanih rizikom za izloženosti sekjuritizovane u sintentičkoj sekjuritizaciji

Član 167

Pri izračunavanju iznosa izloženosti ponderisanih rizikom za cijelu grupu sekjuritizovanih izloženosti u šemi sintetičke sekjuritizacije, banka inicijator sintetičke sekjuritizacije je dužna da rizikom ponderisani iznos tranši sekjuritizacije koje drži, izračunava u skladu sa članom 168 ove odluke, kao i odredbama ove odluke kojima se propisuje postupak izračunavanja rizikom ponderisane izloženosti za pozicije sekjuritizacije.

Tretman ročne neusklađenosti u sintetičkim sekjuritizacijama od strane banke inicijatora

Član 168

Za potrebe izračunavanja iznosa izloženosti ponderisanih rizikom u skladu sa članom 167 stav 1 ove odluke, banka uzima u obzir bilo koju neusklađenost dospjeća između pružene kreditne zaštite i sekjuritizovanih izloženosti u skladu sa st. 2 i 3 ovog člana.

Za dospjeće sekjuritizovanih izloženosti uzima se najduže dospjeće bilo koje izloženosti, s tim da je maksimalno dospjeće pet godina.

Dospjeće tranše sekjuritizacije u obliku kreditne zaštite se utvrđuje u skladu sa odredbama ove odluke kojima se uređuje ublažavanje kreditnog rizika.

Banka inicijator ne uzima u obzir bilo koju ročnu neusklađenost dospjeća između tranše sekjuritizacije i osnovne grupe izloženosti pri izračunavanju iznosa izloženosti ponderisanih rizikom za tranše koje predstavljaju odbitnu stavku od kapitala.

Za sve neusklađenosti dospjeća, izuzev neusklađenosti dospjeća iz stava 4 ovog člana, dospjeća se izračunavaju primjenom sljedeće formule:

$$RW^* = \left[RW(SP) \cdot \frac{(t - t^*)}{(T - t^*)} \right] + \left[RW(Ass) \cdot \frac{(T - t)}{(T - t^*)} \right]$$

gdje je:

***RW* *** - iznos izloženosti ponderisan kreditnim rizikom pozicije sekjuritizacije za svrhu izračunavanja ukupnih iznosa izloženosti ponderisanih kreditnim rizikom;

***RW* (Ass)** - iznosi izloženosti ponderisane rizikom za izloženosti koje nijesu bile sekjuritizovane;

***RW* (SP)** - ponder rizika izračunat u skladu sa članom 167 ove odluke pod uslovom da nije bilo ročne neusklađenosti;

T - preostalo dospjeće osnovnih izloženosti izraženo u godinama;

t - preostalo dospjeće kreditne zaštite izraženo u godinama;

***t* *** - 0,25.

IV. IZRAČUNAVANJE POTREBNOG KAPITALA ZA RIZIK IZMIRENJA/ISPORUKE I RIZIK DRUGE UGOVORNE STRANE

4.1. Izračunavanje potrebnog kapitala za rizik izmirenja/ispоруke

Rizik izmirenja/ispоруke

Član 169

Banka je dužna da, zavisno od tehnika izmirenja, izračunava potrebni kapital za rizik izmirenja/ispоруke u skladu sa članom 170 ove Odluke za neizmirene transakcije, odnosno u skladu sa članom 171 ove Odluke za transakcije slobodne isporuke.

Transakcije iz stava 1 ovog člana odnose se na dužničke, vlasničke i robne instrumente kao i na razmjenu valuta, isključujući repo i reverse repo ugovore i ugovore o pozajmljivanju hartija od vrijednosti drugoj ugovornoj strani i od druge ugovorne strane.

Transakcije koje uključuju rizik izmirenja/ispоруke moraju uvijek biti uključene u portfolio za trgovanje.

Neizmirene transakcije

Član 170

Ako transakcije sa pozicijama iz trgovačke knjige nijesu izmirene u roku od pet ili više radnih dana nakon datuma izmirenja definisanog ugovorom, banka je dužna da izračunava izloženost riziku izmirenja/ispоруke.

Izloženost riziku izmirenja/ispоруke izračunava se kao razlika između ugovorene cijene izmirenja za određeni dužnički, vlasnički ili robni instrument i valutu i njene tekuće tržišne vrijednosti, ali samo onda kada ta razlika predstavlja gubitak za banku.

Potrebni kapital za rizik izmirenja/ispоруke izračunava se tako što se izloženost banke izračunata u skladu sa stavom 2 ovog člana pomnoži odgovarajućim faktorom iz sljedeće tabele i uveća za 25%:

Broj radnih dana nakon dana isporuke ili datuma predviđenog za ispunjenje obaveze	Faktor
5-15	8 %
16-30	50%
31-45	75%
46 ili više	100%

Iznos izloženosti ponderisan kreditnim rizikom za rizik izmirenja/ispоруke izračunava se tako što se potrebni kapital iz stava 2 ovog člana pomnoži sa 10.

Slobodne isporuke

Član 171

Banka je dužna da izračunava potrebni kapital za rizik izmirenja/ispоруke za transakcije koje se izvršavaju primjenom tehnike slobodne isporuke u sljedećim slučajevima:

- 1) ako je plaćanje hartija od vrijednosti, valute ili robe izvršeno prije njihovog prijema, ili ako je isporuka hartija od vrijednosti, valute ili robe izvršena prije plaćanja; i
- 2) u slučaju transakcija sa inostranstvom, ako je prošao jedan ili više dana od dana kada je obavljeno plaćanje ili izvršena isporuka iz tačke 1 ovog stava.

Ukoliko od datuma plaćanja/iskoruke od strane banke do isteka četvrtog radnog dana od datuma izmirenja definisanog ugovorom, druga ugovorna strana nije izvršila svoju obavezu, banka je dužna da u navedenom periodu izračunava potrebni kapital za rizik izmirenja/iskoruke u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuje izračunavanje potrebnog kapitala za kreditni rizik, i to za izloženost koja je jednaka ugovorenoj vrijednosti izvršenog plaćanja/iskoruke.

Ukoliko su nakon datuma izmirenja definisanog ugovorom prošla više od četiri radna dana, a druga ugovorna strana nije izvršila svoju obavezu, banka je dužna da od iznosa sopstvenih sredstava oduzme vrijednost izvršenog plaćanja/iskoruke uvećanu za tekuću pozitivnu izloženost (ukoliko postoji).

U smislu stava 3 ovog člana, tekuća pozitivna izloženost je pozitivna razlika između fer vrijednosti izvršenog plaćanja/iskoruke i fer vrijednosti neizvršene iskoruke/plaćanja, utvrđena na datum izračunavanja potrebnog kapitala.

U slučaju prekida u funkcionisanju cjelokupnog sistema izmirenja ili klirinškog sistema, Centralna banka može, do ponovnog uspostavljanja funkcionisanja sistema, osloboditi banke obaveze obračunavanja potrebnog kapitala za rizik izmirenja/iskoruke i u tom slučaju neizmirenje obaveze u ugovorenom roku neće se smatrati kašnjenjem u izvršavanju obaveza druge ugovorne strane.

4.2. Izračunavanje potrebnog kapitala za rizik druge ugovorne strane

Metodi izračunavanja potrebnog kapitala

Član 172

Za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za rizik druge ugovorne strane, banka je dužna da izračunava izloženosti za sljedeće stavke iz trgovačke i bankarske knjige:

- 1) OTC finansijske derivate;
- 2) kreditne derivate ;
- 3) repo, reverse repo ugovore i ugovore o pozajmljivanju hartija od vrijednosti ili robe drugoj ugovornoj strani i od druge ugovorne strane,
- 4) transakcije kreditiranja kupovine hartija od vrijednosti uz plaćanje naknade i,
- 5) transakcije sa dugim rokom izmirenja.

Banka je dužna da izračunava izloženosti za stavke iz stava 1, tačke 1 ovog člana primjenom metoda originalne izloženosti, metoda tržišne vrijednosti, ili standardizovanog metoda, pri čemu je kombinovana primjena metoda za istu grupu transakcija dozvoljena samo na konsolidovanoj osnovi, ali ne i na pojedinačnoj osnovi.

Izuzetno od stava 2 ovog člana, banka koja ugovara transakcije sa finansijskim instrumentima iz Priloga 1 ove odluke, dužna je da izračunava izloženosti za stavke iz stava 1 tačka 1 ovog člana primjenom metoda tržišne vrijednosti ili standardizovanog metoda.

Za stavke iz stava 1 tačka 2 ovog člana, banka je dužna da izračunava izloženosti primjenom metoda tržišne vrijednosti ili standardizovanog metoda.

Za stavke iz stava 1 tač. 3 i 4 ovog člana, banka je dužna da izračunava izloženosti primjenom odredbi ove odluke kojima se propisuju tehnika ublažavanja kreditnog rizika, pri čemu se navedene stavke smatraju istom grupom transakcija, u smislu stava 2 ovog člana.

Za stavke iz stava 1 tačke 5 ovog člana banka je dužna da izračunava izloženosti primjenom metoda originalne izloženosti, metoda tržišne vrijednosti ili standardizovanog metoda, nezavisno od izbora metoda za stavke iz stava 1 tač. 1 - 4. ovog člana.

Za potrebe izračunavanja izloženosti u skladu sa metodom originalne izloženosti i metodom tržišne vrijednosti banka je dužna da koristi zamišljene ili nominalne iznose finansijskih derivata ili transakcija sa dugim rokom izmirenja, odnosno one iznose koji predstavljaju odgovarajuću osnovu za mjerenje rizika.

Banka koja izračunava izloženosti primjenom metoda tržišne vrijednosti, ili standardizovanog metoda ne smije u sljedećem izvještajnom periodu da primjenjuje metod originalne izloženosti.

Za potrebe izračunavanja izloženosti u skladu sa metodom originalne izloženosti, metodom tržišne vrijednosti ili standardizovanim metodom, izloženost prema određenoj drugoj ugovornoj strani predstavlja zbir izloženosti izračunatih po svakom skupu za netiranje za tu drugu ugovornu stranu.

Banka nije dužna da izračunava izloženosti prema centralnoj drugoj ugovornoj strani koje proizilaze iz OTC finansijskih derivata, repo i reverse repo ugovora, ugovora o pozamljivanju hartija od vrijednosti ili robe drugoj ugovornoj strani ili od druge ugovorne strane, transakcija kreditiranja kupovine hartija od vrijednosti uz plaćanje naknade i transakcija sa dugim rokom izmirenja, ako su one prihvaćene od centralne druge ugovorne strane. U kreditnim rizikom ponderisanu aktivu banka ne uključuje ni izloženosti prema centralnoj drugoj ugovornoj strani, koje proizilaze iz instrumenata obezbjeđenja datih centralnoj drugoj ugovornoj strani po navedenim transakcijama. Za potrebe primjene navedenih izuzetaka izloženosti prema centralnoj drugoj ugovornoj strani moraju biti u potpunosti obezbjeđene na dnevnoj osnovi.

Za potrebe izračunavanja izloženosti ponderisanih rizikom banka je dužna da izloženosti izračunate primjenom metoda originalne izloženosti, metoda tržišne vrijednosti ili standardizovanog metoda, primjenjujući odredbe iz stava 2 - 9 ovog člana, tretira u skladu sa odredbama ove odluke kojim se propisuje izračunavanje potrebnog kapitala za kreditni rizik.

Ako banka kreditnim derivatom štiti izloženost kreditnom riziku ili riziku druge ugovorne strane koja proizilazi iz pozicija bankarske knjige, potrebni kapital za

zaštićenu poziciju banka je dužna da izračunava u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuju tehnike ublažavanja kreditnog rizika, pri čemu nije dužna da za kreditni derivat izračunava potrebni kapital za rizik druge ugovorne strane.

Izuzetno od stava 12 ovog člana, ako kreditni derivat nije pozicija iz trgovačke knjige i ako prenos rizika ne ispunjava zahtjeve za priznavanje tehnika ublažavanja kreditnog rizika propisane ovom odlukom, banka može takav kreditni derivat uključiti u izračunavanje potrebnog kapitala za rizik druge ugovorne strane, sa obavezom dosljedne primjene takvog pristupa.

Iznos ukupnih ponderisanih izloženosti izračunatih u skladu sa stavom 10 ovog člana uključuje se rizikom ponderisanu aktivu za kreditni rizik, izračunate u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuje izračunavanje potrebnog kapitala za kreditni rizik.

Banka je dužna da bez odlaganja obavijesti Centralnu banku o svim repo/reverse repo ugovorima ili ugovorima o pozajmljivanju hartija od vrijednosti ili robe od druge ugovorne strane ili drugoj ugovornoj strani, ako po tim transakcijama druga ugovorna strana nije izvršila ugovorene obaveze.

Metod originalne izloženosti

Član 173

Prema metodu originalne izloženosti, izloženost pojedinog ugovora predstavlja proizvod zamišljenog ili nominalnog iznosa tog ugovora i odgovarajućeg procenta iz sljedeće tabele:

Originalni rok dospjeća	Ugovori o kamatnim stopama	Ugovori koji se odnose na valute i zlato
1 godina ili manje	0,5%	2,0%
od 1 do 2 godine	1,0%	5,0%
za svaku sljedeću godinu preko dvije godine	1,0%	3,0%

Metod tekuće izloženosti

Član 174

Metodom tekuće izloženosti (mark-to market) banka izračunava:

- 1) tekuću izloženost svakog ugovora čija je vrijednost pozitivna, koja je jednaka tekućoj tržišnoj vrijednosti tog ugovora-derivata;

2) potencijalnu kreditnu izloženost u periodu preostalom do datuma dospjeća ugovorne obaveze, koja se dobija kada se nominalna ili zamišljena (notional) vrijednost glavnice svakog ugovora-derivata pomnoži odgovarajućim faktorom konverzije iz sljedeće tabele:

Preostali rok dospjeća	Ugovori o kamatnim stopama	Ugovori o stranim valutama i zlatu	Ugovori o vlasničkim instrumentima	Ugovori o plemenitim metalima, osim zlata	Ugovori koji se odnose na robu koja nije plemeniti metal
1 godina ili manje	0%	1%	6%	7%	10%
od 1 do 5 godina	0,5%	5%	8%	7%	12%
preko 5 godina	1,5%	7,5%	10%	8%	15%

Za ugovore koji se ne mogu rasporediti ni u jednu od kategorija iz tabele iz stava 1 ovog člana, banka je dužna da primjenjuje procenat iz kategorije ugovora koji se odnose na robu koja nije plemeniti metal, prema njihovom preostalom roku dospjeća.

Za ugovore sa višestrukim plaćanjem glavnice banka je dužna da procenat iz tabele iz stava 1 ovog člana pomnoži sa brojem preostalih plaćanja glavnice, u skladu sa odredbama ugovora.

Za ugovore koji su strukturirani na način da podmiruju određene izloženosti banke na unaprijed utvrđene datume u budućnosti i čije se ugovorne odredbe na te datume uvijek ponovno utvrđuju (tržišna vrijednost ugovora na svaki unaprijed utvrđeni datum u budućnosti jednaka nuli), preostali rok do dospjeća ugovora smatraće se rokom do prvoga sljedećeg utvrđenog datuma. Izuzetno, kod ugovora na kamatnu stopu koji zadovoljavaju navedene uslove, a koji ističu u roku dužem od godine dana, banka je dužna da primjenjuje procenat koji nije manji od 0,5% bez obzira na preostalo vrijeme do ponovnog utvrđivanja datuma.

Potencijalna izloženost koja proizilazi iz ugovora o TRS i CDS, predstavlja proizvod nominalnog iznosa i sljedećih procenata:

- 1) 5%, ako referentna obaveza ispunjava uslove za kvalifikovanu stavku iz člana 202 ove odluke,
- 2) 10%, ako referentna obaveza ne ispunjava uslove za kvalifikovanu stavku iz člana 202 ove odluke.

Izuzetno, za potrebe izračunavanja potencijalne izloženosti za kreditne derivate na osnovu nastanka statusa neispunjavanja obaveza, pružalac zaštite može primijeniti procenat od 0%, osim ako ugovor ima ugrađenu odredbu po kojoj se ugovor raskida zbog insolventnosti primaoca zaštite (iako referentna obaveza još nije u statusu neispunjavanja obaveza).

Za potrebe određivanja procenta za izračunavanje potencijalne izloženosti po kreditnim derivatima na osnovu nastanka n-tog statusa neispunjavanja obaveza, banka pružalac zaštite dužna je da primijeni procenat iz stava 5 ovog člana koji odgovara stepenu kreditnog kvaliteta n-te referentne obaveze iz ugovora sa najmanjim stepenom kreditnog kvaliteta.

Standardizovani metod za izračunavanje izloženosti

Član 175

Banka koja koristi standardizovani metod izloženost izračunava za svaki skup za netiranje, primjenom sljedeće formule:

$$\text{exposure} = \beta \times \max(CMV - CMC; \sum_j \left| \sum_i RPT_{ij} - \sum_l RPC_{lj} \right| \times CCRM_j)$$

gdje je:

CMV – tekuća tržišna vrijednost portfolio transakcija unutar jednog skupa za netiranje;

$$CMV = \sum CMV_i$$

CMV_i – tekuća tržišna vrijednost transakcije “*i*”;

CMC – tekuća tržišna vrijednost kolaterala dodijeljenog skupu za netiranje;

$$CMC = \sum CMC_l$$

CMC_l – tekuća tržišna vrijednost kolaterala “*l*”;

i – indeks transakcije “*i*”;

l – indeks kolaterala ;

j – indeks pojedinog skupa za zaštitu; skupovi za zaštitu odgovaraju kategoriji rizika za koje se utvrđuje neto rizična pozicija na kojoj se zasniva izračunavanja izloženosti;

RPT_{ij} – rizična pozicija koja proizilazi iz transakcije “*i*” za potrebe izračunavanja neto rizične pozicije skupa za zaštitu *j*;

RPC_{lj} – rizična pozicija koja proizilazi iz kolaterala “*l*” za potrebe izračunavanja neto rizične pozicije skupa za zaštitu *j*;

CCRM_j – multiplikator rizika druge ugovorne strane naveden u Tabeli iz člana 178 ove odluke koji odgovara skupu za zaštitu *j*;

β = 1,4.

Za potrebe izračunavanja izloženosti kolateral primljen od druge ugovorne strane ima pozitivan predznak, a kolateral dat drugoj ugovornoj strani ima negativan predznak.

Za potrebe priznavanja kolaterala u skladu sa ovim metodom moraju biti ispunjeni uslovi za priznavanje kolaterala u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuju tehnike ublažavanja kreditnog rizika.

U skladu sa ovim metodom, kod OTC finansijskih derivata (isključujući transakcije sa nelinearnim rizikom) dio transakcije koji se namiruje u novcu, naziva se novčanom stranom transakcije i iskazuje se u bruto iznosu plaćanja (uključujući glavnica).

Za potrebe izračunavanja izloženosti u skladu sa ovim metodom svaka novčana strana transakcije uključuje se u rizičnu poziciju za kamatni rizik, pri čemu banka može zanemariti kamatni rizik koji proizilazi iz novčane strane transakcije sa preostalim dospeljem kraćim od godinu dana.

Transakcije koje imaju dvije novčane strane iskazane u istoj valuti, banka može tretirati kao jedinstvenu agregatnu transakciju na koju primjenjuje isti tretman kao i u slučaju pojedinačnih novčanih strana transakcije.

OTC finansijski derivati (isključujući transakcije sa nelinearnim rizikom) koji se odnose na vlasničke instrumente i berzanske indekse, zlato, druge plemenite metale ili robu, tretiraju se kao kombinacija rizične pozicije u odnosnom instrumentu i rizične pozicije za kamatni rizik novčane strane transakcije. Ako je novčana strana transakcije iskazana u stranoj valuti, uključuje se i u rizičnu poziciju za valutni rizik u toj stranoj valuti.

OTC finansijski derivati (isključujući transakcije sa nelinearnim rizikom) koji se odnose na dužničke instrumente, tretiraju se kao kombinacija rizične pozicije za kamatni rizik u odnosnom instrumentu i rizične pozicije za kamatni rizik novčane strane transakcije. Ako su dužnički instrument i/ili novčana strana transakcije iskazani u stranoj valuti, uključuju se i u rizičnu poziciju za valutni rizik u toj stranoj valuti. Izloženost koja proizilazi iz valutnih baznih svopova, jednaka je nuli.

Rizična pozicija OTC finansijskog derivata (isključujući transakcije sa nelinearnim rizikom) jednaka je efektivnoj nominalnoj vrijednosti (proizvodu tržišne vrijednosti i količine) odnosnog instrumenta (uključujući robu), osim u slučaju dužničkih instrumenata.

Za dužničke instrumente i novčane strane transakcije rizična je pozicija jednaka proizvodu efektivne nominalne vrijednosti preostalih bruto iznosa plaćanja (uključujući glavicu) i modifikovanog trajanja dužničkog instrumenta ili novčane strane transakcije.

Rizična pozicija kreditnog derivata CDS obaveza jednaka je proizvodu nominalne vrijednosti referentne obaveze i preostalog roka do dospelja ugovora.

Rizična pozicija transakcija sa nelinearnim rizikom (opcije i instrumenti slični opcijama) jednaka je delta-ekvivalentu nominalne vrijednosti odnosnog finansijskog instrumenta, osim u slučaju kada se opcija odnosi na dužnički instrument.

Za transakcije sa nelinearnim rizikom koje se odnose na dužničke instrumente ili novčane strane transakcije, rizična pozicija je jednaka proizvodu delta-ekvivalenta nominalne vrijednosti odnosnog finansijskog instrumenta ili novčane strane transakcije i njegovog modifikovanog trajanja.

Za potrebe određivanja rizične pozicije, kolateral koji je banka primila od druge ugovorne strane tretira se kao dospjelo potraživanje (duga pozicija) proizašlo iz ugovora o OTC finansijskom derivatu, dok se kolateral koji je banka dala drugoj ugovornoj strani tretira kao dospjela obaveza (kratka pozicija) prema drugoj ugovornoj strani proizašla iz ugovora o OTC finansijskom derivatu.

Određivanje rizične pozicije

Član 176

Banka može, za potrebe određivanja veličine i predznaka rizične pozicije, primijeniti sljedeće načine izračunavanja:

1) za sve instrumente, osim dužničkih instrumenata:

- efektivna nominalna vrijednost ili delta-ekvivalent nominalne vrijednosti

$$= P_{ref} \frac{\partial V}{\partial p}$$

gdje je

P_{ref} - cijena odnosnog instrumenta izražena u referentnoj valuti,

V - vrijednost finansijskog instrumenta (u slučaju opcija: cijena opcije, a u svim ostalim slučajevima: vrijednost odnosnog instrumenta),

p - cijena odnosnog instrumenta izražena u istoj valuti kao i **V** .

2) za dužničke instrumente i novčane strane transakcije:

- proizvod modificovanog trajanja i efektivne nominalne vrijednosti ili delta-ekvivalenta nominalne vrijednosti

$$= \frac{\partial V}{\partial r}$$

gdje je:

V – vrijednost finansijskog instrumenta (u slučaju opcija to je cijena opcije, a u svim ostalim slučajevima to je vrijednost odnosnog instrumenta ili novčane strane transakcije),

r – kamatna stopa.

Ako je " **V** " iskazan u valuti različitoj od referentne valute, banka je dužna da vrijednost OTC finansijskog derivata konvertuje u referentnu valutu primjenom relevantnog tržišnog kursa.

Član 177

Banka je dužna da rizične pozicije rasporedi u odgovarajuće skupove za zaštitu, pri čemu za svaki skup za zaštitu izračunava njegovu neto rizičnu poziciju. Neto rizična pozicija je apsolutna vrijednost zbira svih pojedinačnih rizičnih pozicija (proizašlih iz transakcija i kolaterala u jednom skupu za netiranje) u pojedinom skupu za zaštitu i iskazuje se na sljedeći način:

$$\left| \sum_i RPT_{ij} - \sum_l RPC_{lj} \right|$$

Rizične pozicije koje proizlaze iz novčanih depozita primljenih kao kolateral od druge ugovorne strane, na osnovu novčanih stranih transakcija i odnosnih dužničkih instrumenata kojima bi, u skladu sa tabelom iz člana 201 ove odluke, bio dodijeljen ponder rizika za specifični pozicijski rizik dužničkih instrumenata od najviše 1,6%, banka je dužna da rasporedi u jedan od skupova za zaštitu po svakoj valuti u skladu sa sljedećom tabelom:

	Kamatna stopa izvedena iz kamatne stope državnih obveznica	Ostale kamatne stope
Preostalo dospjeće	do 1 godine	do 1 godine
Preostalo dospjeće	od 1 do 5 godina	od 1 do 5 godina
Preostalo dospjeće	preko 5 godina	preko 5 godina

Za rizične pozicije proizašle iz odnosnog dužničkog instrumenta ili novčane strane transakcije, čija je kamatna stopa vezana za određenu referentnu kamatnu stopu (npr. EURIBOR, LIBOR, itd.), preostalo dospjeće predstavlja vremenski period do sljedeće promjene kamatne stope, a u ostalim slučajevima preostalo dospjeće je preostali rok do dospjeća odnosnog dužničkog instrumenta ili, u slučaju novčane strane transakcije, preostali rok do dospjeća transakcije.

Rizične pozicije proizašle iz referentne obaveze (dužničkog instrumenta) po CDS, banka je dužna da rasporedi u posebne skupove za zaštitu po pojedinom izdavaocu.

Banka je dužna da kreditni derivat na osnovi nastanka n-tog statusa neispunjavanja obaveza tretira na sljedeći način:

- 1) rizična pozicija u pojedinoj referentnoj obavezi jednaka je proizvodu nominalne vrijednosti referentne obaveze i modifikovanog trajanja kreditnog derivata po osnovu nastanka n-tog statusa neispunjavanja obaveza, s obzirom na promjenu kreditne marže referentne obaveze;
- 2) svaka referentna obaveza u kreditnom derivatu na osnovi nastanka n-tog statusa neispunjavanja obaveza čini jedan skup za zaštitu. Rizične pozicije iz različitih kreditnih derivata na osnovi nastanka n-tog statusa neispunjavanja obaveza ne mogu se uključiti u isti skup za zaštitu;
- 3) multiplikator rizika druge ugovorne strane (CCRM) koji se primjenjuje na pojedini skup za zaštitu koji proizilazi iz kreditnih derivata na osnovu nastanka n-tog statusa neispunjavanja obaveza, jednak je 0,3% za odnosni dužnički instrument koji ima rejting priznate eksterne institucije koji odgovara stepenu kreditnog kvaliteta 1 do 3, odnosno 0,6% za sve druge referentne obaveze (dužničke instrumente).

Rizične pozicije proizašle iz odnosnog dužničkog instrumenta ili novčanih depozita datih u obliku kolaterala drugoj ugovornoj strani kojim se, u skladu sa tabelom iz člana 201 ove odluke dodjeljuje ponder rizika od minimalno 1,6%, banka je dužna da rasporedi u posebne skupove za zaštitu po pojedinom izdavaocu. Rizične pozicije proizašle iz novčane strane transakcije koja oponaša takav dužnički instrument, banka je dužna da rasporedi u posebne skupove za zaštitu po pojedinom izdavaocu. Rizične pozicije proizašle iz dužničkih instrumenata određenog izdavaoca, novčane strane transakcije koja oponaša dužnički instrument tog izdavaoca i referentne obaveze (dužnički instrument) tog izdavaoca po CDS, banka može rasporediti u isti skup za zaštitu.

Rizične pozicije proizašle iz finansijskih instrumenata (isključujući dužničke instrumente) banka je dužna da rasporedi u posebne skupove za zaštitu, osim ako su navedeni finansijski instrumenti u potpunosti identični ili slični.

Sličnost finansijskih instrumenata utvrđuje se na sljedeći način:

- 1) za vlasničke instrumente – instrumenti su slični ako ih je izdao isti izdavalac, s tim što se vlasnički indeks tretira kao posebni izdavalac,

- 2) za plemenite metale – instrumenti su slični ako se odnose na isti metal, s tim što se indeks na plemenite metale tretira kao posebni plemeniti metal,
- 3) za električnu energiju – instrumenti su slični ako se prava i obaveze isporuke odnose na iste intervale najvećeg ili najmanjeg opterećenja unutar bilo kojeg 24- časovnog perioda,
- 4) za robu – instrumenti su slični ako predstavljaju istu robu, s tim što se robni indeks tretira kao posebna roba.

Multiplikator rizika druge ugovorne strane (CCRM)

Član 178

Banka koristi multiplikatore kreditnog rizika druge ugovorne strane (CCRM) za različite kategorije skupova za zaštitu, u skladu sa sljedećom tabelom:

R.br	Kategorije skupova za zaštitu	CCRM
1.	Kamatne stope	0.2%
2.	Kamatne stope za rizične pozicije proizašle iz referentne obaveze (dužnički instrument) tog izdavaoca po CDS, kojoj bi se dodijelio ponder rizika od najviše 1,6%, u skladu sa tabelom iz člana 201 ove odluke	0.3%
3.	Kamatne stope za rizične pozicije proizašle iz dužničkih instrumenata ili referentnih dužničkih instrumenata i kojoj bi se dodijelio ponder rizika od najviše 1,6%, u skladu sa tabelom iz člana 201 ove odluke	0.6%
4.	Valutni kursevi	2.5%
5.	Električna energija	4%
6.	Zlato	5%
7.	Vlasnički instrumenti	7%
8.	Plemeniti metali (isključujući zlato)	8.5%
9.	Ostala roba (isključujući plemenite metale i električnu energiju)	10%
10.	Odnosni instrumenti OTC finansijskih derivata koji se ne mogu razvrstati ni u jednu od prethodnih kategorija	10%

Banka je dužna da odnosne instrumente OTC finansijskih derivata iz tabele iz stava 1 ovog člana rasporedi u posebne skupove za zaštitu prema kategoriji odnosnog instrumenta.

Za transakcije sa nelinearnim rizikom, novčane strane transakcije ili transakcije koje se odnose na dužnički instrument, a za koje banka ne može odrediti deltu ili modifikovano trajanje, dužna je za potrebe izračunavanja izloženosti primijeni metod tržišne vrijednosti u skladu sa članom 174 ove odluke, s tim što nije dozvoljeno netiranje, odnosno izloženost se izračunava kao da svaka transakcija čini poseban skup za netiranje.

Banka je dužna da uspostavi odgovarajuće sisteme interne kontrole kojima se utvrđuje da li je određena transakcija obuhvaćena sporazumom o netiranju koji je pravno valjan i u skladu sa odredbama čl-179-183 ove odluke, prije uključivanja te transakcije u skup za zaštitu.

Ako banka koristi kolateral u svrhu smanjenja rizika druge ugovorne strane, dužna je da uspostavi odgovarajuće sisteme interne kontrole kojima će se utvrditi ispunjava li kolateral uslove pravne sigurnosti u skladu odredbama ove odluke kojima je uređeno ublažavanje kreditnog rizika.

Ugovorno netiranje

Član 179

Za svrhu smanjenja izloženosti riziku druge ugovorne strane, mogu se priznati sljedeće vrste ugovornog netiranja:

- 1) bilateralni sporazumi o novaciji, zaključeni između banke i druge ugovorne strane, na osnovu kojih se međusobna potraživanja i obaveze automatski prebijaju, tako da ta novacija utvrđuje jedinstveni neto iznos svaki put kada se novacija primijeni, stvarajući tako pravno obavezujući, jedinstveni novi ugovor koji poništava prethodne ugovore;
- 2) ostali bilateralni sporazumi o netiranju, zaključeni između banke i druge ugovorne strane.

Drugom ugovornom stranom, u smislu stava 1 ovog člana, smatra se svako pravno ili fizičko lice koje je ovlašćeno da zaključi sporazum o netiranju.

Priznavanje sporazuma o netiranju

Član 180

Centralna banka će priznati sporazum o netiranju za svrhu smanjenja izloženosti riziku druge ugovorne strane, ako su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) sporazum o netiranju između banke i druge ugovorne strane definiše jedinstvenu pravnu obavezu koja obuhvata sve uključene transakcije, na način da, ako druga ugovorna strana ne ispuni svoju obavezu iz ugovora, uključujući i neispunjenje obaveze iz sporazuma zbog otvaranja stečajnog postupka, pokretanja postupka likvidacije ili nastupanja sličnih okolnosti, banka ima potraživanja (pozitivnu tržišnu vrijednost) ili obavezu plaćanja (negativnu tržišnu vrijednost), samo u iznosu neto zbira tržišnih vrijednosti uključenih pojedinačnih transakcija;
- 2) banka ima pisano obrazloženo mišljenje nezavisnog pravnog stručnjaka iz kojeg nadležni sudovi i drugi organi mogu, u slučaju nastupanja događaja iz stava 1 tačka 1 ovog člana, nedvosmisleno utvrditi da su potraživanja i obaveze banke ograničene na neto iznos u skladu sa stavom 1 tačka 1 ovog člana, a to mišljenje se zasniva:
 - na pravu koje se primjenjuje na drugu ugovornu stranu, uključujući i pravo koje se primjenjuje na filijale stranih društava, ukoliko su uključene u sporazum
 - na mjerodavnom pravu koje se primjenjuje na pojedinačne transakcije, i
 - na mjerodavnom pravu za sprovođenje sporazuma o netiranju;
- 3) banka je dužna da propiše i sprovodi postupke kontrole koji obezbjeđuju redovno preispitivanje uticaja izmjene mjerodavnog prava na pravne efekte ugovora o netiranju;
- 4) sporazum o netiranju i pripadajuća dokumentacija su u pisanoj formi;

- 5) banka efekte netiranja transakcija uključuje u proces mjerenja ukupne izloženosti kreditnom riziku druge ugovorne strane i na toj osnovi upravlja rizikom druge ugovorne strane, i
- 6) izloženost kreditnom riziku pojedine druge ugovorne strane kumulira se kako bi se dobila jedinstvena izloženost između transakcija.

Centralna banka se može savjetovati sa stranim nadležnim tijelima o pravnoj valjanosti sporazuma o netiranju prema mjerodavnom pravu i, ako je potrebno, zatražiti pismenu potvrdu o tome. Ako valjanost sporazuma o netiranju nije potvrđena, on se neće priznati kao činilac smanjenja izloženosti riziku druge ugovorne strane ni za jednu ugovornu stranu. Centralna banka može prihvatiti obrazloženo mišljenje nezavisnog pravnog stručnjaka za svaku vrstu sporazuma o netiranju.

Sporazum koji sadrži odredbu kojom se ugovornoj strani koja ispunjava obaveze dozvoljava izvršenje ograničenih isplata ili neplaćanje prema drugoj ugovornoj strani koja nije ispunila obaveze, bez obzira na to je li ugovorna strana koja nije ispunila obaveze neto kreditor (klauzula: eng. walkaway), neće se uzeti u obzir za potrebe smanjenja izloženosti riziku druge ugovorne strane.

Dodatni uslovi za sporazume o netiranju između različitih kategorija proizvoda

Član 181

Pored uslova iz člana 180 ove Odluke, za sporazume o netiranju između različitih kategorija proizvoda, moraju biti ispunjeni i sljedeći uslovi:

- 1) neto iznos iz člana 180 stav 1 tačka 1 ove odluke jednak je neto zbiru pozitivnih i negativnih vrijednosti svakog uključenoga dvostranog sporazuma o netiranju i pozitivnih i negativnih tržišnih vrijednosti pojedinih transakcija (engl. cross-product net amount);
- 2) mišljenje nezavisnog pravnog stručnjaka iz člana 180 stav 1 tačka 2 ove odluke obuhvata i mišljenje o valjanosti i izvršnosti tog sporazuma o netiranju između različitih kategorija proizvoda zavisno od uslova iz tog ugovora, kao i analizu njegovog uticaja na materijalno značajne odredbe svih uključenih pojedinačnih standardizovanih sporazuma o netiranju;
- 3) banka ima propisane kontrolne postupke iz člana 180 stav 1 tačka 3 ove odluke, koji obezbjeđuju da mišljenje nezavisnog pravnog stručnjaka bude dato za svaku transakciju uključenu u skup za netiranje; i
- 4) za svaki dvostrani standardizovani ugovor o netiranju i svaku transakciju uključenu u sporazum o netiranju, banka ispunjava uslove za priznavanje dvostranih standardizovanih sporazuma o netiranju, kao i uslove za smanjenje kreditnog rizika u skladu odredbama ove odluke kojima se uređuje umanjeње kreditnog rizika.

Sporazumom o netiranju između različitih kategorija proizvoda (engl. contractual cross product netting agreement) iz stava 1 ovog člana, smatra se pisani dvostrani sporazum između banke i druge ugovorne strane iz kojeg proizilazi jedinstvena ugovorna obaveza koja obuhvata sve uključene dvostrane sporazume o netiranju i transakcije koji se odnose na različite kategorije proizvoda. Sporazum o netiranju

između različitih kategorija proizvoda obuhvata isključivo dvostrane ugovore o netiranju.

Različitim kategorijama proizvoda, koje se mogu uključiti u sporazum o netiranju iz stava 1 ovog člana, smatraju se:

- 1) repo i reverse repo ugovori,
- 2) ugovori o pozajmljivanju hartija od vrijednosti ili robe drugoj ugovornoj strani i od druge ugovorne strane, transakcije kreditiranja kupovine hartija od vrijednosti uz plaćanje naknade,
- 3) OTC finansijski derivati iz Priloga 1 ove odluke.

Priznavanje netiranja

Član 182

Za potrebe standardizovanog metoda iz člana 175 ove odluke netiranje se priznaje u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuje izračunavanje potrebnog kapitala za rizik druge ugovorne strane.

Za potrebe metoda originalne izloženosti iz člana 173 ove odluke i metoda tržišne vrijednosti iz člana 174 ove odluke, netiranje se priznaje u skladu sa odredbama čl. 183 i 184 ove odluke.

Član 183

Za potrebe metoda tržišne vrijednosti banka može izračunavati tekući trošak zamjene i zamišljenu vrijednost ugovora primjenom neto iznosa utvrđenih sporazumom o novaciji.

Za potrebe metoda originalne izloženosti banka može izračunavati zamišljenu vrijednost glavnice primjenom neto iznosa utvrđenih sporazumom o novaciji pri čemu je dužna primijeniti procenete iz tabele iz člana 174 ove Odluke.

Član 184

Za potrebe metoda tržišne vrijednosti za ostale sporazume o netiranju banka može:

- 1) tekući trošak zamjene izračunati na osnovi hipotetičnog neto troška zamjene koji proizilazi iz ugovora, s tim što ako iz netiranja proizilazi neto obaveza za banku koja izračunava neto trošak zamjene, tekući trošak zamjene jednak je nuli;
- 2) vrijednost potencijalne izloženosti kreditnom riziku za sve ugovore obuhvaćene ugovorom o netiranju umanjiti primjenom sljedeće formule:

$$PCE_{red} = 0.4 \times PCE_{gross} + 0.6 \times NGR \times PCE_{gross}$$

gdje je:

PCE_{red} – umanjena vrijednost potencijalne izloženosti kreditnom riziku za sve ugovore sa drugom ugovornom stranom obuhvaćene odgovarajućim dvostranim sporazumom o netiranju;

PCE_{gross} – zbir vrijednosti potencijalnih izloženosti kreditnom riziku za sve ugovore sa drugom ugovornom stranom obuhvaćene odgovarajućim dvostranim ugovorom o netiranju, a koji se izračunavaju množenjem njihovih zamišljenih vrijednosti sa procentima iz tabele iz člana 174 ove odluke;

NGR (eng. net-to-gross ratio) – odnos neto vrijednosti troška zamjene za sve ugovore obuhvaćene odgovarajućim dvostranim ugovorom o netiranju sa drugom ugovornom stranom (brojilac) i bruto vrijednosti troška zamjene za sve ugovore obuhvaćene odgovarajućim dvostranim ugovorom o netiranju sa tom ugovornom stranom (imenilac).

Za potrebe izračunavanja potencijalne izloženosti kreditnom riziku prema formuli iz stava 1 ovog člana, banka može potpuno usklađene ugovore obuhvaćene sporazumom o netiranju uzeti u obzir kao jedinstveni ugovor sa zamišljenom vrijednošću glavnice koja je jednaka neto primanjima.

Potpuno usklađenim ugovorima u smislu stava 2 ovog člana, smatraju se valutni forvardi (eng: forward foreign exchange contracts) ili slični ugovori u kojima je zamišljeni iznos glavnice jednak novčanim tokovima, ako novčani tokovi dospijevaju na isti dan i ako su u cjelosti ili djelimično nominovani u istoj valuti.

Za potrebe metoda originalne izloženosti:

- 1) banka može potpuno usklađene ugovore obuhvaćene sporazumom o netiranju tretirati kao jedinstveni ugovor sa zamišljenim iznosom glavnice jednakim neto primanjima, pri čemu se navedeni zamišljeni iznos glavnice množi sa procentima iz tabele iz člana 173 ove Odluke;
- 2) za sve druge ugovore obuhvaćene sporazumom o netiranju, a koji nijesu potpuno usklađeni, banka može procenite koji se primjenjuju umanjiti u skladu sa sljedećom tabelom:

Originalni rok dospjeća	Ugovori o kamatnim stopama	Ugovori koji se odnose na valute i zlato
1 godina ili manje	0,35%	1,50%
Preko 1 godine, ali ne duže od dvije godine	0,75%	3,75%
Dodatak za svaku sljedeću godinu	0,75%	2,25%

V. IZRAČUNAVANJE POTREBNOG KAPITALA ZA TRŽIŠNE RIZIKE

5.1. Potrebni kapital za tržišne rizike

Potrebni kapital

Član 185

Banka je dužna da, u skladu sa odredbama ove odluke, izračunava potrebni kapital za tržišne rizike.

Potrebni kapital za tržišne rizike predstavlja zbir potrebnog kapitala za :

- 1) pozicijske rizike;
- 2) devizni rizik, i
- 3) robni rizik.

5.2.Trговаčka knjiga

Pozicije u trgovačkoj knjizi

Član 186

Trговаčka knjiga sadrži pozicije u finansijskim instrumentima koje se drže sa namjerom trgovanja, ili radi zaštite određenih pozicija iz trgovačke knjige i za koje ne postoje ograničenja da se njima trguje, niti postoje ograničenja da se ove pozicije zaštite od rizika.

Banka može u trgovačku knjigu uključiti i pozicije proizašle iz interog hedžinga ako su ispunjeni uslovi iz člana 189 ove odluke.

Pozicije koje se drže sa namjerom trgovanja su one pozicije koje banka drži radi prodaje u kratkom roku i/ili sa namjerom ostvarivanja dobiti u kratkom roku od stvarne ili očekivane razlike između njihove nabavne i prodajne cijene, ili od drugih promjena cijena ili kamatnih stopa.

Pojam "pozicije" obuhvata sopstvene pozicije banke (eng: proprietary positions), pozicije proizašle iz transakcija na zahtjev klijenata banke (eng: client servicing) i pozicije proizašle iz poslova posebne trgovine na berzi (eng: market making).

U trgovačku knjigu raspoređuju se i sve stavke koje se u skladu s Međunarodnim računovodstvenim standardima raspoređuju u kategoriju finansijske imovine ili obaveza po fer vrijednosti.

Izuzetno od stava 5 ovog člana, ugrađeni finansijski instrument koji se u skladu sa odredbama Međunarodnih standarda finansijskog izvještavanja smatra samostalnim finansijskim derivatom, a koji ne ispunjava uslove iz stava 1 ovog člana, neće se smatrati pozicijom trgovačke knjige i neće se uključivati u izračunavanje potrebnog kapitala za tržišne rizike.

Ako ugrađeni finansijski instrument ne predstavlja poziciju trgovačke knjige, banka je dužna da na odgovarajući način prati, mjeri i upravlja rizicima koji iz njega proizilaze i da ih uzima u obzir u procesu procjene adekvatnosti internog kapitala banke.

Centralna banka može pojedini instrument, ako zaključi da nije iskorišćen za trgovanje, isključiti iz trgovačke knjige, bez obzira na njegov raspored prema Međunarodnim računovodstvenim standardima

Centralna banka može pojedini instrument, ako zaključi da se koristi za trgovanje, uključiti u trgovačku knjigu, bez obzira na njegov raspored prema Međunarodnim računovodstvenim standardima.

Uslovi za trgovanje

Član 187

Za pozicije/portfolia koji se drže sa namjerom trgovanja moraju biti ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) mora postojati jasno dokumentovana strategija trgovanja za pojedinu poziciju/instrument ili portfelj, kojom će se definisati očekivano razdoblje držanja pozicija ili portfolia u trgovačkoj knjizi,
- 2) moraju postojati jasno definisane politike i procedure za aktivno upravljanje pozicijama iz trgovačke knjige koje uključuju sljedeće:
 - pozicije su otvorene preko organizacione jedinice koja se bavi trgovinom hartija od vrijednosti (eng: trading desk),
 - utvrđeni su pozicijski limiti i njihova adekvatnost se redovno prati;
 - lica koja trguju samostalno zauzimaju pozicije i upravljaju tim pozicijama u okviru utvrđenih limita i u skladu sa odobrenom strategijom;
 - izvještavanje rukovodstva banke o pozicijama predstavlja sastavni dio postupka upravljanja rizicima; i
 - pozicije se aktivno prate i na osnovu tržišnih podataka procjenjuje se utrživost ili mogućnost zaštite tih pozicija, što uključuje procjenu kvaliteta i raspoloživosti ulaznih tržišnih podataka u okviru postupka vrednovanja, tržišnog prometa i veličine pojedinih pozicija kojima se trguje; i
- 3) moraju postojati jasno definisane politike i procedure za praćenje pozicija u skladu sa strategijom trgovanja, uključujući i praćenje prometa i postojećih neaktivnih pozicija u trgovačkoj knjizi.

Tretman repo transakcija i transakcija pozajmljivanja

Član 188

Pozicije koje su proizašle iz repo ugovora, reverse repo ugovora i ugovora o pozajmljivanju hartija od vrijednosti drugoj ugovornoj strani i od druge ugovorne strane mogu se uključiti u trgovačku knjigu za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za pozicijske rizike, ukoliko banka može dokazati namjeru trgovanja po tim pozicijama i ukoliko je dosljedna pri uključivanju takvih pozicija u trgovačku knjigu.

Pozicije iz stava 1 ovog člana se, pri izračunavanju potrebnog kapitala za kreditni rizik, tretiraju u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuje izračunavanje potrebnog kapitala za rizik izmirenja/ispоруke i rizik druge ugovorne strane.

Interni hedžing

Član 189

Interni hedžing u banci je odnos zaštite koji se uspostavlja između organizacione jedinice odgovorne za aktivno upravljanje pozicijama u trgovačkoj knjizi i ostalih organizacionih jedinica banke, a kojim se značajno ili u cijelosti umanjuju pojedinačni rizici koji proizilaze iz stavke ili grupe stavki iz bankarske knjige.

Pozicije koje proizilaze iz internog hedžinga mogu se uključiti u trgovačku knjigu ako se takve pozicije drže sa namjerom trgovanja, ako ih banka tretira u skladu sa odredbama čl. 186-188 i čl. 190 i 191 ove odluke i ako su ispunjeni svi sljedeći uslovi:

- 1) cilj uspostavljanja internog hedžinga nije smanjenje potreba za kapitalom,
- 2) za svaki odnos internog hedžinga postoji dokumentacija, odobrenje rukovodstva banke i propisani postupci interne revizije;
- 3) interni hedžing je uspostavljen po tržišnim uslovima,
- 4) ukupnim tržišnim rizikom proizašlim iz internog hedžinga aktivno se upravlja u okviru postojećih pozicijskih limita, i
- 5) banka ima uspostavljen sistem praćenja pozicija proizašlih iz internog hedžinga.

Ako banka koristi interni hedžing za zaštitu kamatnog rizika koji proizilazi iz stavke ili grupe stavki iz bankarske knjige, dužna je da pri izračunavanju izloženosti kamatnom riziku u bankarskoj knjizi uzima u obzir rezultate internog hedžinga.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, ako banka internim hedžingom štiti izloženost kreditnom riziku koji proizilazi iz stavke ili grupe stavki iz bankarske knjige primjenom kreditnog derivata iz trgovačke knjige i ako je banka kupila kreditni derivat od priznatog pružaoca kreditne zaštite kojim se kreditni rizik prenosi na tog pružaoca kreditne zaštite, pod uslovom da je kupljeni kreditni derivat priznat kao instrument kreditne zaštite u skladu sa odredbama ove odluke kojima se uređuje ublažavanje kreditnog rizika, tada se ni interna zaštita ni kupljeni kreditni derivat neće uključivati u trgovačku knjigu za potrebe izračunavanje potrebnog kapitala, ukoliko banka nije primijenila odredbe člana 90 ove odluke.

Sistem vrednovanja pozicija u trgovačkoj knjizi

Član 190

Banka je dužna da sve pozicije u trgovačkoj knjizi dnevno iskazuje po njihovoj tržišnoj vrijednosti na osnovu cijena i ostalih tržišnih faktora koje objavljuje nezavisni izvor.

Banka je dužna da provjeru tržišnih cijena pozicija u trgovačkoj knjizi ili ulaznih podataka modela za vrednovanje sprovoditi najmanje jednom mjesečno, a po potrebi i češće, zavisno od karakteristika referentnih tržišta, odnosno od strategije trgovanja banke za pojedine pozicije u trgovačkoj knjizi.

Banka je dužna da internim aktima, kao minimum, propiše sljedeće:

- 1) jasno definisan obim odgovornosti različitih organizacionih jedinica uključenih u proces vrednovanja;
- 2) metode vrednovanja pojedinih pozicija kao i postupke i učestalost provjere njihove primjerenosti;
- 3) izvore tržišnih parametara koji se koriste u procesu vrednovanja kao i postupke i učestalost provjere njihove primjerenosti;
- 4) vrijeme preuzimanja cijena i ostalih tržišnih parametara za potrebe vrednovanja, i
- 5) uslove i postupke u prilagođavanju metoda vrednovanja.

Organizacione jedinice banke odgovorne za vrednovanje pozicija u trgovačkoj knjizi, odnosno organizacione jedinice koje su uključene u proces vrednovanja pozicija ili provjere tržišnih cijena i ulaznih podataka modela, moraju biti nezavisne od organizacione jedinice banke odgovorne za aktivno upravljanje pozicijama iz trgovačke knjige.

Banka je dužna da uspostavi organizacionu strukturu kojom se obezbjeđuje ispunjenost uslova iz stava 4 ovog člana.

Primjena modela procjenjivanja (mark-to-model)

Član 191

Banka je dužna da sprovodi vrednovanje pozicija trgovačke knjige primjenom modela procjenjivanja, ako nezavisni izvori tržišnih faktora nijesu dostupni, ako banka sumnja u njihovu objektivnost, ili ako pozicije u trgovačkoj knjizi postanu manje likvidne.

Manje likvidne pozicije, u smislu stava 2 ovog člana su pozicije iz bankarske knjige čija je likvidnost smanjena zbog događaja na tržištu ili događaja vezanih za samu banku.

Banka je dužna da internim aktima propiše kriterijume na osnovu kojih će za vrednovanje pozicija u trgovačkoj knjizi primijeniti model procjenjivanja, umjesto tržišnih informacija i obratno, kao i kontinuirano revidiranje propisanih kriterijuma u cilju procjene njihove dalje primjenljivosti.

Ako banka koristi model procjenjivanja pozicija iz trgovačke knjige, moraju biti ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) banka mora dokumentovati sve kvalitativne i kvantitativne elemente modela, kao i propisati postupke u slučaju naknadnih izmjena modela;
- 2) banka mora identifikovati sve značajne rizike koji proizilaze iz pozicija koje se vrednuju pomoću modela i mogućnosti njihove zaštite primjenom instrumenata za koje postoje tržišta na kojima se aktivno trguje tim instrumentima;
- 3) rukovodstvo banke mora biti upoznato sa djelovima trgovačke knjige čija se tržišna vrijednost određuje primjenom modela, kao i sa uticajem takvog načina vrednovanja na nivo pouzdanosti izvještaja o rizicima kojima je banka izložena, odnosno o rezultatima poslovanja koji proizlaze iz pozicija trgovačke knjige;
- 4) ako je model za procjenjivanje pozicija iz trgovačke knjige razvila sama banka, on mora biti razvijen i odobren od strane organizacione jedinice banke koja nije odgovorna za aktivno upravljanje pozicijama u trgovačkoj knjizi, a banka je dužna da model testira tako da testiranje sprovodi organizaciona jedinica koja nije učestvovala u procesu razvoja modela i da obuhvati najmanje provjeru primjerenosti matematičkih formula, valjanost pretpostavki i kvalitet aplikativne podrške modelu;
- 5) banka je dužna da obezbijedi kopiju modela koji će se koristiti za redovnu provjeru tačnosti izračunavanja modela koji je u upotrebi,
- 6) organizaciona jedinica banke odgovorna za upravljanje rizicima mora biti upoznata sa nedostacima modela u primjeni, kako bi na odgovarajući način procijenila njihov uticaj na rezultate modela procjenjivanja, i

- 7) banka mora redovno revidirati model radi procjene njegove valjanosti.

Prilikom sprovođenja vrednovanja pozicija trgovačke knjige primjenom modela procjenjivanja, banka je dužna da naročito uzme u obzir:

- 1) opšte faktore: kreditnu maržu (eng: credit spread), trošak zatvaranja pozicija, operativni rizik, prevremeno zatvaranje pozicija i rizik modela;
- 2) faktore vezane za procjenu likvidnosti pojedinih pozicija: period potreban za uspostavljanje zaštite pojedine pozicije ili rizika proizašlih iz takve pozicije, volatilnost i prosječnu razliku između cijena ponude i tražnje, dostupnost tržišnih kotacija, volatilnost i prosječni obuhvat trgovanja, tržišne koncentracije, kao i vrijeme držanja pojedinih pozicija u trgovačkoj knjizi.

5.3. Potrebni kapital za pozicijske rizike

Član 192

Banka je dužna da izračunava potrebni kapital za pozicije u trgovačkoj knjizi banke u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuje izračunavanje potrebnog kapitala za pozicijske rizike.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, banka izračunava potrebni kapital za pozicije u trgovačkoj knjizi u skladu sa odredbama ove odluke kojima se propisuje način izračunavanja potrebnog kapitala za kreditni rizik, ukoliko ukupna vrijednost pozicija u trgovačkoj knjizi banke:

- 1) ne prelazi 5% vrijednosti ukupnih poslova banke tokom više od tri dana u jednom kalendarskom mjesecu, ili
- 2) ne prelazi 12 miliona EUR tokom više od tri dana u jednom kalendarskom mjesecu, ili
- 3) nikada ne prelazi 6% vrijednosti ukupnih poslova banke, a ukupna vrijednost pozicija u knjizi trgovanja nikada ne prelazi 15 miliona EUR.

Pri određivanju vrijednosti ukupnih poslova banke uključuju se vrijednost bilansnih i vanbilansnih stavki, tako što se:

- 1) vrijednost dužničkih instrumenata određuje prema nominalnoj ili tržišnoj vrijednosti,
- 2) vrijednost vlasničkih instrumenata određuje prema tržišnoj vrijednosti;
- 3) vrijednost finansijskih derivata određuje prema nominalnoj ili tržišnoj vrijednosti referentnog instrumenta.

Centralna banka može, bez obzira što banka zadovoljava kriterijume iz stava 2 ovog člana, zahtijevati od banke da izračunavanje potrebnog kapitala za pozicije iz trgovačke knjige vrši primjenom odredbi ove odluke kojim se propisuje izračunavanje potrebnog kapitala za pozicijski rizik, ukoliko utvrdi da su poslovi trgovanja te banke značajni, imajući u vidu njene ukupne poslove.

Potrebni kapital

Član 193

Potrebni kapital za pozicijski rizik jednak je zbiru potrebnog kapitala za pozicije u:

- 1) dužničkim finansijskim instrumentima, i

2) vlasničkim finansijskim instrumentima.

Netiranje

Član 194

Potrebni kapital za pozicijski rizik izračunava se na osnovu neto pozicije svakog pojedinačnog finansijskog instrumenta u trgovačkoj knjizi banke.

Neto poziciju u svakom finansijskom instrumentu (vlasnički i dužnički instrument, konvertibilna hartija od vrijednosti, finansijski derivat) predstavlja iznos duge/kratke pozicije u tom instrumentu koji prelazi iznos kratke/duge pozicije u istom instrumentu.

Prilikom izračunavanja neto pozicije finansijski derivati se tretiraju kao pozicije u referentnim (i hipotetičkim) instrumentima.

Za svrhu netiranja pozicija u trgovačkoj knjizi, istim instrumentima smatraju se instrumenti koji imaju istog emitenta, nose istu kamatnu stopu, imaju isti rok dospjeća, iskazani su u istoj valuti i imaju isti tretman u slučaju stečaja.

Pozicije u konvertibilnim hartijama od vrijednosti mogu se, za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za pozicijski rizik, tretirati kao pozicije u dužničkim odnosno vlasničkim hartijama od vrijednosti, zavisno od vjerovatnoće zamjene pojedine konvertibilne hartije od vrijednosti, s tim što se ne može vršiti netiranje pozicija u konvertibilnim hartijama od vrijednosti i pozicija u hartijama od vrijednosti za koje se te hartije mogu zamijeniti.

5.3.1. Potrebni kapital za pozicije u dužničkim instrumentima

Potrebni kapital

Član 195

Potrebni kapital za pozicije u dužničkim hartijama od vrijednosti predstavlja zbir potrebnog kapitala za specifični i potrebnog kapitala za opšti rizik dužničkih finansijskih instrumenata.

Tretman pozicija u dužničkim instrumentima, pri izračunavanju potrebnog kapitala za pozicijski rizik, imaju i pozicije u nerizičnim dužničkim hartijama od vrijednosti bez kupona proizašle iz vlasničkih derivata.

Raspoređivanje i netiranje

Član 196

Banka je dužna da rasporedi neto pozicije u dužničkim instrumentima, u skladu sa valutom u kojoj su iskazani i izračunava potrebni kapital za specifični i opšti rizik u svakoj valuti posebno.

Za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za specifični rizik, pozicije u istim dužničkim instrumentima proizašle iz derivatnih instrumenata mogu se netirati međusobno ili sa pozicijama u referentnim instrumentima.

Tretman finansijskih derivata i ostalih finansijskih instrumenata

Član 197

Za izračunavanje potrebnog kapitala za pozicijske rizike finansijski derivati (isključujući opcije) tretiraju se kao kombinacija hipotetičkih dugih i kratkih pozicija, ili se raščlanjuju na pozicije u referentnim instrumentima.

Hipotetičke duge/kratke pozicije predstavljaju pozicije u kojima je banka odredila kamatu koju će primiti/platiti u nekom trenutku u budućnosti.

Duga pozicija u kamatnom forvardu tretira se kao kombinacija kratke pozicije u državnoj obveznici bez kupona, sa rokom dospelja u skladu sa rokom dospelja ugovora i duge pozicije u nerizičnoj dužničkoj hartiji od vrijednosti bez kupona, sa rokom dospelja jednakom roku dospelja kamatnog forwarda, uvećanom za period na koji se ugovor odnosi.

Prodati kamatni forward tretira se kao kombinacija duge pozicije u državnoj obveznici bez kupona sa rokom dospelja jednakom roku dospelja kamatnog forwarda uvećanom za period na koji se ugovor odnosi i kratke pozicije u državnoj obveznici bez kupona, sa rokom dospelja usklađenim sa rokom dospelja kamatnog forwarda.

Forward ugovor o kupovini/prodaji dužničkog instrumenta tretira se kao kombinacija kratke/duge pozicije u državnoj obveznici bez kupona sa rokom dospelja usklađenim sa rokom dospelja forward ugovora i duge/kratke pozicije u dužničkom instrumentu na koji se ugovor odnosi, sa odgovarajućim rokom dospelja.

Valutni forward i fjučers ugovori se tretiraju kao duge/kratke pozicije u državnoj obveznici bez kupona u kupljenoj/prodatoj valuti i sa rokom dospelja usklađenim sa rokom dospelja ugovora.

Svop ugovori (kamatni i valutni) tretiraju se kao dvije hipotetične pozicije u državnim obveznicama sa odgovarajućim dospeljima, i to:

- 1) svop ugovor na kamatnu stopu (engl. interest rate swap) tretira se kao kombinacija duge i kratke pozicije u državnim obveznicama, sa fiksnom ili promjenjivom kamatnom stopom i odgovarajućim rokovima dospelja;
- 2) valutni svop ugovor na kamatnu stopu (engl. currency interest rate swap) tretira se kao kombinacija duge i kratke pozicije u državnim obveznicama u određenoj valuti sa fiksnom ili promjenjivom kamatnom stopom (zavisno od toga koja se kamata odnosi na tu valutu) i sa odgovarajućim dospeljima.

Opcije na kamatne stope, dužničke i vlasničke hartije od vrijednosti, indekse, forvarde, svop ugovore i valute, kao i varanti koji se odnose na dužničke i vlasničke hartije od vrijednosti tretiraju se u skladu sa čl. 235-240 ove odluke.

Tretman pružaoca zaštite

Član 198

Za izračunavanje potrebnog kapitala za tržišne rizike pružalac kreditne zaštite tretira pozicije proizašle iz kreditnih derivata kao dužničke instrumente u visini njihovih zamišljenih iznosa (eng. notional amount), ukoliko ovom odlukom nije drugačije propisano.

Za izračunavanje potrebnog kapitala za specifični pozicijski rizik (osim u slučaju TRS) dospjeća pozicija se određuju u skladu sa dospjećem ugovora o kreditnom derivatu.

U skladu sa st. 1 i 2 ovog člana:

- 1) TRS se tretira kao kombinacija duge pozicije u referentnoj obavezi sa rokom dospjeća jednakom roku dospjeća TRS (za izračunavanje potrebnog kapitala za opšti i specifični pozicijski rizik) i kratke pozicije u nerizičnoj dužničkoj hartiji od vrijednosti sa rokom dospjeća koji je jednak roku do sljedeće promjene kamatne stope (za izračunavanje potrebnog kapitala za opšti pozicijski rizik);
- 2) CDS se, pri izračunavanju potrebnog kapitala za specifični pozicijski rizik, tretira kao hipotetička duga pozicija u referentnoj obavezi. Izuzetno, ako je za CDS utvrđen rejting i ako ovaj kreditni derivat zadovoljava uslove za kvalifikovanu dužničku stavku iz člana 202 ove odluke, on se tretira kao duga pozicija u tom derivatnom instrumentu. Ako je ugovorom o CDS ugovoreno plaćanje kamata ili premije za vrijeme trajanja ugovora, takvi se novčani tokovi, pri izračunavanju potrebnog kapitala za opšti pozicijski rizik, tretiraju kao hipotetička pozicija u nerizičnoj dužničkoj hartiji od vrijednosti, sa odgovarajućom kamatnom stopom i dospjećem koje je jednako dospjeću ugovora;
- 3) CLN koji se odnosi na jednu izloženost (eng: single name credit linked note) tretira se, pri izračunavanju potrebnog kapitala za opšti pozicijski rizik, kao duga pozicija u odnosnom dužničkom instrumentu (zapisu). Za potrebe izračunavanja specifičnog pozicijskog rizika CLN koji se odnosi na jednu izloženost tretira se kao hipotetička duga pozicija u referentnoj obavezi i kao duga pozicija u dužničkom instrumentu. Izuzetno, ako za CLN koji se odnosi na jednu izloženost postoji kreditni rejting i ako CLN ispunjava uslove za kvalifikovane dužničke stavke iz člana 202 ove odluke, on se, za potrebe izračunavanja specifičnog pozicijskog rizika, tretira kao jedinstvena duga pozicija u CLN;
- 4) CLN koji se odnosi na više izloženosti (eng: multiple name credit linked note) tretira se, pri izračunavanju potrebnog kapitala za opšti pozicijski rizik, kao duga pozicija u odnosnom dužničkom instrumentu (zapisu). CLN koji pruža proporcionalnu zaštitu odnosnih referentnih obaveza tretira se, pri izračunavanju potrebnog kapitala za specifični pozicijski rizik, kao duga pozicija u dužničkom instrumentu (zapisu) i kao duga pozicija po svakoj referentnoj obavezi na koju se CLN odnosi u iznosu koji odgovara udjelu pojedinačne referentne obaveze u ukupnom zamišljenom iznosu CLN koji se odnosi na više izloženosti. Više obaveza po jednom referentnom subjektu tretiraće se kao jedinstvena duga pozicija sa pripadajućim ponderom kreditnog rizika koji je jednak najvećem ponderu dodijeljenom navedenim obavezama. Izuzetno, ako za CLN koji se odnosi na više izloženosti postoji eksterni kreditni rejting i ako CLN zadovoljava uslove za kvalifikovane dužničke stavke iz člana

- 202 ove Odluke, on se, za potrebe izračunavanja specifičnog pozicijskog rizika, tretira kao jedinstvena duga pozicija u dužničkom instrumentu (zapisu);
- 5) kreditni derivat na osnovu nastanka prvog statusa neispunjavanja obaveza tretira se, pri izračunavanju potrebnog kapitala za specifični pozicijski rizik, kao duga pozicija po svakoj referentnoj obavezi na koju se ugovor o kreditnom derivatu odnosi. Iznos potrebnog kapitala za specifični pozicijski rizik po predmetnom kreditnom derivatu mora biti najmanje jednak iznosu najvećeg mogućeg plaćanja po kreditnom događaju. Izuzetno, ako je kreditnom derivatu na osnovu nastanka prvog statusa neispunjavanja obaveza dodijeljen spoljni kreditni rejting i ako derivat zadovoljava uslove za kvalifikovane dužničke stavke iz člana 202 ove odluke, taj derivat se, za potrebe izračunavanja specifičnog pozicijskog rizika, tretira kao jedinstvena duga pozicija u dužničkom instrumentu. Ako je ugovorom o kreditnom derivatu ugovorena obaveza plaćanja kamata ili premije za vrijeme trajanja ugovora, takvi se novčani tokovi, pri izračunavanju potrebnog kapitala za opšti pozicijski rizik, tretiraju kao hipotetička pozicija u nerizičnoj dužničkoj hartiji od vrijednosti sa odgovarajućom kamatnom stopom i dospjećem koje je jednako dospjeću ugovora;
- 6) kreditni derivat na osnovu nastanka n-tog statusa neispunjavanja obaveza tretira se, pri izračunavanju potrebnog kapitala za specifični pozicijski rizik, kao duga pozicija po svakoj referentnoj obavezi na koju se ugovor o kreditnom derivatu odnosi, umanjena za n-1 dugih pozicija u referentnim obavezama sa najmanjim potrebnim kapitalom za specifični pozicijski rizik. Iznos potrebnog kapitala za specifični pozicijski rizik po predmetnom kreditnom derivatu ne može biti manji od iznosa najvećeg mogućeg plaćanja po kreditnom događaju. Izuzetno, ako je kreditnom derivatu na osnovu nastanka n-tog statusa neispunjavanja obaveza dodijeljen spoljni kreditni rejting i ako taj derivat zadovoljava uslove za kvalifikovane dužničke stavke iz člana 202 ove odluke, on se, za potrebe izračunavanja specifičnog pozicijskog rizika, tretira kao jedinstvena duga pozicija u predmetnom kreditnom derivatu. Ako je ugovorom o kreditnom derivatu ugovoreno plaćanje kamata ili premije za vrijeme trajanja ugovora, takvi se novčani tokovi, za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za opšti pozicijski rizik, tretiraju kao hipotetička pozicija u nerizičnoj dužničkoj hartiji od vrijednosti sa odgovarajućom kamatnom stopom i dospjećem koje je jednako dospjeću obaveze iz ugovora.

Za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za kreditni rizik ukupna izloženost po kreditnim zapisima iz stava 1 tač. 3 i 4 ovog člana jednaka je nuli.

Tretman primaoca zaštite

Član 199

Za izračunavanje potrebnog kapitala za pozicijske rizike primalac zaštite tretira pozicije proizašle iz ugovora o kreditnom derivatu na isti način kao i pružalac zaštite, ali sa suprotnim predznakom, osim u slučaju kreditnog derivata koji ne rezultira kratkom pozicijom u samom dužničkom instrumentu. Ako kreditni derivat ima ugrađenu opciju prevremenog otkupa u kombinaciji sa ugovornom odredbom o povećanju prinosa (eng: step-up), dospjeće pozicija proizašlih iz kreditnog derivata korigovaće se u skladu sa tim.

U slučaju kreditnog derivata na osnovu nastanka prvog statusa neispunjavanja obaveza banka primalac zaštite može, pri izračunavanju potrebnog kapitala za specifični pozicijski rizik dužničkih instrumenata, uključiti kratku poziciju proizašlu iz referentne obaveze sa najmanjim ponderom rizika u skladu sa tabelom iz člana 201 ove odluke.

U slučaju ugovora o kreditnom derivatu na osnovu nastanka n-tog statusa neispunjavanja obaveza banka primalac zaštite može navedeni instrument uključiti u izračunavanje potrebnog kapitala za specifični pozicijski rizik samo ako za n–1 referentnih obaveza ima uspostavljenu drugu kreditnu zaštitu ili ako se kreditni događaj za n–1 referentnih obaveza već dogodio. U tom slučaju, ugovor o kreditnom derivatu na osnovu nastanka n-tog statusa neispunjavanja obaveza se, pri izračunavanju potrebnog kapitala za specifični rizik tretira na način analogan tretmanu ugovora o kreditnom derivatu na osnovu nastanka prvog statusa neispunjavanja obaveza.

Tretman specifičnih pozicija

Član 200

Pozicije proizašle iz repo, reverse repo ugovora i ugovora o pozajmljivanju hartija od vrijednosti drugoj ugovornoj strani i od druge ugovorne strane u skladu sa članom 188 ove odluke tretiraju se kao:

- 1) duga pozicija u referentnoj hartiji od vrijednosti sa odgovarajućim rokom dospjeća i kratka pozicija u državnoj obveznici sa rokom dospjeća ugovora i kamatnom stopom jednako stopi ponovnog otkupa (eng: repurchase rate), za repo ugovore i ugovore o pozajmljivanju drugoj ugovornoj strani;
- 2) duga pozicija u državnoj obveznici sa rokom dospjeća ugovora i kamatnom stopom jednako stopi ponovnog otkupa, za reverse repo ugovore i ugovore o pozajmljivanju hartija od vrijednosti od druge ugovorne strane.

5.3.1.1. Specifični rizik dužničkih instrumenata

Izračunavanje potrebnog kapitala

Član 201

Za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za specifični rizik dužničkih instrumenata banka raspoređuje neto pozicije u dužničkim instrumentima u odgovarajuće kategorije, zavisno od emitenta/dužnika, rejtinga dužnika i preostalog roka dospjeća i množi sa propisanim ponderima iz sljedeće tabele:

Kategorija		Ponderi za specifični rizik
1.	- dužnički instrumenti emitovani ili garantovani od strane centralne vlade, emitovani od strane centralnih banaka, međunarodnih organizacija, multilateralnih razvojnih banaka i regionalnih i lokalnih vlasti država članica EU koje ispunjavaju uslove za stepen 1 kreditnog kvaliteta, ili kojima je pripada ponder rizika 0%; - dužnički instrumenti emitovani ili garantovani od strane države Crne Gore;	0%
2.	- dužnički instrumenti emitovani ili garantovani od strane centralne vlade, emitovani od strane centralnih banaka, međunarodnih organizacija, multilateralnih razvojnih banaka i jedinica regionalne ili lokalne samouprave država članica EU koje ispunjavaju uslove za stepen 2 ili 3 kreditnog kvaliteta; - dužnički instrumenti emitovani ili garantovani od strane institucija koje ispunjavaju uslove za stepen 1 ili 2 kreditnog kvaliteta; - dužnički finansijski instrumenti emitovani ili garantovani od strane privrednih društava koja ispunjavaju uslove za stepen 1 ili 2 kreditnog kvaliteta; - ostale kvalifikovane stavke u skladu sa članom 202 ove odluke;	0,25% (ako je preostalo vrijeme do dospjeća do 6 mjeseci) 1,00% (ako je preostalo vrijeme do dospjeća od 6 do 24 mjeseca) 1,60 % (ako je preostalo vrijeme do dospjeća preko 24 mjeseca)
3.	- dužnički finansijski instrumenti emitovani ili garantovani od strane centralnih vlada, emitovani od strane centralnih banaka, međunarodnih organizacija, multilateralnih razvojnih banaka, jedinica regionalne ili lokalne samouprave država članica EU i institucija koje ispunjavaju uslove za stepen 4 ili 5 kreditnog kvaliteta; - dužnički finansijski instrumenti izdati ili garantovani od strane institucija koje ispunjavaju uslove za stepen 3 kreditnog kvaliteta; - dužnički finansijski instrumenti emitovani ili garantovani od strane privrednih društava koja ispunjavaju uslove za stepen 3 ili 4 kreditnog kvaliteta i izloženosti za koje nije dostupna kreditna procjena od strane priznate eksterne institucije;	8,00%
4.	- dužnički finansijski instrumenti izdati ili garantovani od strane centralne vlade, izdati od strane centralnih banaka, međunarodnih organizacija, multilateralnih razvojnih banaka, regionalnih ili lokalnih vlasti država članica EU i institucija koje ispunjavaju uslove za stepen 6 kreditnog kvaliteta; - dužnički finansijski instrumenti izdati ili garantovani od strane privrednih društava koja ispunjavaju uslove za stepen 5 ili 6 kreditnog kvaliteta;	12,00%

Potrebni kapital za specifični rizik dužničkih instrumenata izračunava se kao zbir ponderisanih pozicija iz tabele iz stava 1 ovog člana, uvećan za 25%.

Banka ne izračunava specifični rizik za sopstvene dužničke instrumente uključene u trgovačku knjigu.

Dužničkim instrumentima koji nemaju tretman kvalifikovanih stavki iz člana 202 ove odluke, dodjeljuje se ponder rizika 8% ili 12%, u skladu sa tabelom iz stava 1 ovog člana, s tim da za te instrumente Centralna banka može odrediti i primjenu većeg pondera rizika za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za specifični rizik dužničkih instrumenata i/ili zabraniti mogućnost njihovog netiranja za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za opšti rizik dužničkih instrumenata.

Kvalifikovane stavke

Član 202

Pri izračunavanju potrebnog kapitala za specifični rizik dužničkih instrumenata, kvalifikovanim stavkama se smatraju:

- 1) duge i kratke pozicije u dužničkim instrumentima koje se raspoređuju prema stepenu kreditnog kvaliteta koji je jednak ili veći od kreditnog rejtinga BBB utvrđenog od strane agencije Standard&Poor's ili drugog ekvivalentnog rejtinga;
- 2) duge i kratke pozicije u dužničkim instrumentima za koje ne postoji rejting utvrđen od strane priznate eksterne institucije, a ti instrumenti ispunjavaju sljedeće uslove:
 - dovoljno su likvidni,
 - kreditni kvalitet im je jednak ili veći od kreditnog kvaliteta dužničkih instrumenata iz tačke 1) ovog člana,
 - uključeni su na najmanje jedno organizovano tržište zemalja članica EU, ili na priznatu berzu druge zemlje;
- 3) duge i kratke pozicije u dužničkim instrumentima koje su izdale kreditne institucije, a ti instrumenti ispunjavaju sljedeće uslove:
 - dovoljno su likvidni,
 - kreditni kvalitet tih instrumenata je jednak ili veći od kreditnog kvaliteta dužničkih instrumenata iz tačke 1) ovog člana;
- 4) duge i kratke pozicije u dužničkim instrumentima sa kreditnim kvalitetom emitenta koji je jednak ili viši od stepena 2 kreditnog kvaliteta.

Povećanje pondera rizika

Član 203

Centralna banka banka može pojedinom dužničkom instrumentu odrediti veći ponder rizika, od pripadajućeg pondera iz tabele iz člana 201 stav 1 ove odluke, ukoliko ocijeni da je izloženost specifičnom riziku koja proizilazi iz tog dužničkog instrumenta veća od od nivoa izloženosti po osnovu koga je taj instrument uključen u određenu kategoriju izloženosti iz te tabele.

5.3.1.2 Opšti rizik dužničkih instrumenata

Metodi izračunavanja potrebnog kapitala

Član 204

Za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za opšti rizik dužničkih instrumenata banka je dužna da koristi metod koji se zasniva na dospjeću ili, uz saglasnost Centralne banke, metod koji se zasniva na trajanju.

Metod koji se zasniva na na dospjeću

Član 205

Za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za opšti rizik dužničkih instrumenata, primjenom metoda koji se zasniva na dospjeću, banka raspoređuje neto pozicije u dužničkim instrumentima prema preostalom roku dospjeća (odnosno prema razdoblju preostalom do sljedećeg određivanja kamate kod instrumenata sa promjenjivom kamatnom stopom) i kamatnoj stopi, koristeći sljedeću tabelu:

Zona	Razred dospjeća		Ponder (u %)
	Kamatna stopa 3% ili viša	Kamatna stopa manja od 3%	
Jedan	0 ≤ 1 mjesec	0 ≤ 1 mjesec	0,00
	>1 ≤ 3 mjeseca	>1 ≤ 3 mjeseca	0,20
	>3 ≤ 6 mjeseci	>3 ≤ 6 mjeseci	0,40
	>6 ≤ 12 mjeseci	>6 ≤ 12 mjeseci	0,70
Dva	>1 ≤ 2 godine	>1,0 ≤ 1,9 godina	1,25
	>2 ≤ 3 godine	>1,9 ≤ 2,8 godina	1,75
	>3 ≤ 4 godine	>2,8 ≤ 3,6 godina	2,25
Tri	>4 ≤ 5 godina	>3,6 ≤ 4,3 godina	2,75
	>5 ≤ 7 godina	>4,3 ≤ 5,7 godina	3,25
	>7 ≤ 10 godina	>5,7 ≤ 7,3 godine	3,75
	>10 ≤ 15 godina	>7,3 ≤ 9,3 godine	4,50
	>15 ≤ 20 godina	>9,3 ≤ 10,6 godina	5,25
	>20 godina	>10,6 ≤ 12,0 godina	6,00
		>12,0 ≤ 20,0 godina	8,00
		>20,0 godina	12,50

Svaka neto pozicija se pomnoži sa ponderom za taj razred dospjeća.

Sve ponderisane duge pozicije u svakom razredu dospjeća i sve ponderisane kratke pozicije u svakom razredu dospjeća posebno se saberu.

Iznos zbira ponderisanih dugih pozicija koji je usklađen sa zbirom ponderisanih kratkih pozicija u svakom razredu dospjeća smatra se usklađenom ponderisanom pozicijom u tom razredu dospjeća, a preostali iznos se smatra (dugom ili kratkom) neusklađenom ponderisanom pozicijom za taj razred dospjeća.

Izračuna se ukupna usklađena ponderisana pozicija u svim razredima dospjeća kao zbir usklađenih ponderisanih pozicija za svaki razred dospjeća.

Izračuna se zbir svih dugih neusklađenih ponderisanih pozicija za svaku zonu i zbir svih kratkih neusklađenih ponderisanih pozicija za svaku zonu.

Zbir svih dugih neusklađenih ponderisanih pozicija koji je usklađen sa zbirom svih kratkih neusklađenih ponderisanih pozicija u istoj zoni smatra se usklađenom ponderisanom pozicijom te zone, a preostali iznos se smatra (dugom ili kratkom) neusklađenom ponderisanom pozicijom te zone.

Iznos neusklađene ponderisane duge/kratke pozicije u zoni jedan koji je usklađen sa neusklađenom ponderisanom dugom/kratkom pozicijom u zoni dva smatra se usklađenom ponderisanom pozicijom između zone jedan i zone dva. Iznos preostale neusklađene ponderisane pozicije zone dva koja je usklađena sa neusklađenom ponderisanom pozicijom u zoni tri smatra se usklađenom ponderisanom pozicijom između zone dva i zone tri.

Iznos preostale neusklađene ponderisane pozicije zone jedan koja je usklađena sa neusklađenom ponderisanom pozicijom u zoni tri smatra se usklađenom ponderisanom pozicijom između zone jedan i zone tri.

Iznos preostale neusklađene ponderisane pozicije u svim zonama zatim se sabere.

Potrebni kapital za opšti rizik dužničkih instrumenata izračunava se kao zbir sljedećih stavki, uvećan za 25% :

- 1) 10% zbira usklađene ponderisane pozicije po svim razredima dospjeća;
- 2) 40% usklađene ponderisane pozicije u zoni jedan;
- 3) 30% usklađene ponderisane pozicije u zoni dva;
- 4) 30% usklađene ponderisane pozicije u zoni tri;
- 5) 40% usklađene ponderisane pozicije između zone jedan i zone dva;
- 6) 40% usklađene ponderisane pozicije između zone dva i zone tri;
- 7) 150% usklađene ponderisane pozicije između zone jedan i zone tri;
- 8) 100% preostalih neusklađenih ponderisanih pozicija.

Metod koji se zasniva na trajanju

Član 206

Za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za opšti rizik dužničkih instrumenata u skladu sa metodom koji se zasniva na trajanju:

- 1) za dužničke instrumente sa fiksnom kamatnom stopom, banka izračunava prinos do dospjeća (koji čini pretpostavljenu kamatnu stopu za taj instrument – engl. implied discount rate) na bazi njihove tržišne vrijednosti;
- 2) za dužničke instrumente sa promjenjivom kamatnom stopom, banka izračunava prinos do dospjeća (uz pretpostavku da glavnica dospijeva na datum sljedeće promjene kamatne stope) na bazi njihove tržišne vrijednosti.

Načine izračunavanja prinosa do dospjeća iz stava 1 ovog člana banka je dužna da dosljedno primjenjuje na sve pozicije trgovačke knjige za koje izračunava opšti rizik dužničkih hartija od vrijednosti.

Izračunavanje modifikovanog trajanja

Član 207

Za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za opšti rizik dužničkih instrumenata banka izračunava modifikovano trajanje svakoga dužničkog instrumenta, primjenom sljedeće formule:

$$D_{\text{mod}} = \frac{D}{(1 + r)}$$

$$D = \frac{\sum_{t=1}^m \frac{tC_1}{(1+r)^t}}{\sum_{t=1}^m \frac{C_1}{(1+r)^t}}$$

D_{mod} = modifikovano trajanje
 D = trajanje
 r = prinos do dospelja
 Ct = gotovinsko plaćanje u vremenu t
 m = ukupno dospelje
 t = vrijeme

Izračunavanje potrebnog kapitala

Član 208

Banka raspoređuje pojedini dužnički instrument, na osnovu njegovog modifikovanog trajanja izračunatog u skladu sa članom 207 ove odluke, u odgovarajuću zonu iz sljedeće tabele:

Zona	Modifikovano trajanje u godinama	Pretpostavljena promjena kamatne stope u %
Jedan	$> 0 \leq 1,0$	1,00
Dva	$> 1,0 \leq 3,6$	0,85
Tri	$> 3,6$	0,70

Nakon raspoređivanja pojedinih dužničkih instrumenata, u smislu stava 1 ovog člana, banka izračunava poziciju ponderisanu trajanjem po pojedinom dužničkom instrumentu, množenjem njegove tržišne vrijednosti sa njegovim modifikovanim trajanjem i odgovarajućom pretpostavljenom promjenom kamatne stope iz tabele iz stava 1 ovog člana.

Banka zatim izračunava duge i kratke pozicije ponderisane trajanjem za svaku zonu.

Iznos zbira svih dugih pozicija ponderisanih trajanjem koje su usklađene sa zbirom svih kratkih pozicija ponderisanih trajanjem u istoj zoni smatra se usklađenom pozicijom ponderisanom trajanjem za tu zonu, a preostali iznos se smatra neusklađenom dugom/kratkom pozicijom ponderisanom trajanjem za tu zonu.

Iznos neusklađene duge/kratke pozicije ponderisane trajanjem u zoni jedan koji je usklađen sa neusklađenom kratkom/dugom pozicijom ponderisanom trajanjem u zoni dva smatra se usklađenom pozicijom ponderisanom trajanjem između zone jedan i zone dva.

Iznos preostale neusklađene pozicije ponderisane trajanjem u zoni dva koji je usklađen sa neusklađenom pozicijom ponderisanom trajanjem u zoni tri smatra se usklađenom pozicijom ponderisanom trajanjem između zone dva i zone tri.

Iznos preostale neusklađene pozicije ponderisane trajanjem zone jedan koji je usklađen sa neusklađenom pozicijom ponderisanom trajanjem u zoni tri smatra se usklađenom pozicijom ponderisanom trajanjem između zone jedan i zone tri.

Preostala neusklađena pozicija ponderisana trajanjem izračunava se kao zbir svih neusklađenih pozicija ponderisanih trajanjem u svim zonama.

Potrebni kapital za opšti rizik dužničkih instrumenata izračunava se kao zbir sljedećih stavki, uvećan za 25%:

- 1) 2% usklađene pozicije ponderisane trajanjem za svaku zonu;
- 2) 40% usklađenih pozicija ponderisanih trajanjem između zone jedan i zone dva;
- 3) 40% usklađenih pozicija ponderisanih trajanjem između zone dva i zone tri;
- 4) 150% usklađene pozicije ponderisane trajanjem između zone jedan i zone tri;
- 5) 100% preostalih neusklađenih pozicija ponderisanih trajanjem.

5.3.2. Potrebni kapital za pozicije u vlasničkim instrumentima

Vrste, iskazivanje i razvrstavanje vlasničkih instrumenata

Član 209

Vlasničkim instrumentima, u smislu ove odluke, smatraju se akcije, sertifikati o depozitu, berzanski indeksi, konvertibilne hartije od vrijednosti i finansijski derivati koji se odnose na akcije ili berzanske indekse.

Pozicija u određenom vlasničkom instrumentu iskazuje se po njegovoj tržišnoj vrijednosti.

Pozicija u vlasničkom instrumentu razvrstava se na nacionalno tržište na kojem je hartija od vrijednosti uvrštena, a postupak izračunavanja primjenjuje se odvojeno za svako nacionalno tržište.

Iznos potrebnog kapitala

Član 210

Potrebni kapital za pozicijski rizik po osnovu pozicija u vlasničkim instrumentima jednak je zbiru potrebnog kapitala za opšti i potrebnog kapitala za specifični rizik vlasničkih instrumenata.

Potrebni kapital za opšti rizik vlasničkih instrumenata iznosi 8% ukupne neto pozicije banke u vlasničkim instrumentima, izračunate u skladu sa članom 211 ove odluke i uvećane za 25%.

Potrebni kapital za specifični rizik vlasničkih instrumenata iznosi 4% ukupne bruto pozicije banke u vlasničkim instrumentima, izračunate u skladu sa članom 212 ove odluke i uvećane za 25%.

Izračunavanje ukupne neto pozicije

Član 211

Banka izračunava neto dugu ili neto kratku poziciju u svakom vlasničkom instrumentu u skladu sa članom 194 ove odluke.

Sertifikati o depozitu mogu se netirati sa referentnim vlasničkim hartijama od vrijednosti prema tačno definisanom koeficijentu samo ako su ti sertifikati i referentne vlasničke hartije od vrijednosti zamjenljivi u svrhu izmirenja.

Za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za specifični i opšti rizik, pozicije u istim vlasničkim instrumentima proizašle iz derivatnih instrumenata u skladu sa članom 212 ove odluke, mogu se netirati međusobno ili sa pozicijama u referentnim instrumentima.

Neto duge pozicije i neto kratke pozicije sabiraju se odvojeno.

Ukupna neto pozicija banke u vlasničkim instrumentima jednaka je iznosu razlike između neto dugih i neto kratkih pozicija.

Izračunavanje ukupne bruto pozicije

Član 212

Ukupna bruto pozicija banke u vlasničkim instrumentima jednaka je zbiru apsolutnih vrijednosti neto dugih i neto kratkih pozicija.

Tretman vlasničkih finansijskih derivata

Član 213

Vlasnički fjučers i forvard ugovori koji se odnose na pojedinačne vlasničke instrumente, portfelje vlasničkih instrumenata ili berzanske indekse tretiraju se kao kombinacija duge/kratke pozicije u vlasničkom instrumentu na koji se ugovor odnosi i kratke/ duge pozicije u državnoj obveznici bez kupona, sa rokom dospelja u skladu sa ugovorom.

Svop ugovori na vlasničke instrumente (eng. equity swaps) tretiraju se kao kombinacija duge pozicije u vlasničkom instrumentu odnosno portfelju vlasničkih instrumenata ili berzanskih indeksa na osnovu kojeg banka prima iznos koji se zasniva na promjeni cijene toga vlasničkog instrumenta odnosno portfelja vlasničkih instrumenata ili berzanskih indeksa i kratke pozicije u vlasničkom instrumentu odnosno portfelju vlasničkih instrumenata ili berzanskih indeksa na osnovu kojeg banka plaća iznos koji se zasniva na promjeni vrijednosti toga vlasničkog instrumenta, odnosno portfelja vlasničkih instrumenata ili berzanskih indeksa.

Pozicije u forvard ili fjučers ugovorima na berzanski indeks tretiraju se kao kombinacija duge/kratke pozicije u vlasničkim instrumentima koji čine osnovu tog indeksa i kratke/duge pozicije u državnoj obveznici bez kupona sa rokom dospelja u skladu sa ugovorom.

Za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za specifični i opšti rizik, pozicije u vlasničkim instrumentima koji čine osnovu tog indeksa mogu se netirati sa pozicijama u istim vlasničkim instrumentima.

Pozicija u berzanskom indeksu može se tretirati kao pozicija u posebnom vlasničkom instrumentu (ne raščlanjuje se na akcije koje su uključene u indeks) i podliježe izračunavanju potrebnog kapitala za specifični i opšti rizik.

Izuzetno, ukoliko se pozicijama iz stava 5 ovog člana trguje na berzama i ukoliko su ti berzanski indeksi dobro diverzifikovani, za te pozicije se izračunava potrebnog kapital samo za opšti rizik.

5.3.3. Pokroviteljstvo izdavanja finansijskih instrumenata (Underwriting)

Tretman pozicija

Član 214

Pozicije koje proizilaze iz poslova pružanja usluge sprovođenja ponude odnosno prodaje dužničkih ili vlasničkih instrumenata uz obavezu otkupa, banka može uključiti u izračunavanje potrebnog kapitala za pozicijski rizik na sljedeći način:

- 1) da izračunava neto poziciju tako što iznos hartija od vrijednosti za koje se bezuslovno obavezala da prihvati po ugovorenoj cijeni, umanju za pozicije koje su upisane ili su predmet pružanja usluge sprovođenja ponude odnosno prodaje dužničkih ili vlasničkih instrumenata trećim licima koja su se na osnovu formalnih ugovora obavezali na otkup (eng: subunderwriting);
- 2) da umanju tako dobijenu neto poziciju za faktore umanjenja iz sljedeće tabele;

Radni dan	Faktor umanjenja
0. radni dan	100%
1. radni dan	90%
2. i 3. radni dan	75%
4. radni dan	50%
5. radni dan	25%
Nakon 5. radnog dana	0%

- 3) da izračunava potrebnog kapital koristeći umanjene neto pozicije na čije se preuzimanje obavezala.

„Nulti radni dan” iz tabele iz stava 1 ovog člana je dan na koji je banka postala bezuslovno dužna da prihvati poznati iznos hartija od vrijednosti po dogovorenoj cijeni.

Banka je dužna da po potrebi uvjeri Centralnu banku da ima dovoljno kapitala za pokriće potencijalnog gubitka koji može nastati između datuma preuzimanja obaveze i 1. radnog dana.

5.3.4. Tretman pozicija trgovačke knjige zaštićenih kreditnim derivatima

Izračunavanje potrebnog kapitala

Član 215

Za poziciju trgovačke knjige zaštićenu kreditnim derivatom banka je dužna da izračunava potrebni kapital za specifični pozicijski rizik koji proizilazi iz obje pozicije, izuzev u slučajevima iz čl. 216 - 218 ove odluke.

Isključivanje pozicija

Član 216

Banka može iz obračuna potrebnog kapitala za specifični pozicijski rizik da isključi obje pozicije, pod uslovom da se vrijednosti ovih pozicija kreću u suprotnom smjeru i u približno istom iznosu, a u sljedećim slučajevima:

- 1) pozicije se odnose na identične instrumente, ili
- 2) duga novčana pozicija u trgovačkoj knjizi je zaštićena pozicijom iz TRS ugovora, pri čemu postoji potpuna usklađenost između referentne obaveze i odnosne izloženosti (tj. novčane pozicije) iz trgovačke knjige, osim između rokova dospjeća ovih pozicija koji mogu da budu različiti.

U slučajevima iz stava 1 ovog člana, potrebni kapital za specifični pozicijski rizik ne primjenjuje se ni na jednu stranu pozicije.

Umanjenje izloženosti

Član 217

Banka može da umanja izloženost specifičnom pozicijskom riziku tako što za 80% iznosa prenijetog rizika umanjuje onu poziciju koja ima veći ponder rizika, a drugu poziciju isključuje iz obračuna potrebnog kapitala za specifični pozicijski rizik, ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) pozicije se uvijek kreću u suprotnom smjeru;
- 2) postoji potpuna usklađenost između valutne referentne obaveze i odnosne izloženosti iz trgovačke knjige;
- 3) referentna obaveza i kreditni derivat imaju isti rok dospjeća;
- 4) osnovne karakteristike kreditnog derivata ne uzrokuju značajna odstupanja cijene kreditnog derivata od cijene novčane pozicije iz trgovačke knjige.

Ukoliko u okviru transakcije dolazi do prenosa rizika, stopa obaveznog kapitala za specifični pozicijski rizik na onoj strani transakcije sa višom stopom obaveznog kapitala umanjuje se za 80 %, dok je stopa obaveznog kapitala za specifični pozicijski rizik na drugoj strani transakcije jednaka nuli.

Isključivanje jedne pozicije

Član 218

Banka može da umanju izloženost specifičnom pozicijskom riziku tako što poziciju koja ima manji ponder rizika isključuje iz obračuna potrebnog kapitala za specifični pozicijski rizik, ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) pozicija u trgovačkoj knjizi je zaštićena pozicijom iz TRS ugovora, ali postoji neusklađenost između referentne obaveze i odnosne izloženosti iz trgovačke knjige, gdje:
 - je referentna obaveza sa istim pravom u naplati ili je podređena u odnosu na izloženost po osnovu pozicije iz trgovačke knjige, i
 - se referentna obaveza i odnosna izloženost odnose na istog dužnika i imaju iste ugovorne odredbe o unakrsnom izmirivanju obaveza (eng: cross-default) ili unakrsnom ubrzanom dospelju (eng: crossacceleration);
- 2) pozicije ispunjavaju uslove iz člana 216 tačka 1 ili iz člana 217 ove odluke, ali postoji ročna ili valutna neusklađenost između kreditne zaštite i pozicije u trgovačkoj knjizi, ili
- 3) pozicije ispunjavaju uslove iz člana 217 ove odluke, ali postoji neusklađenost u pogledu predmeta ugovora između novčane pozicije i kreditnog derivata, pri čemu predmet ugovora mora biti uključen u prenosive obaveze u dokumentaciji o kreditnom derivatu.

U slučajevima iz stava 1 ovog člana, banka izračunava potrebni kapital za specifični pozicijski rizik za onu stranu transakcije za koju je potreban veći kapital za specifični pozicijski rizik.

5.3.5. Potrebni kapital za pozicije po osnovu ulaganja u otvorene investicione fondove

Iznos potrebnog kapitala

Član 219

Potrebni kapital za opšti i specifični pozicijski rizik za pozicije po osnovu ulaganja u otvorene investicione fondove, a koje su u skladu sa članom 186 ove odluke raspoređeni u trgovačku knjigu, iznosi 32%.

Zbir potrebnog kapitala za pozicijske rizike i devizni rizik za pozicije po osnovu ulaganja u otvorene investicione fondove, ne smije biti veći od 40%.

Ako ovom odlukom nije drugačije određeno, prebijanje između pozicija proizašlih po osnovu ulaganja u otvorene investicione fondove i drugih pozicija banke u trgovačkoj knjizi nije dozvoljeno.

Uslovi

Član 220

Za izračunavanje potrebnog kapitala za opšti i specifični pozicijski rizik u skladu sa metodima iz čl. 221-223 ove odluke, za pozicije po osnovu ulaganja u otvorene

investicione fondove, izdate od strane društva koje je kontrolisano ili ima sjedište u zemljama članicama EU ili u Crnoj Gori, moraju biti ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) prospekt otvorenog investicionog fonda ili sličan dokument sadrže sljedeće:
 - kategorije imovine u koje je fond ovlašten da ulaže,
 - limite ulaganja i metodologiju za njihovo izračunavanje (ukoliko se primjenjuju limiti ulaganja),
 - najveći nivo leveridža (ukoliko je leveridž dozvoljen),
 - politike za ograničavanje izloženosti riziku druge ugovorne strane koji proizilazi iz ulaganja u OTC derivate i transakcije po osnovu repo ugovora, reverse repo ugovora i ugovora o pozajmljivanju hartija od vrijednosti ili robe drugoj ugovornoj strani ili od druge ugovorne strane (ukoliko su navedena ulaganja odnosno transakcije dozvoljene);
- 2) rezultati poslovanja otvorenog investicionog fonda se objavljuju na polugodišnjoj i godišnjoj osnovi, u svrhu procjene imovine i obaveza, prihoda i aktivnosti fonda tokom izvještajnog perioda;
- 3) udjeli u otvorenim investicionim fondovima moraju biti otkupivi u novcu na dnevnoj osnovi na zahtjev imaoća udjela, nezavisno od imovine fonda;
- 4) ulaganja u otvoreni investicioni fond moraju biti odvojena od imovine društva za upravljanje fondom;
- 5) banka vrši sopstvenu procjenu rizičnosti otvorenog investicionog fonda.

Za izračunavanje potrebnog kapitala za opšti i specifični pozicijski rizik za pozicije po osnovu ulaganja u otvorene investicione fondove trećih zemalja, banka može primijeniti metode iz čl. 221-222 ove odluke ako su ispunjeni svi uslovi iz stava 1 ovog člana i ako Centralna banka navedena ulaganja u otvorene investicione fondove smatra prihvatljivim.

Član 221

Ako je upoznata sa strukturom ulaganja otvorenog investicionog fonda na dnevnoj osnovi, banka može tretirati pozicije po osnovu ulaganja u otvorene investicione fondove, kao pozicije u hartijama od vrijednosti koje čine osnov za izračunavanje potrebnog kapitala za opšti i specifični pozicijski rizik u skladu sa metodima navedenim u odredbama ovog dijela odluke.

Za izračunavanje potrebnog kapitala za opšti i specifični pozicijski rizik, prebijanje između pozicija proizašlih iz ulaganja u otvorene investicione fondove i drugih pozicija banke u trgovačkoj knjizi dozvoljeno je ako banka ima dovoljan broj udjela u otvorenim investicionim fondovima, koji se mogu prikazati kao pozicije u hartijama od vrijednosti koje čine to ulaganje.

Član 222

Za izračunavanje potrebnog kapitala za opšti i specifični pozicijski rizik, banka može pozicije po osnovu ulaganja u otvorene investicione fondove tretirati kao hipotetičke pozicije u berzanskim indeksima ili fiksnoj grupi (eng: basket) vlasničkih ili dužničkih instrumenata, i kao takve ih uključiti u izračunavanje potrebnog kapitala za opšti i specifični pozicijski rizik u skladu sa odredbama ovog dijela odluke, ako su ispunjeni sljedeći uslovi:

- 1) cilj politike ulaganja otvorenog investicionog fonda je oponašanje strukture i efekata berzanskog indeksa ili fiksne korpe vlasničkih ili dužničkih instrumenata, i

- 2) korelacija između dnevnog kretanja cijene udjela u otvorenim investicionim fondovima i kretanja berzanskog indeksa ili fiksne grupe vlasničkih ili dužničkih instrumenata mora biti minimalno 0,9 u periodu od najmanje šest mjeseci od datuma izvještavanja, pri čemu se korelacija odnosi na koeficijent korelacije između dnevnog prinosa udjela u otvorenim investicionim fondovima i dnevnog prinosa berzanskog indeksa ili fiksne grupe vlasničkih ili dužničkih instrumenata.

Član 223

Ako nije upoznata sa strukturom ulaganja otvorenog investicionog fonda na dnevnoj osnovi, banka može izračunavati potrebni kapital za opšti i specifični pozicijski rizik u skladu sa odredbama ove odluke, na sljedeći način:

- 1) banka polazi od pretpostavke da otvoreni investicioni fond prvo ulaže u kategoriju imovine na koje se u skladu sa ovim dijelom odluke primjenjuje najveći potrebni kapital za pozicijski rizik i to do najvećeg dozvoljenog iznosa, a nakon toga ulaže u druge kategorije imovine opadajućim redoslijedom, dok se ne dostigne ukupni limit ulaganja definisan prospektom fonda ili njemu odgovarajućim dokumentom, s tim što se pozicija u otvorenom investicionom fondu tretira kao direktno ulaganje u hipotetičku poziciju;
- 2) banka uzima u obzir najveću indirektnu izloženost koja može proizaći iz ulaganja otvorenog investicionog fonda koji ulaže u leveridžovane pozicije, tako da proporcionalno poveća poziciju u pretpostavljenim ulaganjima do nivoa najveće moguće izloženosti u pojedinom pretpostavljenom ulaganju, u skladu sa prospektom fonda ili njemu odgovarajućim dokumentom;
- 3) potrebni kapital za opšti i specifični pozicijski rizik izračunat u skladu sa stavom 1 ovog člana ne može biti veći od potrebnog kapitala za opšti i specifični pozicijski rizik, izračunatog u skladu sa članom 219 stav 1 ove odluke.

Član 224

Za potrebe izvještavanja o potrebnom kapitalu za opšti i specifični pozicijski rizik za pozicije po osnovu ulaganja u otvoreni investicioni fond, banka može koristiti izračune koje je izvršila treća strana u skladu sa čl. 221-223 ove odluke, pod uslovom da je banka na odgovarajući način obezbjedila tačnost obračuna.

5.4. Izračunavanje potrebnog kapitala za devizni rizik

Obaveza izračunavanja potrebnog kapitala

Član 225

Banka je dužna da izračunava potrebni kapital za devizni rizik ako ukupna otvorena devizna pozicija banke, uključujući i neto poziciju u zlatu, izračunata u skladu sa članom 227 ove odluke, prelazi 2% sopstvenih sredstava banke.

Iznos potrebnog kapitala

Član 226

Iznos potrebnog kapitala za devizni rizik izračunava se tako što se iznos ukupne otvorene devizne pozicije, izračunate u skladu sa članom 227 ove odluke, pomnoži sa 10%.

Postupak izračunavanja ukupne otvorene devizne pozicije,

Član 227

Ukupna otvorena devizna pozicija banke izračunava se po sljedećem postupku:

- 1) izračuna se otvorena devizna pozicija pojedinačno za svaku valutu (i za zlato), tako što se u izračunavanje te pozicije uključe sljedeći elementi:
 - neto spot pozicija, koja predstavlja razliku između devizne aktive i devizne pasive u toj valuti, uključujući i nedospjelu kamatu i ugovorene ali neuknjižene spot transakcije,
 - neto forvard pozicija, koja predstavlja razliku između svih iznosa koji će biti primljeni i svih iznosa koji će biti plaćeni na osnovu valutnih forvard ugovora (i forvard ugovora za zlato), uključujući i valutne fjučers ugovore (i fjučers ugovore za zlato) i glavnice valutnih svopova koja nije uključena u spot poziciju,
 - neopozive garancije, nepokriveni akreditivi i slični instrumenti po osnovu kojih je banka dužna da izvrši plaćanje, a postoji vjerovatnoća da ta sredstva banka neće moći nadoknaditi,
 - neto delta vrijednost za ukupan iznos opcija za pojedinu stranu valutu ili opcija za zlato,
 - tržišna vrijednost drugih opcija (koje se ne odnosi na zamjenu valuta ili zlato), čiji je referentni instrument iskazan u stranoj valuti;
- 2) na bazi izračunatih otvorenih deviznih pozicija za svaku valutu, identifikuju se sve duge i kratke devizne pozicije banke, pri čemu se:
 - dugom deviznom pozicijom u određenoj valuti smatra otvorena devizna pozicija u toj valuti kod koje zbir elemenata iz stava 1 tačka 1 ovog člana ima pozitivan predznak;
 - kratkom deviznom pozicijom u određenoj valuti smatra otvorena devizna pozicija u toj valuti kod koje zbir elemenata iz stava 1 tačka 1 ovog člana ima negativan predznak;
- 3) izračuna se ukupna duga devizna pozicija i ukupna kratka devizna pozicija banke, pri čemu :
 - ukupna duga devizna pozicija banke predstavlja zbir svih dugih deviznih pozicija banke u pojedinim valutama,
 - ukupna kratka devizna pozicija banke predstavlja zbir svih kratkih deviznih pozicija banke u pojedinim valutama;
- 4) izvrši se upoređivanje ukupnog iznosa duge i ukupnog iznosa kratke devizne pozicije i veći od ovih dvaju iznosa sabere sa neto pozicijom u zlatu, a dobijeni rezultat predstavlja ukupnu otvorenu deviznu poziciju.

Deviznom aktivom i deviznim obavezama smatraju se i devizna aktiva i devizna pasiva čija se vrijednost u EUR izračunava na bazi odnosa kursa EUR prema drugoj valuti (ugovor sa deviznom klauzulom).

Tretman ulaganja u otvorene investicione fondove

Član 228

Pri izračunavanju potrebnog kapitala za devizni rizik, banka je dužna da tretira udjele u investicionom fondu u skladu sa stvarnom valutnom strukturom ulaganja tog investicionog fonda i dobijene pozicije uključuje u izračunavanje otvorene devizne pozicije.

Ako banka nije upoznata sa strukturom devizne pozicije u otvorenom investicionom fondu, za izračunavanje potrebnog kapitala za devizni rizik pretpostavlja se da otvoreni investicioni fond ulaže u devizne pozicije do najvećeg dozvoljenog limita u skladu sa prospektom fonda ili njemu odgovarajućim dokumentom.

Za devizne pozicije po osnovu ulaganja u otvoreni investicioni fond koja su raspoređena u trgovačku knjigu, banka je dužna da uzme u obzir najveću indirektnu izloženost koja može proizaći iz leveridž pozicije iz ulaganja otvorenog investicionog fonda, tako da proporcionalno poveća poziciju po osnovu ulaganja u otvoreni investicioni fond do maksimalne izloženosti koja je dozvoljena u skladu sa politikom ulaganja fonda, a u odnosu na osnovne instrumente na koje se ulaganje odnosi.

Hipotetička devizna pozicija po osnovu ulaganja u otvoreni investicioni fond tretira se kao posebna valuta u skladu sa tretmanom ulaganja u zlato, osim u slučaju kada je smjer ulaganja u fond poznat, kada se ukupna duga pozicija može dodati ukupnoj dugoj otvorenoj deviznoj poziciji, a ukupna kratka pozicija može se dodati ukupnoj kratkoj otvorenoj deviznoj poziciji.

U slučaju iz stava 4 ovog člana, prije izračunavanja nije dozvoljeno netiranje između takvih pozicija.

Za potrebe izračunavanja devizne pozicije po osnovu ulaganja u otvoreni investicioni fond, banka može koristiti izvještaje trećih strana o strukturi devizne pozicije u fondu, pod uslovom da je na odgovarajući način obezbijedila tačnost izvještaja.

5.5. Izračunavanje potrebnog kapitala za robni rizik

5.5.1 Pozicije u robi

Obaveza izračunavanja potrebnog kapitala

Član 229

Banka je dužna da potrebni kapital za robni rizik izračunava primjenom jednostavnog metoda iz člana 233 ove odluke, ili metod skale dospjeća iz člana 234 ove odluke.

Za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za robni rizik, banka je dužna da za istu vrstu robe primjenjuje isti metod unutar jednog izvještajnog perioda, dok za različite vrste robe može primjenjivati različite metode.

Pozicije u robi

Član 230

U smislu ove odluke, robom se smatra fizički proizvod kojim se trguje ili se može trgovati na sekundarnom tržištu, npr. poljoprivredni proizvodi, minerali (uključujući naftu), plemeniti metali (isključujući zlato) i finansijski derivati koji se odnose na te proizvode.

Svaka pozicija u robi mora biti izražena u standardnim mjernim jedinicama za tu vrstu robe.

Pozicije proizašle iz finansiranja robe banka može da isključi iz izračunavanja potrebnog kapitala za robni rizik, pri čemu je dužna da te pozicije uključi u izračunavanje potrebnog kapitala za ostale relevantne tržišne rizike.

Banka je dužna da sve pozicije proizašle iz derivatnih instrumenata koji se odnose na robu i pozicije proizašle iz robnih repo, robnih reverse repo ugovora i ugovora o pozajmljivanju robe drugoj ugovornoj strani i od druge ugovorne strane, a koje nijesu uključene u izračunavanje potrebnog kapitala za robni rizik, uključi u izračunavanje potrebnog kapitala za opšti rizik dužničkih instrumenata i devizni rizik, primjenom odredbi ove odluke kojima se propisuje izračunavanje potrebnog kapitala za pozicijske rizike, odnosno devizni rizik.

Ako banka ima kratku poziciju u robi koja dospijeva prije duge pozicije u toj robi, dužna je da uzme u obzir i mogućnost postojanja nedovoljne likvidnosti na određenim tržištima.

Tretman finansijskih derivata

Član 231

Fjučersi i forvardi se tretiraju kao kombinacija duge/kratke pozicije u odnosnoj robi i kratke/duge pozicije u državnoj obveznici bez kupona i iskazuju se prema zamišljenom iznosu u standardnim mjernim jedinicama sa dospjećem u skladu sa datumom dospjeća ugovora.

Robni ugovori o razmjeni tretiraju se kao kombinacija dugih pozicija u robi na osnovu kojih banka plaća fiksnu cijenu, a prima promjenjivu cijenu i kratkih pozicija u robi na osnovu kojih banka prima fiksnu cijenu, a plaća promjenjivu cijenu.

Ako banka primjenjuje metod skale dospjeća iz člana 234 ove odluke, robni ugovor o razmjeni tretira se kao serija pozicija jednakih zamišljenom iznosu ugovora, pri čemu svaka pozicija odgovara jednom plaćanju po ugovoru o razmjeni i raspoređuje se u skale dospjeća u skladu sa tabelom iz člana 234 ove odluke.

Robni ugovor o razmjeni koji se odnosi na različite vrste robe, uključuje se prema odnosnoj vrsti robe u odgovarajući razred dospjeća u skladu sa tabelom iz člana 234 ove odluke.

Opcije na robu i robne derivate tretiraju se u skladu sa odredbama ove odluke kojima se uređuje tretman opcija.

Varanti koji se odnose na robu tretiraju se na isti način kao i opcije iz stava 3 ovog člana.

Tretman repo transakcija i transakcija pozajmljivanja

Član 232

Pozicije bankarske knjige proizašle iz robnih repo ugovora i ugovora o pozajmljivanju robe uključuju se u izračunavanje potrebnog kapitala za robni rizik u skladu sa odredbama ove odluke.

Pozicije knjige trgovanja proizašle iz robnih repo, robnih reverse repo ugovora i ugovora o pozajmljivanju robe drugoj ugovornoj strani i od druge ugovorne strane tretiraju se kao:

- 1) duga pozicija u odnosnoj robi i kratka pozicija u nerizičnoj dužničkoj hartiji od vrijednosti sa rokom dospjeća jednakim roku dospjeća ugovora i kamatnom stopom jednakoj stopi ponovnog otkupa (eng: *repurchase rate*), za repo ugovore i ugovore o pozajmljivanju robe drugoj ugovornoj strani;
- 2) duga pozicija u nerizičnoj dužničkoj hartiji od vrijednosti sa rokom dospjeća jednakim roku dospjeća ugovora i kamatnom stopom jednakoj stopi ponovnog otkupa, za reverse repo ugovore i ugovore o pozajmljivanju robe od druge ugovorne strane.

5.5.2. Metodi za izračunavanje potrebnog kapitala

Jednostavni metod

Član 233

U postupku izračunavanja potrebnog kapitala za robni rizik primjenom jednostavnog metoda, banka prvo izračunava neto poziciju za svaku vrstu robe koja predstavlja iznos dugih/kratkih pozicija banke koji prelazi iznos kratkih/dugih pozicija u toj vrsti robe.

Duge pozicije u robi i duge pozicije u odnosnoj robi (kod finansijskih derivata koji se odnose na robu) nose pozitivan predznak (+), dok kratke pozicije u robi i kratke pozicije u odnosnoj robi nose negativan predznak (–).

Bruto pozicija u određenoj robi predstavlja zbir apsolutnih iznosa dugih i kratkih pozicija u toj robi.

Potrebni kapital za svaku vrstu robe izračunava se kao zbir sljedećih stavki, uvećan za 25%:

- 1) 15% neto pozicije u apsolutnom iznosu, pomnožene promptnom (spot) tržišnom cijenom robe i
- 2) 3% bruto pozicije, pomnožene promptnom tržišnom cijenom robe.

Ukupni potrebni kapital za robni rizik jednak je zbiru potrebnog kapitala za robni rizik za svaku vrstu robe, uvećanog za 25%.

Metod skale dospjeća

Član 234

U postupku izračunavanja potrebnog kapitala za robni rizik primjenom metoda skale dospjeća banka je dužna da za svaku vrstu robe primijeni skalu dospjeća iz sljedeće tabele:

Razred dospjeća	Stopa neusklađenosti dospjeća (u %)
$0 \leq 1$ mjesec	1,50
$>1 \leq 3$ mjeseca	1,50
$>3 \leq 6$ mjeseci	1,50
$>6 \leq 12$ mjeseci	1,50
$>1 \leq 2$ godine	1,50
$>2 \leq 3$ godine	1,50
>3 godine	1,50

Sve pozicije u istoj vrsti robe raspoređuju se u odgovarajuće razrede dospjeća u skladu sa tabelom iz stava 1 ovog člana, a pozicije u robi na zalihama raspoređuju se u razred dospjeća do 1 mjeseca.

Za pozicije u istoj robi banka može da izvrši prebijanje i rasporedi ih u odgovarajuće razrede dospjeća u neto iznosu, ako je ispunjen jedan od sljedećih uslova:

- 1) pozicije dospijevaju na isti datum; ili
- 2) pozicije dospijevaju u razmaku od najviše 10 dana, ako se ugovorima iz kojih proizilaze takve pozicije trguje na tržištima koja imaju dnevna dospjeća za isporuku.

Banka izračunava zbir svih dugih i zbir svih kratkih pozicija u svakom razredu dospjeća. Iznos zbira dugih/kratkih pozicija koji je usklađen sa zbirom kratkih/dugih pozicija u svakom razredu dospjeća smatra se usklađenom pozicijom u tom razredu dospjeća, a preostali iznos se smatra dugom/kratkom neusklađenom pozicijom za taj razred dospjeća i usklađuje se sa neusklađenom kratkom/dugom pozicijom u sljedećem razredu dospjeća.

Iznos neusklađene duge/kratke pozicije u određenom razredu dospjeća koji je usklađen sa neusklađenom kratkom/dugom pozicijom u sljedećem razredu dospjeća, smatra se usklađenom pozicijom između ta dva razreda dospjeća, a preostali iznos smatra se (dugom ili kratkom) neusklađenom pozicijom između ta dva razreda dospjeća.

Banka izračunava potrebni kapital za svaku vrstu robe koji je jednak zbiru sljedećih stavki:

- 1) zbira apsolutnih iznosa usklađenih dugih i kratkih pozicija unutar pojedinog razreda dospjeća, pomnoženog odgovarajućom stopom neusklađenosti dospjeća (engl. spread rate) u skladu sa tabelom iz stava 1 ovog člana i promptnom tržišnom cijenom za tu robu;

- 2) apsolutnog iznosa neusklađene pozicije unutar jednog razreda dospjeća, odnosno između dva razreda dospjeća koji se prenosi u sljedeći razred dospjeća, pomnoženog stopom prenosa od 0,6% (eng: carry rate) i promptnom tržišnom cijenom za tu robu, i
- 3) apsolutnog iznosa preostale neusklađene pozicije pomnoženog stopom od 15% (eng: outright rate) i promptnom tržišnom cijenom za tu robu.

Ukupni potrebni kapital za robni rizik jednak je zbiru potrebnog kapitala za robni rizik za pojedinu vrstu robe izračunatih u skladu sa ovim članom odluke.

5.6. Tretman opcija pri izračunavanju potrebnog kapitala za tržišne rizike

Metodi izračunavanja potrebnog kapitala

Član 235

Pri izračunavanju potrebnog kapitala za pozicijski i devizni rizik po osnovu pozicija u opcijama, banka je dužna da primjenjuje;

- 1) pojednostavljeni metod, za pozicije u kupljenim opcijama, i
- 2) delta plus metod, za pozicije u prodatim opcijama.

Odredbe čl. 236-240 ove odluke primjenjuju se na:

- 1) opcije iz trgovačke knjige koje se odnose na kamatne stope, dužničke i vlasničke hartije od vrijednosti, indekse, robu, forvard ugovore, svop ugovore i strane valute, prilikom izračunavanja potrebnog kapitala za pozicijski rizik;
- 2) opcije iz trgovačke i bankarske knjige koje se odnose na stranu valutu, robu, zlato, finansijske instrumente iskazane u stranoj valuti, forvard ugovore na stranu valutu ili zlato, prilikom izračunavanja potrebnog kapitala za devizni rizik i robni rizik.

Pojednostavljeni metod

Član 236

Banka koristi pojednostavljeni metod za izračunavanje potrebnog kapitala za tržišne rizike, za pozicije iz trgovačke knjige u kupljenim opcijama.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, banka je dužna da pri izračunavanju potrebnog kapitala za devizni rizik, pored opcija iz trgovačke knjige, uključi i opcije iz bankarske knjige koje se odnose na finansijske instrumente nominovane u stranoj valuti.

Ukoliko banka ima poziciju u prodatoj opciji koja je potpuno zaštićena identičnom pozicijom u kupljenoj opciji, te pozicije se mogu isključiti iz izračunavanja potrebnog kapitala za pozicijski i devizni rizik.

Potrebni kapital za tržišne rizike za pozicije u kupljenim opcijama izračunat u skladu sa pojednostavljenim metodom obuhvata opšti i specifični rizik i banka je dužna da

iznos izračunatog potrebnog kapitala sabere sa potrebnim kapitalom za odgovarajući rizik.

Za kupljene "call" ili "put" opcije potrebni kapital je jedan od sljedeća dva iznosa, koji je manji:

- 1) tržišna vrijednost hartije od vrijednosti ili strane valute koje su predmet opcija (referentni instrument) pomnožena zbirom pripadajućih faktora za specifični i opšti rizik, a za opcije čiji je predmet strana valuta pripadajući faktor za specifični i opšti rizik je 10%;
- 2) tržišna vrijednost opcije.

Za pozicije koje su kombinacija kupljenih "put" opcija i dugih pozicija u hartijama od vrijednosti ili valuti koji su predmet opcija, ili za pozicije koje su kombinacija kupljenih "call" opcija i kratkih pozicija u hartijama od vrijednosti ili valuti koji su predmet opcija, potrebni kapital se izračunava tako što se tržišna vrijednost hartija od vrijednosti ili valute koji su predmet opcija, pomnoži sa zbirom pripadajućih faktora za specifični i opšti rizik i umanji za iznos koji ostvaruje kupac opcije (eng: in the money).

U slučaju iz stava 6 ovog člana, banka isključuje pozicije u kupljenoj "put"/"call" opciji i dugu/kratku poziciju u hartiji od vrijednosti ili valuti koja je predmet opcija iz izračunavanja potrebnog kapitala u skladu sa drugim odredbama ove odluke.

Izuzetno od stava 7 ovog člana, za kombinaciju pozicija u kupljenoj "put"/"call" opciji koja se odnosi na finansijski instrument iskazan u stranoj valuti i dugu/kratku poziciju u hartiji od vrijednosti koja su predmet opcije, banka je dužna da obje pozicije uključi u izračunavanje potrebnog kapitala za devizni rizik.

Delta plus metod

Član 237

Banka koja ima poziciju u prodatim opcijama (eng. written option) dužna je da za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za tržišne rizike u skladu sa odredbama ove odluke, uključuje pozicije u opcijama u njihovom delta ekvivalentu, koji predstavlja proizvod tržišne vrijednosti instrumenta koji je predmet opcije i pripadajućeg delta koeficijenta.

Izuzetno od stava 1 ovog člana, za potrebe izračunavanja potrebnog kapitala za devizni rizik, banka je dužna da opcije bankarske knjige koje se odnose na finansijske instrumente iskazane u stranoj valuti uključi u izračunavanje potrebnog kapitala za devizni rizik po njihovoj tržišnoj vrijednosti.

Za opcije kojima se trguje na berzi, banka je dužna da koristi delta koeficijent izračunat od strane te berze.

Banka može trgovati opcijama na vanberzanskom tržištu samo ako ima uspostavljen interni model za izračunavanje delta, gama i vega koeficijenta, odobren od strane Centralne banke.

Za namjene izračunavanja potrebnog kapitala za tržišne rizike delta ekvivalenti pozicija u opcijama mogu se netirati sa pozicijama u identičnim referentnim hartijama od vrijednosti ili finansijskim derivatima, pri čemu se kupljene "call"/prodate "put" opcije tretiraju kao duge pozicije, a prodate "call"/kupljene "put" opcije kao kratke pozicije.

Banka koja primjenjuje delta plus metod, dužna je da, pored izračunavanja potrebnog kapitala za opšti i specifični rizik izračunava i dodatni potrebni kapital za gama rizik i za vega rizik ukupne pozicije u opcijama, u skladu sa čl. 239 i 240 ove odluke.

Gama i vega koeficijent

Član 238

Za opcije kojima se trguje na berzi, banka je dužna da koristi gama i vega koeficijent utvrđen od strane te berze.

U cilju izračunavanja ukupnog gama i vega rizika ukupne pozicije u opcijama, pojedinačne pozicije u opcijama grupišu se prema rizičnim kategorijama.

Posebnu rizičnu kategoriju čine:

- 1) svaki par valuta i zlato - za opcije na valutu ili zlato;
- 2) svako nacionalno tržište - za opcije na vlasničke instrumente ili berzanske indekse, s tim što se, u slučaju da se vlasnički instrument kotira na više nacionalnih tržišta, referentno tržište određuje prema zemlji u kojoj je sjedište izdavaoca vlasničkog instrumenta;
- 3) svaki razred dospjeća iz tabele iz člana 205 ili svaka zona iz tabele iz člana 208 ove odluke (zavisno od toga koji metod banka koristi) - za opcije na dužničke instrumente ili kamatne stope, s tim što ako referentni instrument ima više od jednog dospjeća, banka je dužna, da pri izračunavanju gama i vega uticaja opcije, primijeni duže razdoblje dospjeća.

Netiranje gama i vega uticaja pojedinačnih pozicija može se vršiti samo u okviru pojedinačne rizične kategorije iz stava 3 ovog člana.

Potrebni kapital za gama rizik opcija

Član 239

Za namjenu izračunavanja potrebnog kapitala za gama rizik ukupne pozicije u opcijama, banka je dužna da prethodno izračuna gama uticaj za svaku pojedinačnu opciju aproksimacijom cijene opcije Tejlorovim nizom:

$$\text{Gama uticaj} = \frac{1}{2} \text{Gama} \times N \times VU^2$$

gdje je:

VU = varijacija cijene referentnog instrumenta (engl. variation of the underlying instrument),

N = količina referentnog instrumenta.

Varijacija cijene instrumenta na koji se opcija odnosi izračunava se na sljedeći način:

- 1) za opcije na dužničke instrumente ili kamatne stope - tržišna vrijednost tog instrumenta pomnoži se sa odgovarajućim ponderima iz tabele iz člana 205 ili sa odgovarajućim promjenama kamatne stope iz tabele iz člana 208 ove odluke (zavisno od metoda koji banka primjenjuje);
- 2) za opcije na vlasničke instrumente ili berzanska indekse - tržišna vrijednost tog instrumenta pomnoži se sa 10%;
- 3) za opcije na valutu ili zlato - tržišna vrijednost valute ili zlata pomnoži se sa 10%.

Za namjenu izračunavanja potrebnog kapitala za gama rizik ukupne pozicije u opcijama, pojedinačni gama uticaji sabiraju se unutar pojedine rizične kategorije iz člana 238 ove odluke.

Neto gama uticaji za svaku pojedinu rizičnu kategoriju mogu imati pozitivnu ili negativnu vrijednost.

Zbir apsolutnih vrijednosti svih negativnih neto gama uticaja po svim rizičnim kategorijama, uvećan za 25%, predstavlja potrební kapital za gama rizik ukupne pozicije u opcijama.

Potrební kapital za vega rizik opcija

Član 240

Za potrebe izračunavanja kapitalnog zahtjeva za vega rizik ukupne pozicije u opcijama, banka je dužna da prethodno izračunava vega uticaj za svaku pojedinačnu opciju aproksimacijom cijene opcije Tejlorovim nizom.

$$\text{Vega uticaj} = \text{Vega} \times N \times \frac{\text{volatilnost}}{4},$$

gdje je **N** = količina referentnog instrumenta.

Pretpostavljena promjena volatilnosti iznosi jednu četvrtinu tekuće volatilnosti (+/-25%).

Za namjenu izračunavanja potrebnog kapitala za vega rizik ukupne pozicije u opcijama, pojedinačni vega uticaji sabiraju se unutar pojedine rizične kategorije iz člana 238 ove odluke i dobijeni rezultat predstavlja neto vega uticaje za svaku pojedinu rizičnu kategoriju.

Neto vega učinci za svaku pojedinu rizičnu kategoriju mogu imati pozitivnu ili negativnu vrijednost.

Zbir apsolutnih vrijednosti svih neto vega učinaka po svim rizičnim kategorijama, uvećan za 25%, predstavlja ukupni potrební kapital za vega rizik ukupne pozicije u opcijama.

VI. IZRAČUNAVANJE POTREBNOG KAPITALA ZA OPERATIVNI RIZIK

6.1. Metodologije

Metodologija za izračunavanje potreba za kapitalom

Član 241

Za izračunavanje potreba za kapitalom za operativni rizik banka može da koristi: jednostavni metod, ili standardizovani metod.

6.1.1. Jednostavni metod

Korišćenje jednostavnog metoda

Član 242

Banka je dužna da za izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik koristi jednostavni metod, ukoliko nema odobrenje Centralne banke za korišćenje standardizovanog metoda, propisanog ovom odlukom.

Izračunavanje potrebnog kapitala

Član 243

Potrebni kapital za operativni rizik izračunava se tako što se osnovica za izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik, utvrđena u skladu sa st. 2 i 3 ovog člana, pomnoži sa koeficijentom 0,15 i dobijeni iznos uveća za 25%.

Osnovicu za izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik predstavlja prosjek neto kamatonosnih i neto nekamatonosnih prihoda za tri prethodne uzastopne poslovne godine.

Banka vrši izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik na bazi revidiranih izvještaja, a ako revidirani izvještaji nijesu dostupni banka može koristiti nerevidirane podatke ili procjene.

Izuzetno od stava 2 ovog člana, godina u kojoj je zbir neto kamatonosnih i neto nekamatonosnih prihoda banke negativan, ne uključuje se u izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik.

Neto prihodi banke

Član 244

U izračunavanje godišnjih neto kamatonosnih i neto nekamatonosnih prihoda banke uključuju se sljedeće stavke:

- 1) prihod od kamata;
- 2) rashodi od kamata;

- 3) prihod od dividendi;
- 4) prihod od provizija i naknada;
- 5) rashodi od provizija i naknada;
- 6) neto dobiti ili gubici iz finansijskih poslova;
 - 7) troškovi po osnovu eksternalizacije usluga, plaćeni davaocu usluga koji je matično ili podređeno društvo banke sa sjedištem u Crnoj Gori, ili pravnog lica pod nadzorom nadležnog regulatornog tijela koji je uređen na jednak način kao u zemljama Evropske Unije;
- 8) ostali prihodi.

Godišnji prihod pri utvrđivanju potreba za kapitalom izračunava se prije odbijanja bilo kojih rezervacija.

Pri izračunavanju potrebnog kapitala za operativni rizik, ne uključuju se sljedeće stavke:

- 1) ostvareni gubici i dobiti iz prodaje finansijskih sredstava koja se drže do dospelosti;
- 2) prihodi koji ne potiču iz redovnog poslovanja banke;
- 3) prihodi koji proističu iz osiguranja.

6.1.2. Standardizovani metod

Korišćenje metoda

Član 245

Banka može za izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik koristiti standardizovani metod samo uz odobrenje Centralne banke.

Centralna banka će banci izdati odobrenje iz stava 1 ovog člana ukoliko ocijeni da banka ispunjava sljedeće uslove:

- 1) ima jasno definisan i dobro dokumentovan sistem procjene operativnog rizika i upravljanja rizikom, sa jasno definisanim odgovornostima u okviru tog sistema;
- 2) identifikuje izloženosti prema operativnom riziku i prati relevantne podatke o operativnom riziku, uključujući i podatke o značajnim gubicima.
- 3) sistem ocjenjivanja i upravljanja operativnim rizikom u banci je predmet redovnih nezavisnih pregleda od strane interne i/ili eksterne revizije;
- 4) sistem mjerenja operativnog rizika banke je integrisan u proces upravljanja operativnim rizikom u banci i rezultati mjerenja operativnog rizika predstavljaju integralni dio procesa praćenja i kontrolisanja operativnog rizika banke;
- 5) banka ima uspostavljen sistem izvještavanja koji obezbjeđuje odgovarajućim strukturama u banci izvještaje o operativnom riziku u banci, kao i procedure za preduzimanje potrebnih radnji na osnovu dobijenih informacija.

Banka koja za izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik koristi standardizovani pristup može preći na korišćenje jednostavnog pristupa, samo uz saglasnost Centralne banke.

Banka može, uz saglasnost Centralne banke, koristiti kombinaciju jednostavnog i standardizovanog metoda, samo u slučaju kada je potreban određeni period za prelazak na primjenu standardizovanog pristupa za nove poslove.

U zahtjevu za dobijanje saglasnosti iz stava 4 ovog člana, banka je dužna da navede razloge za kombinovanu primjenu jednostavnog i standardizovanog pristupa, kao i vremenski period potreban za prelazak na standardizovani pristup za sve linije poslovanja.

Izračunavanje potrebnog kapitala

Član 246

Ukupan potrebni kapital za operativni rizik, po standardizovanom metodu, predstavlja godišnji prosjek potrebnog kapitala za operativni rizik za posljednje tri uzastopne poslovne godine, uvećan za 25%.

Potrebni kapital za operativni rizik za pojedinu godinu iz stava 1 ovog člana, predstavlja zbir potrebnog kapitala za sve linije poslovanja banke, utvrđene u tabeli iz stava 3 ovog člana.

Potrebni kapital za pojedinu liniju poslovanja banke izračunava se tako što se na osnovicu za izračunavanje potrebnog kapitala iz člana 247 ove odluke primijeni odgovarajući koeficijent, utvrđen u sljedećoj tabeli:

Red. Br.	Linija poslovanja	Vrsta djelatnosti	Koeficijent
1.	Korporativno finansiranje i finansijsko savjetovanje	- poslovi pokroviteljstva izdavanja finansijskih instrumenata, - usluge koje se odnose na pokroviteljstvo izdavanja finansijskih instrumenata, - investicino savjetovanje, - savjetovanje privrednih društava koja se odnose na strukturu kapitala, poslovnu strategiju i slična pitanja i savjeti i usluge koji se odnose na statusne promjene privrednih društava, - poslovi istraživanja u oblasti investiranja, finansijska analiza, kao i drugi oblici savjetovanja u vezi poslova sa finansijskim instrumentima;	0,18
2.	Trgovanje i prodaja	- trgovanje za svoj račun, - brokerski poslovi, - primanje i procesuiranje naloga koji se odnose na jedan ili više finansijskih instrumenata, - izvršavanje naloga za račun klijenata, - ponuda finansijskih instrumenata bez obaveze reotkupa, - upravljanje multilateralnim sistemima trgovanja;	0,18
3.	Brokerski poslovi za stanovništvo, mala i srednja preduzeća	- primanje i procesuiranje naloga koji se odnose na jedan ili više finansijskih instrumenata, - izvršavanje naloga za račun klijenata, - ponuda finansijskih instrumenata bez obaveze reotkupa;	0,12
4.	Komercijalno	- primanje depozita i drugih povratnih sredstava,	0,15

	bankarstvo	- davanje kredita, - finansijski lizing, - izdavanje garancija i preuzimanje drugih vanbilansnih obaveza;	
5.	Bankarski poslovi sa fizičkim licima i preduzetnicima;	- primanje depozita i drugih povratnih sredstava, - davanje kredita, - finansijski lizing, - izdavanje garancija i preuzimanje drugih vanbilansnih obaveza;	0,12
6.	Plaćanje i poravnanje	- platni promet, - izdavanje, obrada i evidentiranje platnih instrumenata;	0,18
7	Agencijski poslovi	- čuvanje i administriranje finansijskih instrumenata za račun klijenata, uključujući kastodi poslove i povezane usluge kao što su upravljanje novčanim sredstvima/ kolateralom i iznajmljivanje sefova,	0,15
8	Upravljanje sredstvima	- portfolio menadžment, - upravljanje investicionim fondovima, - ostali oblici upravljanja aktivom.	0,12

Za godinu u kojoj je zbir neto kamatonosnih i neto nekamatonosnih prihoda svih linija poslovanja negativan ili jednak nuli, za namjenu izračunavanja potrebnog kapitala za operativni rizik, potrebnom kapitalu za tu godinu se utvrđuje vrijednost nula.

Izračunavanje osnove

Član 247

Osnovicu za izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik primjenom standardizovanog metoda, za pojedinačnu liniju poslovanja, predstavlja zbir ukupnih neto kamatonosnih i neto nekamatonosnih prihoda te linije poslovanja u periodu za koji se vrši izračunavanje potrebnog kapitala.

Osnovica za izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik izračunava se za svako poslovno područje i za svaku godinu koja se koristi pri izračunavanju prosjeka iz člana 246 stav 1 ove odluke.

Izračunavanje neto kamatonosnih i neto nekamatonosnih prihoda za pojedina poslovna područja vrši se u skladu sa metodologijom iz člana 244 ove odluke.

Potrebni kapital za pojedinu liniju poslovanja uključuje se pri izračunavanju potrebnog kapitala za godinu za koju se vrši izračunavanje potrebnog kapitala, bez obzira da li je izračunati potrebnog kapitala za tu liniju poslovanja manji ili veći od nule.

Definisanje linija poslovanja

Član 248

Za namjene izračunavanja potrebnog kapitala za operativni rizik primjenom standardizovanog metoda banka je dužna da razvije i dokumentuje posebne politike i kriterijume za razvrstavanje djelatnosti u linije poslovanja iz člana 246 stav 3 ove odluke, zasnovane na sljedećim načelima:

- 1) sve djelatnosti banke moraju biti raspoređene u linije poslovanja na način koji omogućava njihovu sveobuhvatnost i isključivost;

- 2) bankarski posao ili nebankarska aktivnost koja se eksplicitno ne može rasporediti u neku od utvrđenih poslovnih linija, a predstavlja podršku određenoj poslovnoj liniji, raspoređuje se u tu poslovnu liniju, a ako taj posao odnosno aktivnost, aktivnost podržava više poslovnih linija, banka na osnovu objektivnih kriterijuma određuje liniju poslovanja, vrši raspoređivanje tog posla u odgovarajuću poslovnu liniju;
- 3) za nove poslove banka je dužna da dokumentovano obrazloži raspoređivanje u određenu liniju poslovanja;
- 4) djelatnost koja ne može biti raspoređena i ne pripada ni jednoj liniji poslovanja treba da bude raspoređena u liniju poslovanja za koju je utvrđen najveći koeficijent;
- 5) banka može da koristi metode koje se koriste za određivanje internih cijena, tako da troškove nastale u jednoj liniji poslovanja koji se mogu pripisati nekoj drugoj liniji poslovanja, banka može pripisati liniji poslovanja kojoj pripadaju, npr. na osnovu tretmana zasnovanog na internim troškovima transfera između dvije linije poslovanja;
- 6) raspoređivanje djelatnosti po linijama poslovanja izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik, mora biti u skladu sa linijama poslovanja koje je banka definisala kod kreditnog i tržišnih rizika;
- 7) za politike definisanja linija poslovanja treba utvrditi odgovornost izvršnih direktora banke;
- 8) proces oblikovanja linija poslovanja mora biti predmet nezavisne ocjene od strane interne i eksterne revizije.

Kriterijumi za raspoređivanje aktivnosti u linije poslovanja moraju biti predmet pregleda i prilagođavanja, zavisno od uvođenja novih ili promjena postojećih aktivnosti i rizika.

VII. ADEKVATNI KAPITAL

7.1. Koeficijent solventnosti

Izračunavanje koeficijenta solventnosti

Član 249

Koeficijent solventnosti, kao relativni pokazatelj izloženosti banke rizicima u poslovanju, izračunava se primjenom sljedeće formule:

$$\frac{SS}{RPAK + 10 (PKT + PKO) + RPADR} \times 100 = \text{___} \% \text{ (koeficijent solventnosti)}$$

Elementi formule iz stava 1 ovog člana imaju sljedeće značenje:

- SS** - iznos sopstvenih sredstva banke;
- RPAK** - iznos rizikom ponderisane aktive za kreditni rizik (uključujući i rizikom ponderisanu aktivu za rizik druge ugovorne strane);
- PKT** - iznos potrebnog kapitala za tržišne rizike;
- PKO** - iznos potrebnog kapitala za operativni rizik;

RPADR - iznos ukupne rizikom ponderisana aktive za druge rizike.

7.2. Procjena adekvatnosti internog kapitala banke

Proces procjene adekvatnosti internog kapitala

Član 250

Banka mora da ima pouzdane, efikasne i svobuhvatne strategije i procese za kontinuiranu procjenu i održavanje iznosa, vrste i raspodjele internog kapitala, pod kojim se podrazumjeva kapital koji banka smatra adekvatnim u odnosu na vrste i nivo rizika kojim je izložena, ili bi mogla biti izložena u svom poslovanju.

Strategije i procesi iz stava 1 ove odluke moraju biti predmet redovnog internog preispitivanja, kojim se obezbjeđuje njihova sveobuhvatnost i srazmjernost prirodi, obimu i složenosti poslovnih aktivnosti banke.

Banka je dužna da procjenu adekvatnosti internog kapitala sprovodi najmanje jednom godišnje, a u slučaju značajne promjene rizičnog profila banke i češće.

Banka je dužna da ima plan upravljanja kapitalom.

Izveštavanje Centralne banke

Član 251

Banka je dužna da dostavlja Centralnoj banci izvještaj o postupku procjene adekvatnosti internog kapitala, koji minimalno obuhvata:

- 1) organizacionu strukturu, sa opisom dodijeljenih ovlašćenja i odgovornosti licima i organizacionim jedinicama koje su uključene u proces interne procjene adekvatnosti kapitala;
- 2) opis metodologija koje su korišćene za određivanje internog kapitala za sve rizike;
- 3) opis sistema mjerenja/procjene rizika;
- 4) način kontrolisanja i tehnike smanjenja rizika;
- 5) opis stresnih testiranja koje banka koristi u procesu interne procjene adekvatnosti kapitala i rezultate tih testiranja;
- 6) ocjenu procesa interne procjene adekvatnosti kapitala, koja treba da identifikuje slabosti i nedostatke u samom procesu i pravovremene korektivne mjere koje će biti preduzete radi njihovog otklanjanja;
- 7) za banke čija matična banka ima sjedište van Crne Gore, način usklađivanja postupka ocjenjivanja adekvatnosti kapitala banke sa postupkom koji sprovodi matična banka.

Banka je dužna da izvještaj o postupku procjene adekvatnosti internog kapitala za prethodnu godinu, dostavlja Centralnoj banci najkasnije do 30. aprila tekuće godine.

Supervizorski pregled i ocjena

Član 252

Centralna banka pregleda strategije, procese i mehanizme koje implementiraju banke u skladu sa zahtjevima iz zakona kojim se uređuje poslovanje banaka i ove odluke i procjenjuje rizike kojima su banke izložene ili kojima bi mogle biti izložene u svom poslovanju.

Na osnovu pregleda i procjene iz stava 1 ovog člana Centralna banka utvrđuje da li aranžmani, strategije, procesi i mehanizmi koje implementira banka i sopstvena sredstva banke obezbjeđuju sigurno upravljanje i pokrivanje rizika u njenom poslovanju.

Centralna banka određuje učestalost i intezitet pregleda i procjena iz stava 1 ovog člana imajući u vidu veličinu, sistemsku važnost, prirodu, obim i složenost aktivnosti banke, uzimajući u obzir princip proporcionalnosti, s tim što se pregled i procjena vrše minimalno jednom godišnje.

Proces supervizorskog pregleda uključuje i dijalog Centralne banke sa bankom.

Supervizorski pregled iz stava 1 ovog člana obuhvata minimalno:

- 1) nivo kreditnog, tržišnog i operativnog rizika kojim je banka izložena;
- 2) rezultate stresnog testiranja;
- 3) nivo rizika kamatne stope koji ne proizilaze iz trgovačkih aktivnosti banke;
- 4) nivo rizika zemlje;
- 5) nivo rizika i upravljanje rizikom likvidnosti;
- 6) nivo rizika i upravljanje rizikom koncentracije i velikim izloženostima;
- 7) otpornost, adekvatnost i način primjene politika i procedura implementiranih od strane banke za upravljanje rezidualnim rizikom povezanim sa tehnikama ublažavanja kreditnog rizika;
- 8) nivo sopstvenih sredstava banke u odnosu na imovinu koja je adekvatno sekjuritizovana, imajući u vidu ekonomsku suštinu transakcije, uključujući i stepen rizika postignutog transfera;
- 9) uticaj efekata diverzifikacije i procjenu uticaja tih efekata na sistem mjerenja rizika;
- 10) podobnost procjene pozicija iz člana 191 ove odluke i vrijeme potrebno za prodaju ili zaštitu od rizika za te pozicije, a da se ne pretrpe značajni gubici u normalnim tržišnim uslovima.

Član 253

Procjena adekvatnosti internog kapitala (ICAAP) i supervizorski proces pregleda i ocjene (SREP), sprovode se u skladu sa principima i smjernicama sadržanim u Prilogu 2 i Prilogu 3 ove odluke, koji čine njen sastavni dio.

VIII. ZAVRŠNE ODREDBE

Član 254

Danom početka primjene ove odluke prestaje da važi Odluka o adekvatnosti kapitala banaka („Službeni list CG“, br. 60/08 i 41/09).

Član 255

Ova odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“, a primjenjivaće se počev od 1. januara 2012. godine.

O.br. 0101- 4014/17-3-2010
Podgorica, 12.07. 2011. godine

Savjet Centralne banke Crne Gore

Predsjedavajući guverner,
Radoje Žugić, s.r.

VRSTE FINANSIJSKIH DERIVATA

I. Finansijski derivati na kamatnu stopu:

- 1) jednovalutni kamatni svop ugovori (engl. single-currency interest rate swaps);
- 2) bazni svop (engl. basic swaps);
- 3) kamatni forvard ugovori;
- 4) kamatni fjučers ugovori;
- 5) kupljene kamatne opcije,
- 6) ostali ugovori sa sličnim karakteristikama.

II. Finansijski derivati na valutu i zlato:

- 1) međuvalutni kamatni svop ugovori (engl. cross-currency interest rate swaps);
- 2) valutni forvard ugovori;
- 3) valutni fjučers ugovori;
- 4) kupljene valutne opcije;
- 5) ostali ugovori sa sličnim karakteristikama;
- 6) ugovori sa sličnim karakteristikama kao ugovori iz tačke 1-4 ovog stava, a koji se odnose na zlato.

Ugovori koji su po svojim karakteristikama slični ugovorima iz stava I. , tač 1 – 5 i stava II. , tač. 1-4 ovog člana koji se odnose na druge referentne instrumente ili indekse, obuhvataju minimalno sljedeće instrumente:

- 1) opcije, fjučers ugovore, svop ugovore, forvard ugovore na kamatnu stopu i sve druge finansijske derivate koji se odnose na hartije od vrijednosti, strane valute, kamatne stope, prinos ili neki drugi derivatni finansijski instrument, finansijski indeks ili finansijske mjere, a mogu se izmiriti fizički ili u novcu;
- 2) opcije, fjučers ugovore, svop ugovore, forvard ugovore na kamatnu stopu i sve druge finansijske derivate koji se odnose na kamatnu stopu, a moraju se izmiriti u novcu ili se mogu izmiriti u novcu na zahtjev jedne od ugovornih strana (ili u slučaju neispunjenja obaveze druge ugovorne strane, ili nastanka nekog drugog događaja koji uzrokuje zatvaranje transakcije);
- 3) finansijske ugovore za razlike.

Proces supervizorskog pregleda

I. Uvod

Cilj procesa supervizorskog pregleda (u daljem tekstu: SRP) je da se obezbijedi da banke imaju dovoljno kapitala koji će podržati sve materijalne rizike kojima su izložene u svom poslovanju. Iz tih razloga potrebno je da se ojača veza između kapitala i rizika, tako da su strategija banke za upravljanje rizicima, pristupi i sistemi, integrisani sa planiranjem kapitala.

Potrebni kapital za rizike koji se izračunava primjenom metodologija iz Odluke o adekvatnosti kapitala banaka (u daljem tekstu: Odluka) zasniva se na jedinstvenim pravilima i predstavlja minimum zahtjeva za sopstvenim sredstvima. Međutim, takav set jedinstvenih pravila ne može obuhvatiti sve aspekte ukupnog rizičnog profila banke. Za banke i supervizora, ocjene o riziku i adekvatnosti kapitala se moraju zasnivati na ukupnom rizičnom profilu banke i stoga zahtijevaju više od proste procjene usaglašenosti sa minimalnim zahtijevanim kapitalom. Zbog toga banke treba da same uspostave pouzdane procese za upravljanje rizicima koji na adekvatan način identifikuju, mjere, prate i kontrolišu. Banke treba da imaju adekvatan proces za procjene, koji obuhvata sve ključne elemente planiranja i upravljanja kapitalom i kao rezultat ima adekvatan iznos kapitala za te rizike.

Isto tako, banke treba da posluju sa kapitalom koji je iznad minimalno propisanog kapitala za rizike za koje je Odlukom propisana metodologija za izračunavanje potrebnog kapitala. Zahtjev da ukupni iznos kapitala bude iznad minimalnih kapitalnih zahtjeva iz Odluke, predstavlja jedan od nekoliko regulatornih alata koje mogu da koriste supervizori u procesu supervizorskog pregleda na osnovu identifikovanih rizika, a nakon potpunog i pažljivog razmatranja ostalih supervizorskih mjera i ostalih aktivnosti za poboljšanje ukupnog kvaliteta procesa upravljanja rizikom u banci.

Supervizorski pregled se bazira na sljedećim osnovnim principima:

- banke treba da imaju proces za procjenu ukupne adekvatnosti internog kapitala u vezi sa rizičnim profilom i strategijom za održavanje nivoa kapitala (ICAAP).
- supervizor pregleda i ocjenjuje strategiju kapitala, kao i sposobnost banaka da prate i obezbijede usaglašenost sa zahtjevima za sopstvenim sredstvima.
- supervizori preduzimaju supervizorske mjere ako nijesu zadovoljni sa rezultatom ICAAP-a.
- supervizor očekuje da banke posluju iznad propisanog minimuma sopstvenih sredstava i treba da ima mogućnost da zahtijeva od banaka da drže kapital iznad tog minimuma.
- supervizor treba da interveniše u početnoj fazi kako bi spriječio da kapital bude ispod minimalnog nivoa koji je potreban za podržavanje karakteristika rizika određene banke i treba da zahtijeva hitne korektivne mjere ako se kapital ne održava ili ne nadoknadi.

Ovi principi su implementirani u dijelu regulative kojom se uređuje bankarsko poslovanje.

U skladu sa prvim principom, odbor direktora banke ima primarnu odgovornost prilikom utvrđivanja ICAAP-a. Za ICAAP je posebno važno stabilno interno upravljanje bankom, što je detaljnije obrađeno u poglavlju ovog dokumenta kojim se utvrđuju smjernice za interno upravljanje i ICAAP.

Ostali principi, koji zahtijevaju od supervizora da pregledaju i ocijene ICAAP, da izvrše sopstvenu procjenu rizičnog profila banke, da identifikuju slabosti ili nedostatke i da preduzmu supervizorske mjere ako su neophodne, detaljnije su obrađeni u poglavljima ovog dokumenta kojim se utvrđuju smjernice za proces supervizorskog pregleda i ocjene (SREP), sistem procjene rizika (RAS), dijalog supervizora i banke i prudencione mjere.

II. Smjernice o internom upravljanju i ICAAP-u

2.1. Interno upravljanje

Svrha smjernica o internom upravljanju nije da se uspostave novi ili dodatni zahtjevi u odnosu na zahtjeve definisane Zakonom o bankama i drugim propisima, već da se obezbijedi veća konzistentnost prilikom procjene internog upravljanja bankom.

Termin „interno upravljanje“ koji se koristi u ovim smjernicama ne treba poistovjećivati sa pojmom „korporativno upravljanje“. Dok korporativno upravljanje ima širi obuhvat i uključuje pitanja koja se tiču akcionara i ostalih zainteresovanih strana, interno upravljanje se fokusira na odgovornosti odbora direktora i višeg rukovodstva banke (menadžment). Ono se uglavnom odnosi na to kako su postavljeni poslovni ciljevi banke i sklonosti banke za preuzimanje rizika, kako je posao banke organizovan, kako su definisane odgovornosti i ovlašćenja, kako su postavljene linije izvještavanja i koje informacije one prenose, kao i na to kako je organizovana interna kontrola (uključujući funkciju usklađenosti i internu reviziju).

Smjernice o internom upravljanju obuhvataju smjernice koje se odnose na korporativnu strukturu i organizaciju banaka, odbor direktora, internu kontrolu i objelodanjivanje podataka o banci i transparentnost.

2.1.1. Smjernice o korporativnoj strukturi i organizaciji

- **Banke treba da imaju korporativnu strukturu koja je transparentna i organizovana tako da promoviše i pokazuje efikasno i prudencino upravljanje bankom na individualnoj osnovi i na nivou grupe.**

Struktura banke treba da je jasna i transparentna prema zaposlenim u banci i relevantnim nadležnim organima supervizije. Ovo je bitno za nadzor koji obavljaju supervizori i za obezbjeđivanje efikasnog i prudencionog upravljanja bankom. Kada je to moguće, nadležni organi supervizije mogu procijeniti pravnu organizaciju i mjesto banke unutar grupe na individualnoj osnovi.

- **Linije izvještavanja sa lociranim ovlašćenjima i odgovornostima unutar banke treba da budu jasne, precizne, dobro definisane, transparentne, konzistentne i snažne.**

Treba da postoje jasne, precizne i dobro definisane linije izvještavanja i jasno i precizno locirane odgovornosti i ovlašćenja u okviru banke. Nejasno definisane strukture u okviru banke štete sposobnosti odbora direktora da vodi poslovanje banke na prudencioni i efikasan način.

Odbor direktora treba da uspostavi i sprovodi jasno definisane linije odgovornosti i ovlašćenja u okviru banke. Važno je da zaposleni razumiju i da se pridržavaju politika i procedura koje se odnose na njihova ovlašćenja i odgovornosti. Zaposleni koji primaju informacije treba da imaju odgovarajuća ovlašćenja i odgovornosti da djeluju.

Interno izvještavanje treba da ima dvojnju funkciju: (1) da koristi odboru direktora i menadžmentu banke kao sredstvo za nadgledanje poslovanja banke u cjelosti, (2) da zaposleni koriste informacije koje primaju iz internih izvještaja kako bi izvršavali svoje radne obaveze.

Kada poslovne linije izvještavanja nijesu usaglašene sa pravnom strukturom banke ili sa bankarskom grupom, odbor direktora treba da obezbijedi da odgovornosti i ovlašćenje budu dovoljno jasno i transparentno definisani.

- **Banka treba da obezbijedi da funkcija upravljanja rizikom bude organizovana tako da olakšava implementaciju politika i procedura za upravljanja rizicima u banci.**

Funkcija upravljanja rizikom treba da bude centralna organizaciona karakteristika banke. Ona treba da bude oblikovana tako da dozvoljava banci da postigne ciljeve implementiranja politika i procedura za upravljanje rizikom u okviru banke. Velike, složene i sofisticirane banke treba da razmotre osnivanje funkcije upravljanja rizikom koja obuhvata svaku bitnu liniju poslovanja.

Upravljanje rizikom uključuje kontinuiranu identifikaciju, mjerenje, praćenje i kontrolisanje svih bitnih rizika koji mogu nepovoljno uticati na postizanje ciljeva banke. Procedure za praćenje i procjenu rizika treba redovno ažurirati. Odbor direktora treba da pripremi strategiju i politike za upravljanje rizicima.

2.1.2. Smjernice o upravljačkom tijelu banke

- **Odgovornosti odbora direktora treba da su jasno razrađene u pisanom dokumentu. One treba da se odnose na uspostavljanje poslovnih ciljeva banke, strategije za upravljanje rizicima i rizični profil banke, kao i usvajanje politika neophodnih za postizanje tih ciljeva.**

Ova pitanja predstavljaju osnovu za pouzdano i prudenciono vođenje poslovanja i o njima treba da odluči odbor direktora banke.

Menadžment banke je odgovoran za implementaciju strategija i politika koje je uspostavio odbor direktora. Za olakšavanje tačne implementacije opštih ciljeva banke treba koristiti pisane smjernice, priručnike i ostala sredstva koja se smatraju neophodnim. Dokumentacija treba da obuhvati osnovne dužnosti i radne procedure odbora direktora. Ovi dokumenti, zajedno sa zapisnicima sa sastanaka odbora direktora treba da pomognu supervizoru da ocijeni poslovanje odbora direktora.

- **Menadžment banke treba da se stara da su strategije i politike saopštene svim relevantnim zaposlenim u banci.**

Menadžment banke treba da informiše zaposlene o strategijama i politikama, najmanje do nivoa koji je potreban da sprovedu određene dužnosti. Ovo se može ostvariti putem pisanih smjernica, priručnika ili na drugi način. Takođe je važno da zaposleni razumiju i da se pridržavaju politika i procedura koje se odnose na njihove dužnosti i odgovornosti.

- **Odbor direktora treba da sistematski i redovno pregleda strategije i politike za upravljanje rizicima u banci.**

Banka treba da uspostavi efikasne procese za identifikaciju, mjerenje, praćenje kontrolisanje i izvještavanje o rizicima kojima je izložena. Odbor direktora treba da obezbijedi da se relevantne strategije i politike izmijene i dopune kada je to neophodno da bi se obuhvatile promjene internih i eksternih faktora. Ovo je naročito važno za makroekonomsko okruženje u kome banka posluje i njenu poziciju u poslovnom ciklusu.

- **Odbor direktora treba da razvije i održava snažan sistem interne kontrole.**

Snažan sistem interne kontrole je veoma značajan za ICAAP. Odbor direktora je odgovoran za razvoj i održavanje sistema, kako bi se obezbijedilo efikasno i efektivno poslovanje, adekvatna kontrola rizika, prudenciono vođenje poslovanja, pouzdanost finansijskih i nefinansijskih informacija o kojima su dostavljeni izvještaji i koje su objelodanjene interno i eksterno, kao i usaglašenost za zakonima, podzakonskim aktima i internim politikama i procedurama banke.

Postoji više instrumenata koji su na raspolaganju odboru direktora za održavanje dovoljno visokih standarda interne kontrole, uključujući i funkciju usklađenosti i funkciju interne revizije.

- **Odbor direktora treba da obezbijedi da sistem interne kontrole omogućava adekvatnu podjelu dužnosti u cilju sprječavanja konflikta interesa.**

Prilikom razvoja sistema interne kontrole, odbor direktora treba da obezbijedi da postoji jasan, transparentan i dokumentovan proces odlučivanja i jasna raspodjela odgovornosti i ovlašćenja, kako bi se obezbijedila usaglašenost sa internim odlukama i procedurama. Mehanizmi interne kontrole treba da odgovaraju poslovanju banke i treba da uspostave pouzdane administrativne i računovodstvene procedure.

- **Odbor direktora treba da uspostavi efikasne strategije i politike za kontinuirano održavanje iznosa, vrste i raspodjele internog kapitala i sopstvenih sredstava koji su dovoljni za pokriće rizika u banci.**

Odbor direktora treba da obezbijedi da su strategije i politike banke koje se odnose na interni kapital i sopstvena sredstva sveobuhvatne i proporcionalne. Dokumentacija treba da sadrži informacije koje se vrste sopstvenih sredstava mogu koristiti (osnovni i dopunski kapital). Pored toga, raspodjela sopstvenih sredstava u okviru bankarske grupe mora biti usaglašena sa pravnim zahtjevima u vezi alokacije kapitala supsidijarnim licima.

- **Odbor direktora treba da prati i periodično procjenjuje efikasnost unutrašnje strukture upravljanja bankom.**

Odbor direktora treba da pregleda jednom godišnje i, ako je neophodno, izmijeni i dopuni svoje politike koje se odnose na unutrašnju strukturu upravljanja bankom. Ova učestalost se primjenjuje samo na pitanja o internom upravljanju koja obuhvataju ove smjernice.

Pregled strukture internog upravljanja treba obavljati na godišnjem nivou. Ovaj pregled treba da se fokusira na sve promjene internih i spoljnih faktora koji utiču na banku.

- **Odbor direktora treba da bude aktivan i nezavisan i treba da je u mogućnosti da objasni svoje odluke supervizoru i ostalim zainteresovanim stranama.**

Uprkos obavezama koje imaju prema ostalim zainteresovanim stranama, članovi odbora direktora treba da donose odluke koje su u najboljem interesu banke. Njihove odluke treba da su jasno zasnovane na primljenim informacijama i treba da uzmu u obzir sve relevantne faktore.

Članovi odbora direktora treba da posjeduju neophodnu stručnost da sprovedu svoje dužnosti i treba da imaju mogućnost da donose sopstvene ocjene i odluke.

- **Odbor direktora treba da razvije politike za izbor, utvrđivanje naknada, praćenje i planiranje adekvatne zamjene za ključni menadžment u slučaju prestanka njihove funkcije.**

Jedan od osnovnih zadataka odbora direktora je da obezbijedi da banka ima, i da će imati u budućnosti, kvalifikovan i iskusan ključni menadžment.

Šema naknada treba da bude uspostavljena tako da obeshrabruje nezdravo preuzimanje rizika ili dovođenje prihoda na maksimalan nivo u kratkom periodu.

- **Odbor direktora treba da promoviše visoke etičke i profesionalne standarde i kulturu interne kontrole.**

Implementiranje takvih standarda u cijeloj banci treba da pomogne da se smanje rizici kojima je izložena. Na primjer, kada se reputacija banke dovede u pitanje, gubitak povjerenja će se možda teško povratiti i to može imati posledice na

tržištu. Posebno će se smanjiti operativni rizik, ako je ovim standardima dat visok prioritet. Odbor direktora treba da uspostavi jasne politike za ispunjavanje ovih standarda i treba da redovno pregleda njihovu implementaciju.

2.1.3. Smjernice o internoj kontroli

- **Banka treba da uspostavi, adekvatno koristeći princip proporcionalnosti, funkciju usklađenosti i funkciju interne revizije.**

Ove funkcije interne kontrole treba da su nezavisne od linija poslovanja koje oni prate i kontrolišu.

Funkcije interne kontrole treba da su organizaciono nezavisne jedna od druge, pošto obavljaju različite funkcije. Linije izvještavanja treba direktno da idu prema odboru direktora. Potrebno je da funkcija usklađenosti i funkcija interne revizije imaju dovoljno resursa (dobro kvalifikovanih i iskusnih zaposlenih kao i dovoljan broj zaposlenih) na raspolaganju.

- **Funkcija usklađenosti treba da identifikuje i procijeni rizik usklađenosti.**

Odbor direktora je odgovoran za odobravanje politika banke u vezi rizika usklađenosti. Rizik usklađenost se definiše kao rizik pravnih ili regulatornih sankcija, materijalnog finansijskog gubitka ili gubitka reputacije koje može imati neka banka zbog svoje neusklađenosti sa zakonima, pravilima i standardima.

Da bi ispunio ovu obavezu, odbor direktora treba da uspostavi i objelodani u okviru banke politike za usklađenost. Menadžment banke treba da se stara da se te politike poštuju i izvještava odbor direktora o upravljanju banke rizikom usklađenosti. Pored toga, odbor direktora treba da uspostavi stalnu i efikasnu funkciju usklađenosti.

Funkcija usklađenosti treba da obezbijedi savjete menadžmentu banke o pitanjima usklađenosti sa zakonima, pravilima i standardima, kao i informacije za menadžment o događajima u toj oblasti. Funkcija usklađenosti može da procjenjuje mogući uticaj bilo koje promjene u pravnom okviru na poslovanje banke. Funkcija usklađenosti ima i ulogu da provjerava da li su novi proizvodi i nove procedure usaglašeni sa važećim pravnim okvirom i svim poznatim izmjenama i dopunama propisa koji jos nijesu stupili na snagu.

- **Funkcija interne revizije treba da omogućí odboru direktora da obezbijedi da je kvalitet internih kontrola efikasan i efektivan.**

Odbor direktora je odgovoran za uspostavljanje sistema interne kontrole u skladu sa regulatornim zahtjevima. Funkcija interne revizije je odgovorna za procjenu adekvatnosti internih kontrola i treba da dostavlja izvještaje o svojim nalazima odboru direktora.

Funkcija interne revizije treba da ima slobodan pristup odboru direktora i odboru za reviziju. Izvještaji o svim predlozima koje daje interna revizija za bitna

poboljšanja internih kontrola treba da se direktno dostavljaju odboru direktora. Sve preporuke revizije treba da budu predmet formalne procedure praćenja sa određenog nivoa upravljanja, kako bi se obezbijedilo njihovo rješavanje i o tome dostavio izvještaj.

Funkcija interne revizije treba da ocijeni adekvatnost okvira interne kontrole banke (uključujući i funkciju usklađenosti) i dostavi izvještaj o svojim nalazima. Ona takođe treba da ima nesmetan pristup relevantnim dokumentima i informacijama u svim linijama poslovanja. Ona treba da ocijeni usaglašenost svih aktivnosti i odjeljenja sa politikama i procedurama banke. Funkcija interne revizije mora da ocijenjuje da li su postojeće politike i procedure adekvatne.

- **U banci treba da postoje efikasni sistemi interne kontrole i pouzdani informacioni sistem koji obuhvataju sve značajne aktivnosti banke.**

Ključna komponenta aktivnosti banke je uspostavljanje i održavanje sistema za informisanje menadžmenta, koji porazumijeva veliki obuhvat aktivnosti. Ove informacije se dostavljaju u elektronskoj i drugoj formi. Banke moraju naročito biti svjesne organizacionih zahtjeva i zahtjeva interne kontrole koji se odnose na obradu informacija u elektronskoj formi. Nepouzdanost ili obmanjujuće informacije koje pružaju sistemi koji su loše kreirani i kontrolisani mogu nepovoljno uticati na odlučivanje menadžmenta.

Sistemi informisanja, uključujući i one koji čuvaju i koriste podatke u elektronskoj formi, moraju biti pouzdani, nezavisno praćeni i podržavani adekvatnim aranžmana u slučaju nepredvidljivih okolnosti.

- **Banka treba da uspostavi odgovarajuće interne procedure upozorenja koje omogućavaju da zaposleni saopštavaju svoje zabrinutosti u vezi internog upravljanja bankom.**

Banke se motivišu da usvoje odgovarajuće interne procedure upozorenja koje zaposleni mogu koristiti da ukažu na značajne neusklađenosti sa zakonom u vezi pitanja koja se odnose na interno upravljanje. Ove procedure treba da obezbijede povjerljivost u vezi sa identitetom zaposlenih koji ukazuju na nepravilnosti. Treba da postoji mogućnost za obavješćavanje o ovim pitanjima i van redovnih linija izvješćavanja (npr. rukovodiocu funkcije usklađenosti ili internom revizoru). Procedure za upozoravanje treba da se u pisanoj formi dostave zaposlenima u okviru banke, a informacije koje dostavljaju zaposleni korišćenjem procedura upozorenja treba, ako je relevantno, da su dostupne i odboru direktora.

2.1.4. Smjernice o javnom objelodanjivanju i transparentnosti

- **Banke treba da ispune zahtjeve transparentnosti u sprovođenju svog poslovanja.**

Za veliki broj banaka, očekivanja investitora, klijenata, rejting agencija i ostalih zainteresovanih subjekata, mogu zahtijevati visok stepen transparentnosti.

Pored objelodanjivanja podataka u skladu sa Zakonom o bankama i drugim propisima, javno objelodanjivanje je poželjno i u sljedećim oblastima: osnovna organizaciona struktura, struktura bonusa/naknada i priroda i obim transakcija sa povezanim licima. Takva objelodanjivanja omogućavaju zainteresovanim stranama da izvrše potpuniju i tačniju procjenu banke.

Banke takođe mogu smatrati da je poželjno da objelodane kako su organizovane jedinice za upravljanje rizikom, funkcija usklađenosti i interna revizija. Konačno, one mogu željeti da naglase glavne zadatke koje obavljaju ove jedinice i da opišu kako odbor direktora prati rad tih jedinica.

- **Svaka banka treba da predstavi svoju trenutnu i buduću poziciju na uravnotežen, tačan i blagovremen način.**

Informacije o trenutnoj poziciji banke treba da se usaglase sa svim pravnim zahtjevima u vezi objelodanjivanja takvih informacija. Informacije treba da budu tačne, relevantne, blagovremene i da im se može lako pristupiti kako bi se ispunile potrebe supervizora, investitora, klijenata, potrošača, agencija za dodjelu rejtinga i javnosti.

U slučajevima kada bi obezbjeđivanje visokog stepena tačnosti odložilo objavljivanje informacija koje zavise od rokova, banka treba da ocijeni koja je to odgovarajuća ravnoteža između roka i tačnosti, imajući u vidu zahtjev da se dostavi tačna i istinita slika o položaju banke. Ovo ne treba da se koristi za odlaganje redovnih zahtjeva za izvještavanje, i treba imati zadovoljavajuće objašnjenje okolnosti koje zahtijevaju izuzetak.

Objelodanjivanja treba da uključe naročito materijalne informacije o finansijskim i poslovnim rezultatima banke, faktorima rizika i strukture upravljanja i politike.

2.2. Smjernice o ICAAP-u

2.2.1 ICAAP

Osnovni cilj ICAAP-a je da se poboljša veza između rizičnog profila banke, upravljanja rizicima i kapitala banke.

ICAAP predstavlja proces kojim se obezbjeđuje da banka:

- adekvatno identifikuje, mjeri, agregira, prati i kontroliše rizike kojima je banka izložena;
- održava adekvatan iznos kapitala u odnosu na rizični profil banke;
- uspostavlja stabilne sisteme za upravljanje rizikom i dalje ih razvija.

Banka je odgovorna za definisanje i razvijanje svog ICAAP-a. Banka treba da u dijalogu sa supervizorom pokaže da je njena procjena adekvatnosti kapitala sveobuhvatna i da odgovara prirodi rizika koji proizilaze iz njenih poslovnih aktivnosti i poslovnog okruženja. Okvir za razvijanje ICAAP-a treba da je baziran na riziku. Regulativa iz oblasti bankarskog poslovanja naglašava važnost planiranja kapitala, ali i važnost upravljanja bankom i ostalih kvalitativnih aspekata upravljanja rizikom.

Prilikom procjene potreba za kapitalom, banke treba da su u mogućnosti da uzmu u obzir uticaj ekonomskih ciklusa i osjetljivost na druge eksterne rizike i faktore. Za veće i/ili složenije banke ovo može da znači obavezu razvoja odgovarajućih detaljnih i strogih stres testiranja i scenarija.

Banke razvijaju različite metodologije za procjenjivanje izloženosti riziku i utvrđivanje kapitala. Uvođenje ICAAP-a ne znači da se predlaže zamjena postojećih metoda koje su zadovoljavale potrebe banke u prethodnom periodu. Ipak, sve banke treba da propišu adekvatne procese.

Proces procjene adekvatnosti internog kapitala treba da bude ugrađen u poslovne i organizacione procese banke.

2.2.2 SMJERNICE za ICCAP

- **Svaka banka mora imati svoj ICAAP.**

Svaka banka koja ima dozvolu za rad izdatu od strane Centralne banke mora uspostaviti ICAAP.

- **Banka je odgovorna za adekvatnost ICAAP-a.**

Svaka banka je odgovorna za svoj ICAAP, kao i za postavljanje ciljeva kapitala koji su konzistentni sa rizičnim profilom banke i poslovnim okruženjem. ICAAP treba da se prilagodi okolnostima i potrebama banke i može da koristi inpute i definicije koje banka redovno koristi za interne svrhe.

Istovremeno, banka treba da je u mogućnosti da pokaže kako njen ICAAP ispunjava supervizorske zahtjeve.

Banka zadržava punu odgovornost za svoj ICAAP i u slučaju eksternalizacije procesa, bez obzira na stepen eksternalizacije, i treba da je upoznata da eksternalizacija ne oslobađa potrebe da obezbijedi da njen ICAAP u potpunosti odražava specifični položaj i individualni rizični profil te banke.

- **Kreiranje ICAAP-a treba da je u potpunosti definisano, politika kapitala banke treba da je u potpunosti dokumentovana i odbor direktora i menadžment banke treba da preuzmu odgovornost za ICAAP.**

Odgovornost za uspostavljanje i kreiranje ICAAP-a imaju odbor direktora i menadžment banke. Konceptualno kreiranje ICAAP-a (obuhvat, opšta metodologija i ciljevi) treba da odobri odbor direktora, a tehnički koncept ICAAP-a predstavlja odgovornost menadžmenta banke.

Odbor direktora je odgovoran i za integrisanje planiranja i upravljanja kapitalom u opštu kulturu banke o upravljanju rizicima. Menadžment treba da obezbijedi da se politike i procedure planiranja i upravljanja kapitalom saopštavaju i implementiraju na nivou cijele banke i da ih podržava dovoljan broj definisanih nadležnosti i resursa.

ICAAP banke (tj. metodologije, pretpostavke i procedure), kao i politika o kapitalu treba da se formalno dokumentuju i treba da ih odbor direktora pregleda i odobri.

Rezultati ICAAP treba da se dostavljaju u obliku izvještaja odboru direktora.

- **ICAAP treba da predstavlja sastavni dio procesa upravljanja i kulture odlučivanja u banci.**

ICAAP treba da bude sastavni dio procesa upravljanja bankom kako bi omogućio odboru direktora da procjenjuje, na stalnoj osnovi, rizike koji su svojstveni aktivnostima banke i koji su materijalno značajni za banku.

Rezultate postupka ocjenjivanja adekvatnosti kapitala banka koristi i za:

- definisanje i praćenje ostvarenja strategije upravljanja rizicima;
- alokaciju kapitala;
- donošenje odluka u procesu kreditiranja i planiranja;
- donošenje značajnih strateških odluka (npr. ponuda novog proizvoda, ulazak na nova tržišta, i dr.).

- **ICAAP treba da bude predmet redovnog internog pregleda.**

ICAAP treba da bude predmet redovnog nezavisnog internog pregleda i to onoliko često koliko se smatra neophodnim za obezbjeđivanje da su rizici adekvatno pokriveni kapitalom i da to pokriće odražava trenutni rizični profil banke. Ovaj pregled treba da se sprovodi najmanje jednom godišnje.

Svaka promjena strateškog cilja banke, poslovnog plana, poslovnog okruženja ili ostalih faktora koji materijalno utiču na pretpostavke ili metodologije korišćene u ICAAP-u treba da se prilagode za ICAAP. Novi rizici koji nastaju u poslovanju banke treba da se identifikuju i uključe u ICAAP.

- **ICAAP treba da bude baziran na riziku.**

Adekvatnost kapitala banke treba da je u funkciji njenog rizičnog profila. Banka treba da postavi ciljeve kapitala koji su konzistenti sa njenim rizičnim profilom i poslovnim okruženjem.

Banka može, prilikom donošenja odluke o tome koliko kapitala treba da posjeduje, uzeti u obzir i druge elemente, kao što su ciljevi vezani za eksterni rejting, tržišna reputacija i strateški ciljevi. Međutim, ako su u proces uključeni i drugi elementi, banka mora biti u mogućnosti da u dijalogu sa supervizorom pokaže kako su ti elementi uticali na njene odluke o iznosu kapitala koji će se držati.

Postoje određene vrste rizika (koji se teže kvantifikuju) gdje ICAAP treba da se više fokusira na kvalitativnu procjenu, upravljanje rizikom i ublažavanje rizika. Banka treba da definiše za koje rizike je potrebno kvantitativno mjerenje, a za koje rizike se vrši kvalitativna procjena.

Banka koja koristi metodologije iz Odluke kao polaznu osnovu za ICAAP, treba da razmatra razvijanje metodologija u potpunosti zasnovanih na riziku.

- **ICAAP treba da bude sveobuhvatan.**

ICAAP treba da obuhvati sve materijalno značajne rizike kojima je banka izložena, imajući pri tom u vidu da ne postoji standardna kategorizacija vrsta rizika i definicija njihove materijalne značajnosti. ICAAP treba □da obuhvati: rizike za koje je Odlukom propisana metodologija za izračunavanje potrebnog kapitala, rizike koji se odnose na te rizike, materijalno značajne rizike koji nijesu obuhvaćeni Odlukom i faktore rizika koji su eksterni za banku.

Za definisanje rizika banka može da koristi definicije iz zakonskih i podzakonskih akata kojima se uređuje bankarsko poslovanje, kao i sljedeće definicije:

- rizik koncentracije je dio kreditnog rizika koji se odnosi na velike (povezane) individualne izloženosti i značajne izloženosti prema grupama drugih ugovornih strana, čiju vjerovatnoću neizmirenja opredjeljuju i zajednički osnovni faktori (sektor, ekonomija, geografska područje i dr.),
- reputacioni rizik je postojeći ili potencijalni rizik u odnosu na prihode i kapital banke koji proizilazi iz nepovoljne percepcije slike banke od strane klijenata, drugih ugovornih strana, akcionara, javnosti, investitora ili regulatora,
- rezidualni rizik je podkategorija kreditnog rizika i predstavlja rizik da su priznato mjerenje rizika i tehnike za ublažavanje koje koristi banka manje efikasni nego što se očekivalo,
- rizik izmirenja/ispоруke je rizik da banka isporuči prodatu aktivu ili novac drugoj ugovornoj strani i da neće primiti kupljenu aktivu ili novac kao što se očekivalo,
- strateški rizik je postojeći ili potencijalni rizik u odnosu na prihode i kapital koji proizilazi iz promjena u poslovnom okruženju i iz nepovoljnih poslovnih odluka, neodgovarajuće implementacije odluka i nedostatka adekvatnog odgovora na promjene u poslovnom okruženju.

- **ICAAP treba da bude usmjeren i prema budućnosti**

ICAAP treba da uzme u obzir strateške planove banke i njihovu povezanost sa makroekonomskim faktorima.

Strategija planiranja kapitala treba da obezbijedi održavanje nivoa kapitala minimalno na propisanom nivou i koji može podržati faktore kao što su očekivani rast plasmana i budućih izvora sredstava, politiku dividendi kao i sve prociklične varijacije zahtjeva za minimalnim sopstvenim sredstvima.

Planom upravljanja kapitalom se definišu:

- strateški ciljevi i vremenski period za njihovo ostvarivanje, uzimajući u obzir uticaj makroekonomskih činilaca i promjena smjera ekonomskog ciklusa na strateške planove;
- postupci planiranja kapitala i odgovornosti za taj postupak;
- način na koji će banka obezbjeđivati potrebni kapital u budućnosti;
- relevantna kapitalna ograničenja;
- opšti plan za postupanje u nepredviđenim okolnostima (npr. način pribavljanja dodatnog kapitala, ograničavanje poslovne aktivnosti ili korišćenje tehnika za ublažavanje rizika).

Banka treba da sprovodi odgovarajuća stresna testiranja koja uzimaju u obzir, na primjer, rizike koji su specifični za određene države u kojoj posluje i određenu fazu poslovnog ciklusa. Banka treba da analizira uticaj koji novo zakonodavstvo, aktivnosti konkurenata i ostali faktori mogu imati na njeno poslovanje, kako bi odredila koje promjene u okruženju treba da uključi pri stres testiranju.

- **ICAAP treba da se zasniva na adekvatnim procesima za mjerenje i procjenu.**

Banke treba da imaju dokumentovani proces za procjenu rizika.

Rezultati i nalazi ICAAP-a treba da se uključe u procjenu banke o njenoj strategiji i sklonosti ka riziku (risk appetite). Za banke sa manje složenim poslovnim aktivnostima, za koje je autentično strateško planiranje kapitala teže, rezultati procesa uglavnom treba da utiču na upravljanje njenim rizičnim profilom (na primjer, kroz promjene u kreditiranju ili korišćenjem tehnika za ublažavanje rizika).

Ne postoji jedinstveni model kreiranja procesa. U zavisnosti od razmatranja proporcionalnosti i razvoja prakse, banke mogu kreirati svoje ICAAP na različite načine.

- **ICAAP treba da dovede do prihvatljivog rezultata.**

Rezultati ICAAP-a treba da budu prihvatljiv ukupan kapital i procjena. Banka treba da je u mogućnosti da na adekvatan način objasni supervizoru sličnosti i razlike između zahtjeva ICAAP-a (koji treba da pokrije sve materijalne rizike) i regulatornih zahtjeva.

Banke bi trebalo da u što većoj mjeri objelodanjuju informacije koje nijesu povjerljive, jer se na taj način mogu bankama obezbijediti podaci za upoređivanje njihovog ICAAP-a sa srodnom grupom banaka, za interne potrebe.

III. Smjernice o SREP-u i RAS-u

3.1. SREP

Obaveza supervizorskog pregleda i ocjene (SREP) je propisana Odlukom. U cilju procjene ICAAP-a, uključujući adekvatnost kapitala banke, supervizor pregleda izloženosti banke prema svim materijalno značajnim rizicima (njen rizični profil), adekvatnost i pouzdanost internog upravljanja i ICAAP. Supervizor procijenjuje i to da li kapital predstavlja adekvatno sredstvo za eliminisanje slabosti banke.

Proces supervizorskog pregleda i ocjene treba da se pripremi tako da obezbijedi konzistentan tretman svih banaka, imajući u vidu da se banke razlikuju po rizičnom profilu, strategiji i upravljanju. Supervizor treba da pripremi aranžmane za prikupljanje i verifikovanje relevantnih informacija i procedure za održavanje kvaliteta i konzistentnosti procjena rizika. Bitan element SREP-a je i sposobnost da se kvalitativno procijene sve vrste rizika i upravljanje tim rizicima u kontekstu internog upravljanja bankom.

Supervizor procjenjuje rizični profil banke korišćenjem raznih izvora (uključujući statističke analize off-site kontrolora, on-site kontrole i komunikaciju za menadžmentom banke) kao dio prudencione i efikasne supervizije zasnovane na riziku. Ovo treba da pruži osnovu supervizoru da izvrši (između ostalog) ocjenu rizičnog profila banke. Ovi izvori takođe treba da omoguće supervizoru da primijeni prudencione i efikasne mjere tokom perioda koji odredi, kao i da održava tačnu i ažurnu sliku rizičnog profila banke, sa aspekta napredovanja banke u realizaciji izrečenih mjera i/ili ostalih događaja koji mogu imati značajan uticaj na procjenu rizika.

3.1.1. Smjernice o SREPu

- **SREP treba da predstavlja sastavni dio opšteg pristupa supervizije baziranog na riziku.**

Proces supervizorskog pregleda i ocjene predstavlja sastavni, eksplicitni i formalni dio opšteg pristupa superviziji baziranog na riziku.

- **SREP treba primijeniti na sve banke koje imaju dozvolu za rad.**

SREP kao dio prudencione i efikasne supervizije zasnovane na riziku primjenjuje se na sve banke koje su dobile dozvolu za rad u skladu sa Zakonom o bankama.

- **SREP treba da obuhvati sve aktivnosti banke.**

U proces ocjene uključuju se značajne poslovne jedinice banke, bez obzira da li posluju u zemlji ili u inostranstvu.

- **SREP treba da obuhvati sve materijalne rizike i interno upravljanje.**

Supervizor ocjenjuje poslovne rizike banke i interno upravljanje (uključujući kontrolu usklađenosti i internu reviziju).

Ocjena se usmjerava na identifikovanje rizičnog profila banke i procjenu kvaliteta sistema banke za upravljanje rizikom. Poslovni rizici treba da obuhvate sve aktivnosti i sve značajne poslovne jedinice. Ocjena supervizora, uključuje, kao minimum, procjenu kvaliteta internog upravljanja, menadžment, organizacionu strukturu, upravljanje rizicima, kao i internu reviziju i funkciju usklađenosti. Supervizor pregleda i sisteme koje su uspostavljeni za ublažavanje rizika, kao i adekvatnosti i sastav kapitala koji se drži za pokriće tih rizika.

Ocjena treba da bude napredna u smislu da treba da razmotri da li će se rizični profil banke promijeniti u budućem periodu, na osnovu informacija koje su poznate u vrijeme ocjene.

Supervizor može da koristi stresna testiranja koja bi mu pomogla da utvrdi potrebu za ranom intervencijom.

- **SREP se koristi za pregled i procjenu ICAAP-a banke.**

Supervizor procjenjuje ICAAP banke kao dio svog SREP-a. Ovo treba da uključi razmatranje pretpostavki, komponenti, metodologiju, obuhvat i rezultat ICAAP-a banke. Ovaj pregled treba da obuhvati procese banke za upravljanje rizikom i njenu procjenu adekvatnosti kapitala. Supervizor pregleda uspostavljene kontrole za ublažavanje rizika, kao i adekvatnost i sastav kapitala koji se drži za pokriće tih rizika.

- **SREP se koristi za pregled i procjenu usaglašenost banke sa propisanim zahtjevima.**

Kao dio SREP-a, supervizor ocjenjuje i usaglašenost banke sa svim minimalnim zahtjevima propisanim Odlukom.

- **SREP treba da identifikuje postojeće ili potencijalne probleme i glavne rizike sa kojima se banka suočava i nedostatke u okvirima za kontrolisanje i upravljanje rizikom kao i da obezbijedi ocjenu u kojoj mjeri se banka može osloniti na rezultate ICAAP-a.**

Ovaj proces omogućava supervizoru da kreira pristup za pojedinačni banku, obezbijedi osnovu za opšti pristup supervizora za banku i njene aktivnosti i ohrabri banke da poboljšaju svoje sisteme za upravljanje rizikom.

- **SREP obezbjeđuje supervizoru informacije o potrebi primjene prudencionijskih mjera.**

Kada ocijeni adekvatnost kapitala banke u odnosu na njen rizični profil, supervizor odmah treba da identifikuje sve prudencione i efikasne mjere ili ostale supervizorske aktivnosti koje su potrebne.

- **Rezultati SREP-a treba da se saopšte banci na odgovarajućem nivou, zajedno sa svim aktivnostima koje se zahtijevaju od banke i svim značajnim aktivnostima koje supervizor planira.**

Supervizor će banci saopštiti rezultate SREP-a. Ovo se može uraditi u okviru dijaloga između supervizora i banke o internim sistemima koje je banka koristila za procjenu adekvatnosti kapitala.

Ovaj pregled i ocjena dozvoljavaju supervizoru, između ostalog, da pruži kvalitativne povratne informacije banci o adekvatnosti upravljanja rizikom i internim kontrolama u odnosu na njen rizični profil i da procijeni i shvati u kojem obimu rezultat ICAAP-a može služiti kao input za SREP.

- **Ocjena supervizora treba da bude formalno pregledana najmanje na godišnjoj osnovi, kako bi se obezbijedilo da je ažurirana i da je tačna.**

SREP ne mora uvijek da obezbijedi punu procjenu rizika. Međutim, supervizor treba kao minimum da uzima u obzir značajne promjene opšteg rizičnog profila banke tokom jednogodišnjeg perioda. Supervizor će uzeti u obzir rezultate bilo

koje supervizorske aktivnosti i ostale informacije primljene tokom tog perioda i razmotriće da li je vrijeme za sljedeću punu procjenu odgovarajuće. Pored toga, sve značajne informacije primljene tokom kontinuiranog praćenja i supervizije koje su od uticaja na rizični profil banke, treba da iniciraju supervizora da razmotri potrebu formalnog pregleda ili sveobuhvatne procjene rizika.

3.2. RAS

Sistem za procjenu rizika (RAS) predstavlja sredstvo supervizora za organizovanje korišćenja resursa supervizora (planiranje, postavljanje prioriteta i raspored), kao i za obavljanje i upravljanje supervizorskom procjenom rizika. Ovaj sistem predstavlja osnovu i praktični vodič po sistemu “korak po korak” za prvu fazu SREP-a. Zbog toga, RAS predstavlja osnovni instrument koje supervizor interno koristi.

3.2.1. Smjernice za RAS

- **U cilju sprovođenja opšte procjene banke, supervizor treba da definiše smjernice koje obuhvataju procjenu rizika i kontrola u banci.**

Opšta procjena rizika i kontrola treba da se izvrši tako da olakša raspored resursa prema onim bankama (ili onim oblastima u okviru banke) kojima je potrebno najviše pažnje.

Supervizor treba da uspostavi pojedinačno rangiranje nivoa rizika i kontrola. Može biti korisno uspostaviti standardno bodovanje ili rejting za određene rizike u okviru poslovnih jedinica banke. U određenim okolnostima, na primjer, kada ne postoji dovoljno informacija za postojanje bodovanja ili rejtinga na početku, supervizor može uspostaviti konzervativno ili visoko standardno bodovanje ili rejting, a zatim, prilikom budućih analiza, po potrebi vršiti odgovarajuće ispravke.

- **U cilju procjene rizika i kontrola u banci, supervizor treba da pripremi analizu aktivnosti banke, razloženu do materijalno značajnih poslovnih jedinica ili procesa gdje su rizici stvarno preuzeti i gdje se u velikoj mjeri kontrole zaista primjenjuju.**

Supervizor treba da formuliše pravila za strukturu procesa, uzimajući u obzir potrebu da se identifikuju razni poslovni elementi u skladu sa supervizijom, u svrhe planiranja.

Početna tačka je generalni opis banke. Kako bi se olakšalo identifikovanje, procjena i grupisanje rizika i kvalitet kontrola, banka se može podijeliti na poslovne jedinice ili procese. Ova podjela je naročito korisna za bankarske grupe i sistemski važne banke, a može se pojednostaviti za manje banke.

Ovaj proces može uključiti sljedeće (osnovni proces će biti isti za velike i male banke, ali će biti složeniji za velike subjekte):

- identifikaciju svih poslovnih jedinica ili procesa, korišćenjem organizacione šeme banke kao polazne osnove,

- identifikaciju centralizovane grupe funkcija da bi se olakšala procjena rizika i kontrola na nivou bankarske grupe, kao što je opšti strateški rizik, kvalitet članova upravljačkog tijela, linije izvještavanja i centralizovano upravljanje (npr, upravljanje rizikom, interna revizija i interna kontrola),
- utvrđivanje značaja (materijalnosti) svake jedinice ili procesa korišćenjem kvantitativnih (npr. doprinos prihodima, profitu ili kapitalu) i kvalitativnih kriterijuma,
- procjenu relativnog uticaja poslovnih jedinica ili procesa na opštu procjenu rizika i kontrola.

Dok je ova podjela posebno važna za bankarske grupe, pristup zasnovan na individualnom subjektu je veoma važan za efikasnu komunikaciju između supervizora zemlje domaćina i matične zemlje kada grupa ima prekogranična supsidijarna lica. Pristup zasnovan na individualnom subjektu je takođe važan za dijalog između supervizora i banke o odgovarajućoj raspodjeli kapitala u okviru grupe. Pristup na osnovu individualnog subjekta treba imati u vidu, jer to pomaže pri obezbjeđivanju da raspodjela kapitala ostane odgovarajuća, odnosno da alokacija kapitala ostane srazmjerna distribuciji rizika, tako da svaka banka, uključujući i matično lice, ima odgovarajući iznos kapitala koji je relativan rizicima u svakoj državi i da ima dovoljno prostora za rast.

Supervizor treba da odabere relevantne kategorije rizika koje želi da uključi u procjenu jer ne mogu se sve kategorije rizika primijeniti ili biti relevantne sa svaku poslovnu jedinicu ili proces.

U poslednjem koraku procesa podjele, supervizor odlučuje da li će da obavi sveobuhvatnu ekspertsku procjenu ili pojednostavljenu, manje detaljnu procjenu. U ovom drugom slučaju, bodovi ili rejtingi se mogu dodijeliti direktno na zbirnom nivou.

- **Sistem procjene rizika treba da obuhvati sve relevantne rizike i faktore internog upravljanja, dok se istovremeno pravi jasna razlika između njih.**

U cilju podržavanja uporedivosti različitih sistema za procjenu rizika i s obzirom na potrebu za prekograničnom saradnjom i razmjenom informacija, supervizor treba da uzme u obzir puni set rizika i principa koji su prikazani u ovom dokumentu.

- **U cilju upoređivanja rezultata svih procjena rizika, između raznih banaka u okviru zemlje i između zemalja, rezultati procjene rizika supervizije treba da se zasnivaju na procjeni kvantitativnih i kvalitativnih informacija.**

Osnovu RAS-a predstavlja procjena rizičnog profila i kvaliteta kontrola banke kroz superviziju. Ova procjena treba da obuhvati sve značajne poslovne jedinice i procese. Rejting sistem treba da bude kreiran kako bi obeshrabrio trend dodjele prosječnih bodova za rizike ili kontrole grupi banaka. Svaka kategorija rizika i kontrole treba da bude dalje podijeljena na svoje osnovne determinante (na primjer, kreditni rizik se može sastojati od vjerovatnoće neizmirenja obaveza, koncentracije i korelacije, stope povraćaja i dr.). Rejting sistem može obuhvatiti i kvalitet kreditnog portfolija i iznos rezervisanja.

Ove determinante treba da se ocijene kvalitativnom procjenom koja se može izraziti u (kvantitativnim) bodovima ili rejtinzima. Kvantitativne informacije kao i kvalitativne informacije su neophodne za obezbjeđivanje ključnih uvida u određene rizike i treba da se koriste da obrazuju ukupnu kvalitativnu i kvantitativnu procjenu.

Supervizor može javno objelodaniti kriterijume koji predstavljaju osnovu za bodovanje ili utvrđivanje rejtinga.

Pored već postojećih saznanja i profesionalne ocjene u vezi kontrolisane banke, supervizor može koristiti druge izvore informacija koji mu pomažu da procijeni rizike i kontrolne aktivnosti banke za ublažavanje rizika, kao što su:

- informacije iz izvještaja o kontroli, uključujući informacije dostupne iz neposrednih kontrola,
- obavezne izvještaje koje dostavlja banka (na primjer, informacije o kreditnom riziku dostavljene u izvještajima o velikim izloženostima, izloženostima riziku zemlje, ukupnim rezervisanjima, nekvalitetnim kreditima, i dr.),
- informacije iz izvještaja o usaglašenosti sa regulatornim zahtjevima,
- intervjui (i zapisnici sa ovih intervjuova) sa menadžmentom i zaposlenim u banci,
- izvještaji koji se mogu dostaviti na zahtjev supervizora (npr., bilans uspjeha, bilans stanja, dokumenti o strategijama i politikama i dr.),
- interni zapisnici sa raznih sastanaka u banci (npr. odbora direktora, ALCO, kreditnog odbora i dr.),
- izvještaji internih i eksternih revizora o kontrolisanoj banci.

Supervizor može razviti IT alate koji podržavaju metod procjene rizika. Ovo može olakšati procjenu rizika i kontrola i poboljšati efikasnost, a takođe može pomoći standardizaciji sistema i olakšati poređenja i prenos informacija između supervizora u okviru iste zemlje ili između različitih zemalja.

- **Treba uspostaviti procedure za obezbjeđivanje kvaliteta, kako bi se održali kvalitet i konzistentnost procjena rizika.**

Obezbiđenje kvaliteta je jedan od ključnih elemenata u ukupnom procesu procjene rizika, koji održava kvalitet i konzistentnost rezultata procjene i mogu ga sačinjavati sljedeći elementi:

- adekvatan proces ispitivanja, uključujući redovan pregled opšteg procesa procjene rizika,
- redovan pregled individualnih procjena. Konzistentnost i uporedivost se može obezbijediti sa minimalnim brojem od dva lica koja obavljaju različite korake u analizi rizika (princip „četvoro očiju“),
- proces procjene rizika može podržati i određeni odabrani tim, koji može podržati supervizora tokom procjena, komunicirati sa upravljačkim tijelom banke i međunarodnim institucijama, dalje razvijati metodologiju za procjenu rizika i softverska sredstva,
- istorijski podaci o rejtinzima, tako da se promjene procjene mogu pratiti do odgovornog supervizora.

- **Supervizor treba da uporedi rezultate RAS-a sa ishodom ICAAP-a i analizira njihovu konzistentnost.**

RAS ne predstavlja paralelni ili sekundarni ICAAP ili referentno mjerilo za sopstvene procese banke. Međutim, ako se ocijeni da ICAAP banke nije adekvatan, RAS treba da bude u mogućnosti da pomogne u utvrđivanju, generalno, opšteg rizičnog profila banke i može ukazati na kapital potreban za pokriće svih rizika.

IV. SREP - ICAAP interakcija i prudencione mjere

4.1 Dijalog

Dijalog između banke i supervizora je ključni dio procesa supervizorskog pregleda. Ovaj dokument naglašava uključivanje supervizora i banaka i njihovu interakciju, čiji je cilj priprema jasnog i konzistentnog dijaloga. Dijalog treba da obuhvati sve aspekte poslovnog rizika i internog upravljanja (uključujući kontrolu usklađenosti i internu reviziju). U cilju obezbjeđivanja transparentnosti i konzistentnosti u dijalogu i unaprjeđenja približavanja supervizorskih praksi, procesi supervizije treba da se detaljno propišu.

Intenzitet i dubina dijaloga treba da budu srazmjerni prirodi obima, složenosti i sistemskoj važnosti banke. Na primjer, od malih i ne tako složenih banaka se ne očekuje da imaju sofisticirani ICAAP, a supervizor ne treba da ima intenzivan i sveobuhvatan dijalog o tome.

Supervizor istražuju, kroz dijalog sa bankom, kako banka uspostavlja svoje strategije za rizike, kako identifikuje, mjeri, prati i kontroliše rizike koje preuzima i kako postavlja ukupne kapacitete za preuzimanje rizika. Treba pripremiti dijalog koji će obuhvatiti elemente kao što je interno upravljanje (uključujući kontrolu usklađenosti i internu reviziju), organizaciju poslovanja banke i način na koji banka alokira kapital za rizike.

4.2. Smjernice o dijalogu

- **Supervizor treba da ima metodologiju za pripremu dijaloga sa bankom.**

Ključni element SREP-a je dijalog između supervizora i banke. On supervizoru obezbjeđuje informacije o načinu na koji je ICAAP banke pripremljen, pretpostavkama koje se koriste za utvrđivanje osnovnih rizika u različitim sektorima i vrstama rizika, osjetljivosti na rizike, nivoe pouzdanosti tih pretpostavki, kao i o tome kako su rizici grupisani.

Procjena supervizora treba da se zasniva na pregledu ICAAP-a banke. Namjera SREP-a nije da se izvrši paralelno ponovno izračunavanje zahtjeva za kapitalom (iako neki oblik nezavisnog obračunavanja može biti neophodan u slučajevima kada ICAAP banke ima takvih nedostataka da ne može predstavljati dobru osnovu za dijalog supervizora sa bankom).

Nije odgovarajući pristup da supervizor stupi u dijalog ICAAP - SREP sa unaprijed koncipiranim idejama o tome da li kapital koji drži banka adekvatno pokriva sve materijalne rizike. Banka treba da opravda svoj proces za identifikovanje i mjerenje rizika i zatim da opravda iznos kapitala koji izdvaja za te rizike, uzimajući u obzir ostale kvalitativne faktore za ublažavanje rizika.

Banka treba da je u mogućnosti da objasni bilo koju razliku između sopstvene procjene potreba za kapitalom i zahtjeva za sopstvenim sredstvima.

- **Struktura dijaloga treba da obuhvati četiri glavna elementa.**

Dijalog treba da obuhvati sljedeća četiri elementa:

- rizike koji su obuhvaćeni Odlukom (kreditni rizik, rizik izmirenja/isporuke i rizik druge ugovorne strane, tržišne rizike i operativni rizik);
- rizike koji se odnose na rizike za koje je Odlukom propisana metodologija za izračunavanje potrebnog kapitala, kao što su rezidualni rizik kod ublažavanja kreditnog rizika i rizik sekjuritizacije;
- materijalno značajne rizike koji nijesu obuhvaćeni Odlukom o adekvatnosti kapitala, a kojima banka može biti izložena kao što su: rizik kamatne stope koji ne proizilazi iz trgovačkih aktivnosti banke, rizik koncentracije, rizik likvidnosti, rizik zemlje, rizik reputacije i strateški rizik;
- faktore rizika koji su eksterni za banku, a koji mogu da proiđu iz regulatornog, ekonomskog ili poslovnog okruženja i koji nijesu uključeni u ostale rizike.

Važno je naglasiti da ovi elementi ne treba da se tumače tako da postojanje tih rizika automatski dovodi do povećanja kapitala. Supervizor će prilikom razmatranja odnosa između kvalitativnih i kvantitativnih komponenti, sa pažnjom vršiti ocjenu, uvažavajući kvalitativna mjerila koja mogu biti efikasni faktori za ublažavanje rizika, sama po sebi ili u kombinaciji sa kapitalom. Isto tako, to nije pitanje mehaničkog grupisanja rizika i kapitala koji se može pripisati tim rizicima. Mogu postojati dobri razlozi zašto ukupan iznos izdvojenog kapitala može da bude manji od zbira individualnih elemenata rizika, s tim što ti razlozi treba da budu procijenjeni u kontekstu sveobuhvatnog pristupa koji bi trebalo da bude dovoljno snažan.

- **Supervizori treba da koristi dijalog kako bi testirao i ispitao ICAAP i razmijenio stavove u cilju postizanja boljeg razumijevanja osnovnih pretpostavki i procesa.**

Da bi ovaj proces bio efikasan, supervizor treba da ima dovoljno saznanja kako se utvrđuje ICAAP i razlike zahtjeva koji proizilaze iz ICAAP-a i Odluke. Ovo pomaže supervizoru da ocijeni ICAAP. Ovaj proces naglašava važnost analiziranja glavnih elemenata, razumijevanje razlika između pretpostavki ICAAP-a i Odluke i razumijevanje mjere u kojoj je banka koristila efekte diversifikacije i korelacije.

U praksi, supervizor može da koristi rezultate RAS-a i kombinaciju on-site i off-site kontrola, za povećanje nivoa shvatanja ICAAP-a banke.

Banka može praviti izmjene ICAAP-a u toku dijaloga kao odgovor na osporavanja i povratne informacije od supervizora. Nakon dijaloga, supervizor će uraditi procjenu.

- **Učestalost i obuhvat dijaloga utvrđuje supervizor u skladu sa svojom procjenom rizičnog profila i/ili sistemskog značaja svake banke.**

Supervizor, a ne banka, treba da utvrdi kada dijalog treba da počne i koliko će biti intenzivan. Supervizor utvrđuje i prirodu i obuhvat dijaloga na osnovu vrste banke i rangiranja srodne grupe.

Iako intenzitet dijaloga varira između i unutar srodnih grupa banaka (odražavajući prirodu srodne grupe i zabrinutosti supervizora na osnovu procjene rizika), supervizor utvrđuje osnovna referentna mjerila za intenzitet korišćenja supervizorskih resursa za svaku srodnu grupu, a nakon toga vrši rangiranje tih mjerila za banke za koje se ocijeni da nose veći rizik.

4.2 Smjernice o prudencionim i efikasnim mjerama

- **Prudencione mjere, za rješavanje pitanja identifikovanih kroz SREP, ili kroz kontinuiranu superviziju, treba odmah da se primijene.**

Ako supervizor smatra da ICAAP neke banke ne odražava adekvatno ukupni rizični profil te banke ili ne dovodi do adekvatnog kapitala, treba da razmotri primjenu prudencionih mjera.

Iz seta mjera utvrđenih Zakonom o bankama, supervizor će se prvenstveno fokusirati na mjere kojima se zahtijeva od banke da :

- ima sopstvena sredstva ili druge pokazatelje adekvatnosti kapitala iznad minimalno propisanog nivoa, i/ili utvrdi strožije limite u poslovanju;
- poboljša okvire sistema interne kontrole i upravljanja rizicima;
- privremeno obustavi ili ograniči obavljanje pojedinih ili svih poslova, otvaranje novih organizacionih djelova ili uvođenje novih proizvoda;
- smanji rizik koji proizilazi od njenih aktivnosti, proizvoda i sistema.

Obuhvat predviđenih supervizorskih mjera treba da se identifikuje kao proizvod SREP-a. Konačnu odluku o tome koje mjere se preduzimaju prema banci donosi supervizor, uzimajući u obzir ishod dijaloga sa bankom.

Izbor prudencionih mjera treba da se utvrdi shodno ozbiljnosti i osnovnim uzrocima situacije u banci i obimu mjera i sankcija koje su na raspolaganju supervizoru. Zahtjev za sopstvenim sredstvima treba, međutim, da se izrekne banci kod koje postoji neravnoteža između rizika u poslovanju i okvira interne kontrole i rizika, ako se ta neravnoteža ne može otkloniti drugim prudencionim mjerama ili supervizorskim aktivnostima u odgovarajućem roku.

Zahtjev za specifičnim sopstvenim sredstvima može se postaviti kada supervizor ocijeni da će nivo sopstvenih sredstava koji drži banka biti neadekvatan u odnosu njen ukupni rizični profil. Činjenica je da ne postoji egzaktni metod za utvrđivanje iznosa potrebnog kapitala, i da kapital ne predstavlja dugoročnu zamjenu za ispravljanje nedostataka u sistemima i kontrolama. Zato se u praksi, proces u značajnoj mjeri oslanja na subjektivnu ocjenu, uz konzistentnost pristupa u odnosu na srodne grupe, kako bi se obezbijedila jednaka pravila za sve.

- **Prudencione mjere treba da se odmah saopšte i da budu dovoljno detaljne.**

Prilikom obrazlaganja svoje odluke o prudencionim mjerama, supervizor treba da:

- dovoljno detaljno objasni faktore koji su doveli do zaključaka o procjeni rizika,
- ukaže na oblasti u kojima su uočene slabosti i na rokove za aktivnosti za otklanjanje tih slabosti,
- objasni razloge zbog kojih se zahtjeva usklađivanje kapitala banke,
- ukaže kako se sistemi i kontrole mogu poboljšati da bi bili adekvatni za rizike i aktivnosti banke i kako bi se ta poboljšanja odrazila na zahtjeve za kapitalom.

Primjena ICAAP-a

Uvod

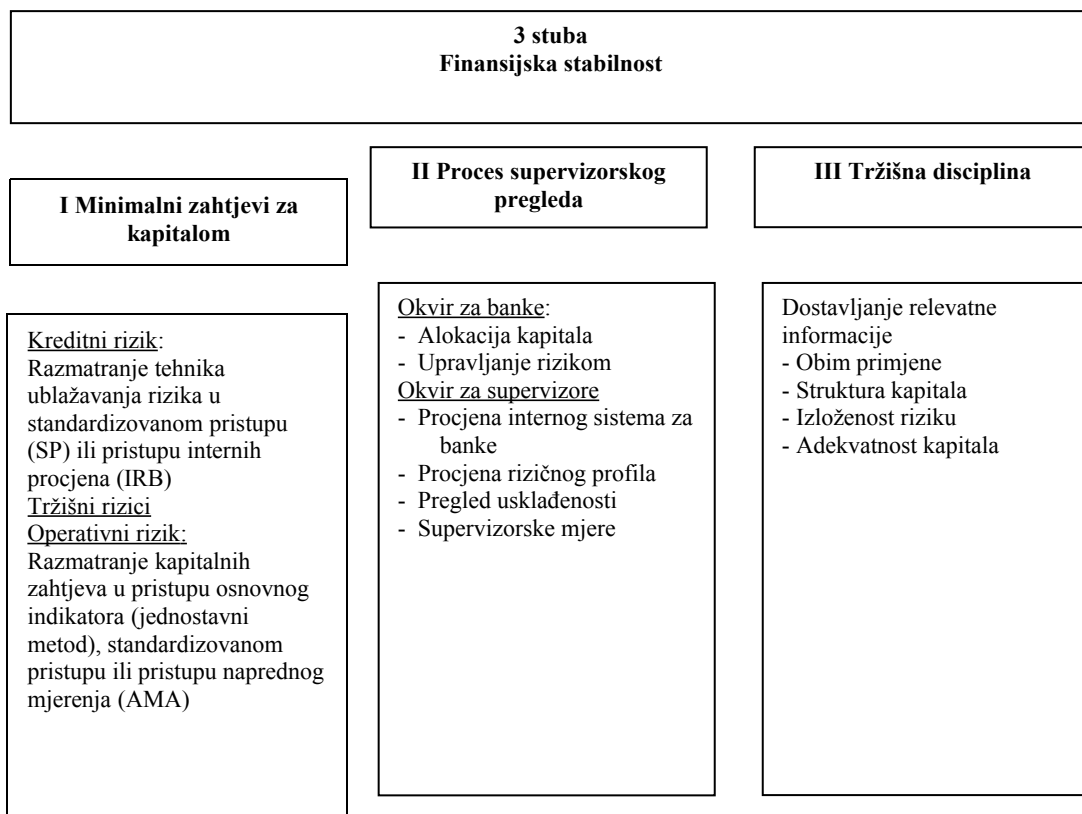
Ovaj dokument je zasnovan na revidiranom okviru Bazela II i direktiva EU 2006/48/EZ i 2006/49/EZ, čiji su zahtjevi u Crnoj Gori odražavaju u Zakonu o bankama i Odluci o adekvatnosti kapitala banaka.

Novi bazelski sporazum o kapitalu (Bazel II), pored metoda za izračunavanje regulatornog kapitala, naglasak stavlja na upravljanje rizikom u cijeloj banci. Cilj Stuba 2 ovog bazelskog dokumenta (proces supervizorskog pregleda) je jačanje veze između rizičnog profila banke, upravljanja rizikom i kapitala. Banke treba da koriste odgovarajuće procedure i sisteme u cilju obezbjeđenja adekvatnosti kapitala koji pokriva sve materijalne rizike. Banke se suočavaju sa izazovom razvoja internih procedura i sistema kako bi obezbijedile adekvatne resurse kapitala u dugom roku. Prilikom pripreme ICAAP-a banka treba da uzme u obzir kako kvantitativne tako i kvalitativne kriterijume, kao što je uspostavljanje odgovarajućih procesa. Banke treba da budu u mogućnosti da pokažu da su obuhvatile sve rizike i implementirale metode i sisteme koji su neophodni za obezbjeđivanje adekvatnosti kapitala. Sa druge strane, nadležni organi supervizije treba da procijene te procedure i da preduzmu, ako je to neophodno, supervizorske mjere. Dijalog između banke i supervizora predstavlja ključni dio procesa supervizorskog pregleda.

1. Bazel II

Bazel I je bio fokusiran na zahtjeve za minimalnim kapitalom za banke u cilju obezbjeđivanja stabilnosti finansijskog sistema. Za razliku od Bazela I, Bazel II proširuje ovaj pristup i uključuje dvije dodatne oblasti - proces supervizorskog pregleda (SRP) i dodatne zahtjeve za objelodanjivanjem za banke. Shodno Bazelu II, stabilnost finansijskog tržišta počiva na sljedeća tri stuba koji su kreirani da se međusobno dopunjuju:

- Stub 1: Minimalni zahtjevi za kapitalom – izračunavanje zahtjeva za rizičnim kapitalom koji uključuje tržišni, kreditni i operativni rizik.
- Stub 2: Proces supervizorskog pregleda (SRP) – uspostavljanje odgovarajućih sistema za upravljanje rizikom u bankama i njihov pregled od strane nadležnog supervizora.
- Stub 3: Tržišna disciplina – pojačana transparentnost zbog dodatnih zahtjeva za objelodanjivanjem za banke.

Stub 2 zahtijeva od banaka da primjenjuju proces procjene adekvatnosti kapitala u odnosu na rizični profil, kao i strategije za održavanje nivoa kapitala – Proces procjene adekvatnosti internog kapitala (ICAAP). Pored toga, Stub 2 zahtijeva od supervizije da primijeni na sve banke proces ocjene i primijeni sve neophodne supervizorske mjere na ovoj osnovi.

Proces supervizorskog pregleda (SRP) odnosi se na proces koji obuhvata sve procese i mjere koji su navedeni u dolje navedenim principima. U suštini, oni uključuju pregled i ocjenu ICAAP-a banke, nezavisnu procjenu rizičnog profila banke i, ako je neophodno, preduzimanje prudencionih mjera i ostale supervizorske aktivnosti.

Bazelski komitet je definisao sljedeća četiri osnovna principa za proces supervizorskog pregleda:

- **Princip 1:** U bankama treba da postoji proces za ocjenu ukupne adekvatnosti kapitala u odnosu na rizični profil i strategiju za održavanje nivoa kapitala.
- **Princip 2:** Supervizori treba da pregledaju i ocjenjuju procjenu adekvatnosti internog kapitala i strategiju, kao i njihovu sposobnost da prate i obezbjeđuju usaglašenost sa regulatornim koeficijentima kapitala. Supervizori treba da preduzmu odgovarajuće supervizorske mjere onda kada nijesu zadovoljni rezultatom tog procesa.

- **Princip 3:** Supervizori treba od banaka da očekuju da posluju iznad minimalnih regulatornih koeficijenata kapitala i treba da imaju ovlašćenja da od banaka zahtijevaju da održavaju kapital na nivou koji je veći od minimuma.
- **Princip 4:** Supervizori treba da intervenišu u ranim fazama kako bi spriječili da kapital padne ispod neophodnog minimalnog nivoa koji odgovara rizičnom profilu određene banke i treba da zahtijevaju brze korektivne mjere ukoliko se kapital ne održava ili ne obnavlja.

Glavni zahtjevi za banke iz Stuba 2 su sljedeći:

- stabilno korporativno upravljanje sa jasnom organizacionom strukturom i odgovornostima;
- efikasne procedure za utvrđivanje, kontrolisanje, praćenje i izvještavanje o postojećim i budućim rizicima, kao i odgovarajući mehanizmi interne kontrole;
- adekvatni procesi, procedure i mehanizmi u pogledu prirode, obima i složenosti poslovnih aktivnosti banke;
- sveobuhvatne strategije i procedure za kontinuiranu ocjenu i redovnu analizu iznosa, sastava i distribucije internog kapitala koji se smatra adekvatnim da pokrije postojeće i sve buduće rizike na kvalitativan i kvantitativan način.

Supervizor procjenjuje interne procese i strategije banke kao i njihove rizične profile. Supervizorske mjere se mogu primijeniti kao korektivne mjere u skladu sa Zakonom o bankama i Odlukom o adekvatnosti kapitala.

2. Opšte informacije o ICAAP-u

2.1. Potreba primjene ICAAP-a

Primjena i funkcionisanje ICAAP-a ne treba da bude dužnost banke zbog toga što to supervizori zahtijevaju u cilju finansijske stabilnosti, već treba da se sprovodi zbog sopstvenih interesa banke. Osnovni cilj ICAAP-a je utvrđivanje rizičnog profila banke i rana identifikacija internih i eksternih faktora koji mogu uticati na njeno poslovanje.

Banke uspostavljaju sigurne, efikasne i potpune strategije i procese za kontinuiranu procjenu i održavanje iznosa, vrste i raspodjele internog kapitala koji smatraju adekvatnim za pokrivanje prirode i nivoa rizika prema kojima su ili mogu biti izložene. Zahtjevi za efikasnim upravljanjem cijelim spektrom rizika prema kojima banke jesu ili mogu biti izložene uključuju uspostavljanje visoko kvalitetnih internih procedura, metodologija i sistema za obezbjeđivanje adekvatnih sopstvenih sredstava za pokriće materijalno značajnih rizika.

Stoga, ICAAP uključuje sve procedure, metodologije i sisteme banke koji su kreirani da obezbijede sljedeće:

- adekvatno identifikovanje, mjerenje i praćenje rizika;
- adekvatan nivo internog kapitala za rizični profil banke;
- upotrebu stabilnih sistema za upravljanje rizikom i njihov dalji razvoj.

Glavni cilj ICAAP-a je da obezbijedi sposobnost banke da preuzme rizik. Stoga ICAAP predstavlja sveobuhvatan paket koji daje značajne prednosti sa poslovne perspektive. Prilikom izračunavanja sposobnosti banke da preuzme rizik, neophodno je utvrditi opseg u kojem banka može sebi da dozvoli preuzimanje određenih rizika. U tom cilju banka treba da obezbijedi dovoljno raspoloživog kapitala za pokriće rizika u svakom trenutku. Banka treba da pregleda i mjeru u kojoj se rizici mogu preuzeti, a neophodno je analizirati troškove i koristi koje proizilaze iz preuzimanja rizika.

Imajući u vidu navedeno, banka treba da preduzme dva koraka. Prvi se sastoji u definisanju nivoa rizika koji je banka u mogućnosti da preuzme i obezbjeđivanju nivoa kapitala koji je dovoljan za pokriće rizika. Drugi korak se odnosi na to da banka treba pažljivo da analizira prihvatljivi iznos rizika koji je spremna da preuzme u odnosu na odgovarajuće mogućnosti i potencijalne opasnosti.

2.2. Osnovni principi implementacije ICAAP-a

Banka treba da konzistentno primjenjuje sljedeće osnovne principe za implementaciju ICAAP-a:

- a) Princip odgovornosti.** Upravljačka struktura banke je odgovorna za cjelokupni ICAAP. Menadžment se mora postarati da postoji sposobnost preuzimanja rizika i da se svi materijalni rizici mjere i limitiraju. Zbog centralne važnosti ICAAP-a za upravljanje bankom, najuže rukovodstvo je odgovorno za njegovo definisanje, kreiranje i kontinuirani razvoj.

U tom smislu, ICAAP ne treba tretirati kao izolovani proces, već ga treba uključiti u strateško i operativno upravljanje bankom kao komponentu korporativnog upravljanja.

Parametri koji su bitni za ICAAP se određuju u procesu strateškog upravljanja. Banka mora utvrditi osnovu svog ICAAP-a, uključujući strategiju rizika i principe politika za upravljanje rizicima.

U ovom procesu, važno je i uspostaviti jasne i transparentne linije izvještavanja i adekvatno definisati odgovornosti.

U okviru operativnog upravljanja, ICAAP predstavlja dio kontinuiranog upravljanja rizicima. Opšti uslovi propisani u strategiji banke za rizike postaju operativni kod upravljanja rizikom. Rezultati i izvještaji koje stvara ICAAP treba da služe kao osnova za odluke menadžmenta i kontrolu banke. Menadžment mora donositi svoje odluke nezavisno i na osnovu informacija koje su neophodne za procjenu svih relevantnih faktora.

Upravljačka struktura u banci, u skladu sa definisanim obavezama i odgovornostima, naročito mora obavljati sljedeće zadatke u okviru ICAAP-a:

- definisanje korporativnih ciljeva i strategije rizika, definisanje rizičnog profila banke i uspostavljanje odgovarajućih procedura i procesa, uključujući

- dokumentaciju;
 - definisanje strategija i procedura kojima se zadovoljavaju zahtjevi za kapitalom i raspodjele kapitala shodno rizicima;
 - dostavljanje informacija o ovim strategijama i procedurama svim zaposlenim;
 - uspostavljanje odgovarajućeg sistema interne kontrole naročito u pogledu ICAAP-a;
 - funkcionalna i organizaciona raspodjela odgovornosti i upravljanje konfliktom interesa;
- obezbjeđivanje da zaposleni imaju neophodne kvalifikacije;
 - redovno (najmanje jednom godišnje) preispitivanje sistema, procedura i procesa i prilagođavanje ako je neophodno.

b) Princip proporcionalnosti. Banke treba da primijene ICAAP bez obzira na svoju veličinu i složenost. Međutim, ICAAP treba da bude srazmjeran prirodi, obimu i složenosti poslovanja, sistema upravljanja rizicima i pristupa koji se koriste za izračunavanje minimalnih zahtjeva za kapitalom. Manje banke, koje su uglavnom uključene u transakcije sa niskim rizikom, mogu biti u mogućnosti da ispune svoje zahtjeve na odgovarajući način, korišćenjem jednostavnih metoda na bazi ICAAP principa. Sa druge strane, može biti neophodno da banke koje sprovode visoko složene poslovne aktivnosti ili obavljaju visok obim transakcija koriste složenije sisteme kako bi ispunile ICAAP zahtjeve. Odluka o tome koje sisteme je najbolje koristiti treba da se donese na osnovu specifične strukture rizika same banke. Važno je imati u vidu da veličina banke nije jedini odlučujući faktor u ICAAP zahtjevima. Male banke, zbog strukture svojih poslovnih aktivnosti, mogu pokazati i relativno veliku sklonost ka preuzimanju rizika, što će zahtijevati da koriste naprednije sisteme za upravljanje rizikom. Međutim jednako je moguće da će banka u kojoj određena vrsta rizika nije značajna (ili samo ima ograničeni značaj) koristiti samo standardne procedure za izračunavanje minimalnih zahtjeva za kapitalom za tu specifičnu vrstu rizika u ICAAP-u.

c) Princip materijalnosti. ICAAP se fokusira na obezbjeđivanje adekvatnosti internog kapitala banke sa poslovne perspektive. U tom cilju, moraju se procijeniti svi poslovni rizici, sa fokusom na one rizike koji su materijalno značajni za individualnu banku.

CEBS (Komitet Evropskih supervizora banaka/sada EBA) je identifikovao 10 Principa za ICAAP u „Smjernicama o primjeni procesa supervizorskog pregleda“ a koji su implementirani u Odluku o adekvatnosti kapitala. To su sljedeći principi:

- 1) svaka banka mora imati proces za procjenu svoje adekvatnosti kapitala u odnosu na rizični profil (ICAAP);
- 2) ICAAP je odgovornost institucije;
- 3) kreiranje ICAAP-a treba da sadrži sve potrebne detalje, politika o kapitalu institucije treba da je u potpunosti dokumentovana i upravljačko tijelo (sa nadzornom i upravljačkom funkcijom) treba da preduzme odgovornost za ICAAP;

- 4) ICAAP treba da predstavlja sastavni dio procesa upravljanja i kulture odlučivanja institucije;
- 5) ICAAP treba redovno pregledati;
- 6) ICAAP treba da je zasnovan na riziku;
- 7) ICAAP treba da bude sveobuhvatan;
- 8) ICAAP treba da bude napredan;
- 9) ICAAP treba da se zasniva na adekvatnim procesima za mjerenje i procjenu;
- 10) ICAAP treba da dovede do prihvatljivog ishoda.

Prilikom sprovođenja supervizorskog procesa pregleda i procjene (SREP), supervizor procijenjuje ICAAP u odnosu na ove principe.

2.3. Nivo implementacije ICAAP-a

Generalno, sa aspekta obaveze implementacije ICAAP-a mogu se razlikovati tri različita nivoa primjene zahtjeva ICAAP-a:

- nivo pojedinačne institucije;
- konsolidovani nivo;
- nivo podgrupe.

Implementacija ICAAP-a na nivou pojedinačne institucije. Banke koje se tretiraju kao pojedinačne institucije implementiraju ICAAP na individualnoj osnovi. ICAAP na individualnoj osnovi implementiraju:

- „stvarno“ pojedinačne banke;
- banke koje su isključene iz konsolidacije;
- banke koje nijesu podređene ni nadređene drugoj banci osnovanoj u Crnoj Gori, bez obzira da li su nadređene ili podređene drugoj banci koja je osnovana u inostranstvu (uključujući EU).

Implementacija ICAAP-a na konsolidovanom nivou. Banka koja je osnovana u Crnoj Gori i koja ima podređene ili nadređene banke osnovane u Crnoj Gori, izuzeta je iz implementacije ICAAP-a na individualnoj osnovi. U tom slučaju, ta matična banka je sama odgovorna za ispunjavanje zahtjeva ICAAP-a, na osnovu svog konsolidovanog finansijskog stanja.

I u slučaju kada je subsidijarno lice osnovano u inostranstvu, banka ipak treba da ispuni ICAAP zahtjeve na osnovu svog konsolidovanog finansijskog stanja.

Implementacija ICAAP-a na konsolidovanoj osnovi na nivou podgrupe. Banka koja je podređena banci osnovanoj u Crnoj Gori i koja je sama ili preko svoje matične banke nadređena drugoj kreditnoj instituciji osnovanoj u trećoj zemlji,

implementira ICAAP na konsolidovanoj osnovi na nivou podgrupe.

2.4. Zahtjevi za ICAAP dokumentacijom

ICAAP mora biti kreiran na transparentan i sveobuhvatan način. Ovo će olakšati zaposlenima u banci da razumiju, prihvate i primijene definisane procedure. Istovremeno, to će banci olakšati da redovno preispituje adekvatnost svojih metoda i propisa i da ih unapređuje na kontinuiranoj osnovi. Stoga je potrebno da se pripremi formalna dokumentacija u pisanoj formi (prihvatljivi su već postojeći oblici dokumenata i definicije koje su usaglašene sa zahtjevima) o svim bitnim elementima ICAAP-a.

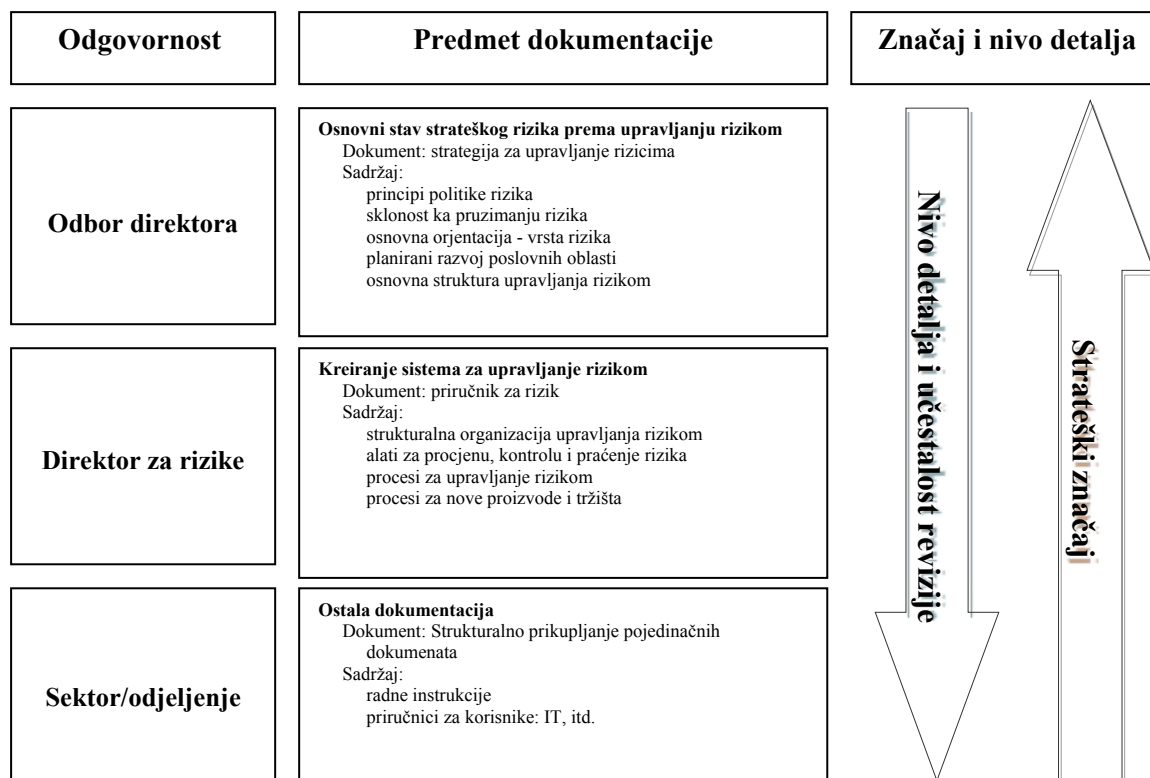
Prilikom kreiranja potrebne dokumentacije, banka treba da obezbijedi da su dubina i opseg njenih objašnjenja kreirani prema relevantnoj ciljnoj grupi. Stoga se preporučuje korišćenje različitog nivoa detalja kod postojeće implementacije zahtjeva za dokumentacijom.

Na samom vrhu kreiranja dokumentacije, savjetuje se da se kreira osnovni strateški stav banke prema upravljanju rizikom. Ovo će se odraziti na osnovnu orijentaciju banke i usmjeravaće sve odluke koje se odnose na ICAAP. Osnovni strateški stav banke se dokumentuje u obliku strategije za upravljanje rizicima. Osnovne komponente te strategije uključuju principe o politici rizika, definisanje sklonosti banke ka preuzimanju rizika (apetit prema riziku), opis osnovne orijentacije banke u vezi sa pojedinačnim vrstama rizika, kao i komentare o budućem razvoju poslovnih odjeljenja banke. Strategiju za upravljanje rizicima odobrava odbor direktora banke.

Odmah ispod prvog nivoa kreiranja dokumentacije, banka treba da pruži detaljnije objašnjenje metoda i instrumenata koji su korišćeni za kontrolu i upravljanje rizikom. U praksi, ti dokumenti se odnose na procedure za upravljanje rizikom banke. U osnovi, ti priručnici sadrže opis procesa za upravljanje rizikom, definicije svih relevantnih vrsta rizika, objašnjenja procesa ocjene, kontrole i praćenja za rizične pozicije (pojedinačno za svaku vrstu rizika) i razmatranje postupka usvajanja novih proizvoda i ulaska na nova tržišta.

Na trećem nivou dokumentacije, banka treba da obezbijedi kratak pregled ostale dokumentacije o upravljanju rizicima. Ovo može uključiti specifične radne instrukcije ili priručnike za određene IT aplikacije. Shodno tome, dokumentacija na najnižem nivou treba da sadrži najveći nivo detalja i da bude predmet čestih revizija.

Ključni zadatak u procesu kreiranja i održavanja dokumentacije predstavlja obezbjeđivanje da je ta dokumentacija potpuna i ažurirana. Nije potrebno tokom implementiranja zahtjeva ICAAP-a ponovo pisati cijelu dokumentaciju banke. Umjesto toga, dokumentacija se može zasnivati na postojećim smjernicama i propisima. Međutim, dokumentaciju treba ažurirati u skladu sa svim prilagođavanjima ili proširenjima internog upravljanja rizikom koje proizilazi iz implementacije ICAAP-a i, ako je neophodno, treba je sistematski reorganizovati.

Opseg i nivo detaljnosti dokumentacije treba da je srazmjeran veličini, složenosti i nivoima rizika specifične banke. Ako na primjer samoprocjena banke pokaže da je ona konzistentno izložena niskom riziku, to će se odraziti na prilično niske zahtjeve za dokumentacijom.

Strukturisana dokumentacija doprinosi transparentnosti ICAAP-a banke i stoga dozvoljava odboru direktora da procijeni dizajn internog ICAAP-a na efikasniji način. Pored toga, dokumentacija takođe podržava jedinicu interne revizije prilikom pregleda ICAAP-a. Na kraju, potpuna dokumentacija svih značajnih procesa i propisa je takođe dragocjena u cilju pokazivanja adekvatnosti ICAAP-a supervizorima.

Banka mora obezbijediti da se ta dokumentacija čuva u papirnoj i/ili elektronskoj formi, uz obezbjeđivanje njene sigurnosti i dostupnosti.

3. ICAAP

3.1. Identifikacija rizika

Klasifikacija rizika koju koristi banka treba da odgovara veličini banke, prirodi, obimu i složenosti aktivnosti i treba konzistentno da se koristi u svim poslovima, aktivnostima, procesima i sistemima banke. Banka treba da je u mogućnosti da identifikuje sve bitne rizike i uključi ih u svoj ICAAP, kao minimum, shodno sljedećoj klasifikaciji rizika:

- 1) **rizici iz Stuba 1** (kreditni, tržišni i operativni rizik), uključujući glavne razlike u pristupu izračunavanja potrebnog kapitala po Stubu 1 i tretmana tih rizika u ICAAP-u;
- 2) **rizici koji nijesu u potpunosti obuhvaćeni Stubom 1** (naročito rezidualni rizik i rizik sekjuritizacije, potcjenjivanje kreditnog rizika prilikom upotrebe standardizovanog pristupa, potcjenjivanje operativnog rizika prilikom upotrebe pristupa osnovnog indikatora i standardizovanog pristupa);
- 3) **rizici iz Stuba 2**, koji uključuju sve materijalne rizike kojima banka može biti izložena, naročito rizik kamatne stope u bankarskoj knjizi, rizik koncentracije, rizik likvidnosti, reputacioni i strateški rizik;
- 4) **rizici koji proizilaze iz eksternih faktora**, naročito iz ekonomskog i poslovnog okruženja koji nijesu uključeni u prethodne kategorije.

Gore navedena klasifikacija rizika treba da pomogne banci da pripremi ICAAP, a istovremeno će koristiti supervizoru za procjenu ICAAP-a. Međutim, svaka banka sama treba da razmotri klasifikaciju rizika za ICAAP.

Identifikacija svih rizika kojima je banka izložena i utvrđivanje njihove materijalne značajnosti zasniva se na sveobuhvatnoj procjeni postojećih i potencijalnih oblasti rizika (proizvodi, aktivnosti, procesi i sistemi), finansijskog stanja banke i procjene eksternog okruženja u kojem banka obavlja svoju aktivnost. Banka treba u svoj ICAAP da uključi identifikovanje faktora rizika koji proizilaze iz novih vrsta poslovanja i aktivnosti.

3.2. Mjerenje rizika

Mjerenje rizika predstavlja proces kvantifikovanja mogućeg gubitka koji proizilazi iz poslovanja, aktivnosti, procesa i sistema banke. U propisima Centralne banke je sadržana osnova za primjenu minimalnih standarda za upravljanje kreditnim rizikom, rizikom likvidnosti, tržišnim i operativnim rizikom. Za sve ostale rizike, za koje Centralna banka nije propisala metodologije, banka može da koristi razne pristupe za kvantifikovanje mogućih gubitaka. Međutim, odabrani metod treba da je srazmjeran obimu i složenosti aktivnosti banke.

3.3. Metodologije za procjenu zahtjeva za internim kapitalom

Nakon identifikovanja svih rizika i kvantifikovanja izloženosti prema rizicima koje proizilazi iz njih, banka treba da procijeni način pokrića identifikovanih rizika. Banka treba da je u mogućnosti da formuliše i utvrdi postojeći i budući iznos internog kapitala neophodnog za pokriće kvantifikovanog nivoa rizika uključujući i rezultate stresnog testiranja.

Postoje tri alternative za izračunavanje minimalnog potrebnog kapitala:

- 1) korišćenje pristupa koji su izvedeni iz propisa Centralne banke (npr. Odluka o adekvatnosti kapitala – metodologija za izračunavanje minimalnog potrebnog kapitala za pojedine rizike);

- 2) korišćenje sopstvene metodologije;
- 3) korišćenje kombinacije dvije prethodne metodologije.

U slučaju korišćenja sopstvene metodologije, banka mora obezbijediti validnu argumentaciju za adekvatnost kapitala. Supervizor će dati ocjenu o adekvatnosti pristupa koji banka koristi u okviru sopstvene metodologije u skladu sa principima opreznosti i konzervativnosti.

Procjenjivanje zahtjeva za internim kapitalom za rizike iz Stuba 1. Banka može odabrati između dvije alternative kod procjene zahtjeva za internim kapitalom za kreditni rizik, tržišni i operativni rizik:

- Korišćenje pristupa koji proizilaze iz propisa Centralne banke (standardizovani pristup za kreditni rizik, metodi izračunavanja potrebnog kapitala za tržišne rizike, jednostavni i standardizovani pristup za operativni rizik). Prilikom korišćenja ove alternative, banka mora obezbijediti detaljnu analizu svih izloženosti prema kreditnom, tržišnom i operativnom riziku koji nije pokriven (npr., rezidualni rizik kod potrebnog kapitala za kreditni rizik) putem potrebnog kapitala za kreditni, tržišni i operativni rizik. Na primjer, banka mora analizirati da li je izložena prema rizicima koji nijesu na adekvatan način obuhvaćeni potrebnim kapitalom za kreditni rizik korišćenjem kreditne zaštite (rezidualni rizik) i potencijalnog povećanja izloženosti prema kreditnom riziku, kao rezultata sekjuritizacije.
- Prilagođavanje propisanog pristupa svojim potrebama. Banka mora dostaviti detaljne argumente za navedeno prilagođavanje. Što je veća razlika između potrebnog kapitala u propisanom pristupu i kapitala u prilagođenom pristupu mora se dostaviti detaljnije objašnjenje.

Procjenjivanje zahtjeva za internim kapitalom za rizik koncentracije i rizik kamatne stope iz bankarske knjige. Sve dok Centralna banka ne razvije odgovarajuću metodologiju koja se odnosi na rizik koncentracije, banke kao alternativu treba da koriste sopstvene metodologije. Za rizik kamatne stope iz bankarske knjige banka može koristiti propisanu metodologiju ili sopstvenu metodologiju. Prilikom korišćenja sopstvene metodologije, banka mora detaljno objasniti argumente za korišćenje te metodologije, sve pretpostavke i razloge. Nivo detalja mora biti u skladu sa principom proporcionalnosti.

Procjenjivanje zahtjeva za internim kapitalom za ostale rizike (reputacioni rizik, strateški rizik, itd.). Kod procjene zahtjeva za internim kapitalom za ostale rizike banka može da izvrši izbor između sljedeće dvije alternative:

- Jednostavna alternativa. Banka može odabrati da poveća minimalne zahtjeve za kapitalom korišćenjem određenog procenta (5%, 10%, 15% minimalno potrebnog kapitala) umjesto procjenjivanja zahtjeva za internim kapitalom za ostale značajne rizike. Banka mora dostaviti razloge za ovakav izbor.
- Sopstvena metodologija. Banka može koristiti sopstvenu metodologiju za procjenjivanje potrebnog internog kapitala za ostale rizike, uz pružanje odgovarajućih dokaza.

Procjenjivanje zahtjeva za internim kapitalom za specifične rizike koji proizilaze iz faktora eksternog okruženja na osnovu raznih vrsta stresnih testova. Banka izračunava procjenu zahtjeva za internim kapitalom na osnovu grupisanja procjene zahtjeva za internim kapitalom za pojedinačne rizike. Banka može da izračunava procjenu zahtjeva za internim kapitalom sabiranjem procjena tih zahtjeva za pojedinačne rizike (tzv. Building–block pristup). U slučaju korišćenja sofisticiranijih pristupa, u cilju sabiranja, banka mora zasnovati procjenu zahtjeva za internim kapitalom na vremenskim serijama odgovarajuće dužine, istih statističkih nivoa pouzdanosti i istom vremenskom periodu.

Pored utvrđenog iznosa internog kapitala, bitno je utvrditi i dalji iznos kapitala koji je neophodan za pokriće neizvjesnosti koja proizilazi iz izračunavanja. To se postiže dodavanjem odgovarajućeg iznosa zaštitnog kapitala (capital buffer) za pokriće rizika korišćenog modela ICAAP-a za izračunavanje kapitala.

3.4. Stresno testiranje

U svrhe implementacije ICAAP-a, banka mora da sprovodi stresna testiranja. Stresno testiranje predstavlja osnovni instrument za procjenu buduće adekvatnosti kapitala banke i stoga je ovaj proces uključen u ICAAP. Upravljačko tijelo ima krajnju odgovornost za cjelokupan program stresnog testiranja. Banke treba da ocijene pouzdanost planiranja kapitala na osnovu rezultata stresnog testiranja. Banka treba da bude u mogućnosti da pokaže koje bi se posljedice po kapital mogle javiti u izuzetnim ali vjerovatnim okolnostima i mora imati plan u slučaju nepredviđenih okolnosti koji služi za održavanje adekvatnosti kapitala u tim okolnostima.

Stresno testiranje u ICAAP-u treba da bude konzistentno sa sklonošću banke za preuzimanje rizika i strategijom, a treba da sadrži i vjerodostojne mjere menadžmenta za ublažavanje rizika. Banka treba redovno da analizira svoj program za stresno testiranje i procjenjuje njegovu efikasnost i podobnost. Stresno testiranje predstavlja sastavni dio operativnog upravljanja bankom, a njegov rezultat se koristi kod pripreme strateških ciljeva. Ovo ne mijenja činjenicu da se stresno testiranje može korisno primijeniti i u druge svrhe, kao na primjer, za procjenu određenih parametara poslovanja.

Banke sa malim obimom poslovanja i složenosti mogu obavljati jednostavno stresno testiranje (poznato kao i analiza osjetljivosti). Banke sa većim obimom poslovanja i složenošću sprovode složeno stresno testiranje (poznato kao i testiranje scenarija).

Banka sprovodi stresno testiranje u svrhe zahtjeva za internim kapitalom najmanje jednom godišnje. Ovi testovi se mogu zasnovati na različitim scenarijima (npr., krize likvidnosti, značajni gubici iz operativnog rizika, ostale situacije uključujući rizike prema kojima banka jeste ili može biti izložena, kao što je rizik kamatne stope u bankarskoj knjizi, itd.).

Banka mora sprovoditi i stresno testiranje koje proizilazi iz promjene tržišnih uslova u svrhe izračunavanja zahtjeva za internim kapitalom najmanje jednom godišnje.

4. Procjena ICAAP-a

4.1. Pregled i procjena ICAAP-a

Supervizor pregleda i ocjenjuje ICAAP u cilju obezbjeđivanja da banka ima adekvatna sopstvena sredstva za pokriće svih materijalnih rizika prema kojima je izložena. Supervizor pregleda i ocjenjuje ICAAP kao dio SREP-a. ICAAP se procjenjuje na osnovu Izvještaja o ICAAP-u i dijaloga o njegovoj adekvatnosti.

Banka sprovodi proces procjene adekvatnosti internog kapitala najmanje jednom godišnje, ili češće u slučaju bilo kojih značajnih promjena u rizičnom profilu banke.

Banka dostavlja Centralnoj banci izvještaje o procjeni adekvatnosti kapitala za prethodnu godinu najkasnije do 30. aprila tekuće godine u skladu sa Odlukom o adekvatnosti kapitala.

4.2. Izvještaj o ICAAP-u

Izvještaj o ICAAP-u obuhvata kvalitativne i kvantitativne aspekte ICAAP-a banke. Izvještaj se dostavlja supervizoru korišćenjem sljedećeg obrasca:

1. OSNOVNI PODACI

Naziv banke								
Datum izvještaja o ICAAP-u	d	d	m	m	g	g	g	g
Datum posljednjeg izvještaja o ICAAP-u	d	d	m	m	g	g	g	g

Kontakt 1 Ime i prezime (Lice odgovorno za komunikaciju sa Centralnom bankom)								
Organizaciona jedinica								
Pozicija								
Adresa								
Telefon E-mail								

Pregledao odbor direktora	d	d	m	m	g	g	g	g
Kontakt 2 Ime i prezime								
Pozicija								
Adresa								
Telefon E-mail								
Broj dokumenta kojim se potvrđuje pregled ICAAP-a od strane odbora direktora								

Nivo implementacije ICAAP-a u banci (Banka koja implementira ICAAP na konsolidovanoj osnovi ili na konsolidovanoj osnovi na nivou podgrupe dostavlja spisak supsidijarnih lica uključenih u ICAAP u prilogu izvještaja o ICAAP-u)	
---	--

2. INTERNO UPRAVLJANJE U BANCIMA

2.1. Organizaciona struktura (Šema organizacione strukture banke: Dostaviti u prilogu izvještaja o ICAAP-u).
2.2. Opis odgovornosti pojedinačnih organizacionih jedinica u banci i odbora direktora banke u procesu razvoja, odobravanja i korišćenja ICAAP-a.
2.3. Opis uloge i aktivnosti Odbora direktora i menadžmenta u procesu razvoja, odobravanja i pregledanja ICAAP-a.
2.4. Definicije svih rizika prema kojima je banka izložena i koji su identifikovani kao materijalno značajni
2.5. Metode i procedure kojima banka procjenjuje materijalnost rizika.
2.6. Interni propisi banke za upravljanje, kontrolu i ublažavanje materijalnih rizika (Dostaviti u prilogu izvještaja o ICAAP-u).
2.7. Strategija za upravljanje rizicima uključujući poslovne ciljeve banke (sklonost ka preuzimanju rizika) u skladu sa članom 50 Zakona o bankama (Dostaviti u prilogu izvještaja o ICAAP-u).
2.8. Strategija za upravljanje iznosom internog kapitala u skladu sa članom 250 Odluke o adekvatnosti kapitala (Dostaviti u prilogu izvještaja o ICAAP-u).

3) PLANIRANJE KAPITALA

3.1. Plan kapitala u skladu sa članom 250 Odluke o adekvatnosti kapitala (Dostaviti u prilogu izvještaja o ICAAP-u).
3.2. Planirana sopstvena sredstva.
3.3. Analiza razlika između planiranih sopstvenih sredstava u periodu pregleda i sopstvenih sredstava realizovanih u prethodnom periodu.
3.4. Stresno testiranje i rezultati, gdje je to odgovarajuće.

4. PROCJENA ZAHTJEVA ZA INTERNIM KAPITALOM

4.1. Mjerenje i procjena kreditnog rizika

Procjena internog kapitala	
1. Analiza izloženosti prema individualnim rizicima koji nijesu na adekvatan način pokriveni minimalnim potrebnim kapitalom za kreditni rizik (adekvatnost upotrebe kreditne zaštite i odgovarajući rezidualni rizik, analiza rizika koji proizilazi iz programa sekjuritizacije), ili	
2. Objašnjenje ili argumenti za metodologiju (ako postoji) i njene pretpostavke	
Ako banka koristi metodologiju za procjenu kreditnog rizika, treba da dostavi sljedeće:	
1) Analizu svih razlika između minimalnih zahtjeva za kapitalom i sopstvene procjene internog kapitala za kreditni rizik	
2) Broj internih dokumenata na kojima se zasnivala korišćena metodologija	
Objašnjenje stresnog testiranja i rezultata	

4.2. Mjerenje i procjena rizika koncentracije

Procjena internog kapitala (Ako ne postoji potreba banke da procijeni interni kapital, banka treba da dostavi argumente za to)	
Objašnjenja i argumenti za korišćenu metodologiju i njene pretpostavke	
Broj internih dokumenata na kojima se zasnivala korišćena metodologija	
Objašnjenje stresnog testiranja i rezultata	

4.3. Mjerenje i procjenjivanje tržišnih rizika

Procjena internog kapitala	
1) Analiza izloženosti prema tržišnom riziku koji nije na adekvatan način pokriven minimalnim potrebnim kapitalom za tržišne rizike, ili	
2) Objašnjenje ili argumenti za metodologiju (ako postoji) i njene pretpostavke	
Ako banka koristi metodologiju za procjenu tržišnog rizika, treba da dostavi sljedeće:	
1) Analizu svih razlika između minimalnih zahtjeva za kapitalom i sopstvene procjene internog kapitala za tržišne rizike	
2) Upućivanje na interna dokumenta na kojima se zasnivala korišćena metodologija	
Objašnjenje stresnog testiranja i rezultata	

4.4. Mjerenje i procjenjivanje operativnog rizika

Procjena zahtjeva za internim kapitalom	
1) Analiza izloženosti prema operativnom riziku koji nije na adekvatan način pokriven minimalnim potrebnim kapitalom za operativni rizik, ili	
2) Objašnjenje ili argumenti za korišćenu metodologiju (ako postoji) i njene pretpostavke	
Ako banka koristi metodologiju za procjenu operativnog rizika, treba da dostavi sljedeće:	
1) Analizu svih razlika između minimalnog potrebnog kapitala i sopstvene procjene internog kapitala za operativni rizik	
2) Broj internih dokumenata na kojima se zasnivala korišćena metodologija	
Objašnjenje stresnog testiranja i rezultata	

4.5. Mjerenje i procjenjivanje rizika kamatne stope iz bankarske knjige

Procjena internog kapitala	
1) Analiza izloženosti prema riziku kamatne stope iz bankarske knjige koji nije na adekvatan način pokriven minimalnim potrebnim kapitalom, ili	
2) Objašnjenje ili argumenti za metodologiju (ako postoji) i njene pretpostavke	
Ako banka koristi sopstvenu metodologiju za procjenu rizika kamatne stope iz bankarske knjige, treba da dostavi sljedeće:	
1) Analizu svih razlika između minimalnih zahtjeva za kapitalom i sopstvene procjene internog kapitala za kreditni rizik	
2) Upućivanje na interna dokumenta na kojima se zasnivala korišćena metodologija	
Objašnjenje stresnog testiranja i rezultata	

4.6. Stresno testiranje

Procjena internog kapitala	
Objašnjenje stresnog testiranja i odgovarajućih rezultata	
Upućivanje na odgovarajuća interna dokumenta o stresnom testiranju	

4.6. Mjerenje i procjenjivanje rizika likvidnosti

Procjena internog kapitala	
Objašnjenja i argumenti za politiku preuzimanja i upravljanja rizikom likvidnosti, uključujući planove za krizne situacije	
Broj odgovarajućih internih dokumenata	
Objašnjenje stresnog testiranja i rezultata	

4.7. Mjerenje i procjenjivanje ostalih značajnih rizika

Procjena internog kapitala	
1) Povećanje internog kapitala putem odgovarajućeg procenta minimalnog potrebnog kapitala i objašnjenje argumenata za korišćenje procenata, ili	
2. Objašnjenje i argumenti za metodologiju (ako postoji) i njene pretpostavke	
Broj internih dokumenata na kojima se zasnivala metodologija	
Objašnjenje stresnog testiranja i rezultata	

4.8. Unaprijeđenje ICAAP-a

Glavne slabosti koje je banka identifikovala u ICAAP-u	
Broj internih dokumenata o budućim poboljšanjima ICAAP-a	
Dalja objašnjenja o ostalim relevantnim elementima ICAAP-a koji nijesu obuhvaćeni izvještajem o ICAAP-u	

Procjena internog kapitala

Rizični profil	Regulatorni zahtjevi za kapitalom	Dodatni kapital u skladu sa ICAAP-om	Ukupan kapital
STUB 1			
Kreditni rizik			
Operativni rizik			
Tržišni rizik			
STUB 2			
<i>Rizici koji nijesu u potpunosti obuhvaćeni Stubom 1</i>			
Rezidualni rizik			

(CRM)			
Rizik sekjuritizacije			
Rizici iz Stuba 2			
Rizik kamatne stope iz bankarske knjige			
Rizik koncentracije			
Ostali značajni rizici			
Rizik likvidnosti			
Strateški rizik			
Reputacioni rizik			
Ostali rizici			
Eksterni faktori			
UKUPNO			

Potpis lica odgovornog za sastavljanje izvještaja o ICAAP-u

4.3. Dijalog sa bankom

Izvještaj o ICAAP-u predstavlja polaznu osnovu za supervizorski pegled i procjenu, što uključuje i dijalog između banke i supervizora. Slijed koraka u procjeni ICAAP-a će uključiti zahtjeve za dokumentacijom, sastanke za predstavnicima banke, ocjenu dokumentacije i informacija sa sastanaka, kao i korišćenje ostalih informacija dobijenih tokom neposredne kontrole.

4.4. Povratne informacije od CBCG

Konačna ocjena ICAAP-a se daje u Izvještaju o kontroli u dijelu „Kapital“ kroz ocjenu adekvatnosti kapitala i kvaliteta upravljanja kapitalom. Povratne informacije se daju u obliku pisma koje sadrži konačan zaključak, uz preporuke i/ili mjere. Interna analiza Centralne banke Crne Gore se ne prilaže uz izvještaj.